

Міністерство освіти і науки України
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)
Інститут економіки та менеджменту
Кафедра фінансів, обліку та оподаткування

Університет Поморський (м. Слупськ, Республіка Польща)
Університет Дурреса (м. Дуррес, Албанія)
Казахський агротехнічний університет імені Сакена Сейфулліна (м. Астана, Республіка Казахстан)
Стопанська академія імені Дм. А. Ценова (м. Свіштов, Республіка Болгарія)
Академія гірничо-металургійна імені Станіслава Сташіца (м. Краків, Республіка Польща)
Вища школа управлінських кадрів в Коніні (м. Конін, Республіка Польща)
Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна)
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана (Україна)
Національний авіаційний університет (Україна)
Харківський національний університет імені В. Каразіна (Україна)
Львівський національний університет імені І. Франка (Україна)
Національний університет «Львівська політехніка» (Україна)
Національний університет «Полтавська політехніка» імені Ю. Кондратюка (Україна)
Запорізький національний університет (Україна)
Поліський національний університет (Україна)
Хмельницький національний університет (Україна)
Український державний університет науки і технологій (Україна)
Державна митна служба України (Україна)
ТОВ «Газорозподільні мережі України» (Україна)
БО БФ «Станіславський борщ» (Україна)

**Збірник тез доповідей
I Міжнародної науково-практичної конференції**

**СТАЛИЙ РОЗВИТОК СКЛАДНИХ СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ В УМОВАХ СУЧАСНИХ
ЗМІН ТА ВИКЛИКІВ**

16-17 травня 2024 року

м. Івано-Франківськ, Україна

УДК 330.366(06)
С 76

Рекомендовано до випуску Вченою радою Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу (протокол № 06/664 від 28.05.2024 р.)

Сталий розвиток складних соціально-економічних систем в умовах сучасних змін та викликів: Збірник тез доповідей I Міжнародної науково-практичної конференції (Івано-Франківськ, 16-17 травня 2024 року), Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2024. 421 с.

ISBN 978-966-694-419-4

Збірник тез доповідей I Міжнародної науково-практичної конференції «Сталий розвиток складних соціально-економічних систем в умовах сучасних змін та викликів» містить результати наукових досліджень вчених, фахівців-практиків, експертів, викладачів навчальних закладів та молодих вчених з України та світу щодо теоретичних і практичних питань, що вирішують проблеми сталого розвитку економіки та бізнесу, суспільства в умовах війни та повоєнної відбудови, енергетичного переходу та енергетичної безпеки, фінансового, обліково-аналітичного забезпечення та оподаткування, управлінських аспектів, підприємництва та маркетингу, цифровізації бізнес-процесів, територій, штучного інтелекту та інновацій в умовах сучасних змін та викликів.

Розрахований для науковців, працівників та практикуючих фахівців у галузі освіти, енергетики та надрокористування, викладачів, аспірантів, студентів та усіх, кого цікавлять питання сталого розвитку.

Головний редактор

кандидат економічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри фінансів, обліку та оподаткування
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

Лілія МАРИНЧАК

Відповідальна за випуск

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, обліку та оподаткування, заступник
директора з наукової роботи Інституту економіки та менеджменту Івано-Франківського
національного технічного університету нафти і газу

Світлана КОРОЛЬ

Тези подано в авторській редакції мовою оригіналу.

За достовірність даних та унікальність поданого до друку матеріалу відповідальність несуть автори.

Збірник тез конференції розміщений за посиланням:

<https://search.library.nung.edu.ua/>

ISBN 978-966-694-419-4

©Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу, 2024

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Голова організаційного комітету:

Ігор ЧУДИК, д.т.н., професор, ректор Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу.

Члени організаційного комітету:

Олександр КОНДРАТ, д.т.н., професор, проректор з наукової роботи.

Іванна ЗАПУХЛЯК, д.е.н., професор, директор Інституту економіки та менеджменту.

Світлана КОРОЛЬ, к.е.н., доцент, заступник директора Інституту економіки та менеджменту з наукової роботи.

Лілія МАРИНЧАК, к.е.н., доцент, в. о. завідувача кафедри фінансів, обліку та оподаткування.

Ірина ПЕРЕВОЗОВА, д.е.н., професор, завідувач кафедри підприємництва та маркетингу.

Ліліана ГОРАЛЬ, д.е.н., професор, професор кафедри фінансів, обліку та оподаткування.

Ірина ФАДЄЄВА, д.е.н., професор, професор кафедри фінансів, обліку та оподаткування.

ПРОГРАМНИЙ КОМІТЕТ

Олена АРЕФ'ЄВА, д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки повітряного транспорту Національного авіаційного університету.

Наталія ВАЛІНКЕВИЧ, д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки, підприємництва та туризму Поліського національного університету.

Ровена Тропліні ВАНГЕЛЬ, доктор філософії, викладач кафедри фінансів та бухгалтерського обліку Університету Дурреса.

Руслан ДАНІВ, доктор філософії з державного управління та адміністрування, начальник управління боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил Івано-Франківської митниці.

Людмила ДОРОШЕНКО, засновниця Благодійної організації БФ «Станіславський борщ».

Ева МАТУСКА, доктор філософії, директор інституту менеджменту університету Поморського в Слупську.

Світлана МУШНІКОВА, д.е.н., професор, завідувач кафедри управління фінансами, облікової аналітики та моніторингу бізнесу Українського державного університету науки і технологій (м. Дніпро).

Світлана ОНИЩЕНКО, д.е.н., професор, директор ННІ фінансів, економіки, управління і права Національного університету «Полтавська політехніка» ім. Ю. Кондратюка.

Симеонка ПЕТРОВА, доктор філософії, доцент кафедри торгового бізнесу Стопанської академії.

Вікторія ПРОХОРОВА, д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки і менеджменту Харківського національного університету ім. В. Каразіна.

Інна РЄПНА, д.е.н., професор, завідувач кафедри бізнес-економіки та підприємництва Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана.

Мадіна САБИРОВА, к.е.н., старший викладач кафедри менеджменту і маркетингу Казахського агротехнічного університету імені Сакена Сейфулліна.

Володимир САЄНКО, доктор наук з організації та управління, професор Академії прикладних наук Вищої школи управління та адміністрування в Ополе.

Наталія СИТНИК, д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансового менеджменту Львівського національного університету імені Івана Франка.

Руслан СИЧ, к.т.н., радник Голови правління АТ «Хмельницькгаз».

Наталія СПАСІВ, д.е.н., професор, професор кафедри фінансових технологій та банківського бізнесу Західноукраїнського національного університету.

Влодзімєж СТРЕЛЬЦОВ, д.е.н., професор, професор Вищої школи управлінських кадрів в Коніні.

Олена СТРИГУНІВСЬКА, доктор інженерії, викладач кафедри бізнес-інформатики та менеджменту Академії гірничо-металургійної імені Станіслава Сташціца.

Галина ФИЛЮК, д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки підприємства Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Алла ЧЕРЕП, д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи і страхування Запорізького національного університету, заслужений економіст України.

ЗМІСТ

Секція 1

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ ТА БІЗНЕСУ

АНДРІЙЧУК Ігор ПРО МІЖНАРОДНУ ЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ ВІДНОВЛЮВАНИХ ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ	18
БЕРЕЖНИЦЬКА Уляна, ШТИРКАЛО Анастасія ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	20
ВІВЧАР Оксана, БОГДАНЕЦЬ Тарас, ТРІЛЬ Микола ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО БАЗИСУ ДІДЖИТАЛ- ІНСТРУМЕНТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БІЗНЕСУ: СОЦІОГУМАНІТАРНИЙ ПІДХІД	23
ГОБИР Ірина, КОСТЕЦЬКИЙ Петро ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	26
ГРИШИНА Лариса, КАРАСЬ Петро ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МИКОЛАЇВСЬКОГО РЕГІОНУ	29
ДЗЬОБА Олег, ГАРАЗДЮК Володимир ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ГАЗОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	32
ДУБ Софія МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ В УМОВАХ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ	35
ЗЕЛІНСЬКА Галина, МАРИНЕВИЧ Лілія СТАЛИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ: ТЕНДЕНЦІЇ ПОПИТУ ТА ПРОПОЗИЦІЇ НА РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ	38
ІЛЬЧЕНКО Вікторія, ГОЛЯКОВА Єлизавета ВПЛИВ ВІЙНИ НА ПРИРОДНІ РЕСУРСИ УКРАЇНИ	42

КОСТЮК Уляна, САВЧУК Тетяна, ПУШ Анна ЕКОЛОГІЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	45
КРОЛЬ Віта БІБЛІОМЕТРИЧНИЙ АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТЕМАТИКИ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ	48
КРОЛЬ Віта, ЛІТВІНЕНКО Дмитро ЗНАЧЕННЯ МІНІМАЛЬНОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	51
КУШИНА Андрій, ФЕДОРОВИЧ Ірина ЗЕЛЕНЕ БУДІВНИЦТВО ЯК ЗАПОРУКА СТАЛОГО РОЗВИТКУ	54
МЕЛЬНИЧУК Іванна, ВОЗНИЙ Василь ВПРОВАДЖЕННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ В МЕБЛЕВІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	57
ПАНЕВНИК Тетяна, ПРОЦЬ Ярина ВИКОРИСТАННЯ КОНЦЕПЦІЇ «NUDGE» В СИСТЕМІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	59
ПРОХОРОВА Вікторія, СЛАСТЬЯНИКОВА Кристина КОГНІТИВНЕ МОДЕЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЕТЕРОГЕННОСТІ ЕКОНОМІЧНИХ РЕСУРСІВ	62
САВКО Оксана, КОЗАР Христина ДРОПШИПІНГ: СУТНІСТЬ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА	65
САВЧИН Ірина, ІВАНОЧКО Діана ОЦІНКА ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	68
САВЧИН Ірина, ЛУЦАН Софія РИНОК НЕРУХОМОСТІ В УКРАЇНІ: ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ В УМОВАХ ВІЙНИ	70
САВЧУК Тетяна, ФРІНДТ Іветта СТАЛИЙ РОЗВИТОК ЯК КЛЮЧОВИЙ АСПЕКТ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ	72
СИДОРЯК Анна ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ ХЛІБА ТА ХЛІБОБУЛОЧНИХ ВИРОБІВ	75

СЛАСТЬЯНИКОВА Анжеліка, П'ЯТОДВЕРНИЙ Максим МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ АНАЛІЗУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	77
ТОПОЛNYTSKA Tetiana, PHLYS Ruslan PREREQUISITES OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TOURISM AND RECREATION	80
ТОПОЛNYTSKA Tetiana, NADKERNYCHNYI Andriy SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TOURISM AND RECREATION IN CONTEMPORARY UKRAINE	83
ТОПОЛNYTSKA Tetiana, ТОПОЛNYTSKY Roman SUSTAINABLE DEVELOPMENT PARADIGM IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION	86
ТУЦЬ Ілона ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ВТРАТ НГВП	89
SHEYDAI Turkan Ali, SHAKHVERANOVA Emiliya Khanhuseyn, ABBASOVA Nurana Namik ENTREPRENEURSHIP IN AZERBAIJAN: SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND RENEWABLE ENERGY	92
ЯНЧАК Юлія, СЛАСТЬЯНИКОВА Анжеліка ФІЛОСОФІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ІДЕОЛОГІЇ ПРОЦЕСІВ РОЗВИТКУ	96

Секція 2

СТАЛИЙ РОЗВИТОК СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

ВИТВИЦЬКА Уляна, РОМАНЧУКЕВИЧ Вікторія ЗЕЛЕНЕ ІНВЕСТУВАННЯ ЯК НАПРЯМОК ВІДБУДОВИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	99
ЛЕЩЕНКО Марина ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ МІЖНАРОДНИХ КОМЕРЦІЙНИХ КОНТРАКТІВ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ	102
МАРИНЧАК Лілія АНТИКРИЗОВА ПОЛІТИКА НБУ ПІД ЧАС ВІЙНИ	105

МАРИНЧАК Лілія, ГРЕБІННИК Соломія ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	109
МАРИНЧАК Роман ЗАГРОЗИ ВІД ВТРАТИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ УКРАЇНИ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ	112
МИХАЙЛИШИН Лілія, КОРОВЧУК Юрій, ГРУШКО Оксана ПЕРЕДУМОВИ ТА ОБ'ЄКТИВНА НЕОБХІДНІСТЬ РОЗВИТКУ КОМЕРЦІЙНОГО ТРАНСПОРТУ В УМОВАХ ВІЙНИ	116
МОШКУН Галина, МАРЧЕНКО Валентина ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	120
ОРИЩИН Тетяна, ГРЕБІННИК Соломія АДАПТАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ СТРАХУВАННЯ У КОНТЕКСТІ ПЕРСПЕКТИВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	123
ОРИЩИН Тетяна, ОЛЬШАНЕЦЬКИЙ Олександр ІНВЕСТИЦІЙНА АКТИВНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДОСЯГНЕННЯ ЗАВДАНЬ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	127
СТЕЛЬМАХ Єлизавета, БУЙ Юлія СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПОВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ	130
УСТЯНОВСЬКА Андріяна, НЕМІШ Юлія СТАЛІЙ РОЗВИТОК: ЗБРОЯ ДЛЯ ПЕРЕМОГИ НАД ВІЙНОЮ ТА БІДНІСТЮ	133
ХОМ'ЯК Олег, ГОРАЛЬ Ліліана СТАЛІЙ РОЗВИТОК СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ	135

Секція 3

ЕНЕРГЕТИЧНИЙ ПЕРЕХІД ТА ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА

АНМАДОВА Dinara Valyaddin TECHNOLOGIES FOR PRODUCTION FROM BIO-ETHANOL AND AREAS OF APPLICATION	138
--	------------

HASANOVA Novrasta Seyran, JAFAROV Valeh Hasrat RESEARCH OF SOLUTION WAYS OF AIR SOLUTIONS IN BAKU CITY	140
ГОВСЄЄВ Дмитро ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	142
ГРИНІВ Петро МОДЕЛЬ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ГАЗОВИДОБУВНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ	145
ДЗЬОБА Олег, СЛОБОДЯН Назар ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ АДАПТАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ПЕК В УМОВАХ ЕНЕРГЕТИЧНОГО ПЕРЕХОДУ	147
ДОЛШНІЙ Дмитро, БЕРЕЖНИЦЬКА Уляна, КЛОЧКО Наталя ІНВЕСТИЦІЇ У «РОЗУМНІ» ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ: ДОСВІД ПОЛЬЩІ	150
ОРИЩИН Тетяна ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	153
ТАТАРИН Галина ВІДНОВЛЮВАНА ЕНЕРГЕТИКА І ПОСТУПОВИЙ ВІДХІД ВІД ПЕК	157
ФЕДОРЧУК Олександр, МЕЛЬНИК Богдан ЕНЕРГЕТИЧНИЙ ПЕРЕХІД УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ	161
ШКВАРИЛЮК Марта ПРО НЕОБХІДНІСТЬ АДАПТАЦІЇ СТРАТЕГІЇ «ЗЕЛЕНОЇ» ЕНЕРГЕТИКИ ДО КЛІМАТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ	164

Секція 4

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

ВИТВИЦЬКА Уляна, ШЕВАГА Василь ДІЛОВА РЕПУТАЦІЯ ЯК ЧИННИК ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КОМПАНІЇ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ	166
КРИХІВСЬКА Наталя ДО ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ НАДІЙНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ	169

КУЧЕРІВСЬКА Софія ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МАЙБУТНЬОГО: ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ЗАПОРУКА СТАЛОГО РОЗВИТКУ	172
МАТІЇВ Марія, МАРИНЧАК Лілія СТРАТЕГІЯ ЗБІЛЬШЕННЯ ДОХОДІВ ВІД МИТНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ	175
МАТІЙЧУК Віктор, МАРИНЧАК Лілія ДИСТАНЦІЙНИЙ БАНКІНГ В УМОВАХ РИНКОВОЇ КОНКУРЕНЦІЇ	178
РОМАШКО Олександра, КОЦКО Анастасія ОЦІНКА ВАЛЮТНОГО РИЗИКУ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУЦІЙ	182
РОМАШКО Олександра, ЯКОВІВ Андрій АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ОПЕРАЦІЙ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ АТ «УКРСИББАНК»	185
РУДИК Карина, КОРОЛЬ Світлана ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ	187
САВЧИН Любов, ПРОЦЮК Наталія ПЕРМАНЕНТНИЙ ДЕФІЦИТ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ТА УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ	191
СМОЛІЙ Богдан, ГОРАЛЬ Ліліана ПРИНЦИПИ ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ДЛЯ НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	195
СТЕПАНЮК Ольга, НАЙДА Олександр ВПЛИВ КРИПТОВАЛЮТИ НА ЕКОЛОГІЮ: ЗАГРОЗИ ТА МОЖЛИВОСТІ ЇХ ВИРІШЕННЯ	198
СТЕФАНІВ Ігор ФОРМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА	201
ФАДЄЄВА Ірина, ТАРАС Тетяна «ЗЕЛЕНЕ» ФІНАНСУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ НА ЗАСАДАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	203

Секція 5
ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ОПОДАТКУВАННЯ В
УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

БАЛИЦЬКИЙ Богдан, КРИХІВСЬКА Наталія ЦИФРОВІЗАЦІЙНІ ТЕНДЕНЦІЇ СФЕРИ ОПОДАТКУВАННЯ	207
БРАЗИЛІЙ Наталія ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ОБЛІКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	209
ДОЛШНЯ Тетяна, ЛІЗАНЕЦЬ Каріна НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ	212
ДОЛШНЯ Тетяна, ЯВЕЦЬКА Софія ЕКОЛОГІЧНА ЗВІТНІСТЬ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	215
ДОЛШНЯ Тетяна, ЯЦИШИН Катерина РОЛЬ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ОПОДАТКУВАННЯ В УПРАВЛІННІ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ	218
КОСТЮК Уляна ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ АВТОМОБІЛЬНИХ ШИН	222
БАЛИЦЬКИЙ Богдан, КРИХІВСЬКА Наталія ПРОБЛЕМАТИКА ОПОДАТКУВАННЯ КРИПТОВАЛЮТНИХ ДОХОДІВ	225
ЛШТВАН Ольга, ПРИСТЕМСЬКИЙ Олександр ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ ТА СТРАХОВИХ УСТАНОВ: БЛОКЧЕЙН ТА ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ	228
САВЧУК Тетяна, КОСТІВ Вікторія ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНУ ЕКСПЛУАТАЦІЇ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ	230
САВЧУК Тетяна, ПУНЯК Вікторія ОРГАНІЗАЦІЯ ПЕРВИННОГО ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ ЗА ВИПЛАТАМИ ПРАЦІВНИКАМ	233
САВЧУК Тетяна, САВЧИН Анна ТРУДНОЦІ І ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ ПРИ ПЕРЕХОДІ НА МСФЗ ДЛЯ МСП	236

САКУН Аліна, ЄФРЕМОВ Арсен ВПЛИВ ОПОДАТКУВАННЯ НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК КРАЇНИ	238
САКУН Аліна, ПРИСТЕМСЬКИЙ Олександр ІНФОРМАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ СИСТЕМИ КОНТРОЛІНГУ	241
САРАХМАН Оксана БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В БАНКУ ЯК ОСОБЛИВИЙ ОБ'ЄКТ НАУКИ І ПРАКТИКИ	243
СКАСКО Олег, ДМИШКО Ярослав ВНУТРІШНІЙ АУДИТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В СИСТЕМІ БАНКІВ	245
СКАСКО Олег, ДМИШКО Ярослав УПРАВЛІНСЬКИЙ АУДИТ В БАНКУ ЯК РІЗНОВИД ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ	247
СКРИПНИК Світлана НОВІ ЗАВДАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В ЕПОХУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ	249
mrg Anna FIRKOWSKA ROLA RACHUNKOWOŚCI WE WSPIERANIU ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU	251
ХОМА Світлана, ПОДЛЕЦЬКА Уляна АНАЛІЗ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ: ВПЛИВ ВОЄННОГО ЧАСУ НА МЕХАНІЗМИ ТА СТРАТЕГІЇ РЕГУЛЮВАННЯ	254
ХОМА Світлана, ПРОЦЮК Наталія ОСОБЛИВОСТІ СПРАВЛЯННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ ПДФО ІЗ ВИПЛАТ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ	256
ХОМА Світлана, СЕМКО Вікторія ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕОЦІНКИ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ЗА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ	258
ЧУЧУК Юрій НОВАЦІЇ ПОДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ СКЛАДЕНОЇ ЗА МСФЗ	260

ШУРПЕНКОВА Руслана	263
ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ І ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	

Секція 6
УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

BERLOUS Maria	265
STRATEGY OF THE UNIVERSITY AS A PREREQUISITE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT	
ВОЙТКІВ Людмила, РОДЗОНЯК Богдан	268
МИТНО-ТАРИФНІ АСПЕКТИ В ФОРМУВАННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	
GURINA Ganna, PODRIEZA Serhii, VLASOVA Anastasia	271
COMMUNICATION CHALLENGES IN THE AVIATION INDUSTRY DURING UKRAINE'S POST-WAR RECONSTRUCTION	
КАРМАНСЬКИЙ Андрій, КОРОЛЬ Світлана	274
УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНИХ КОМПАНІЙ У СФЕРІ ТОРГІВЛІ БУДІВЕЛЬНИМИ МАТЕРІАЛАМИ	
KYRYLENKO Oksana, PODRIEZA Mykhailo, MAKARENKO Evgenia	277
ELEMENTS OF MANAGING ORGANIZATIONAL CHANGES IN THE PROCESS OF ENSURING THE SUSTAINABILITY OF ENTERPRISE DEVELOPMENT	
КОЛІЄНКО Олексій	280
ЕМЕРДЖЕНТНІСТЬ МЕНЕДЖМЕНТУ У КОНТЕКСТІ ЄДНОСТІ ЙОГО ФУНКЦІЙ	
MATUSKA Ewa	282
HUMAN-CENTRIC APPROACH IN THE SUSTAINABLE BUSINESS MANAGEMENT	
ПИЛИПЕНКО Дмитро	286
РЕФЛЕКСИВНИЙ ПІДХІД В СИСТЕМІ ВНУТРІШНЬОГО КОНСАЛТИНГУ	
САВКІВ Уляна, СИДОР Галина	289
ФОРМУВАННЯ У ПЕРСОНАЛУ МОТИВАЦІЇ ДОТРИМУВАТИСЬ ЗАСАД СТАЛОГО РОЗВИТКУ	

САВКІВ Уляна, СИДОР Галина 292
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ НА ЗАСАДАХ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

СТАНЬКОВСЬКА Ірина, МИХАЙЛОВ Тарас 295
ПЛАНУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

ТАРНОВСЬКИЙ Володимир 298
МЕХАНІЗМ ДІАГНОСТИКИ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ЗОВНІШНЬОГО КОНТЕКСТУ

Секція 7

ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА МАРКЕТИНГ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

ВАСИЛИК Оксана, ПЕНТЯКОВ Володимир 300
БРЕНДИ ТА ІДЕНТИЧНІСТЬ: ВПЛИВ НА ПОВЕДІНКУ СПОЖИВАЧА

ДАЛЯК Надія, ГАВРИЛОВА Катерина, САВИЦЬКА Олена 302
РОЛЬ ЦИФРОВОГО МАРКЕТИНГУ В СТИМУЛЮВАННІ СТАЛОГО СПОЖИВАННЯ

ДАЛЯК Надія, МЕЛЬНИК Наталія 304
ЕФЕКТИВНІ МАРКЕТИНГОВІ РІШЕННЯ В УМОВАХ ЗОВНІШНЬОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

ДЕНІСОВА Ольга 307
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ ЕКОСИСТЕМ ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ІННОВАЦІЙ

ДРАГАНЧУК Назар, ДЮК Оксана 309
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА ОЦІНКИ БРЕНДУ

ДУДА Галина 312
МОЖЛИВОСТІ АВТОМАТИЗАЦІЇ МАРКЕТИНГУ ДЛЯ БІЗНЕСУ

ЖАРСЬКА Тетяна, ШАРВАН Максим 314
РОЗВИТОК БРЕНДУ ЧЕРЕЗ ОПТИМІЗАЦІЮ ЛАНЦЮГА ПОСТАВОК

ЗЕМЛЯКОВ Ігор 317
РИНОК НЕРУХОМОСТІ УКРАЇНИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

КАРП'ЯК Ольга, МАРЧЕНКО Валентина МАРКЕТИНГОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЗМІЦНЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПОЗИЦІЙ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	320
КІНДРАТ Владислав, ДАЛЯК Надія, КОНЕВИЧ Софія РОЛЬ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СПОРТИВНОГО МАРКЕТИНГУ В СУЧАСНОМУ СВІТІ	322
КОНЕВИЧ Софія, ВІДЛИВАНИЙ Петро ВПЛИВ МАРКЕТИНГУ НА ЕФЕКТИВНЕ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ ТА ЗМЕНШЕННЯ ВІДХОДІВ	324
МЕНДЕЛА Ірина СОЦІАЛЬНО-ВІДПОВІДАЛЬНИЙ МАРКЕТИНГ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	327
МУКУТІУК Natalia, СНАІКОВСЬКИЙ Andrii BRAND PROMOTION ON SOCIAL MEDIA	330
ОБЕЛЬНИЦЬКА Христина, ІВАНЮК Тетяна СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГУ	332
ОЛІНІЧЕНКО Катерина, ДВОРНІКОВА Тетяна, БЄЛЄВЦОВ Владислав ОСОБЛИВОСТІ МАРКЕТИНГОВОЇ ЗБУТОВОЇ ПОЛІТИКИ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ	335
ОЛІНІЧЕНКО Катерина, КОБЗАР Дар'я, УЛЬЯНЧЕНКО Марія ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ЗАСОБАМИ ЦИФРОВОГО МАРКЕТИНГУ	338
ПАНЕВНИК Тетяна, ПАНЕВНИК Владислав ПІДПРИЄМНИЦЬКИЙ РЕСУРС У РОЗВИТКУ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	341
ПЕРЕВОЗОВА Ірина, ОРЛОВА Олена, ВОЛОШИН Євген РОЗУМІННЯ РОЛІ УПРАВЛІНСЬКОГО КОНСАЛТИНГУ В ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ	344
ПЕРЕВОЗОВА Ірина, ШПІНЬ Вікторія РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА В СПРИЯННІ ІНІЦІАТИВАМ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ	347
ПРЯДКО Ольга, ТОКАР Софія, НЕЖИД Дарія ТРАНСФОРМАЦІЯ МАРКЕТИНГУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ	350

УСТЕНКО Андрій, П'ЯСТА Андрій, ДЕДЕЛЮК Олександр 353
УПРАВЛІННЯ ЛАНЦЮГОМ ПОСТАВОК ЯК КЛЮЧОВИЙ АСПЕКТ
СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

ШЕПЕЛЬ Тетяна, ЖОЛОБАК Вікторія 356
РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗБАЛАНСОВАНОМУ РОЗВИТКУ
ПІДПРИЄМСТВ: ЕЛЕКТРОННА КОМЕРЦІЯ ТА ОНЛАЙН-
МАРКЕТИНГ

ЯКУБЕНКО Наталія, ФІЦАК Іван, ШЕПЕЛЬ Тетяна 359
СОЦІАЛЬНИЙ МЕДІА МАРКЕТИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОСУВАННЯ
ПРОДУКТУ КОМПАНІЇ

Секція 8

ЦИФРОВІЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

ГУБА Владислав, КОРОЛЬ Світлана 362
РОЛЬ ЦИФРОВІЗАЦІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ:
ДОСВІД УКРАЇНИ

ДЗЬОБА Олег, ІВАНЮК Тетяна 366
ІНСТРУМЕНТИ ДІДЖИТАЛ-МАРКЕТИНГУ: СУЧАСНІ ТРЕНДИ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ

ПОЛЩУК Вадим 369
FİNTECH-ІНСТРУМЕНТИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ДОСЯГНЕННЯ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ

УЖВА Ангеліна, НЕМІШ Юлія 372
ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА ДЛЯ ПРОСУВАННЯ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ

ФАДСЄВА Ірина, ШЕВАГА Василь 374
УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВОЇ СИСТЕМИ ПІДПРИЄМСТВА
В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

ЧАБАН Сергій, КОРОЛЬ Світлана 378
HR В ІТ-ПРОЄКТАХ: ВИКЛИКИ В УМОВАХ ВІЙНИ

SHVEDUN Viktoriia 381
ECONOMY 4.0: STAGES OF DEVELOPMENT AND SPECIAL FEATURES

ШЕПЕЛЬ Інеса, ШЕПЕЛЬ Андрій 383
ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЯК ЧИННИК СТАЛОГО РОЗВИТКУ
ПІДПРИЄМСТВ

ЯЩЕРЩИНА Наталія 385
ВПЛИВ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ НА МЕРЕЖЕВИЙ БІЗНЕС: НОВІ
МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ

Секція 9 СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІЙ

ГРЕБІННИК Соломія, НІКІТЧЕНКО Вероніка КОРОЛЬ Світлана 388
ЕВОЛЮЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ

ДУДКА Світлана, Кудла Богдан 392
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ
МАЛИНИ ДЛЯ УКРАЇНИ

КОРОЛЬ Світлана 394
РИНОК СТРАХУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ:
СУЧАСНИЙ СТАН

ПИРІГ Галина, КРУПКА Андрій, ЧЕРНІЙ Анастасія 397
ЕКОЛОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗАХИСТУ РОСЛИН: СУТЬ ТА
ОСОБЛИВОСТІ

СІМКІВ Лілія, АНДРУСІВ Уляна, БУЧИНСЬКИЙ Микола 400
ПРОСТОРОВА ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ В УМОВАХ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ

ШИЯН Дмитро, СЕВРЮКОВА Єлизавета 402
ТЕРИТОРІАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЛЮДСЬКОГО
КАПІТАЛУ В УКРАЇНІ

Секція 10 ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ІННОВАЦІЇ: МОЖЛИВОСТІ ТА ОБМЕЖЕННЯ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

ГАВРИЛЕНКО Валентина, КРОТ Юлія 405
ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В БАНКІВСЬКІЙ
ОБЛІКОВІЙ СИСТЕМІ

- ГРИЦУК Юрій, ІНОЗЕМЦЕВ Максим, ВОЛОВЕНКО Богдан** 408
ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО
ІНТЕЛЕКТУ В МІСЬКОМУ ПЛАНУВАННІ
- КОНЕВИЧ Софія, КОНЕВИЧ Назарій** 411
ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В МАРКЕТИНГУ
- КОСНКODAN Volodymyr** 414
APPLICATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE
DEVELOPMENT OF OIL AND GAS FIELDS
- ПЕРЕВОЗОВА Ірина, ГУБЕРНАТ Тарас** 417
ВИКЛИКИ ВПРОВАДЖЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УМОВАХ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ
- САМОДАЙ Руслана, КРИЛОВА Олена** 419
FINTECH ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ МОБІЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙ У «ЗЕЛЕНІ»
ПРОЄКТИ

Секція 1
СТАЛИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ ТА БІЗНЕСУ

УДК 339.9

АНДРІЙЧУК Ігор

к.е.н, доцент

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

**ПРО МІЖНАРОДНУ ЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ
ВИКОРИСТАННЯ ВІДНОВЛЮВАНИХ ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНИХ
РЕСУРСІВ**

Відновлювані паливно-енергетичні ресурси (ПЕР) на сьогоднішній день відіграють важливу роль у формуванні паливно-енергетичного балансу держави.

У цьому контексті актуальною проблемою розвитку використання альтернативних джерел енергії є пошук шляхів покращення міжнародної діяльності, співпраці, кооперації для отримання «синергетичного ефекту» у сфері використання відновлюваних ПЕР.

Зокрема, міжнародну економічну діяльність трактують [1] як дії суб'єктів господарювання на макро-, мезо- та мікро- рівнях, що спрямовані на розробку (формування), розвиток і реалізацію переваг міжнародної спеціалізації і кооперації, співробітництва для забезпечення конкурентоздатності держав, покращення їхнього економічного потенціалу.

Міжнародна економічна діяльність, як основний напрям господарської діяльності, полягає у розвитку міжнародних валютно-фінансових і кредитних відносин, міжнародних економічних зв'язків з метою раціонального використання переваг (особливостей) розподілу праці на міжнародному рівні, відповідних економічних відносин для розв'язання зовнішньополітичних та народногосподарських завдань [2].

Також слід зазначити, що енергозабезпечення є найважливішим фактором при здійсненні природокористування, тому що воно пов'язане із господарським освоєнням ресурсів (не відновлюваних та відновлюваних) [3].

В сучасних умовах до ключових чинників розвитку альтернативної (нетрадиційної) енергетики відносять обмеженість (дефіцитність) ресурсів; ступінь забруднення навколишнього середовища; зростання цін на паливно-енергетичні ресурси; науково-технічний прогрес [4].

Розвитку міжнародної діяльності в енергетичному секторі економіки сприятиме формування міжнародного партнерства. Загалом, партнерство трактують як продуману корисливу взаємодію партнерів, що виникає як явище тільки тоді, коли є впевненість в отриманні економічної вигоди та створюється для досягнення цілей сталого розвитку на основі угод між державними і приватними структурами [5].

У контексті партнерств міжнародну економічну діяльність у сфері використання відновлюваних паливно-енергетичних ресурсів, доцільно застосовувати як міжнародне публічно-приватне партнерство (МППП). У праці [5] МППП визначено як публічне регулювання економіки для забезпечення сталого розвитку через допуск на основі конкуренції бізнес-структур у сфері відповідальності країни та співпрацю із міжнародними організаціями через об'єднання компетенцій та ресурсів, розподілу вигод, ризиків та обов'язків і задоволення економічних інтересів.

При започаткуванні МППП у сфері використання відновлювальної енергетики необхідно враховувати особливості державного управління в енергетиці; довгостроковість та складність міжнародних проєктів; наявність ефективної інституційної та нормативно-правової бази; вітчизняну систему законодавства із надання дозволів з метою наближення до Європейських вимог та стандартів; фінансові механізми МППП; особливості оцінювання ефективності фінансування проєктів МППП тощо [6, 7].

Таким чином, запровадження міжнародного публічно-приватного партнерства у сфері використання відновлюваних паливно-енергетичних ресурсів сприятиме розвитку міжнародної економічної діяльності та забезпеченню енергетичної безпеки держави загалом.

Список використаних джерел

1. Чайковська М. А., Глуценко Я. І. Міжнародна економічна діяльність: сутність та проблематика трактування. *Причорноморські економічні студії*. 2023. № 81. С. 43-47.
2. Піддубна Л. І., Горобинська М. В. Оцінювання міжнародної економічної діяльності підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету: серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2020. Вип. 29. С. 129-133.
3. Азаренкова О. В. Функціонування енергетики в сучасному світі. *Вісник Одеського національного університету. Серія «Економіка»*. 2016. Т.21. С. 24-29.
4. Касич А. О., Литвиненко Я. О. Чинники розвитку альтернативної енергетики у сучасних умовах. *Економіка та суспільство*. 2017. Вип. 12. С. 93-99. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/12_ukr/15.pdf
5. Петрова І.П. Міжнародно-публічно-приватне партнерство для досягнення цілей сталого розвитку в старопромислових регіонах України. *Економічний вісник Донбасу*. 2021. № 2 (64). С. 83-93.
6. Стоян О. Ю. Державно-приватне партнерство у сфері відновлювальної енергетики України: особливості, тенденції, перспективи розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. №2. С. 123-126. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2015_2_28
7. Круглов В.В. Розвиток альтернативної енергетики з використанням механізмів державно-приватного партнерства. *Теорія та практика державного управління*. 2015. Вип. 3. С. 127-131. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2015_3_22

УДК 338.2

БЕРЕЖНИЦЬКА Уляна

к.е.н., доц., завідувачка кафедри прикладної економіки

ШТИРКАЛО Анастасія

студентка

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Сталий розвиток економіки України є наслідком забезпечення національної безпеки в економічній сфері [1], в тому числі досягнення збалансованості макроекономічних відтворювальних пропорцій [2, с. 2]. Так, серед показників моніторингу макроекономічної стабільності є рівень тінізації економіки, оптимальним значенням якого є 13%, небезпечним – 25, критичним – 30 (табл. 1).

Таблиця 1 - Нормування рівнів економічної безпеки за індикатором тінізації економіки

Позначення	XR _{опт}	XR _{здв}	XR _{нездв}	XR _{небезп}	XR _{крит}
Рівні безпеки	Оптимальний	Задовільний	Незадовільний	Небезпечний	Критичний
Рівень «тінізації» економіки, % ВВП	13	18	22	25	30

Джерело: впорядковано за [2, с. 19]

У довоєнний час, за даними Мінекономіки України [3, с. 2], рівень тіньової економіки у січні – вересні 2021 року становив 31% від обсягу офіційного ВВП, що лише на 1 відсоток менше за показник відповідного періоду 2020 року; водночас відмічається адаптація суб'єктів господарювання до діяльності в умовах карантинних обмежень і використання ними нових каналів «тінізації», що повною мірою не охоплюються окремими існуючими методами оцінки рівня тіньової економіки [3, с. 12]. Ще у 2011 році такі чинники як поширення тіньової економіки, макроекономічна розбалансованість і обмеженість ресурсів були визнані Всесвітнім економічним форумом основними глобальними ризиками майбутнього десятиріччя [4]. За даними цього ж джерела, обсяги нелегальної торгівлі складають приблизно 10% світових торговельних потоків [5]. Згідно з оцінками Організації економічного співробітництва та розвитку за наявності у світовій економіці близько 1,2 млрд. офіційних робочих місць понад 1,8 млрд. працюючих зайняті саме у нелегальному секторі [6], що, відповідно, позбавляє їх соціальних гарантій та інших преференцій при легальному працевлаштуванні.

Тіньовий сектор економіки в Україні сформувався за рахунок корумпованих владних структур, незаконного використання бюджетних коштів; вивезення матеріальних цінностей за кордон; легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом; незаконної приватизації державного, комунального майна; афери з цінними паперами і валютними коштовностями. Все це підвищує рівень

тінізації економіки, створює від'ємний соціально-економічний ефект, гальмує науково-технічний прогрес країни, погіршує стан економічної безпеки.

Серед факторів найбільш відчутного впливу, які сприяють розвитку тіньової економічної діяльності в Україні, слід виділити: неповноцінність функціонування ринкового середовища та монопольну позицію окремо визначених компаній разом з мережею афілійованих з ними приватних фірм, монопольний доступ до державних ресурсів та до державного замовлення, зрощення бізнесу та влади, що уповільнює інституціональні, структурні й економічні перетворення, породжує зловживання, неузгодженість державної економічної політики з інтересами суб'єктів господарювання; неефективне податкове адміністрування, якому сприяють несправедливе податкове навантаження, велика частка збиткових підприємств, нестабільність та недосконалість податкового законодавства, що недостатньо заохочує суб'єктів господарювання до легалізації тіньових коштів для їх приєднання до офіційної економіки; незбалансовану державну регуляторну політику, часту зміну законодавчого забезпечення підприємницької діяльності, що разом з відсутністю чіткого плану розвитку економіки країни загалом та синхронізації з програмами розвитку галузей економіки зокрема є підґрунтям схем ухилення від оподаткування та виведення капіталів за кордон; недосконалість бюджетної політики, низький контроль за використанням бюджетних коштів, зокрема у сфері державних закупівель, недостатню прозорість і завищення їх вартості, нецільове використання державних коштів та інші зловживання, що формують тіньовий потік грошових коштів; структурні деформації на ринку зайнятості, які пов'язані з низькими економічними стимулами до офіційного працевлаштування працівників, збільшенням рівня безробіття, а також відсутністю дієвої системи контролю за неофіційним працевлаштуванням та ухиленням від оподаткування заробітної плати; недоліки в діяльності судів та правоохоронної системи, пов'язані з неправомірністю судових рішень, відсутність адекватної відповідальності перед державою та суспільством, що є причинами злочинів, зокрема злочинів в економічній сфері (рейдерство), та низького рівня довіри громадян до судових та правоохоронних органів; високий рівень корупції, що водночас є причиною, наслідком та супроводжуваним фактором непрозорої системи взаємовідносин у суспільстві[7].

Пріоритетами державної політики у сфері детінізації економіки України є: вдосконалення існуючих методик розрахунку рівня тіньової економіки із врахуванням світової практики; створення умов для детінізації суспільно-політичного процесу; підвищення ефективності управління державними фінансами на усіх стадіях планування та використання бюджетних коштів; вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності та поліпшення міжвідомчої взаємодії; вдосконалення законодавства у сфері боротьби з економічними злочинами; стимулювання розвитку безготівкових розрахунків; вдосконалення фіскального адміністрування; протидія тіньовій економіці у реальному секторі шляхом зниження трансакційних витрат та вдосконалення державної дозвільної системи; боротьба з корупцією та підвищення рівня правової культури населення; посилення захищеності прав на об'єкти інтелектуальної власності; зміцнення економічної

безпеки держави у процесі поглиблення міжнародної та глобальної економічної інтеграції [8]. Цілком погоджуємось, що для створення сприятливих умов та зміцнення основ інституціонального середовища в Україні мають бути подолані системні чинники, основними серед яких є: низький рівень захисту прав власності; високий рівень корупції; недосконалість судової системи, і, як наслідок, низький рівень довіри суспільства та інвесторів до неї; низький рівень ліквідності фондового ринку, захисту прав інвесторів поряд із недостатньою спроможністю регулятора протидіяти зловживанням на ринку; недостатній рівень захисту інтелектуальної власності; наявність непідконтрольних Україні територій за результатами збройної агресії росії [3, с. 12–13].

Підсумовуючи, варто зазначити, що завдання із протидії тінізації економіки України особливо гостро постає за умов сучасних викликів воєнного часу, а також зважаючи на євроінтеграційні процеси нашої держави. Водночас, окреслені вище напрями протидії тінізації економіки України формують базис для подальшої розробки комплексного плану детінізації економіки. Це вимагає також співпраці з іноземними партнерами, насамперед з метою використання їх позитивного досвіду у боротьбі з цим загрозливим для національної безпеки явищем.

Список використаних джерел

1. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19 черв. 2003 р. № 964-IV. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/964-15>
2. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовт. 2013 р. № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>
3. Тіньова економіка: аналітична записка. Загальні тенденції січень-вересень 2021. Міністерство економіки, лютий 2022 р. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=fc48bdd5-178c-47af-b64c-c7ee533cb4b0&title=ZagalniTendentsiiTinovoiEkonomikiVUkrainiUIKvartali2021-Roku>
4. Global Risks Report 2011: An initiative of the Risk Response Network. January 2011. World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org/reports/global-risks-report-2011>
5. Deep-Dives into Five Global Risks. World Economic Forum. URL: <http://reports.weforum.org/globalrisks-2016/deep-dives-into-five-global-risks-1>
6. Jütting J., Perlevliet J., Xenigiani T. Informal Employment Re-loaded. OECD Development Centre Working Papers. URL: <http://dx.doi.org/10.1787/18151949>
7. Бочі А., Поворозник В. Тіньова економіка в Україні: причини та шляхи подолання. Міжнародний центр перспективних досліджень. URL: http://icps.com.ua/assets/uploads/files/t_novaekonom_kaukra_ni.pdf
8. Белінська Я. В. Валютно-курсове регулювання: проблеми теорії і практики: [монографія] / Київ. 2007. 372 с.

УДК 658.5

ВІВЧАР Оксана

д.е.н., професор

Західноукраїнський національний університет (Україна)

БОГДАНЕЦЬ Тарас

аспірант

Херсонський державний університет (Україна)

ТРІЛЬ Микола

аспірант

Академія праці, соціальних відносин і туризму (Україна)

ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО БАЗИСУ ДІДЖИТАЛ-ІНСТРУМЕНТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БІЗНЕСУ: СОЦІОГУМАНІТАРНИЙ ПІДХІД

Діджитал-трансформація економічної безпеки бізнесу стала не лише одним з ключових трендів, а й ринковою необхідністю в епоху інформаційного суспільства. Швидкість імплементації цифрових інструментів та використання комплексного підходу в розробленні діджитал-стратегії підприємницьких структур є запорукою успіху сучасного бізнесу. І лише ті підприємства, що ризикують впроваджувати діджитал-інновації першими, можуть отримати значну конкурентну перевагу. Актуалізація комплексності діджиталізації, а не фрагментарне використання інструментів діджитал-маркетингу, пов'язана з можливістю досягнути системності у процесі діджитал-трансформації і спроможна забезпечити синергетичний ефект.

Так, діджиталізація з позиції економічної детермінанти представляє формулювання дефініції даного поняття, що являє собою сукупність процесів інноваційного розвитку, які знаходять своє вираження у відповідних техніко-технологічних новаціях, зосереджених на здійсненні цифровізації ключових економічних процесів та явищ, які за своїм змістовим наповненням зазвичай представляють певний набір повторюваних ітерацій, у межах якого кадровий потенціал набуває механічного, позбавленого інтелектуальної складової процесу, створюючи додатковий резерв зростання продуктивності праці.

Обґрунтовано, що з практичної інструментарій включає методи і алгоритми (SADT, IDEF, UML, BPMN), які забезпечують автоматизацію управління потоків робіт з використання web-технологій. Також включається графічний запис потоку робіт на базі специфікації BPMN для візуального відображення моделей потоків робіт та відзначено програмний комплекс з управління автоматизованими потоками робіт, що базується на новітніх технологіях, таких як інтеграція розподілених інформаційних систем за допомогою web-сервісів. Це дає змогу автоматизувати складні процеси.

Згідно наукових досліджень варто ідентифікувати методику, відповідно до якої проєкт діджиталізації бізнесу в контексті безпекознавчих умов розділяється на такі етапи:

- 1) вивчення актуальних бізнес-процесів і їх перетворення (зміна);
- 2) впровадження елементів цифровізації в діяльність організації;
- 3) стратегічний етап цифровізації;
- 4) цифрова конвергенція;
- 5) інноваційно-адаптивний етап [3, с. 170].

Досліджено, що в сучасних умовах воєнного стану соціогуманітарних викликів економіка України має як теоретичний, прикладний, так і законодавчий базис для того, щоб зміцнити свої позиції серед країн світу. Для підтримки конкурентоспроможності бізнесу необхідно використовувати можливості діджиталізації за всіма можливими напрямками та формами: клієнтський досвід; партнерство та колаборація; робота з даними; впровадження інновацій; HR-стратегія та культура; управління цінністю тощо [1, с. 130].

Так, з практичної точки зору доведено, що головними орієнтирами розвитку систем управління в умовах діджиталізації в контексті зміцнення економічної безпеки бізнесу мають стати:

- сприяння прискореному впровадженню інноваційних ініціатив, прогностичний моніторинг ринкового середовища;
- оцінювання чинників впливу на конкурентоспроможність компанії розроблення дорожніх карт на основі галузевих пріоритетів та клієнтського досвіду.

Разом із цим має відбуватися формування кадрового потенціалу та соціогуманітарної політики бізнес-структур, розвиток культури та компетенцій інформаційного обміну, модернізація ІТ-систем. Перелічені заходи стають необхідною умовою під час створення корпоративної цифрової інфраструктури та стимулювання інноваційної привабливості компанії. Розвиток діджиталізації в контексті забезпечення економічної безпеки підприємств мережових структур потребує застосування міжнародного досвіду, що орієнтуються на оптимізацію бізнесу та забезпечення якості товарів та послуг. Новітні ідеї, ініціативи та програми мають бути інтегровані в стратегію діяльності бізнесових структур та підвищувати інноваційну привабливість бізнесу [2, с. 160].

Прорезюмувавши вище описане слід відзначити, що розгляд проблематики впливу процесів діджиталізації на забезпечення безпекових параметрів бізнесу в контексті соціогуманітарних умов необхідно реалізовувати у наступних векторах – потенційні загрози, які продукуються активним розвитком цифрових технологій та в напрямі можливостей, створених ними водночас економічна безпека бізнесу може бути забезпечена лише за умови збалансування, означених аспектів, що знаходить свою практичну реалізацію у побудові ефективної динамічної системи інформаційного захисту підприємства разом із формуванням системи моніторингу ринку цифрових новацій на предмет потенційної ефективності та можливостей до їх імплементації у господарську практику підприємницьких структур.

Отже, діджиталізація трансформує ланцюжок створення вартості найрізноманітнішими способами, відкриваючи нові можливості для збільшення доданої вартості і ширших структурних змін на основі механізму забезпечення економічної безпеки.

Список використаних джерел

1. Андрушків Б. М., Вівчар О. І., Гевко В. Л. Проблеми теорії і практики менеджменту : *навч.-методич. посібн.* Тернопіль: Вид. ТзОВ «Терно-Граф». 2009. 312 с.
2. Вівчар О. І. Діджитал-інструменти забезпечення безпеки економічних агентів: сучасні реалії та основні вектори розвитку. *Вісник Хмельницького національного університету*. Серія: економічні науки. 2021. №5. Том 2. С. 157–161.
3. Паршина О.А., Паршин Ю.І., Савченко Ю.В. Економічна безпека в умовах діджиталізації: сучасний стан та перспективи розвитку інформаційного суспільства. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2019. № 2. С. 167–174.

УДК 330.131.5:658

ГОБИР Ірина
к.е.н., доцент
КОСТЕЦЬКИЙ Петро
студент

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Досліджуючи чинники зростання ефективності роботи підприємства, необхідно звернути увагу, що у теперішній час дослідники виділяють комплекс чинників, які зумовлюють ріст рівня ефективності функціонування підприємства, а саме:

1. Мінімальна мобілізація ресурсів. Збереження масштабів виробництва та реалізації продукції при мінімізації трудових, матеріальних, фінансових чи іншого виду ресурсів, що відображає ріст ефективності роботи підприємства.

2. Зростання ефективності роботи персоналу на основі оптимізації структури, росту рівня кваліфікації та навчання, залучення персоналу із вищим рівнем кваліфікації, вдосконалення мотиваційної системи.

3. Розвиток впливу соціально-психологічних чинників. Застосування інструментів децентралізації у системі менеджменту може являтися сприятливим важелем впливу для розвитку роботи підприємства.

4. Використання досягнень науково-технічного прогресу. Відсутність мобілізації сучасних технологій або відмови від їх використання внаслідок відсутності здатності до вкладень зумовлює зменшення рівня конкурентоздатності та може зумовити у майбутньому ліквідацію підприємства в цілому. Відмовляючись від ризику несприятливої економічної ситуації у періоді планової діяльності, досить часто суб'єкти господарювання самостійно зупиняються та відмовляються від розвитку у перспективі.

5. Застосування диверсифікації, кооперації та іншого роду стратегій, що уможливають застосування наявної ресурсної бази у різного роду проектах та програмах розвитку підприємства.

Перераховані вище чинники зумовлюють не тільки ріст економічної, але і управлінської ефективності підприємства. З метою безперервного моніторингу успішності реалізованої діяльності, необхідно визначити періоди контролю та показники, що являтимуться індикаторами моніторингу.

Під час здійснення контролю ефективності діяльності підприємства необхідно постійно аналізувати показники фінансово-господарської діяльності, визначати місце підприємства на ринку та шукати можливості для його подальшого розвитку з урахуванням усіх факторів впливу.

Фактори, що впливають на ефективність діяльності підприємства, відповідно до категорій показників наведені на рис. 1.

Рисунок 1 - Фактори впливу на ефективність діяльності підприємства [1]

Залежно від спрямованості дії всі фактори можна об'єднати у дві групи, а саме позитивні й негативні. Позитивні – це такі фактори, вплив яких покращує показники діяльності підприємства, а негативні – навпаки.

Залежно від місця виникнення всі фактори можна класифікувати на внутрішні й зовнішні, де внутрішні фактори (внутрішнє середовище) залежать від діяльності самого підприємства, тобто саме підприємство їх породжує [2].

До шляхів підвищення ефективності діяльності підприємства відносять сукупність конкретних заходів як в технічному, організаційному, так і соціально-економічному напрямках діяльності, адже тільки тоді за їх допомогою можна буде досягти поліпшення якості та конкурентоспроможності продукції підприємства й економії їхніх ресурсів. Підвищення економічної ефективності діяльності суб'єкта господарювання залежить не лише від зовнішніх чинників та факторів впливу але й від стратегії розвитку самого підприємства, його ефективної системи менеджменту на усіх рівнях.

Список використаних джерел

1. Пасека Д.В., Гринько Т.В. Фактори підвищення ефективності діяльності підприємства. URL: https://confcontact.com/2014_04_25_ekonomika_i_menedgment/tom4/48_Paseka.htm
2. Ярославський А. О. Економічна ефективність діяльності підприємства: теоретичний аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 20 (3). С. 174-177. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2018_20\(3\)_38](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2018_20(3)_38)

ГРИШИНА Лариса

к.е.н., доцент

КАРАСЬ Петро

к.е.н., професор

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова (Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МИКОЛАЇВСЬКОГО РЕГІОНУ

В складних умовах функціонування економіки України, ускладнених військовою російською агресією, регіони взяли на себе багато відчутних ударів в усіх сферах регіональної економіки. При цьому особливого значення набувають загрози фінансової сфери, які характеризуються ризиками фінансової нестабільності, інфляції, девальвації курсу національної грошової одиниці, а також в дефіциті кредитних і платіжних ресурсів, скороченні інвестиційного потенціалу, тощо. Також сучасні реалії воєнного часу свідчать про поглиблення міжрегіональних диспропорцій, що в майбутньому може зумовити і загострення проблем повоєнного територіального розвитку громад та регіонів держави. Значних фінансових та виробничих втрат зазнають саме ті регіони, які є наближеними до зони бойових дій, а в інших «тилових» регіонах також спостерігається нестача інвестиційних ресурсів, зокрема, на створення належних умов для проживання великої кількості внутрішньо переміщених осіб на їх територію та релокованих підприємств [1]. Все це актуалізує важливість дослідження різних аспектів проблеми формування і використання інвестиційного потенціалу регіону, як складової відновлення і сталого розвитку його економіки.

До повномасштабного військового вторгнення росії на територію України Миколаївська область являлась одним із високорозвинених індустріальних регіонів держави та мав вагомні позиції у забезпеченні її конкурентоспроможності. В загальнодержавному поділі на частку промислового комплексу області в середньому припадало близько 2,2% реалізованої промислової продукції. В обсязі галузей виробництва України питома вага виробництва електроенергії області відповідно займає 11%, харчової промисловості – 3,5 %, металургійного виробництва та виробництво мет.виробів – 2,3%, легкої промисловості – 7,1%, машинобудування – 5,1%. Серед найбільш впливових на загальні тенденції формування макроекономічних показників Миколаївщини, у 2021 році виділяються результати діяльності галузей сільського господарства з індексом фізичного обсягу – 107 %, переробної промисловості – 100,1%, постачання електроенергії - 103,4 %[2]. Саме за період 2017-2021 рр. спостерігається і позитивна динаміка капітальних інвестицій у такі види економічної діяльності, як сільське господарство, промисловість, будівництво (табл.1). За 2022 рік відповідні показники значно погіршилися. Порівняно з 2021 роком, капітальні інвестиції скоротилися в 2022 році у сферу сільського господарства на 919343 тис. грн. або на

36,7%, у промисловість - майже у 4 рази, у галузь будівництва – майже у 5 разів, що зумовлено і військовим захватом рф частини території регіону.

Таблиця 1- Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності, тис. грн.

Показник	Роки					
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	2585073	2384941	2061596	1569257	2508098	1588755
Промисловість	2364663	2152332	3602007	2270523	4740626	1131567
Будівництво	584105	566208	365362	160142	347643	68285
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	2969515	2746494	3000444	1582714	1252713	718420
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	1339243	740332	1088975	542567	452672	241027

Слід відзначити, що у затвердженій Стратегії розвитку Миколаївської області на період до 2027 року включно (від 23 грудня 2020 року), яку визначено основним стратегічним документом розвитку регіону на довгострокову перспективу, серед стратегічних цілей регіону було визначено такі основні, як: стійке економічне зростання багато- галузевої економіки; висока якість життя людини; збереження та розвиток територій; конкурентоспроможна економіка на основі інноваційного та високотехнологічного розвитку[3]. Інвестиційній привабливості Миколаївського регіону сприяє розвинена транспортна інфраструктура, науково-технічний потенціал та сучасні інформаційні та енергетичні мережі. На сьогодні в області успішно реалізують інвестиційні проекти компаній зі світовим ім'ям: PepsiCo, Dyckerhoff, Groupe Lactalis, OREXIM, NOBLE Grop, «Bunge», ED&F Man Limited, Cofco Agri Ukraine та інші.

І наостаннє, вважаємо доцільним і вказати на відновлення туристично-рекреаційного комплексу у Миколаївській області, який представлений національним археологічним заповідником «Ольвія», національними природними парками «Бузький Гард», «Білобережжя Святослава», чорноморськими курортними зонами Коблеве та Очаків, регіональними ландшафтними парками «Гранітно-степове Побужжя», «Кінбурнська коса», «Тилігульський» і «Приінгульський», в яких щороку відпочивали сотні тисяч гостей з усіх куточків України та багатьох країн світу. Сподіваємося, що після перемоги України над рф розвиток туристично-рекреаційного комплексу регіону виступатиме однією із передумов активізації інвестиційної діяльності у Миколаївській області. Тому до важливих завдань оновлення змісту Стратегії розвитку Миколаївщини, на нашу думку, доцільно включити стратегічні пріоритети формування і розвитку інвестиційного потенціалу регіону з урахуванням воєнних умов та повоєнної відбудови регіональної економіки, що посилить конкурентні позиції Миколаївської

області з її унікальними природними ресурсами, значним виробничим потенціалом багатьох галузей, кваліфікованим персоналом та є відкритою до плідної і взаємовигідної співпраці з усіма вітчизняними та іноземними партнерами.

Список використаних джерел

1. Hryshyna L., Karas P. Investment potential of the regions of Ukraine: problems and development prospects. The VIII International Scientific and Practical Conference "Information technologies and automation of learning in modern conditions", February 26-28, 2024, Munich, Germany. p. 32-35.

2. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

3. Стратегія розвитку Миколаївської області на період до 2027 року включно. Затверджено рішенням обласної ради 23 грудня 2020 року № 2. URL: <https://www.mk-oblrada.gov.ua>

УДК 338.45:622.691.4

ДЗЬОБА Олег
д.е.н., професор
ГАРАЗДЮК Володимир
аспірант

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ГАЗОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Сталий розвиток економіки вимагає безперервного забезпечення всіх галузей та секторів економіки паливно-енергетичними ресурсами (ПЕР). Ключовими завданнями при цьому є повнота і своєчасність постачання ПЕР, надійність та неперервність забезпечення всіх категорій споживачів, висока ефективність процесів виробництва, транспортування, зберігання та споживання ПЕР, поступова зміна структури енергетичного балансу в напрямку скорочення виробництва та споживання викопних ПЕР та збільшення частки відновлюваних енергоресурсів. Практична реалізація зазначених завдань для безпосередніх суб'єктів господарювання ускладнюється нестабільністю та мінливістю зовнішнього середовища, динамічністю ринкових змін, масштабними змінами технологічного середовища внаслідок стрімкого проникнення та поширення цифрових технологій. В цих умовах суттєво зростає роль аналітичних досліджень впливу зовнішніх факторів на перспективи та стратегії розвитку суб'єктів паливно-енергетичного комплексу (ПЕК).

Зупинимось коротко на характеристиці структури енергетичного балансу України та основних тенденціях його змін. Враховуючи, що у лютому 2022 року Україна зазнала військового нападу з боку РФ, внаслідок чого було окуповано частину її східних та південних територій, в якості відправної точки наших досліджень розглянемо ситуацію, яка склалася на кінець 2021 року, а також спробуємо виділити основні тренди змін на енергетичному ринку в 2022-2024 роках, приділяючи основну увагу такому енергоресурсу як природний газ.

Як видно з рис. 1, найбільшу частку в енергетичному балансі України у 2021 році займає вугілля і торф – 25,5 млн. т н.е. або 28 %, частка природного газу – 23,9 млн. т н.е. (26 %), атомної енергії – 22,6 млн. т н.е. (24 %), нафтопродуктів – 10,7 млн. т н.е. (12 %), інших енергоресурсів – 9,4 млн. т н.е. (10 %). Особливістю балансу є і те, що в ньому домінують викопні енергоресурси, такі як вугілля, природний газ та продукти переробки нафти. Відтак реалізація завдань сталого розвитку та енергетичного переходу потребуватимуть зміни структури енергобалансу та скорочення частки викопних видів ПЕР на користь відновлюваних енергоресурсів.

Характеризуючи рівень самодостатності забезпечення енергетичних потреб економіки та соціальної сфери України зазначимо, що у 2021 році було імпортовано 27,5 млн. т н.е. ПЕР, що склало майже 30 % обсягів їх внутрішнього споживання.

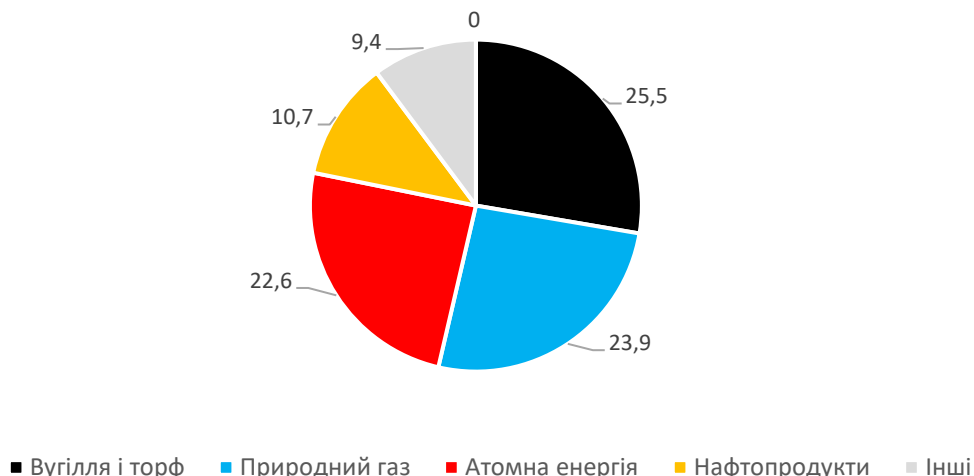

Рисунок 1 – Енергетичний баланс України у 2021 р., млн. т н.е. [1]

Аналіз літературних джерел засвідчив, що незважаючи на практичні дії багатьох країн, спрямовані на обмеження споживання викопних видів ПЕР та нарощування частки відновлюваних енергоресурсів, тенденція до збільшення споживання викопних ПЕР у світовому масштабі збережеться до 2030 року, коли буде досягнуто піку їх споживання, і вже у наступні два десятиліття розпочнеться поступове скорочення обсягів споживання викопних ПЕР [2].

Що стосується газового сегмента ринку енергоресурсів, то тут у 2023 році сформувалися нові тренди. Вирішальними чинниками виявилися енергетична криза та вторгнення РФ в Україну, що спричинили трансформацію нафтогазового сектора ЄС та відповідно масштабне заміщення нафтогазових ресурсів РФ постачальниками з інших континентів. Вирішальну роль у постачанні енергоресурсів на ринок ЄС став відігравати скраплений газ, частка якого на ринку ЄС зросла до 51 % [3]. При цьому простежується зростання інвестицій у розвиток газової інфраструктури та диверсифікацію джерел постачання природного газу. Вказані інвестиції сприяють розвитку логістичної інфраструктури і зрозуміло, що Україна не може залишатися осторонь цих процесів. Перспективними напрямками участі України у процесах забезпечення її внутрішніх потреб у природному газі є не тільки розширення внутрішнього газовидобутку, але і активна участь у розвитку Європейського газового ринку, диверсифікації джерел забезпечення потреб у природному газі, розвитку логістичної газотранспортної інфраструктури, інтеграції вітчизняних газотранспортних магістралей та потужностей з підземного зберігання газу з відповідними енергооб'єктами ЄС [4].

Ще одним помітним трендом на світовому ринку енергоресурсів стало те, що «найбільші енергетичні холдинги зробили ставку на мікс відновлювальних та масштабування вуглеводневих активів шляхом злиття та поглинання компаній з новими площами та підтвердженими запасами»[3]. Також простежується тенденція і щодо зростання інвестицій у видобуток та відкриття нових покладів природного газу, що підтверджує статус природного газу як перехідного виду палива для досягнення цілей енергетичного переходу та забезпечення сталого розвитку економік окремих країн [3].

Список використаних джерел

1. Енергетичний баланс України 2021. URL: <https://oil-gas.com.ua/novyny/Енергетичний-баланс-України-2021>
2. World Energy Outlook 2023. International Energy Agency. URL: <https://iea.blob.core.windows.net/assets/ed1e4c42-5726-4269-b801-97b3d32e117c/WorldEnergyOutlook2023.pdf>.
3. Колісник Микола. Переломний момент у конкуренції вуглеводнів. Хто кого? URL: <https://oil-gas.com.ua/statti/Переломний-момент-в-конкуренції-вуглеводнів.-Хто-кого>
4. Natalia Iwaszczuk, Ivanna Zapukhliak, Aleksander Iwaszczuk, Oleh Dzoba and Oleksandra Romashko (2022). Underground Gas Storage Facilities in Ukraine: Current State and Future Prospects. *Energies* 2022, 15, 6604. <https://www.mdpi.com/1996-1073/15/18/6604/pdf>

УДК 658.5:504.06.

ДУБ Софія
аспірантка

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ В УМОВАХ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ

Глобальні економічні та екологічні кризи, зростання конкуренції, а також ряд інших факторів, що характеризують сучасні умови функціонування зовнішнього середовища, вимагають від суб'єктів господарювання гнучкості та інноваційності. У відповідь на такі глобальні проблеми, уряди країн та міжнародні організації активізували свої зусилля для впровадження політик, які могли б зменшити негативний вплив на навколишнє середовище та сприяли б сталому економічному розвитку.

У 2020 році Європейська комісія прийняла новий план дій для економіки замкнутого циклу (CEAP). Він є одним з основних будівельних блоків Європейської зеленої угоди, нового порядку денного Європи щодо сталого зростання. Перехід ЄС до циркулярної економіки зменшить тиск на природні ресурси та створить стійке зростання та робочі місця. Це також є необхідною умовою для досягнення цілі ЄС щодо кліматичної нейтральності до 2050 року та зупинки втрати біорізноманіття [1].

Циркулярна економіка – це система, де матеріали ніколи не стають відходами, а природа відновлюється. У циркулярній економіці продукти та матеріали залишаються в обігу за допомогою таких процесів, як технічне обслуговування, повторне використання, реконструкція, повторне виробництво, перероблення та компостування. Циркулярна економіка бореться зі зміною клімату та іншими глобальними проблемами, такими як втрата біорізноманіття, відходи та забруднення, шляхом відокремлення економічної діяльності від споживання обмежених ресурсів [2]. За оцінками міжнародних організацій, світовий ринок циркулярної економіки становить понад трильйон доларів США, що свідчить про важливість циркулярної економіки в глобальному масштабі. На рівні ООН, ЄС та ОЕСР циркулярна економіка розглядається як спосіб прискорити перехід суспільства до більш ресурсоефективної системи, підвищити конкурентоспроможність і вирішити екологічні проблеми та труднощі в усьому світі [3].

Від ефективності імплементації принципів циркулярної економіки в роботі підприємств безпосередньо залежить дотримання принципів сталого розвитку. Адже, циркулярна економіка спонукає переглянути традиційні підходи до ведення бізнесу. Відповідно, управління бізнес-процесами стає важливим інструментом не тільки для забезпечення прибутковості та процвітання підприємств, але й для сприяння сталому розвитку суспільства.

У сучасній практиці існує різноманітний розподіл бізнес-процесів за певними характеристиками, зокрема, за функціональним призначенням:

- операційні – бізнес-процеси, які становлять базу діяльності компанії і в підсумку створюють основний потік доходів (логістика, виробництво, продажі);
- керуючі – бізнес-процеси, які забезпечують функціонування системи (такі як стратегічний менеджмент і корпоративне управління);
- підтримуючі – це бізнес-процеси, які супроводжують основний бізнес (фінансові послуги, робота з персоналом, технічна підтримка).

Бувши ключовим елементом, який дозволяє підприємствам ефективно працювати над досягненням своїх стратегічних цілей, управління бізнес-процесами (Business Process Management, BPM) застосовує широкий спектр методів, серед яких:

1. Бізнес-процесний аналіз (BPA) – стратегічна діяльність для підприємства, що використовується, для організаційних змін, реінжинірингу бізнес-процесів та розвитку інформаційних систем [4].

2. Моделювання бізнес-процесів – створення цифрової версії певних процесів. У контексті бізнес-аналізу методи моделювання варіюються від структурних до об'єктно-орієнтованих підходів, кожен з яких має унікальні якості та функції. З розвитком ІТ - технологій еволюціонували та методи моделювання. На даний час широко застосовується нотація з моделювання бізнес-процесів на основі стандарту Business Process Modeling Notation (BPMN). Відносно новий стандарт забезпечує детальну візуалізацію та структурування бізнес-процесів. Для відображення процесного підходу до формулювання та ідентифікації бізнес-процесів однією з найбільш використовуваних методологій є IDEF0 (Integration Definition for Function Modeling). Ще одна методика, яка пропонує організоване зображення бізнес-операцій за допомогою пов'язаних, аналітично оптимізованих графічних моделей, називається ARIS (Architecture of Integrated Information Systems - Архітектура інтегрованих інформаційних систем), полегшує створення зв'язків між різними аспектами діяльності компанії, що сприяє поглибленню знань про організаційну структуру та її основні ролі [5].

3. Автоматизація процесів – бізнес-процеси можна моделювати, виконувати, відстежувати та оптимізувати за допомогою BPMS (Business Process Management Systems). Вони пропонують інструменти для відстеження виконання процесів у реальному часі, автоматизації певних операцій та візуалізації процесів. Автоматизація процесів за допомогою роботизованих систем (RPA): Структуровані, повторювані процеси, які раніше виконувалися людьми, автоматизуються за допомогою RPA (Robotic Process Automation). Застосовуючи RPA можна моделювати численні взаємодії користувача з програмним забезпеченням, включаючи введення даних, вилучення даних, автоматизацію транзакцій. Інтеграція додатків (EAI-Enterprise Application Integration) автоматизація складних бізнес-процесів, що включають кілька додатків, шляхом полегшення безперебійної взаємодії між різними базами даних і додатками всередині компанії.

Застосування управлінського інструментарію до бізнес-процесів підприємств забезпечує швидку адаптацію до сучасних викликів, ефективне використання ресурсів та плавний перехід до нової економічної моделі, що є надзвичайно важливим для подальшого сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Circular economy action plan. URL: <http://surl.li/gtnrw>.
2. What is a circular economy? URL: <http://surl.li/tqufk>.
3. Швець Н., Гораль Л., Шкварилюк М. Перехід до циркулярної економіки як передумова для розвитку «зеленої» енергетики. *Scientific review*, 2023, № 6(91). С. 20-33.
4. Antonio De Nicola, Anna Formica, Ida Mele, Michele Missikoff, and Francesco Taglino. 2023. A Knowledge-Based Approach to Business Process Analysis: From Informal to Formal. In Database and Expert Systems Applications: 34th International Conference, DEXA 2023, Penang, Malaysia, August 28–30, 2023, Proceedings, Part I. Springer-Verlag, Berlin, Heidelberg, 493–507. https://doi.org/10.1007/978-3-031-39847-6_39.
5. Тур О., Матусевич А. Управління бізнес-процесами на підприємстві. *Ефективна економіка*. 2018. № 6. URL: <http://surl.li/tqutn>.

УДК 331.5

ЗЕЛІНСЬКА Галина

д.е.н., професор

МАРИНЕВИЧ Лілія

студентка

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ: ТЕНДЕНЦІЇ ПОПИТУ ТА ПРОПОЗИЦІЇ НА РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Розвиток національної економіки потребує значного підвищення ефективності використання людських ресурсів, основним індикатором якої виступає ринок праці. Сучасний ринок праці України характеризується значним напруженням внаслідок зниження попиту на робочу силу, падіння рівня реальної заробітної плати, зростання чисельності вивільнених працівників, збільшення прихованого безробіття, станом війни. Ці характеристики мають суттєві територіальні розбіжності, що зумовлює необхідність поглибленого вивчення та потребу у додаткових дослідженнях регіональних особливостей ринку праці України. На сьогоднішній день Україна переживає значний брак кадрів, який був спричинений як розвитком глобалізації (виїзд працівників через кращі можливості закордоном) так і війною з Російською Федерацією (частина населення країни була змушена виїхати закордон через військові дії РФ на території України).

Ринок праці є сферою працевлаштування, формування попиту й пропозиції на робочу силу. Особливість ринку праці полягає в тому, що він охоплює не тільки сферу обігу товару “робоча сила”, а й сферу виробництва, де найманий працівник працює. Відносини, що тут виникають, зачіпають важливі соціально-економічні проблеми, а тому потребують особливої уваги з боку держави.

Пропонуємо для виявлення причин і наслідків цих явищ розпочати аналіз з оцінки загального рівня безробіття в Україні, який зростав з кожним роком, а 2022 рік став рекордним за кількістю безробітних українців (рис. 1).

Отож, бачимо, що саме війна призвела до рекордного росту рівня безробіття в Україні, якого не було в жодний кризовий період за останні 20 років. Основна причина – закриття підприємств, їх руйнування або банкрутство, що прямопропорційно вплинуло на рівень безробіття. До прикладу підприємство Азовсталь, на якому працювало близько 4000 працівників перетворилось на руїни.

Аналізуючи ситуацію на ринку праці в Україні (рис. 2 та рис. 3) необхідно зважати на те, що сучасні реалії соціально-економічного розвитку України представлені значними та недостатньо ефективними структурними змінами в економіці, посиленням кризових явищ, які зумовлені військовим конфліктом й витісненням людей із зони бойових дій та окупованих територій.

Попит на заміщення робочої сили вимірює ступінь потреби заміни робочої сили протягом певного періоду часу. Вихід робочої сили відбувається з різних причин: основною причиною є вихід на пенсію, потім – зміна місця роботи у зв'язку

зі зміною професії, тимчасовий відхід з ринку праці і т.д.

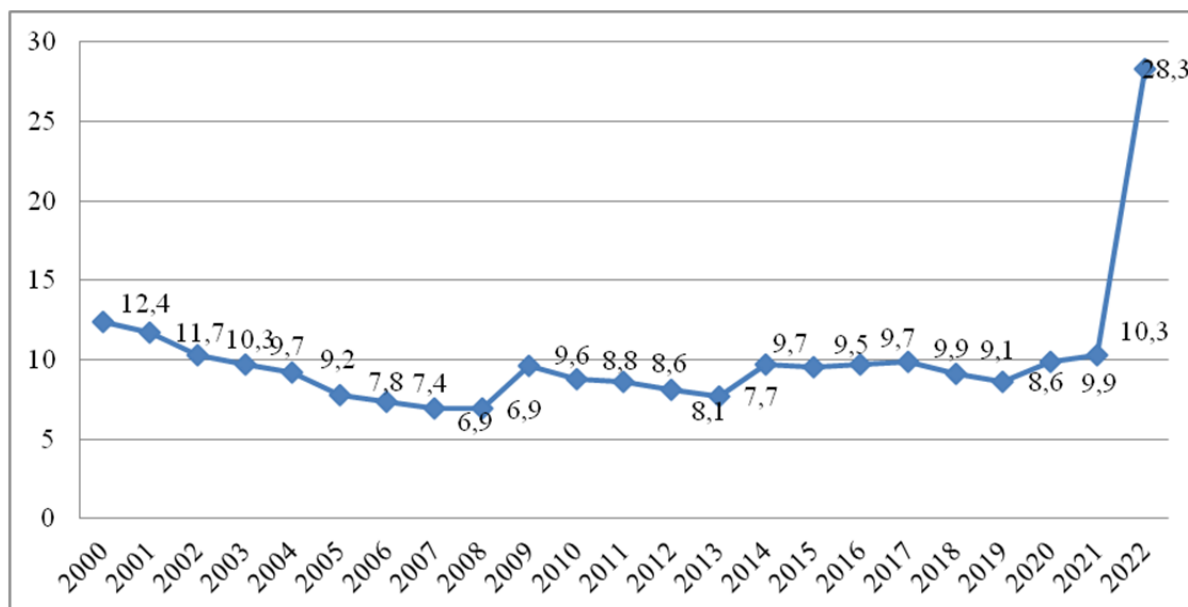

Рисунок 1 – Динаміка рівня безробіття в Україні за період 2000-2022 рр.
Джерело: [1]

Досліджуючи структуру галузевого ринку праці України за 2022 рр. було виявлено, що у вказані роки найбільша частина населення була зайнята в оптовій та роздрібній торгівлі (23%), ремонт автомобілів і мотоциклів (22%), сільське, лісове та рибне господарство (17%), промисловість (16%), освіта (9%). А в таких галузях, як: сільське господарство, промисловість, торгівля, освіта та охорона здоров'я зосереджена найбільша частка зайнятих в економіці.

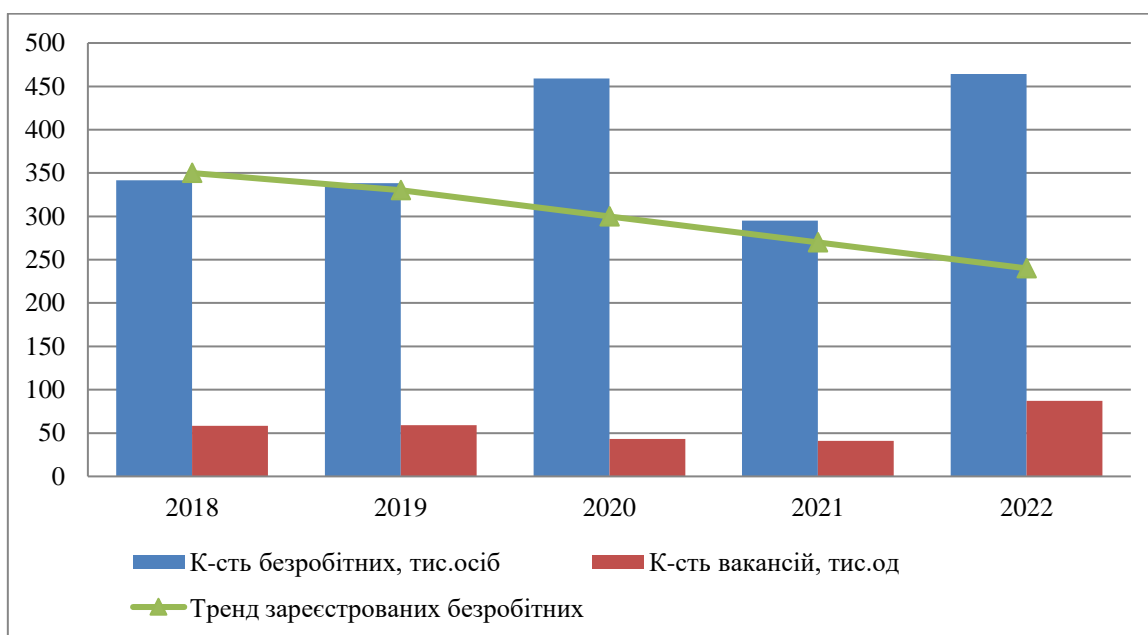

Рисунок 2 – Динаміка попиту та пропозиції робочої сили в Україні за 2018-2022 рр.

Джерело: [1, 2]

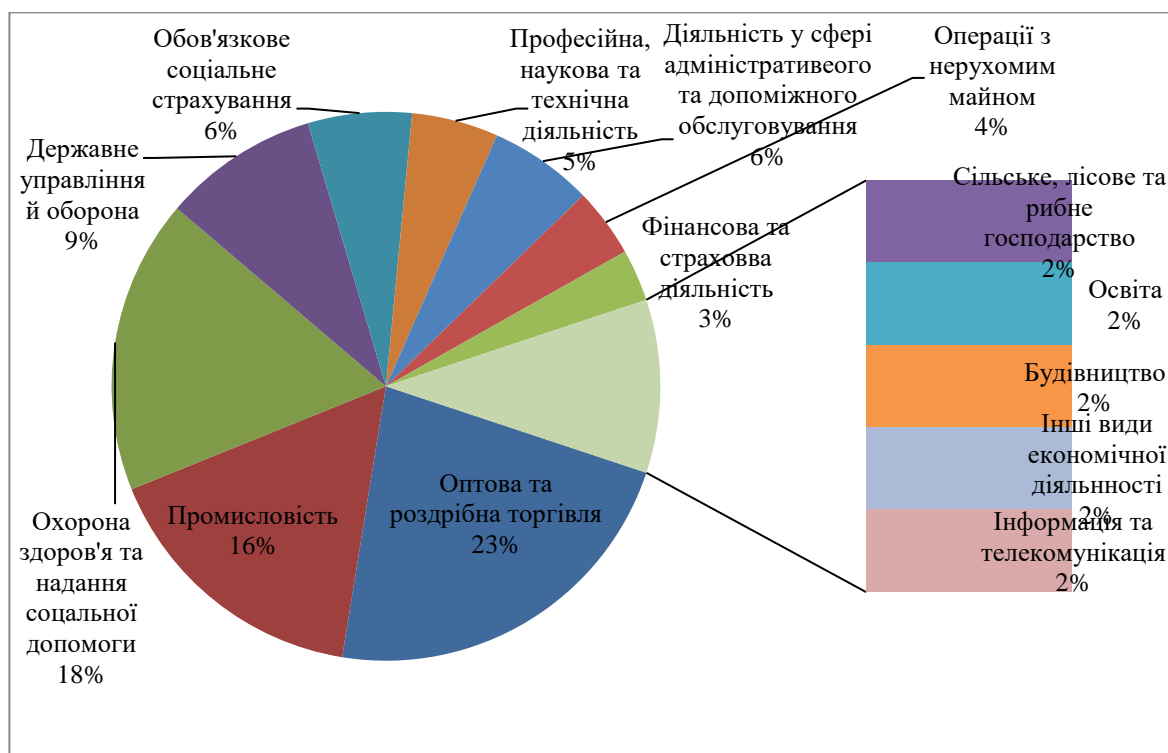

Рисунок 3 – Середня кількість зайнятого населення за видами економічної діяльності за 2022 рр., у %

Джерело: [1, 2]

У 2022 р. найбільше безробітних (за видами економічної діяльності) зареєстровано у будівництві, оптовій та роздрібній торгівлі, ремонті автомобілів і мотоциклів, професійних, наукових і технічних сферах, фінансовій та страховій діяльності, освіті. З високим ростом безробіття та відповідно зменшенням попиту на робочу силу, почали зменшуватись і середні заробітні плати українців, адже пропозиція на ринку праці в рази перевищувала попит. Також причиною зменшення заробітних плат стала економія витрат керівництвом компаній, які для того, щоб залишитись на ринку змушені були в прямому сенсі «вигризати» кожне замовлення та пропонувати максимально конкурентні ціни, які можна отримати тільки зменшивши витрати, а як відомо заробітна плата складає близько 25% собівартості товару чи послуги. Проте це найменше, що можуть платити українці за право на життя у вільній та незалежній країні. З початком війни стало важче знайти працівників з необхідними навичками та знаннями через додаткові фактори, такі як мобілізація, трудова міграція та зруйноване житло в охоплених війною регіонах. На звільнених від окупації територіях, де ведуться бойові дії, продовжує відчуватися серйозна нестача робочої сили. Внутрішнє переміщення здешевило працю, але існує невідповідність між набором навичок ВПО та потребами роботодавців. Проблема залишається актуальною і надалі для практично всіх галузей економіки.

Отже, можемо сказати, що сьогодні попит та пропозиція на ринку праці в Україні є неоднозначними, адже політичні, економічні та соціальні зміни в нашій країні та війна, яка триває, не дають можливості визначити оптимальне співвідношення попиту та пропозиції в певній галузі. Концепція сталого розвитку

має стати основою економічної політики у повоєнній відбудові країни, де соціальній складовій відведено чільне місце серед пріоритетів держави.

Список використаних джерел

1. Рівень безробіття в Україні (2022), URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/>
2. Державна служба зайнятості України. Аналітична та статистична інформація. URL: <https://www.dcz.gov.ua/analitics/view>
3. Аналітична та статистична інформація. Державна служба зайнятості України. URL: <https://www.dcz.gov.ua/analitics/67>

УДК 332.1

ІЛЬЧЕНКО Вікторія

к.е.н., доцент

ГОЛЯКОВА Єлизавета

студентка

Університет митної справи та фінансів (Україна)

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ПРИРОДНІ РЕСУРСИ УКРАЇНИ

З 2014 року продовжується війна, яку розпочав жорстокий агресор-росія. 24 лютого 2022 почалось повномасштабне вторгнення, яке кардинально змінило не тільки наше життя, а і створило низку додаткових погроз для природи України. Україна насправді має значний та унікальний природно-ресурсний потенціал, який включає в себе мінеральні, водні, земельні та лісові ресурси (табл.1) [1].

Таблиця 1 – Компонентна структура природно-ресурсного потенціалу України

Макрорегіони, області	Потенціал регіону у % до потенціалу країни	мінеральних	водних	земельних	лісових	тварин	природних
Східний	49,4	50,9	8,4	32,7	1,4	0,4	6,2
Дніпропетровська	10,9	68,2	4,8	21,3	0,3	0,4	4,3
Донецька	12,3	72,8	4,8	16,8	0,4	0,1	5,1
Запорізька	3,9	20,4	20,1	49,7	0,7	0,7	8,4
Кіровоградська	3,0	10,8	11,9	70,3	1,6	0,6	4,8
Луганська	8,8	73,8	6,8	13,8	0,8	0,2	4,6
Полтавська	3,5	11,5	11,0	68,1	2,9	1,1	5,4
Сумська	2,7	3,4	15,9	65,3	7,6	0,6	6,7
Харківська	4,3	14,2	11,4	54,6	3,9	0,5	15,3
Західний	35,1	6,6	17,1	55,0	9,3	0,5	5,1
Вінницька	3,6	2,1	9,7	79,1	3,5	0,4	5,1
Волинська	1,7	1,0	18,0	55,2	16,2	0,7	9,2
Житомирська	2,9	5,5	15,9	59,8	12,6	0,1	9,5
Закарпатська	2,5	3,0	31,5	19,4	17,4	0,5	28,6
Івано -Франківська	2,2	7,5	33,3	24,1	17,6	0,2	17,4
Київська	4,0	3,8	12,3	59,5	5,5	0,7	18,4
Львівська	3,7	22,5	22,7	29,2	11,1	0,2	14,3
Рівненська	1,8	5,0	16,4	55,0	16,1	0,1	6,8
Тернопільська	2,1	1,2	13,6	75,0	4,7	0,9	5,3
Хмельницька	2,7	3,5	13,8	72,6	3,8	1,0	5,9
Черкаська	3,0	5,8	12,7	67,7	4,6	0,2	8,3
Чернігівська	3,6	10,8	12,9	59,1	6,7	0,6	9,5
Чернівецька	1,3	5,2	18,3	50,0	12,6	0,3	13,7
Південний	15,5	5,1	18,7	57,4	1,3	1,0	16,9
Кримська	6,0	10,0	19,3	39,0	1,8	0,5	29,6
Миколаївська	2,9	2,8	23,2	66,7	0,5	1,0	5,9
Одеська	3,7	1,8	11,1	71,8	1,3	0,5	13,5
Херсонська	2,9	1,6	22,7	67,1	1,0	1,0	6,4
Всього	100,0	28,3	13,1	44,4	4,2	0,5	9,5

Проаналізувавши природно-ресурсний потенціал в наведеній таблиці, можна прийти до висновку, що він є дуже багатограним та має велике значення для економічного розвитку країни, проте, на жаль, повномасштабне вторгнення принесло величезні збитки та завдало великої шкоди природним екосистемам нашої країни. Чи не найбільш масштабним та очевидним серед них є поширення ландшафтних пожеж, спричинених вибухами боєприпасів за відносно сухої погоди [2]. Велика кількість пожеж відбувається у житлових секторах, на промислових та інфраструктурних об'єктах, у природних екосистемах. В результаті великі обсяги забруднюючих речовин викидаються в атмосферу.

Багаті на мінеральні ресурси території російська федерація окупувала, серед них: Донецька, Луганська, та частини Херсонської і Запорізької областей, а також Кримський півострів. На цих територіях знаходяться великі поклади кам'яного вугілля, нафти, марганцевої руди, літію, природного газу тощо. На водні ресурси був також дуже негативний вплив, можна виділити чотири ключові [3 с.21]:

- 1) порушення роботи очисних споруд, що очищають міські стічні води;
- 2) порушення водозабезпечення людей та підприємств у великих містах;
- 3) безпосереднє механічне та хімічне забруднення водойм та ґрунтових вод внаслідок бойових дій;
- 4) підриг Каховської ГЕС.

Земельні та лісові ресурси страждають при кожному вибуху боєприпасів-суміш хімічних речовин на довгі роки осідає в товщі ґрунту. Ущільнення ґрунту важкою технікою також нічого хорошого не приносить. Війна-це завжди про людські смерті, розкладання тіл також не приносить нічого доброго для середовища, виділяється купа отруйних речовин, які вбираються в землю, а згодом потрапляють у підземні води.

Не дивлячись на такі жахливі умови, важливе раціональне використання природних ресурсів, а саме [1]:

- впровадження ресурсозберігаючих технологій;
- комплексне використання, спрямування на максимальне вилучення корисних компонентів з одиниці сировини і відходів;
- відтворення лісових, водних, земельних ресурсів;
- розширення геологорозвідувальних робіт;
- розвиток екологічної інфраструктури (очисні споруди);
- збереження та примноження системи заповідників і заказників.

Отже, вторгнення росії в Україну дуже чітко показало всі ризики катастроф для довкілля. Якщо ми почнемо комплексно розвивати усі напрями, ми зможемо зберегти та відновити природні екосистеми держави.

Список використаних джерел

1. Завадських Г. М. Природно-ресурсний потенціал України і його економічна оцінка Регіональна економіка: Електронний посібник. *Навчальні матеріали ТДАТУ*. URL: https://elib.tsatu.edu.ua/dep/feb/ptbd_2/page8.html

2. Як війна впливає на природу України та чому збереження й відновлення природних екосистем є важливим у повоєнному відновленні. *Екодія*: веб-сайт URL: <https://ecoaction.org.ua/iak-vijna-vplyvaie-na-pryrodu.html>

3. Наслідки для довкілля війни росії проти України: Електронне науково-популярне видання. / О. Ангурець та ін. 2023. (84). С. 21. URL: <https://cleanair.org.ua/wp-content/uploads/2023/03/cleanair.org.ua-war-damages-ua-version-04-low-res.pdf>

УДК 658:005.332.4(6)+502.131.1(6)

КОСТЮК Уляна

к.е.н., доцент

САВЧУК Тетяна

к.е.н., доцент

ПУШ Анна

студентка

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

ЕКОЛОГІЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

В Україні, де сталість розвитку та конкурентоспроможність є ключовими аспектами успіху для підприємств, облік готової продукції є необхідним елементом управління. На тлі швидкого розвитку технологій та зростаючої свідомості суспільства щодо екологічних питань, підприємства стикаються з низкою проблем, пов'язаних з виробництвом та управлінням готовою продукцією. Однією з найбільш актуальних серед них є врахування впливу виробництва на довкілля та нестача підходів до оцінки цього впливу. Традиційні методи класифікації готової продукції не враховують або недостатньо уважно враховують екологічні аспекти, що ускладнює здійснення об'єктивної оцінки екологічного впливу підприємств на довкілля. Недостатня увага до них може призвести до серйозних наслідків для навколишнього середовища, а також до втрати конкурентоспроможності підприємств у міжнародному ринковому середовищі. Забезпечення сталого розвитку та збереження природних ресурсів стають дедалі важливішими завданнями для підприємств у всіх галузях економіки. У цьому контексті, виробництво готової продукції набуває особливого значення, відіграючи ключову роль у формуванні стратегій виробництва та прийнятті управлінських рішень.

З огляду на це, пропонується впровадження нової інноваційної класифікації готової продукції, спрямованої на забезпечення сталого розвитку та конкурентоспроможності підприємств, яка враховує екологічні аспекти виробництва та споживання готової продукції. Дана класифікація не лише систематизує та організовує інформацію про вироблені товари, але й допомагає підприємствам управляти екологічними ризиками та зменшувати вплив на довкілля. Мета дослідження полягає в створенні інструменту, який дозволить підприємствам краще враховувати екологічні аспекти своєї діяльності. Пропонується розробка нової категорії класифікації - "Ступені екологічності" - , що може стати потужним інструментом для досягнення сталого розвитку та створення екологічно відповідального бізнесу.

В цьому напрямку Україна могла б розширити використання програм еко-лейблів та маркування, які дозволяють споживачам легко впізнавати продукти з високими стандартами екологічності. Ці марки можуть базуватися на різних

критеріях, таких як енергоефективність, використання вторинних матеріалів, відсутність шкідливих речовин та інші. Наразі вони не є такі поширені, як в інших країнах, але уже існують деякі ініціативи щодо екологічного маркування. Це такі ініціативи, як "Зелений журавлик". Знак «Зелений журавлик» визнаний світовою спільнотою як знак відповідності вимогам міжнародного стандарту ISO 14024 (ДСТУ ISO 14024) «Екологічні маркування та декларації – Екологічне маркування I типу – Принципи та методи» [1] і входить до міжнародного реєстру Глобальної мережі екологічного маркування (GEN). Дана програма пропонує маркування продуктів, які відповідають високим стандартам якості та екологічності. Однак, програма ще не має широкого розповсюдження та впливу, і для більшості українських споживачів може бути складно знайти товари з еко-лейблами. Окрім того, дане маркування не передбачає варіантів відповідності, а тільки два значення: відповідає екологічним нормам – є маркування, н і- маркування відсутнє.

Варто відзначити, що інші країни ЄС (наприклад Німеччина, Швеція та Нідерланди) вже успішно впровадили екологічну класифікацію. Наприклад, в Німеччині існує система екологічної класифікації, відома як "Blue Angel" (Блакитний ангел) [3]. Цей офіційний логотип використовується для позначення продуктів та послуг, які відповідають високим екологічним стандартам. Завдяки цій системі покупці можуть легко визначити, які товари і послуги мають менший вплив на довкілля. У Швеції існує аналогічна програма, відома як "Swan" (Лебідь) [4], яка також надає сертифікати екологічної придатності продукції та послуг. Ця програма базується на ряді критеріїв, таких як зменшення викидів, енергоефективність та використання вторинних ресурсів.

Для того щоб підприємства ясно усвідомлювали вплив їхньої діяльності на довкілля та приймали збалансовані рішення з метою зменшення екологічного відбитку, рекомендуємо дану класифікацію розподілити на підкатегорії за рівнем шкоди навколишньому середовищі, а саме:

- Нульовий вплив.
- Мінімальний вплив.
- Помірний вплив.
- Високий вплив.

Розробка даної класифікаційної категорії матиме ряд переваг, таких як:

- Стимулювання екологічної інновації: класифікація готової продукції за екологічною придатністю може стимулювати підприємства до розробки та впровадження більш екологічно чистих технологій та практик виробництва, що сприяє економічному розвитку у напрямку сталого споживання. Це, у свою чергу, сприятиме створенню нових ринків та можливостей. Розвиток екологічно чистої продукції може відкривати нові ринки та можливості для інновацій, що сприяє зростанню економіки та створенню нових робочих місць у секторах, пов'язаних з екологічними технологіями та послугами.

- Підвищення конкурентоспроможності на міжнародному ринку: У світі все більше споживачів віддають перевагу продукції, яка виробляється з дотриманням екологічних стандартів. Застосування екологічної класифікації дозволить підприємствам здобути конкурентну перевагу на міжнародному ринку, залучаючи

нових клієнтів та розширюючи експорт. При цьому, забезпечення високих стандартів екологічності сприятиме підвищенню довіри споживачів до продукції та бренду.

Також, для підтвердження того, що дана класифікація важлива, можна розглянути країни, де її відсутність призводить до еко-проблем. Китай та Індія - країни, де проблеми зі забрудненням навколишнього середовища величезні. Причинами є недостатня регуляція діяльності промислових підприємств, що призводить до значних викидів шкідливих речовин у повітря. Тобто, відсутність строгих екологічних стандартів і класифікацій зумовила серйозні проблеми зі забрудненням повітря, води та ґрунтів.

Припускається, що впровадження нової екологічної категорії класифікації готової продукції сприятиме збільшенню уваги підприємств до екологічних аспектів виробництва та призведе до зменшення негативного впливу їхньої діяльності на довкілля. Впровадження такого інструменту дозволить підприємствам ефективніше управляти екологічними ризиками, забезпечуючи сталий розвиток та підвищену конкурентоспроможність.

Таким чином, було доведено, що впровадження нової класифікації сприятиме ефективнішому врахуванню екологічних аспектів виробництва та допоможе підприємствам управляти екологічними ризиками. Дослідження показало, що розроблена екологічна класифікація має потенціал позитивно вплинути на діяльність підприємств, сприяючи збільшенню їхньої відповідальності перед природою та суспільством. Зазначені переваги впровадження нової класифікації підкреслюють необхідність подальших досліджень та практичної реалізації даного інструменту в управлінні підприємствами з метою досягнення сталого розвитку та екологічної безпеки.

Список використаної літератури

1. Екологічні маркування та декларації. Екологічне маркування типу I. Принципи та процедури (ISO 14024:2018, IDT): ДСТУ ISO 14024:2018. URL: <https://www.ecolabel.org.ua/iso-14024-dstu-iso-14024>
2. Blauer Engel. Unser Zeichen für die Umwelt. URL: <https://www.blauer-engel.de/de/blauer-engel/unser-zeichen-fuer-die-umwelt>
3. Nordic Swan Ecolabel. Official Nordic ecolabel. URL: <https://www.nordic-swan-ecolabel.org/official-nordic-ecolabel/>

БІБЛІОМЕТРИЧНИЙ АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТЕМАТИКИ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Сьогодні питання регулювання сталого розвитку є предметом активної наукової дискусії. Сучасні виклики сталого розвитку досліджуються через складну комбінацію міждисциплінарних тем, які досліджують різні взаємодії між економічними, соціальними та екологічними системами, які ще більше сприяють існуючій невизначеності.

Одним із ефективних інструментів, що дозволяє виявити сучасний стан, еволюцію наукових публікацій у царині сталого економічного розвитку є бібліографічний аналіз. З його допомогою можливо визначити основні напрями, за якими ведеться більшість досліджень у галузі. Аналіз документів, які часто цитуються, допомагає нам зрозуміти фокус вже накопичених та вивчених знань і розвиток галузі.

Бібліометрія – це метод кількісного аналізу досліджень з використанням математики, прикладної статистики та інших дослідницьких ідей. Важливою частиною бібліометрії є методи аналізу візуалізації цитування, які поступово розвивалися в контексті наукометрії та візуалізації даних, виявляючи внутрішні зв'язки та дослідницькі правила дисциплін у формі відображення знань [1]. Як інструмент кількісного аналізу, бібліометричний підхід використовується для розуміння поточного стану та прогалин у певній галузі. В даний час метод аналізу бібліометричної візуалізації використовується в багатьох галузях досліджень. VOSviewer - це бібліометричне програмне забезпечення, яке дозволяє представити загальні зовнішні характеристики предметних областей і має унікальні переваги, особливо в аналізі кластеризації [2].

Для проведення бібліометричного аналізу шляхом застосування ключового слова «сталий економічний розвиток» («sustainable economic development») було сформовано вибірку з 54490 досліджень WoS Core Collection, що датуються періодом 1986-2024 рр. Використання бази даних WoS(CC) гарантує, що дані були вичерпними та репрезентативними, надаючи великий розмір вибірки статей для аналізу.

Для ґрунтовного дослідження вибірку публікацій обмежено за предметною областю. Предметними областями, релевантними для дослідження є «Бізнес», «Фінанси», «Менеджмент» та «Економіка». В результаті застосування вказаних фільтрів вибірка з бази даних за ключовим словом «сталий економічний розвиток» («sustainable economic development») становила 8095 статей з 1986 року до 2024 року. Оскільки більшість досліджень обмежена останнім десятиліттям,

УДК 502.131.1

КРОЛЬ Віта

PhD, доцент

ЛІТВИНЕНКО Дмитро

здобувач вищої освіти першого рівня

Національний університет водного господарства та природокористування
(Україна)

ЗНАЧЕННЯ МІНІМАЛЬНОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Мінімальна заробітна плата є одним із показників, прийнятих Міжнародною організацією праці (МОП) для оцінки прогресу в забезпеченні країнами гідної праці. В умовах глобалізації, злиднів і дегуманізації праці мінімальна заробітна плата є важливим інструментом для досягнення парадигми сталого соціального, економічного та екологічного розвитку. Вірно сформована та реалізована національна політика щодо мінімальної заробітної плати може сприяти забезпеченню гідних умов праці у 21 столітті.

Сьогодні стандарт мінімальної заробітної плати відіграє важливу роль у зусиллях ООН у співпраці з МОП та Радою Європи щодо сприяння сталому соціально-економічному розвитку та забезпеченню гідних умов праці [2].

Усі працівники мають право на заробітну плату, яка забезпечує їм та їхнім сім'ям гідний рівень життя. Мінімальна заробітна плата є одним із інструментів забезпечення гідного рівня життя. З міжнародних та європейських норм випливає, що забезпечення гідного рівня життя виходить за рамки задоволення основних людських потреб, таких як їжа та житло. Воно також охоплює соціальне та культурне життя. Таким чином, мінімальна заробітна плата не завжди буде встановлена на гідному рівні з урахуванням національних соціально-економічних умов [2].

В Україні мінімальний розмір оплати праці змінюється в законодавчому порядку з періодичністю до кількох разів на календарний рік. Слід зазначити, що законодавче встановлення мінімального розміру оплати праці практикується в більшості країн світу. Прожитковий мінімум – це вартісна величина достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості [1, с.78].

Уряди інших країн світу використовують показник прожиткового мінімуму, щоб розуміти, яка частина населення не може задовольнити свої основні життєво необхідні потреби за рахунок власних доходів і тому потребує державної підтримки шляхом розробки і реалізації відповідної державної соціальної політики. Практика державного регулювання зазначених показників у розвинених країнах свідчить, що мінімальна заробітна плата, як правило, знаходиться на рівні прожиткового мінімуму [1, с.80]. В Україні ці показники не

лише не співпадають, але й розмір мінімальної заробітної плати значно перевищує прожитковий мінімум, встановлений для працездатної особи (рис.1). Тому для забезпечення гідного рівня життя працівників та їхніх сімей необхідно запроваджувати інші інструменти соціальної політики, зокрема соціальні виплати.

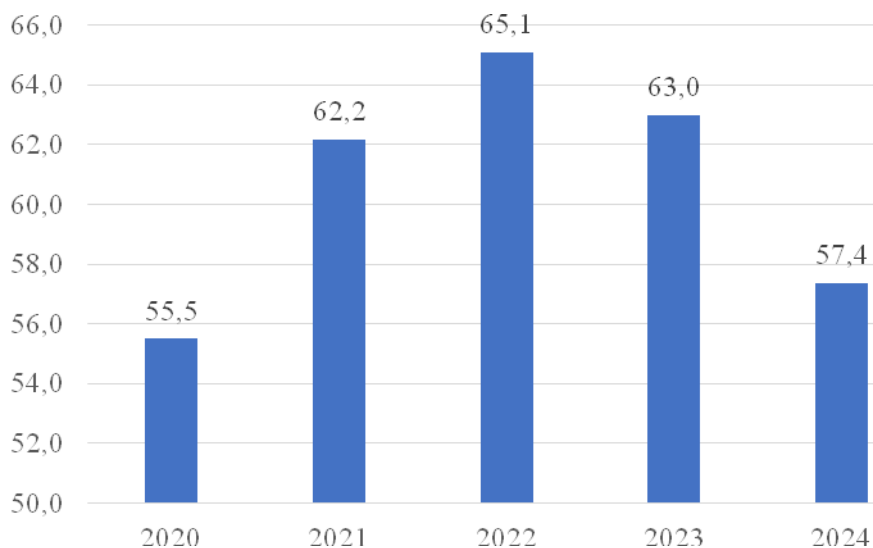

Рисунок 1 – Порівняння співвідношення розмірів прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати в Україні впродовж 2020-2024рр., %

Джерело: складено авторами

Вітчизняні реалії щодо зміни показників на основі порівняння динаміки темпів приросту показників прожиткового мінімуму, мінімальної заробітної плати та середньої заробітної плати впродовж 2021-2024 рр. наведено на рис. 2.

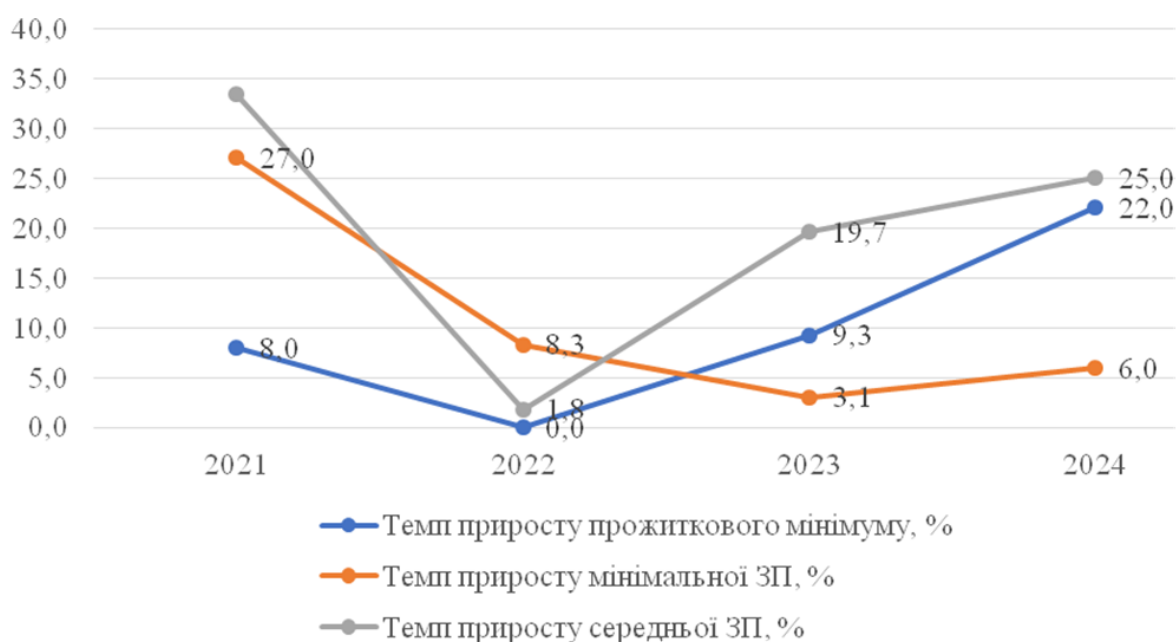

Рисунок 2 – Порівняння динаміки зміни показників прожиткового мінімуму, мінімальної заробітної плати та середньої заробітної плати в Україні впродовж 2021-2024рр., %

Джерело: складено авторами

Впродовж останніх 4 років спостерігається тенденція до зростання всіх показників, проте збільшення розміру мінімальної заробітної плати не відповідає темпам, з якими зростає середньо-ринкова заробітна плата, що збільшує розрив між цими показниками (рис.3).

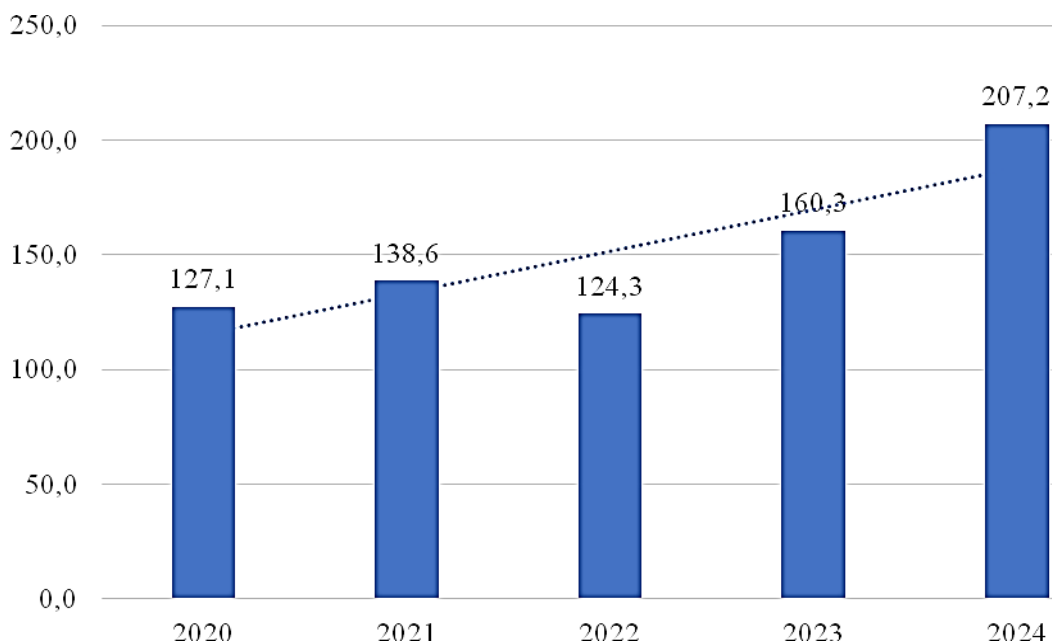

Рисунок 3 – Порівняння співвідношення розмірів мінімальної заробітної плати та середньої заробітної плати в Україні впродовж 2020-2024рр., %

Джерело: складено авторами

Відповідальність за забезпечення гідного рівня життя працівників та їхніх сімей - це виклик для всього суспільства, організованого на основі прав людини та принципу соціальної солідарності. Саме мінімальна заробітна плата як дохід від праці відіграє суттєву роль у забезпеченні гідних умов життя працівників та їх сімей. Недосконала політика оплати праці може поставити під загрозу добробут працівників та їхніх сімей і збільшити привабливість незадекларованої зайнятості. Проте лише встановлення мінімальної заробітної плати недостатньо - має бути впровадження інших заходів соціального захисту. Тільки таке поєднання здатне забезпечити гідний рівень життя працівників та їхніх родин в контексті забезпечення цілей сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Коваль М. І., Грибовська Ю. М., Скиба, Г. І. аналітичний огляд та шляхи удосконалення державного регулювання мінімальної заробітної плати й прожиткового мінімуму в Україні. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Економічні науки*. 2022. 1 (64): 72-83. <https://doi.org/10.32689/2523-4536/64-9>

2. Bomba K. Minimum Wage as an Instrument to Provide Dignity at Work. *E-Journal of International and Comparative Labour Studies*. 2022.

УДК 658.821

КУШИНА Андрій
аспірант
ФЕДОРОВИЧ Ірина
к.е.н., доцент

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

ЗЕЛЕНЕ БУДІВНИЦТВО ЯК ЗАПОРУКА СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Житлове будівництво є однією з важливих промислових галузей країни, його рівень і якість відображає загальну економічну ситуацію, відповідність сучасним тенденціям розвитку людської цивілізації [1]. Сьогодні ця сфера в Україні отримала нові проблемні аспекти й виклики, обумовлені значними обсягами руйнування житлової інфраструктури внаслідок збройної агресії РФ.

Сталий розвиток країн і регіонів – це важлива сучасна концепція для більшої частини світу, яка заснована на розвитку суспільства таким чином, щоб задовольнити власні потреби, але без негативного впливу на довкілля та без шкоди наступним поколінням. Цей керований розвиток має певний системний підхід, а також нові інформаційні технології, які дають можливість моделювати найрізноманітніші варіанти напрямків розвитку, з високою точністю прогнозувати їх результати та обрати найкращий [2].

Актуальність впровадження принципів сталого розвитку і моделей управління проектами у галузь житлового будівництва зумовлена також з одного боку потребою забезпечення певного рівня житлових послуг в сучасних містах і розвитком будівельної галузі, від якої залежить спорудження нових, капітальний ремонт і реконструкція наявних будівель, з іншого.

Одним із найбільш негативних факторів, що впливає на сучасний стан навколишнього середовища є будівництво та будівельні процеси. У країнах, де розвивається “зелене” або «екологічне» будівництво, створюються такі національні стандарти, які беруть до уваги природні й соціально-економічні умови країни: законодавство, кліматичні умови та державну політику на рахунок енергоресурсів й екології.

Екологічність будівництва – це не просто новомодний плин та хайп, це вимушений спосіб мислення сучасної людини. Якщо ми хочемо залишатися здоровими, і щоб наші діти не отримали після нас у спадщину океани пластмаси і забруднене повітря, ми зобов’язані піклуватися про стан навколишнього середовища вже зараз.

Будівлі великих міст споживають [3]:

- 40% всієї первинної енергії;
- 67% всієї електрики;
- 40% всієї сировини;
- 14% всіх запасів питної води.

А також виробляють 35% всіх викидів вуглекислого газу і мало не половину всіх твердих побутових відходів. Несприятливо на довкілля впливають і самі матеріали, шкода яких щороку оцінюється в 11% від усіх викидів. Найбільша небезпека походить від бетону і сталі — через наявність у складі матеріалів вуглецю при їх нагріванні викидається велика кількість парникових газів.

Проектування, зведення, експлуатація, ремонт та знесення в сфері будівництва та нерухомості потребує оптимізації технологій і вони дійсно приходять на допомогу.

Екологічне будівництво це зведення об'єктів нерухомості з меншим використанням ресурсів та енергоефективна їх експлуатація у майбутньому. Тобто, такі будівлі зводяться з екологічно чистих матеріалів, і дають можливість мешканцям використовувати альтернативні джерела енергії для їх обслуговування. Крім того, такі будівлі є більш комфортними та не шкодять здоров'ю людини та довкіллю.

Основними принципами "зеленого" будівництва є:

- оптимальний вибір місця, включення будівлі в загальну інфраструктуру ландшафту, навколишнього середовища та транспорту;
- будівництво та використання зелених конструкцій;
- максимальне використання сонячної енергії та денного світла;
- енергоефективність, використання альтернативних джерел енергії;
- покращення теплоізоляційних характеристик та безпечне використання теплоізоляційних матеріалів;
- зворотна вентиляція (віддача тепла повітря в систему опалення);
- використання нешкідливих, відновлюваних та переробних матеріалів;
- віддача переваги місцевим матеріалам;
- нешкідлива автоматична система опалення

«Зелене» будівництво має за мету повністю переглянути підхід до будівництва, і не лише встановлювати сонячні батареї та називатись екологічним, а починати дбати про навколишнє середовище з перших етапів проектування та планування, процес виготовлення екологічних матеріалів з вторинної сировини, їх доставку до будмайданчика, поважне відношення замовника до працівників, поважне відношення працівників до своєї роботи, систему утилізації відходів та багато іншого.

Отже, концепція зеленого будівництва може бути ефективним інструментом для післявоєнного відновлення та розвитку країни. Забезпечення сталого розвитку та підвищення якості життя населення можна досягти шляхом використання екологічно чистих матеріалів, забезпечення енергоефективності та енергозаощадження, розвитку інфраструктури для пішоходів та велосипедистів, створення зелених зон та пропагування здорового способу життя.

Таким чином зелене будівництво може бути ефективним інструментом для післявоєнного відновлення та розвитку країни, оскільки воно допомагає забезпечити сталий розвиток та підвищити якість життя населення. Але, для успішної реалізації концепції зеленого будівництва необхідно розв'язувати деякі проблеми, особливо необхідно звернути увагу на високі витрати початкових

інвестицій, відсутність кваліфікованої робочої сили та необхідність стимулювання інвестицій [4].

Список використаних джерел

1. Богданенко А., Гурковський В. Розробка моделей розвитку інвестиційної діяльності в житловому будівництві в Україні. *Публічне урядування*. 2020. № 5 (25). С. 31-41. [https://doi.org/10.32689/2617-2224-2020-5\(25\)-31-41](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2020-5(25)-31-41)
2. Що таке сталий розвиток? URL: <https://sd4ua.org/shho-take-stalij-rozvitok/>
3. Екологічне будівництво в Україні у 2020 році URL: <https://www.altanaua.com/2020/04/03/ekologichne-budivnyctvo-v-ukrayini-u-2020-roczii/>
4. Сучасні тенденції розвитку зеленої економіки в умовах глобалізації та мінімалістичного руху: монографія [Електронне видання]. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця 2022. 115 с. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/27523>

УДК 330.3

МЕЛЬНИЧУК Іванна

к.е.н, доцент

ВОЗНИЙ Василь

аспірант спеціальності 051 Економіка

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

ВПРОВАДЖЕННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ В МЕБЛЕВІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Сучасний світ стикається зі складними викликами, пов'язаними зі збереженням природних ресурсів та зменшенням негативного впливу на довкілля. У цьому контексті використання циркулярної економіки стає ключовим інструментом для створення сталого та ефективного майбутнього, особливо у меблевій галузі.

За даними експертів, сьогодні лише 9 % світової економіки є циркулярною. Близько 50 % поточних світових викидів парникових газів є результатом видобутку та переробки природних ресурсів, а попит на сировину у світі, як прогнозують, істотно збільшиться до 2050 р. [1,с.6].

Циркулярна економіка є драйвером, поштовхом до нової промислової революції. Ця парадигма спрямована на максимальну економічну ефективність використаних ресурсів і досягнення цілей сталого розвитку, зниження шкідливого впливу на довкілля [2,с.1], адже сприяє підвищенню ефективності процесів у ланцюгах створення вартості, зменшуючи неефективне споживання та природокористування.

Меблева промисловість є однією з галузей, яка великою мірою споживає природні ресурси та генерує величезну кількість відходів. Однак циркулярна економіка пропонує альтернативний підхід, який передбачає максимальне використання матеріалів, їх повторне використання та переробку. У цьому контексті меблі можуть стати не лише предметами споживання, але і послугами, що надаються у формі оренди чи обслуговування.

Застосування новітніх технологій, таких як 3D-друкування, цифрові технології та розумні матеріали, в меблевій промисловості відкриває широкі можливості для створення більш ефективних та стійких продуктів. Крім того, інноваційні дизайнерські підходи, спрямовані на максимальне продовження терміну служби меблів та їх легку ремонтпридатність, можуть значно зменшити кількість відходів у цій галузі.

Впровадження циркулярних практик у меблевій промисловості може принести значні економічні вигоди. Це включає зменшення витрат на сировину, оптимізацію виробничих процесів та створення нових ринків для вторинного використання та ремонту меблів. Крім того, циркулярна економіка сприяє зменшенню ризику залежності від коливань цін на сировину та ресурси.

Приклади використання інструментів циркулярної економіки в меблевій промисловості:

Дизайн для розбирання (Design for Disassembly): Меблі, які розроблені з урахуванням можливості легкого розбирання на складові частини, сприяють їхньому подальшому переробленню або використанню. Наприклад, меблі з'єднуються за допомогою болтів або з'єднувачів, що дозволяє легко розбирати їх для відновлення або повторного використання ресурсів[3, с.410].

Модулярність (Modularity): Виробництво модульних меблів дозволяє замінювати окремі частини або модулі замість викидання всього виробу. Наприклад, стільці зі змінними сидіннями або спинками, що можуть легко замінюватися окремо, зберігаються використовуваними довше і піддаються переробленню після закінчення терміну служби.

Використання вторинних матеріалів (Use of Recycled Materials): Використання вторинних матеріалів або відходів з інших галузей виробництва може допомогти зменшити потребу в первинних ресурсах. Наприклад, меблі можуть бути виготовлені з переробленого дерева, пластику або металу.

Моделі використання меблів як послуги (Furniture as a Service Models): Замість продажу меблів, де споживач стає власником, можуть розвиватися моделі "меблі як послуга", де меблі орендуються або лізингуються. Це сприяє подовженню терміну служби меблів і їх поверненню виробникам для перероблення або використання на вторинному ринку.

Меблі з періоду служби (Furniture from the Service Period): Програми обміну меблями, де споживачі можуть повертати старі меблі виробнику для перероблення або використання на вторинному ринку, дозволяють зберігати цінні ресурси в системі та зменшують відходи.

Ці приклади демонструють, як використання інструментів циркулярної економіки може сприяти збереженню ресурсів, зменшенню відходів та створенню більш сталої меблевої промисловості.

У підсумку, використання циркулярної економіки в меблевій промисловості відкриває нові перспективи для сталого розвитку галузі. Шляхом максимального використання ресурсів та зменшення відходів, ми можемо створити більш стійку та ефективну систему виробництва, яка відповідає вимогам сучасного суспільства та сприяє збереженню навколишнього середовища.

Список використаних джерел

1. The Circularity Gap Reform 2020. URL: <https://pacecircular.org/sites/default/files/2020-01/Circularity%20Gap%20Report%202020.pdf>
2. Перший рік Green Deal: як Україна інтегрується в нову екологічну політику ЄС? (2020). Європейська правда. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2020/12/21/7117835/>
3. Soh S. L., Ong S. K., Nee A. Y. C. Design for Disassembly for Remanufacturing: Methodology and Technology. *Procedia CIRP*. 2014. Vol. 15. P. 407–412. URL: <https://doi.org/10.1016/j.procir.2014.06.053>

УДК 330.821.366

ПАНЕВНИК Тетяна

к.е.н., доцент

ПРОЦЬ Ярина

студентка

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

ВИКОРИСТАННЯ КОНЦЕПЦІЇ «NUDGE» В СИСТЕМІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Глобалізація та інтеграція у світовій економіці супроводжуються наявністю значної відмінності в рівні розвитку та конкурентоспроможності національних економік різних країн. Ознакою економічного зростання, крім економічної складової, є соціальний розвиток і збільшення добробуту населення країни та забезпечення екологічної безпеки, що визначають сталий розвиток. Концепція сталого розвитку була сформульована у звіті Світової комісії з навколишнього середовища та розвитку у 1987 р. Сталий розвиток передбачає задоволення потреб нинішнього покоління без шкоди для можливостей майбутніх поколінь.

У рамках реалізації концепції сталого розвитку відповідно до принципів гуманізму та демократії має бути забезпечено рівне задоволення потреб людей у розвитку та життя, включаючи якість навколишнього середовища, рівень культури та освіти, а також забезпечення можливостей майбутніх поколінь [1].

Сталий розвиток є керованим процесом та може бути притаманний різним за своїми масштабами системам. Основою керованості є системний підхід, який дає змогу моделювати сценарії розвитку з урахуванням стратегічної мети [2]. Тому сьогодні вже можна казати про сталий розвиток людства, країни, регіону, промисловості та підприємства.

Але у сфері будь-яких економічних відносин, в яких функціонує людина, більшість рішень приймається під впливом суспільних і культурних стереотипів, особливостей сприйняття, помилкового та недостатнього аналізу інформації та невизначеності ринку, на яку впливають суб'єктивні психологічні фактори [3]. Найбільш відомою теорією, яка враховує вплив соціальних, когнітивних і емоційних чинників на прийняття рішень є концепція м'якого підштовхування - *nudge theory*. Вона допомагає покращити прийняття рішень, адаптуватися до змін, сприяти сталому розвитку та збільшити довіру та є потужним інструментом, який може суттєво підвищити ефективність функціонування бізнесу та економіки в умовах трансформаційних процесів і невизначеності. Основна ідея полягає у тому, щоб майже не помітними для людини засобами допомагати їй під час прийняття рішень робити такий вибір, який буде самою людиною у подальшому визнаний як корисний. Правильне використання підштовхувань може мати позитивний вплив на різні аспекти бізнесу та економіки, забезпечуючи більш стабільний та ефективний розвиток.

Термін *nudge* (поштовх) – це будь-який аспект архітектури (побудови) вибору, який спрямований на зміну поведінки людей у передбачуваний та сприятливий для них спосіб, не забороняючи при цьому жодних особистих варіантів, вибраних ними, і не змінюючи, жодним чином, їх бажані економічні стимули [4, с. 14]. Урахування поведінкових мотивів, що впливають на прийняття рішень суб'єктами регулювання, у процесі розробки державної економічної політики може суттєво підвищити її ефективність, що підтверджується практикою багатьох країн. Найбільше розповсюдження вони отримали в США, Великобританії, Австралії, Данії, Німеччині та інших країнах. Широке поле практичного використання, можливість отримання додаткового «резерву» підвищення ефективності державного управління разом із переважно невисокими видатками обумовлюють актуальність застосування поведінкових методів у будь-якій країні [5].

Впровадження *nudge*-технології як на макро- так і на мікрорівні у сфері охорони здоров'я, охорони навколишнього середовища, у бізнесі тощо дозволять ефективніше забезпечувати реалізацію цілей сталого розвитку та можуть бути використані в державному та корпоративному управлінні. Такі сфери як покращення здоров'я (наприклад, розміщення негативно «забарвлених» картинок на упакуванні сигарет, розміщення інформаційних оголошень щодо користі ходіння сходами в лікарнях), підвищення рівня економічного благополуччя (формування варіанту «по замовчуванню» базового пакету страхування із прив'язкою до відкритого банківського рахунку), підвищення рівня екологічності життя, рівня освіченості і т.д. можуть бути активізовані саме за допомогою інструментів наджингу [6].

Теорія підштовхування або *Nudge* - технологія спрямована на те, щоб підштовхнути людину приймати ті рішення, які відповідають, перш за все, її інтересам, а вже потім інтересам всіх інших зацікавлених сторін. Дана теорія ґрунтується на лібертаріанському патерналізмі, який передбачає визнання законним (патерналізм) намагання архітекторів вибору (тих, хто «будує» поведінку, наприклад урядовців, керівників компаній) впливати на вчинки людей так, щоб не обмежити при цьому їхню свободу у прийнятті рішень (лібертаріанський аспект), проте спрямовувати їх дії у відповідному напрямку [7].

Важливим інструментами поведінкового «підштовхування» є створення умов для «потрібного» вибору громадян (обирати те, що є для них та для суспільства найкращим). Така держава прагне використати політику *nudge* (майже не помітну для раціональних громадян) саме щодо обмежено раціональних індивідів [8, с. 59].

Поєднання регулюючих інструментів та формування архітектури вибору сприятимуть підвищенню досяжності бажаних результатів та рівня їх ефективності.

Отже, підштовхування може бути доповненням до загального вектора політики державного регулювання, ринкових механізмів чи індивідуального вибору. Тобто, воно не передбачає повне усунення альтернатив, а лише є інструментом зміни контексту, у якому раціональне рішення ухвалити стає

простіше для суб'єкта. Тобто, підштовхування є дієвим інструментом сталого розвитку який позитивно впливає на зростання економіки та підвищення якості життя, забезпечення соціальної рівності та екологічної стійкості, що реалізується внаслідок збереження природних ресурсів та зменшення негативного впливу на навколишнє середовище.

Список використаних джерел

1. UN. Secretary-General. World Commission on Environment and Development (1987). Report of the World Commission on Environment and Development: note / by the Secretary General.) URL : <https://digitallibrary.un.org/record/139811>

2. Степаненко Т.О. Теоретичні та методичні засади сталого розвитку підприємства. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2020. Том 31 (70). № 6. С 136-141.

3. Крикун В. А. Теорія поведінкової економіки в дослідженні українського банківського ринку за роки незалежності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Економіка і менеджмент»*. 2017. Вип. 24. Ч. 1. С. 18–22. URL: <http://vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/24-1-2017/6.pdf>

4. Талер Р. Поштовх. Як допомогти людям зробити правильний вибір / Р. Талер, К. Санстейн / пер. з англ. Ольга Захарченко. К. Наш формат, 2017. 312 с.

5. Ушакова Н. Г., Кулініч О. А., Помінова І. І. Інституціоналізація поведінкового регулювання: зарубіжний досвід. *БізнесІнформ*. 2020. №9. С. 37–43. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-9-37-43>

6. Демкура Т., Маркович І. Архітектура вибору і підштовхування в поведінковій економіці. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2022. Вип. 2(27), С. 85-92.

7. Передало Х.С., Огерчук Ю.В., Лібенко Ю.С. Поведінкова економіка та можливості застосування технік її впливу в сучасних організаціях. *Ефективна економіка*. 2019. №12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7520>

8. Кудінова А. В. Політика NUDGE: перспективи та небезпеки. *Фундаментальна економічна теорія в структурі економічного знання: проблеми та виклики сучасності*. 2013. С. 59-61.

УДК 33.303

ПРОХОРОВА Вікторія

д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки та менеджменту

СЛАСТЬЯНИКОВА Кристина

асистент

ННІ «Українська інженерно-педагогічна академія» ХНУ ім. В. Н. Каразіна

(Україна)

КОГНІТИВНЕ МОДЕЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЕТЕРОГЕННОСТІ ЕКОНОМІЧНИХ РЕСУРСІВ

Розвиток підприємств у сучасних економічних умовах дуже залежить від різноманіття і доступності економічних ресурсів. Гетерогенність економічних ресурсів впливає на стратегії управління та прийняття рішень, економічну сутність її як феномену доцільно розглядати в аспекті відмінності за етіологією походження, складом, то б то неоднорідності ресурсної основи будь-якої економічної діяльності суб'єктів господарювання, що визначає стратегічну перспективу їх розвитку.

У ринкових умовах підприємство, як відкрита система, функціонує у складному зовнішньому та внутрішньому середовищах, що характеризується нестабільністю та постійною динамічністю [2].

В сучасних умовах, які характеризуються високим рівнем невизначеності, бізнес-середовище стає все більш складним і динамічним, що вимагає використання сучасних методів налізу і управління розвитком підприємств, Застосування когнітивного моделювання, яке дозволяє візуалізувати та аналізувати взаємозв'язки між різними економічними ресурсами, є одним з економічно доцільних й обґрунтованих.

Економічні ресурси підприємства можуть включати фінансові, людські, матеріальні та інформаційні ресурси. Гетерогенність цих ресурсів проявляється у різній доступності, вартості, якості та стратегічній значущості для різних підприємств. Наприклад, малі та середні підприємства можуть мати обмежений доступ до фінансових ресурсів, що суттєво впливає на їх стратегічні рішення.

Фінансові ресурси є основою для багатьох видів діяльності підприємства, але, в умовах гетерогенності доступ до фінансування може змінюватися залежно від економічної ситуації, що впливає на можливості підприємства здійснювати інвестиції та забезпечувати стабільний розвиток.

Людські ресурси відіграють важливу роль в успіху підприємства, кваліфікація та компетенції працівників можуть значно відрізнятися, що впливає на здатність підприємства адаптуватися до змін на ринку та здійснювати інновації.

До матеріальних ресурсів відносяться всі фізичні активи підприємства, такі як сировина, обладнання та інфраструктура. Гетерогенність матеріальних ресурсів може проявлятися у відмінностях їх якості та доступності, що впливає на виробничі процеси та кінцевий продукт.

Інформаційні ресурси є критичним фактором у сучасній економіці знань, тому в умовах гетерогенності можливості доступу до актуальної і якісної інформації можуть суттєво різнитися між підприємствами, що впливає на їх здатність приймати обґрунтовані рішення.

У цьому контексті когнітивне моделювання є важливим інструментом для ідентифікації, аналізу і прогнозування поведінки підприємств, який дозволяє відобразити складні взаємозв'язки між різними параметрами, що впливають на розвиток підприємства (рис. 1).

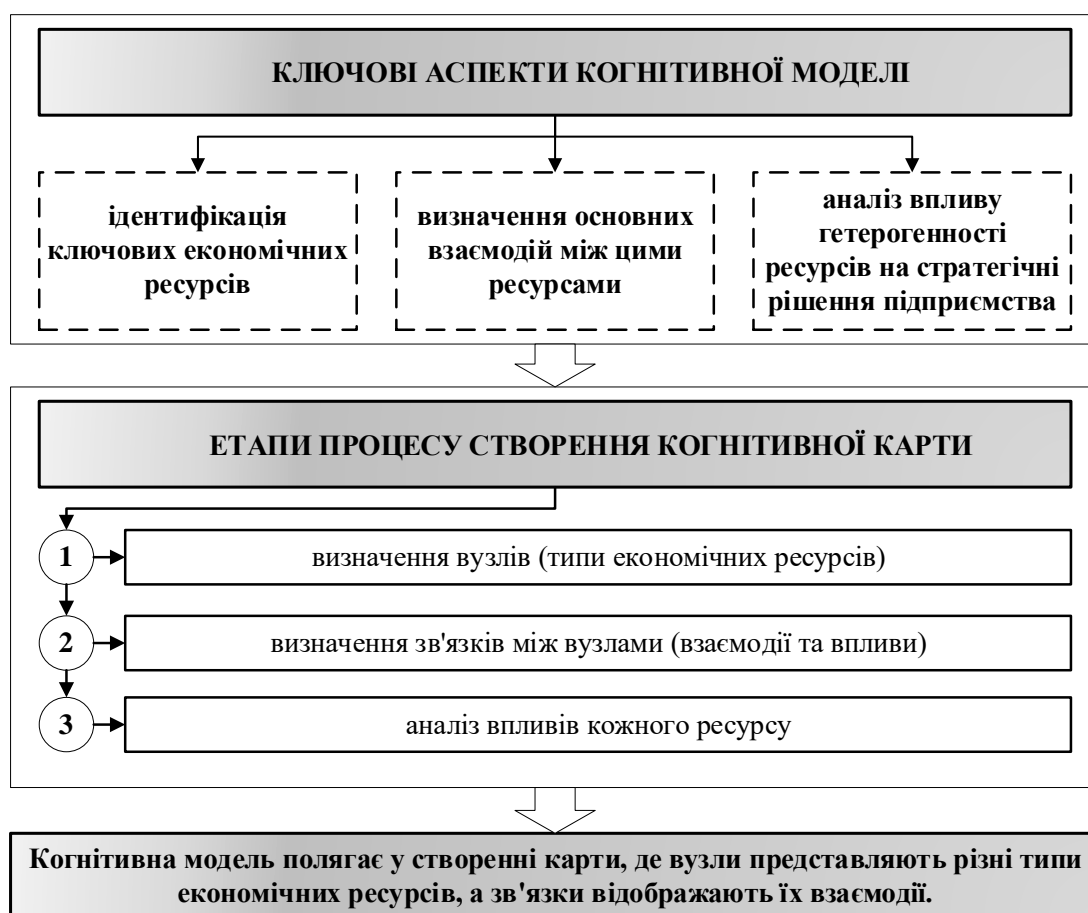

Рисунок 1 – Ключові аспекти когнітивної моделі

Когнітивне моделювання має особливе значення для формування стратегічного управління інноваційним розвитком промислових підприємств, воно призначене для моделювання складних, слабо структурованих об'єктів, якими є більшість процесів і ситуацій, дозволяє враховувати суб'єктивні й об'єктивні чинники як в умовах невизначеності [1].

Основними економічними ресурсами підприємства є фінансові, людські, матеріальні та інформаційні ресурси. Кожна група ресурсів має свої характеристики та особливості, які необхідно враховувати при моделюванні.

Необхідно зрозуміти, як взаємодіють різні ресурси: наприклад, як інвестиції у людські ресурси можуть вплинути на інформаційні ресурси, або як матеріальні ресурси впливають на фінансову стабільність підприємства.

Гетерогенність ресурсів має на увазі відмінності в їх доступності, якості, вартості та впливу на конкурентоспроможність підприємства. В умовах, коли одні ресурси можуть бути більш доступними, ніж інші, стратегічні рішення підприємства можуть значно варіюватися.

Процес створення когнітивної карти включає наступні етапи: визначення вузлів (типи економічних ресурсів); визначення зв'язків між вузлами (взаємодії та впливи); аналіз впливів кожного ресурсу на інші. Когнітивна модель полягає у створенні карти, де вузли представляють різні типи економічних ресурсів, а зв'язки відображають їх взаємодії. За допомогою таких моделей можна прогнозувати, як зміни у доступності одного ресурсу вплинуть на загальну стратегію розвитку підприємства. Наприклад, збільшення доступності фінансових ресурсів може призвести до зростання інвестицій в інновації та розвиток персоналу.

Когнітивне моделювання є ефективним інструментом прогнозування стратегій розвитку підприємств в умовах гетерогенності економічних ресурсів, що дозволяє розробляти моделі аналізу взаємозв'язки між різними типами ресурсів і приймати обґрунтовані управлінські рішення. Доцільним з наукової точки зору є удосконалення методології когнітивного моделювання, врахування більшої кількості факторів і розширення сфери його застосування у різних галузях. Це дозволить підприємствам ще більш ефективно адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі та досягати поставлених цілей.

Список використаних джерел

1. Прохорова В., Божанова О., Дуднева Ю. Конвергентно-когнітивні основи інноваційного розвитку промислових підприємств. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Економіка*. 2021. 10(20). [https://doi.org/10.33296/2707-0654-10\(20\)-07](https://doi.org/10.33296/2707-0654-10(20)-07).
2. Прохорова В., Крутова А., Дяченко К. Економічна безпека підприємств України в умовах дестабілізаційного розвитку. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Економіка*. 2022. 14(28). URL: [https://doi.org/10.33296/2707-0654-14\(28\)-10](https://doi.org/10.33296/2707-0654-14(28)-10).

УДК332.122

САВКО Оксана

к.е.н., доцент

КОЗАР Христина

студентка

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

ДРОПШИПІНГ: СУТНІСТЬ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА

Кожна криза сприяє розвитку суспільства та адаптацію його до змін зовнішнього середовища. Пандемія у 2020 році сильно вплинула на усі сектори економіки змусила підприємців пристосовуватися до труднощів та боротися з викликами, саме в цей час стрімко почала розвиватися інтернет-торгівля. У зв'язку з розвитком онлайн-продажів почала розвиватися така система реалізації товарів як дропшипінг.

Дропшипінг – це прогресивна модель ведення бізнесу в Інтернет-середовищі, що базується на реалізації товарів постачальника – посередником та передбачає обов'язкову участь таких суб'єктів господарювання: постачальника товарів (виробника, оптовика або дистриб'ютора), дропшипера (посередника), транспортної компанії та кінцевого споживача, які відповідно до договірних відносин забезпечують виконання взятих на себе зобов'язань [1].

Дропшипінг – це онлайн-бізнес, який можна почати вести без фінансових вкладень. Є безліч великих виробництв, які вже мають своїх постійних клієнтів, що закупають товар оптом, проте їм вигідно співпрацювати з дропшиперами, адже для постачальників – це новий канал збуту. Вони не вкладають в рекламу, не відкривають свої магазини, а дають можливість посередникам завдяки використанню своїх відео та фото матеріалів, продавати товар. Якщо знайти якісного виробника та постійно показувати високі продажі, такий постачальник буде зацікавлений у співпраці.

Серед найбільших переваг такої системи онлайн-продажів є мінімальний фінансовий ризик, адже не потрібно закуповувати товар, витратити кошти на склад, адже товари відправляються безпосередньо від виробника до споживача, а посередник отримує свою націнку за продаж та нового клієнта. Єдиними витратами, які можуть бути – це таргетована реклама або ж співпраця з інфлюенсерами. Проте існують також безкоштовні способи просування товарів, до прикладу, Tik-Tok. Дана мережа взагалі не потребує вкладень, потрібно тільки відслідковувати тренди, та намагатися їх повторити знімаючи відео, які користуються популярністю та набирають багато переглядів. Також, з набуттям досвіду та розвитком у даній сфері, дропшипер з часом може почати закуповувати товар оптом за меншою ціною, відповідно отримуючи більший прибуток або ж також започаткувати власний бренд та стати постачальником.

Даний вид заробітку підходить для тих у кого немає фінансових коштів для відкриття бізнесу, проте є бажання, час, телефон та інтернет, які в майбутньому зможуть принести прибуток для масштабування уже власного бізнесу.

Для того, щоб почати працювати в даній сфері необхідно:

1. Обрати нішу, в якій є бажання розвиватися. Це може бути одяг, техніка, аксесуари, тобто будь-який вид товарів. Найкраще обирати такий продукт в якому ви розумієтеся. До прикладу, якщо у вас немає дітей, то швидше за все одяг для немовлят вам буде складно продавати. На даний час серед найприбутковіших можна виділити таку нішу, як запчастини до автомобілів, якщо добре розумітися в даній сфері можна знайти хороших постачальників з якісним товаром та продавати з великою націнкою, оскільки експертів дійсно не так багато.

2. Потрібно створити сторінку в соціальних мережах або ж на різних маркетплейсах, таких як OLX, Prom, Shafa тощо. Перевагою є те, що якщо ніша, яка обрана не дає результатів її можна змінити, оскільки товар знаходиться у постачальника, а не у посередника.

3. Вибір постачальників – виробника обраного товару можна знайти на OLX, в Telegram та Viber-каналах. На сайтах популярних брендів та виробників найчастіше є окрема сторінка для співпраці з дропшипперами, на якій можна зареєструватися. Для вибору дійсно хорошого постачальника потрібно звертати увагу на асортимент, матеріали з якого виробляють обраний товар, наявність популярних позицій. Також, для ретельнішої перевірки можна замовити собі декілька товарів, для перевірки якості, а також для генерування контенту у власні соціальні мережі.

4. Просування товарів – через таргетовану рекламу, розсилку повідомлень, співпраці з відомими людьми, активного ведення соціальних мереж, залучення друзів та знайомих для поширення власного інтернет-магазину. Спочатку можна спробувати без вкладень працювати, але для того, щоб залучити більше клієнтів та отримати більший прибуток – реклама є обов'язковим елементом просування.

5. Реєстрація бізнесу – для офіційного ведення діяльності необхідно зареєструватися, як фізична особа-підприємець. Для інтернет-магазину найкраще підійде ФОП 2-ої групи, оскільки кількість співробітників не може перевищувати 10 осіб, а на початковому етапі вистачає 2-3 людей, та обсяг доходу має не перевищувати 5 921 400 грн[2].

6. Після організації усіх процесів та отримання стабільних продажів для збільшення прибутку можна масштабувати власний бізнес. Наприклад, створення сайту, адже коли в інтернет-магазині є власний сайт – це викликає більше довіри у покупців, збільшення асортименту, завдяки пошуку нових постачальників, або ж закупівля товару оптом, для збільшення маржинальності. Також при суттєвому збільшенні прибутків можна відкрити фізичний магазин для продажу як онлайн, так і офлайн.

На сьогоднішній день дропшиппінг є одним з видів інтернет-бізнесу, який стрімко розвивається та значно впливає на онлайн-торгівлю. Дропшиппінг як новий підхід до організації продажів має величезний потенціал, який з кожним роком буде все більше поширюватися в електронній комерції. Тому основне

завдання на даний момент полягає в тому, щоб не упустити нові можливості для організації продажів, які відкриває дропшипінг в інтернет-просторі.

Список використаних джерел

1. Ганцура А. В., Коваленко Н. В. Особливості маркетингового дропшипінгу в системі електронної комерції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 15 (1). С. 72-75. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuumevcg_2017_15\(1\)_18](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuumevcg_2017_15(1)_18).
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

САВЧИН Ірина
к.е.н., доцент
ІВАНОЧКО Діана
студентка

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

ОЦІНКА ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Війна в Україні вплинула не лише на український туризм, а й на ситуацію в Європі в цілому. Повномасштабне вторгнення росії посилює високі ціни на нафту та логістику, а також збільшило невизначеність європейців. Це у перші пів року великої війни призвело до перебоїв у подорожах всією Східною Європою. За даними Всесвітньої туристичної організації, кількість авіарейсів через війну в Україні впала найбільше у таких країнах: Молдова (-69%); Словенія (-42%); Латвія (-38%); Фінляндія (-36%); Чехія (-35%).

Потенційні втрати світової туристичної економіки від війни оцінили у 14 млрд доларів. Водночас в Україні надходження від галузі до держбюджету скоротилися у 2022 році на понад 30%.

За даними Державного агентства розвитку туризму, приріст надходжень на 46% був лише від діяльності пансіонатів та гуртожитків. Це пов'язано з тим, що у 2022 році їх використовували як тимчасовий прихисток для переселенців, які змушені були покинути свої домівки через бойові дії.

У 2023-му році ситуація не стала кращою. У середньому галузь скоротилася на третину у порівнянні до початку 2022-го року: на 29% менше було сплачено податків за перші 3 місяці 2023 року, а також на 34% зменшилась кількість компаній у туристичній галузі.

Туристична галузь адаптується до умов війни і поступово перелаштується на інші формати. Сьогодні, замість іноземних туристів з ЄС чи Близького Сходу, у готелях розміщуються закордонні дипломати, громадські активісти, журналісти всіх світових видань та різноманітні волонтери. Адже, лише за 2022-й рік в Україну в'їхало майже 2 мільйони іноземців, з яких мільйон — уже під час повномасштабного вторгнення рф.

Частково поновлюється внутрішній туризм. Тут найпопулярнішими серед українців стали більш безпечні західні регіони України. Найбільше на відпочинок у 2023 році їдуть у Чернівецьку, Львівську та Закарпатську області. Водночас відчутне падіння доходів є на півдні країни — на Одещині, Миколаївщині, Херсонщині. У 2022-му представники туристичної галузі України сплатили 1,5 млрд грн туристичного збору. Це на 31% менше, ніж у 2021 році. Тоді надходження в державний бюджет були 2,2 млрд грн. За 2023 рік кількість платників податків, які займаються туристичною діяльністю, скоротилася на 17%. Так, юридичних осіб стало менше на 14%, а фізичних — на 18%. На падіння надходжень до бюджету, зокрема, вплинуло руйнування туристичної інфраструктури через повномасштабну

війну. Також знизилася купівельна спроможність населення, яке закриває свої базові потреби і не має коштів для подорожей.

У першому кварталі 2024 року готелі, туристичні бази й кемпінги в 10 регіонах України показали зростання податкових надходжень. Найбільше зростання – в Чернівецькій області – туристичні суб'єкти сплатили 5,1 млн грн податків. Це на 98% більше, ніж за аналогічний період 2022 року.

Західні регіони України – серед лідерів. На 17% більше податків сплатили готелі і турбази на Рівненщині – 3,4 млн грн. Заклади гостинності на Львівщині сплатили 60,4 млн грн, а на Житомирщині – 2,2 млн грн. Це більше на 16%, ніж торік у двох регіонах відповідно. Найбільший спад надходжень до бюджету від туристичної галузі стався у шести регіонах, які перебувають у зоні активних бойових дій. У Луганській області – на 100%, Херсонській – на 97%, Донецькій – на 87%, Запорізькій – на 79%.

З досвіду країн, які проживали подібне, після війни частка туристів тільки зросте і головне завдання – за допомогою туризму відновити зв'язки і відносини, які зруйнувала війна. Практики сталого туризму – це єдиний шлях. Треба думати про довгу перспективу, розробляти стратегію на 30 років.

Однак, як стверджують балканські експерти, немає єдиного правильного шляху, необхідно мати стратегію, залучати владу, місцевих мешканців, спільноти, бізнес має постійно оцінювати те, що відбувається, коригувати плани і робити це технічно. Система моніторингу має постійно працювати, оскільки галузь туризму дуже динамічна і постійно змінюється.

Список використаних джерел

1. Зікеєва С. Г. Туристична галузь України в період євроінтеграції: соціально-економічний аспект. *Економіка і менеджмент культури*. 2019. № 1. С. 74-82.
2. Туризм під час війни. Як галузь виживає та готується до відновлення. URL: <https://hub.kyivstar.ua/articles/turyzm-pid-chas-vijny-yak-galuz-vyzhyvaye-ta-gotuyetsya-do-vidnovlennya>
3. Відновлення туризму під час війни: скільки податків принесла туристична галузь України цього року? URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/2891/restoring-tourism-during-the-war-how-much-tax-did-ukraines-tourism-industry-bring-in-this-year>
4. Не забувати і не травмувати. URL: <https://topnews.volyn.ua/society/2023/09/06/87791.html>

САВЧИН Ірина

к.е.н., доцент

ЛУЦАН Софія

студентка

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

РИНОК НЕРУХОМОСТІ В УКРАЇНІ: ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Ринок нерухомості в Україні є одним з ключових сегментів економіки, який має великий вплив на життя громадян, бізнес та соціальну структуру країни. Він є індикатором економічного розвитку, соціальної стабільності та інвестиційного потенціалу. Нерухомість, на відміну від облігацій, акцій та валюти, є найбільш стійкою до коливань ризиків, пов'язаних з військовими діями. Тому дослідження основних тенденцій на ринку нерухомості вкрай актуальне завдання у сучасних умовах. Саме це дає правильне розуміння процесів, які будуть проходити на ринку нерухомості України в недалекому майбутньому

Війна в Україні значно вплинула на ринок житлової нерухомості, спричинивши скорочення ділової активності. Основними причинами стали економічні та технічні чинники, пов'язані з повномасштабним вторгненням. Ситуація почала поступово покращуватись з відкриттям реєстрів прав на нерухомість.

Інвестиції в нерухомість на заході України є привабливою та перспективною можливістю для отримання ліквідних активів та прибутку в умовах воєнного і повоєнного часу та трансформації ринку житла. Стратегічне інвестування в нерухомість в західному регіоні може призвести до великої фінансової вигоди, якщо дотримуватися правильного підходу до аналізу ринкових умов та трендів. Важливо звертати увагу на макроекономічні показники, політичну ситуацію та демографічні зміни, що можуть вплинути на динаміку цін на нерухомість та попит на житло.

Згідно з соціологічним опитуванням, близько 62% респондентів з початку повномасштабної війни мігрували до інших областей, здебільшого до західних регіонів України. Серед 9 західних областей найбільший приплив внутрішніх мігрантів (від 5% до 17%) спостерігається у Львівській, Закарпатській, Івано-Франківській та Хмельницькій областях. Це створює підвищений попит на житло у цих регіонах. Статистичні дані показують, що середня ціна 1 кв.м. за первинне житло у Львівській, Івано-Франківській, Закарпатській та Хмельницькій областях зросло на 46-85% за останній рік. Така висока ліквідність та зростання цін на нерухомість у західних областях свідчать про значний потенціал для отримання прибутку від інвестицій. Незважаючи на загальну нестабільність у країні, будівництво нових житлових об'єктів в умовно безпечних західних областях

продовжується. Це створює сприятливі можливості для інвестицій у нерухомість, особливо у сегменті первинного житла.

На прикладі Львівської області розглянемо зміни в ринку нерухомості на заході України. За статистикою ЛУН, у Львові станом на початок жовтня 2023 – 127 новобудов у продажу та лише на 14 об'єктах тривають підготовчі роботи (котловани), тривало будівництво 106 будинків. Ціни на оренду житла від початку 2023 року зросли, але відносно помірно. У вересні 2023 середня вартість на оренду 1-кімнатної квартири у Львові стартувала від 15 000грн, тоді як у січні 2023року – 14 000 грн. Порівнюючи з Києвом, ціни значно вищі, середня вартість у Львові станом на вересень 2023 року становить від 7 500 грн. Житло преміум-класу завжди у Львові має попит, але таких об'єктів одиниці, пропозицій бракує, хоча попит присутній. Активність в будівельній сфері зростає, а зі збільшенням кількості проектів сприяє зростанню пропозиції. Що, в свою чергу, стабілізує ціни.

Поштовхом до підвищення попиту дають різні державні програми, такі як "єОселя" чи програми відшкодування за пошкоджене майно. Станом на початок 2024 року - цей процес відбувається повільно, а результати програми не сильно вплинули на ринок нерухомості. За цей час видано 3449 іпотечних кредитів.

Отже, інвестування в нерухомість на заході України в наш час, коли країна переживає воєнні події, виявляється не тільки надійним, але й вигідним варіантом для збільшення капіталу та отримання стабільного прибутку. Ринок нерухомості на заході України перебуває в стані активних змін, що відкриває нові можливості для інвесторів. Також варто розглянути потенціал для розвитку інфраструктури та нових будівельних проектів в західному регіоні.

Список використаних джерел

1. Поморцева О., Шапочкін О., Некрасов Я. Дослідження ринку нерухомості України. Вплив військового стану. *Scientific Collection «InterConf+»*. 2023. (33(155), 502–512. URL: <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.05.2023.044>
2. Курах О., Панухник О. Ринок нерухомості на заході України у часи війни. Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції „Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах“. Т.: ФОП Паляниця В.А, 2022. С. 176-178. (Трансформація бізнес-процесів у контексті сталого розвитку). URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/39302/2/FMNECPS_2022_Kurakh_O-Real_estate_market_in_western_176-178.pdf
3. Федірко А., Хома Р., Резніченко Д. Будівництво скоротилося, попит обвалився, але ціни не падають. Дослідження ринку нерухомості під час війни від Ernst & Young. 2023. URL: <https://forbes.ua/money/budivnitstva-ne-zapuskayutsya-popitu-nemae-ale-tsini-ne-padayut-doslidzhennya-rinku-nerukhomosti-pid-chas-viyni-vid-ernst-amp-young-13032023-12337>
4. Бербека Н. Тенденції ринку нерухомості Львова. *Економічна правда*. 2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/12/8/707481/>

УДК 658:005.332.4(06)+502.131.1(06)

САВЧУК Тетяна

к.е.н., доцент

ФРІНДТ Іветта

студентка

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ЯК КЛЮЧОВИЙ АСПЕКТ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

У наш час економічне та демографічне зростання відбувається з шаленою швидкістю. Відповідно зростає й вплив людства на навколишнє середовище, а соціальна рівновага сильно дисбалансована. Зіткнувшись із надмірною експлуатацією природних ресурсів, екологічними та соціальними кризами, людство запропонувало концепцію сталого розвитку.

Сталий розвиток є ключовим принципом сучасного світу, який визначає підходи до економічного зростання, соціальної справедливості та охорони навколишнього середовища. Він передбачає здійснення таких економічних дій, які задовольняють потреби сьогодення, не ставлячи під загрозу можливості майбутніх поколінь задовольняти свої потреби.

Думка, що концепція сталого розвитку стосується лише екологічної ситуації, не правильна. Ця концепція набагато ширше, ніж просто турбота про екологію. Вона зачіпає всі сфери життя: економічну, соціальну та екологічну. В цьому дослідженні детальніше зупинимось на економічних аспектах сталого розвитку.

Економічний розвиток, який враховує принципи сталості, спрямований на забезпечення довгострокового зростання. Це означає інвестування в інновації та технології, які сприяють ефективному використанню ресурсів, зменшенню відходів та забруднення. Такий підхід допомагає підприємствам не тільки знижувати витрати, але й відкривати нові ринки та можливості для зростання. Далі наведемо декілька чинників економічного розвитку, які допомагають забезпечити баланс між економічним ростом, соціальною справедливістю та збереженням навколишнього середовища:

1. Відновлювана енергія: Використання сонячних батарей, вітрових турбін, гідроелектростанцій та інших джерел відновлюваної енергії замість викопного палива сприяє збереженню навколишнього середовища.

2. Екологічне сільське господарство: Застосування органічних методів обробки ґрунту, використання природних добрив та зменшення впливу на довкілля.

3. Ефективне використання води: Впровадження систем збереження води, використання технологій для очищення стічних вод та зменшення втрат води.

4. Утилізація відходів: Переробка та вторинне використання матеріалів, зменшення кількості сміття та впровадження екологічних упаковок.

5. Соціальна відповідальність бізнесу: Компанії, які дбають про своїх співробітників, сприяють розвитку спільноти та дотримуються етичних стандартів.

Бізнес не залишився осторонь від глобальних тенденцій. Сталий розвиток для компаній у всьому світі виходить за рамки захисту навколишнього середовища і стосується всіх складових бізнес-середовища — екологічно, соціальної та управлінської стійкості, які називають ESG-критерії. Найбільші світові компанії десятиліттями замислюються про те, який спадок ми залишимо своїм нащадкам. Ці ідеї й призвели до появи нових ініціатив, які лягли в основу сталого розвитку. Термін «стійкість» використовувала прем'єр-міністерша Норвегії Гру Гарлем Брунтланн під час свого виступу в ООН ще у 1987 році. Сталий розвиток тоді вона охарактеризувала як «задоволення поточних потреб без шкоди для можливості майбутніх поколінь задовольняти їхні потреби». Після цього його стали використовувати повсюдно — норвезька політикиня здійснювала надзвичайний вплив на думку громадськості.

Отже, сталий розвиток задовольняє поточні потреби суспільства та не ставить під загрозу існування майбутніх поколінь. Для бізнесу це значить, що ми можемо приймати рішення не тільки з точки зору економічної вигоди, але й зважати на те, наскільки шкідливий вплив воно матиме на екологію та суспільство також.

Переваги сталого розвитку – це зростання доходів: нові інноваційні продукти, збільшення частки ринку, вищі ціни. Забезпечення майбутніх доходів – диференціація продукту на ринку, лояльність клієнтів, залучення та утримання талантів. Зменшення витрат – еко ефективність, ефективність використання активів, витрати на страхування. Зміна якості доходів – стійкість ланцюга постачання, зниження волатильності цін на сировину, стійкість бізнесу в цілому. Все це призводить до зростання вартості бізнесу.

Можна зробити висновок, що сталий розвиток є не лише етичним вибором, а й стратегічною необхідністю для бізнесу. Він дозволяє компаніям бути конкурентоспроможними в довгостроковій перспективі, забезпечуючи при цьому збалансоване використання природних ресурсів та соціальну відповідальність.

На нашу думку, доцільно було б створити сприятливі умови, за яких компанії будуть готові збільшувати фінансування у проекти сталого розвитку. Звісно, головним є створення регуляторної бази для роботи. Наприклад, оновлення законодавства у сферах управління відходами, працевлаштування осіб з інвалідністю тощо. Крім того, важливою є підтримка (фінансова, організаційна та консультативно-інформаційна) державою інноваційних проектів, особливо у частині відшкодування процентних ставок за кредитами. Консультативна допомога ж необхідна, у першу чергу компаніям, для яких основними бар'єрами для реалізації проектів зі сталого розвитку є низька обізнаність у темі.

Простою мовою, такі бізнеси не розуміють, навіщо їм інвестувати у проекти сталого розвитку, що це за проекти та як це може допомогти розвитку. І, звісно, можна махнути рукою і сказати "не розумієте – ваші проблеми, прийде час і будете відповідати за відсутність сталих практик". А можна вже зараз працювати над зміною розуміння.

Масштабні перетворення у країні не будуть можливі без підтримки держави. З чого ж можна вже зараз почати? Наприклад, сформувати орган, який буде відповідати за ту саму просвітницьку кампанію. А далі – за моніторинг успіхів. Готуючи різноманітні законодавчі та регуляторні документи мати на увазі Цілі сталого розвитку ООН та звіряти сучасні практики на відповідність цим цілям, за аналогією, як перевіряється відповідність, наприклад Угоді про асоціацію з ЄС.

Бізнесу і владі слід ділитись своїми успіхами в цій сфері і створювати такий собі *Ukrainian success story book*. Адже без спільної роботи бізнесу, влади, громадськості навряд чи ми як країна досягнемо в цьому питанні успіху. Бо сталість – це не про сказано-зроблено, як, наприклад, з податками. Це про довіру, взаєморозуміння та спільне майбутнє. Дуже сподіваємось, що метою сучасних можновладців є не просто бути переобраними на наступний термін, а тому з ними вдасться вибудувати сталу співпрацю.

Список використаної літератури

1. Сталий розвиток. Поняття та дослідження. URL: [menedzhment121-206-213.pdf](#) (lpnu.ua)
2. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України (МЕРТ) (2022). Цілі сталого розвитку: Україна. URL: <https://mepr.gov.ua/files/docs>

УДК 330.3

СИДОРЯК Анна

здобувач бакалаврського рівня спеціальності «Менеджмент»

КІНАШ Іринад.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту та адміністрування
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ ХЛІБА ТА ХЛІБОБУЛОЧНИХ ВИРОБІВ

Трансформація економіки України в умовах сучасних викликів зумовлює дослідження пріоритетної сфери виробничої діяльності вітчизняних підприємств, які забезпечують функціонування продовольчого сектору економіки. Пріоритетність такого сектору для забезпечення продовольчої безпеки населення і подолання голоду у світі передбачена у Цілях сталого розвитку до 2030 року, задекларованих ООН і затверджених на рівнях держав [1].

Хліб та хлібобулочна продукція посідають важливе місце ще і тому, що ці товари призначені для щоденного задоволення фізіологічних потреб людей. Сьогодні хлібопекарська галузь України за допомогою своїх виробничих потужностей, механізації технологічних процесів та розширення асортименту здатна забезпечити населення різноманітними видами хлібобулочних виробів за прийнятною ціною. Харчова цінність хлібобулочних виробів має велике значення, адже вони забезпечують більше 50% добової потреби людини в енергії і близько 75% потреби у рослинному білку [2].

Ринок України представлений великою кількістю вітчизняних підприємств. Особливістю ринку хліба та хлібобулочних виробів України є майже стовідсоткове забезпечення продукцією вітчизняного виробництва. Це пояснюється тим, що хліб і хлібобулочні вироби мають короткий термін зберігання. Здатність хлібопекарської продукції швидко втрачати споживчі властивості та неможливість транспортування її на великі відстані захищає вітчизняний ринок від ввезення імпорتنих товарів і, як наслідок, дає змогу вітчизняним виробникам уникати конкуренції із закордонними підприємствами. Водночас такі якісні характеристики продукції обмежують діяльність хлібопекарських підприємств і змушують їх працювати в умовах, коли обсяги виробництва повинні дорівнювати споживанню продукції [3, с. 27].

За інформацією Всеукраїнської асоціації пекарів, ще 30 років тому середньодобове споживання хліба в Україні становило 354 г на людину [4]. Останніми роками, відповідно до офіційної статистики, на одну людину припадає близько 50 г. Насправді ж реальне середньодобове споживання хліба в Україні сьогодні складає близько 200 г на людину. Це пояснюють тим, що до 50% виробників перейшли до тіньового сектору економіки, та й кількість населення, яке фігурує у офіційній статистиці - некоректна. Крім того, спостерігається зниження обсягів виробництва за рахунок зменшення кількості споживачів. Також на споживання вплинула і зміна культури споживання та підвищення ціни на хліб.

Згідно досліджень, в Україні у 2023 році хліб подорожчав на рівні 20-25% (рис. 1).

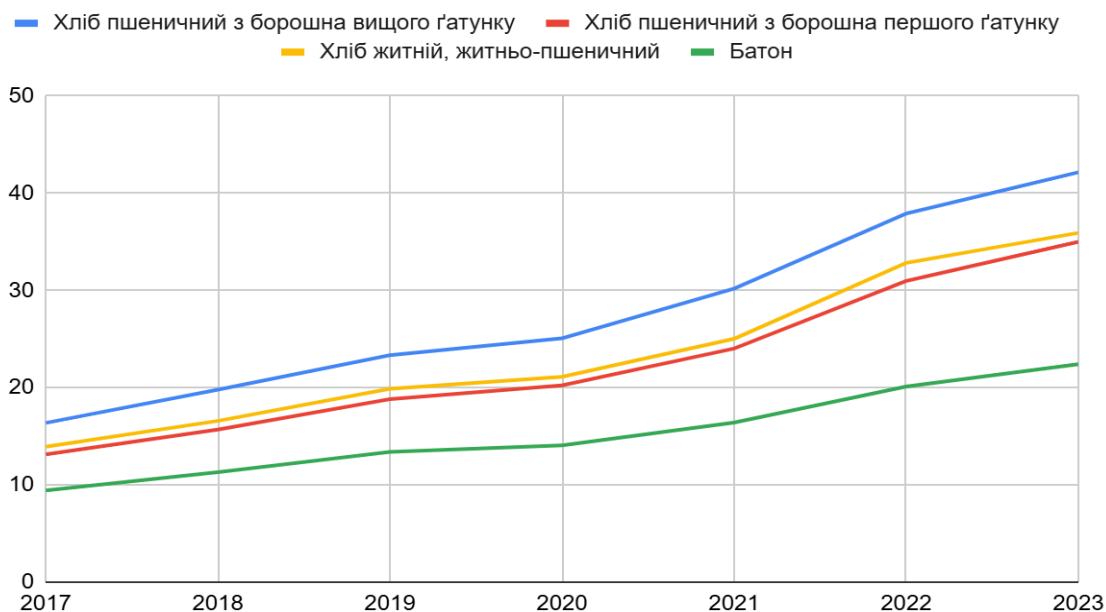

Рисунок 1 – Динаміка зміни цін на основні види хліба в Україні

Джерело: [5]

Слід зазначити, що ціна хлібобулочних виробів для споживача знаходиться лише на 3-му місці, а важливішими критеріями є свіжість та його якість. Спостерігаємо збільшення попиту на випічку високої цінової категорії: безглютеновий хліб чи вироби з фортифікованого (збагаченого певними корисними речовинами) борошна, застосування якого складає вже близько 3% ринку. Також у структурі виробництва хліба значно збільшується сектор крафтового хліба, який виробляється на невеликих пекарнях за оригінальною рецептурою.

Перспективною групою на ринку хліба та хлібобулочних виробів є заморожені хлібобулочні вироби, які вдома зберігають у холодильнику, а при потребі швидко допікають, отримуючи свіжі пухкі продукти.

Список використаних джерел

1. Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року. Резолюція Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 25 вересня 2015 року № 70/1. URL: https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGreports/Agenda2030_UA.pdf.
2. Вітчизняний ринок хлібобулочних виробів: сучасний стан та перспективи розвитку URL : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3661>.
3. Костецька Н. І. Ринок хліба і хлібобулочних виробів України: стан і перспективи розвитку. *Галицький економічний вісник*. 2015. Т. 48. № 1. С. 26–31.
4. Всеукраїнська асоціація пекарів URL : <https://vap.org.ua/>
5. Державна служба статистики України URL: ukrstat.gov.ua

УДК 330.4

СЛАСТЬЯНИКОВА Анжеліка

к.е.н., доцент

П'ЯТОДВЕРНИЙ Максимздобувач 1 курсу третього освітньо-наукового рівня вищої освіти
ННІ «УПА» ХНУ ім. В. Н. Каразіна (Україна)

МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ АНАЛІЗУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах успіх бізнесу значною мірою залежить від рівня його захищеності. Питання економічної безпеки підприємства доводиться вирішувати не лише під час криз або невизначеності, але й у періоди стабільної економічної ситуації.

Система економічної безпеки має розглядатися в загальній системі управління підприємством та враховувати галузеві особливості його діяльності, розміри, рівень життєвого циклу, наявність/відсутність мережі, наявність/відсутність міжнародної діяльності, наявність/відсутність інвесторів, наявність/відсутність інноваційної діяльності [1].

Економічна безпека підприємства має подвійний характер: з одного боку, вона гарантує можливість його функціонування, з іншого боку, є частиною економічної безпеки вищого рівня та виконує функції, важливі для регіону або країни.

Економічна безпека кожної соціально-економічної системи, в тому числі, і підприємств, орієнтується, з одного боку, на наявний потенціал, його специфіку та сильні компоненти, з іншого - вона не може бути реалізована поза взаємодії з іншими системами [2].

На ефективність фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання впливають процеси прогнозування загроз економічній безпеці. Важливим етапом розвитку функціонування підприємства є створення системи забезпечення економічної безпеки. Зважаючи на це, можна дійти висновку, що доречним є застосування математичних методів аналізу економічної безпеки підприємства (рис. 1).

За допомогою форсайт-технології можна створювати прогноз розвитку підприємства, галузі, регіону чи країни [3].

Теорія ігор дозволяє зрозуміти та передбачити поведінку учасників у різних ситуаціях, де їхні інтереси перетинаються, і допомагає приймати більш обґрунтовані та ефективні рішення.

Оптимізаційні методи забезпечують системний підхід до прийняття рішень, що дозволяє знаходити оптимальні рішення у різних умовах та суттєво підвищує ефективність діяльності у різних галузях.

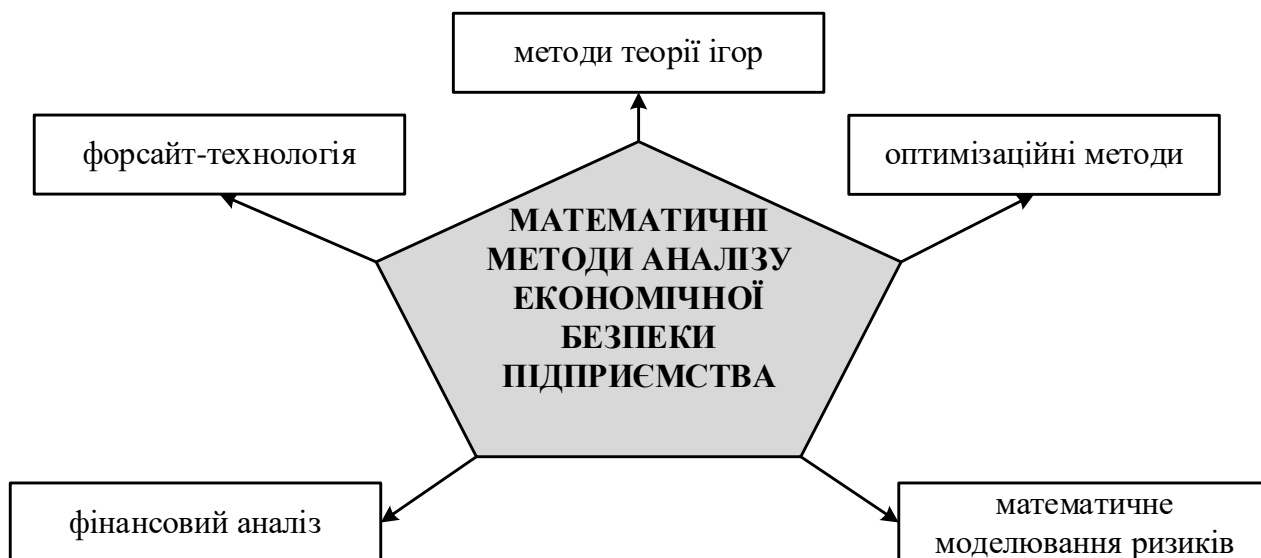

Рисунок 1 – Математичні методи аналізу економічної безпеки підприємства

Математичне моделювання ризиків – це процес використання математичних методів і моделей для оцінки, аналізу та управління ризиками в різних сферах діяльності. Головною метою такого моделювання є прогнозування можливих загроз і розробка стратегій їх мінімізації.

Фінансовий аналіз є однією з найважливіших функцій управління, за допомогою якої оцінюється фінансова конкурентоспроможність суб'єктів господарювання у ринковій економіці [4].

Тому, застосування математичних методів відіграє ключову роль в аналізі економічної безпеки підприємства, сприяючи збору, аналізу та інтерпретації даних для ухвалення обґрунтованих управлінських рішень.

Таким чином, економічна безпека є важливим показником, що характеризує розвиток підприємства. Підвищення рівня економічної безпеки робить підприємство сильнішим та сприяє його сталому розвитку. Однак, з огляду на широкий спектр загроз, які впливають на економічну безпеку, необхідно розробляти ефективні механізми управління нею.

Список використаних джерел

1. Прохорова В., Крутова А., Дяченко К. Економічна безпека підприємств України в умовах дестабілізаційного розвитку. 2022. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Економіка*, 14(28). URL: [https://doi.org/10.33296/2707-0654-14\(28\)-10](https://doi.org/10.33296/2707-0654-14(28)-10).

2. Прохорова В. В., Чобіток В. І. Потенціал як стратегічний ресурс забезпечення економічної безпеки підприємств. *Інноваційні платформи управління економічними процесами в умовах цифровізації економіки*: колективна монографія за ред. д.е.н., проф. Прохорової В. В. Х.: Видавництво Іванченка І. С., 2020. С. 237-243.

3. Прохорова В. В., Чобіток І. О. Форсайтно-інноваційний механізм управління підприємствами в умовах цифровізації: теоретичні аспекти. Бізнес Інформ. 2023. № 2. С. 78-85. URL: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001404766>
4. Тютюнник Ю. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Полтава: Видавництво ПП «Астроя», 2020. 434 с.

TOPOLNYTSKA Tetiana

PhD in Economics, Associate Professor

PHLYS Ruslan

Applicant for higher education

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas (Ukraine)

PREREQUISITES OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TOURISM AND RECREATION

The global embrace of a strategy promoting intelligent, inclusive, and sustainable growth has instigated a paradigmatic transformation in the realm of recreational tourism development. Consequently, there arises a necessity to contemplate tourism and recreational pursuits through the lens of sustainable development. Realizing the potential for sustainable development within the tourism and recreation sector necessitates a revitalized approach to conceptual framework establishment, underpinned by the engagement of all societal stakeholders in addressing the challenges of tourism and recreation advancement.

While tourism research, particularly regarding its economic implications, is garnering increased attention, sustainable tourism remains relatively nascent in comparison to research in other economic sectors. R. Buckley [1] emphasizes the significance of comprehensively understanding the multifaceted aspects of the tourism industry, including research assessment. This understanding enables not only academics but also governmental policies to incorporate more sustainable practices within the industry by elucidating the rationale and mechanisms underlying its functioning.

Aligned with the contemporary dynamics of the Ukrainian economy and the imperative of adhering to sustainability principles in the advancement of tourism and recreation, and drawing insights from the investigations of various scholars [2; 3; 4; 5] who have delved into the domain of tourism and recreation development, we propose delineating the principal categories of prerequisites pivotal in shaping the country's potential and capacity to foster sustainable development within the tourism and recreation sphere:

1. Institutional prerequisites encompass elements such as the regulatory and legislative framework, institutional backing, the political landscape within the country and globally, and the assurance of tourist safety.

2. Natural and resource prerequisites entail factors such as unique natural and climatic conditions, historical and cultural attributes that attract tourists.

3. Socio-cultural prerequisites encompass considerations such as the demographic profile, societal organization, technological state, educational and cultural levels of the populace.

4. Economic prerequisites encompass indicators such as employment levels, income and expenditure structures of the populace, infrastructure advancement, investment facilitation, and foreign economic engagements.

5. Infrastructure prerequisites encompass factors such as the quality and density of transportation networks, the status and expansion of facilities catering to tourist needs, dissemination of information regarding tourist and recreational amenities, and the restoration of damaged tourist facilities.

6. Innovative prerequisites pertain to the assimilation of advancements in scientific and technological spheres.

Collectively, these outlined prerequisites delineate the trajectory of development and the prospects for the operational dynamics of the tourism and recreation sector in the country grounded in principles of sustainable development. Nonetheless, given the prevailing circumstances within the country, we assert the institutional environment to be the paramount prerequisite for fostering the advancement of the tourism and recreation industry. It encompasses the establishment of a robust legal framework ensuring ecological stability and environmental conservation, guaranteeing requisite levels of security and protection, fostering the development of healthcare and hygiene infrastructure, and delineating state-level priorities for tourism development.

Amidst escalating terrorist threats globally, political destabilization, and the onset of a full-scale war in Ukraine, the imperative of safeguarding the safety and security of tourists necessitates bolstering the state's role in implementing measures aimed at restoring political stability and enhancing the tourist security apparatus, both in terms of enforcement and regulatory dimensions. Thus, a pivotal determinant capable of either catalyzing or hindering the advancement of the tourism industry is the regulatory and legislative framework. The attainment of sustainable development within the tourism and recreation domain hinges on the presence of a robust legislative framework, which should furnish conducive conditions for business operations, adhere to international regulations governing both international and domestic tourism, and facilitate streamlining visa, customs, and border procedures, among other aspects [4]. The existence of a legal framework serves as the cornerstone for ensuring ecological sustainability and environmental conservation, recognized as paramount for the sustainable progression of tourism and recreation.

The advancement of the tourism and recreation sector in Ukraine hinges upon the assimilation of cutting-edge advancements and progressive technologies derived from the most developed tourist industries, alongside the instigation of quality benchmarks for tourist amenities, the augmentation of the competencies of tourism personnel, and the formulation of organizational and economic modalities to ensure the efficacious operation of the tourism and recreation domain. Within the existing socio-economic milieu, the sector confronts a spectrum of issues and imperatives mandating the delineation of strategic imperatives and the substantiation of organizational and economic frameworks conducive to the sustained progression of the tourism and recreation arena. Central to the attainment of these objectives is maximal involvement of the populace, enterprises, and communities in addressing the exigent dilemmas of the tourism and recreation industry, in alignment with the principles of sustainable development.

The pressing demand entails the formulation of innovative business frameworks to propel the evolution of the tourism and recreation domain grounded in sustainable development principles. These models should be founded upon the aligned interests of all

stakeholders within the tourism and recreation services market, aiming to preserve an equilibrium among economic outcomes, social impact, and environmental integrity throughout operational processes. This underscores the imperative for additional scientific investigation.

References

1. Buckley R., Sustainable tourism: research and reality, *Ann. Tour. Res.* 39 (2). 2012, pp. 528-546.
2. Kadriu A., Tourism development and its impact on the overall economic and environmental development of the country, *J. Environ. Prot. Ecol.* 17. 2016, pp. 268-275.
3. Pavlikha N. V., Tsybalyuk I. O., Savchuk A. Yu. Lutsk. Sustainable development of tourism and recreation: modern challenges and prospects for Ukraine: monograph: Vezha-Druk, 2022. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/20754/1/tyruzm_2022.pdf
4. Temnyk I. O. Conditions and factors of the development of international tourism. *Efektivna ekonomika.* 2011. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2011_3_23
5. Orlenko Ya. Yu. Imperatives of the development of the tourism industry of Ukraine. *Visn. Nats. un-tu tsyvil'noho zakhystu Ukrainy. Ser.: Derzh. upravlinnia.* 2016No 2. Pp. 25–36. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNUCZUDU_2016_2_6

UDC 338.48

TOPOLNYTSKA Tetiana

PhD in Economics, Associate Professor

NADKERNYCHNYY Andriy

Applicant for higher education

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas (Ukraine)

SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TOURISM AND RECREATION IN CONTEMPORARY UKRAINE

The contemporary evolution of tourism and recreation, characterized by features such as massiveness, integration, inclusivity, and socio-economic efficiency, has significantly impacted the dynamics of the tourism and recreational sector's development, prompting consideration of tourism and recreational activities within the framework of sustainable development. Simultaneously, the unstable political situation, full-scale war in the country, low service quality, and underdeveloped infrastructure necessitate the implementation of an active policy to address existing challenges. One of the avenues for revitalizing the tourism and recreational sector and elevating it to a qualitatively new level involves transitioning to the principles of sustainable development, which is currently imperative. This can only be achieved through purposeful state regulation and appropriate programs that would define the principles and priorities for the further growth of the industry.

In Ukraine, the tourist services and recreation sector has historically been regarded as subordinate to the country's economic advancement, with precedence given to industrial, agricultural, and other productive sectors. Concurrently, global precedent demonstrates the economic attractiveness of tourism and recreation activities. In the 21st-century global economy, the tourism sector has emerged as a highly lucrative industry, outpacing the pace of development in the real sector [1]. An increasing number of countries worldwide recognize the profitability and substantial socio-economic impact of tourism and recreation development. This impact is evidenced by the creation of new employment opportunities through the growth of small and medium-sized enterprises catering to tourism and recreation, the expansion of infrastructure facilities, and the augmentation of foreign currency earnings from international tourism. The tourism and recreation sector is globally recognized as an appealing form of financial enterprise, yielding substantial and consistent returns. Moreover, it serves as a pivotal contributor to the stable and dynamic augmentation of state budget revenues, while also catalyzing the growth of numerous sectors within the economy [2].

Despite the potential of the tourism industry to foster economic growth and development, the absence of suitable and sufficient policies and strategies may lead to adverse externalities stemming from tourist activities. Research conducted by [3] and [4] indicates that if not effectively managed, tourism could result in the loss of biodiversity, pollution, environmental degradation, and negative impacts on the social and cultural fabric of communities. Hence, sustainability is imperative in tourism development.

As per researcher I. Lebediev, the sustainable progression of the tourism and recreation domain manifests through the delineation of the subsequent three constituents and objectives:

- social component: achieving socially significant effectiveness of tourism activities, meeting recreation and health needs, ensuring the availability of tourism and recreation for broad segments of the population, providing jobs and decent working conditions, improving the quality of life, developing human potential;

- economic component: ensuring the efficiency of economic activity in the field of tourism based on innovative development and rational use of resources (natural, material, human, financial, informational);

- nature protection (ecological) component: preservation of nature through the rational use of natural resources, prevention of environmental pollution, support of the ability of ecosystems to self-regulate and self-renew. Implementation of the concept of sustainable tourism makes it possible to achieve a balance in the implementation of social, economic and environmental goals in the interests of society, tourists, entrepreneurs, and the local population [5, p. 171].

The current unstable political climate and the outbreak of full-scale warfare in Ukraine have resulted in a decline in the country's position within the tourist market. Tourism enterprises are compelled to either suspend operations or undergo transformation into alternative modalities, such as relocation, engagement in voluntary activities, and adjustment to wartime circumstances. In hinterland areas, domestic tourism is gradually resurging, with companies arranging excursions to Lviv, Ivano-Frankivsk, Transcarpathian, and Ternopil regions. The conflict in Ukraine will necessitate a comprehensive overhaul of the entire tourism sector, and post-conflict, new popular tourist destinations are expected to emerge [2]. Nevertheless, it is imperative to develop specific tourist programs at present to provide Ukrainians with insight into the challenges they have endured.

Among the challenges and issues confronting the tourism and recreation sector in Ukraine during the wartime context, several salient concerns can be delineated. These include security and stability, whereby military activities within Ukrainian territory exacerbate instability and security risks, thereby posing significant obstacles or rendering safe and peaceful leisure activities unfeasible. Moreover, the loss and deterioration of tourist infrastructure have been observed, with the conflict resulting in the destruction of tourism assets such as historical landmarks, museums, hotels, and restaurants, necessitating extensive restoration efforts and complicating further industry development. Financial ramifications also ensue, as the conflict engenders substantial financial losses for the tourism sector, potentially leading to bankruptcies and diminished investment in tourism infrastructure development. Furthermore, the landscape of tourist destinations undergoes transformation due to military operations, resulting in the destruction, occupation, or alteration of numerous popular tourist sites.

Consequently, the sustainable advancement of the tourism and recreation sector in present-day Ukraine is beset by the adverse ramifications of a complex array of external factors, characterized by their unpredictable nature. This underscores the imperative of continuous monitoring of economic, social, and environmental conditions. The

systematic categorization and clustering of primary factors underpinning the sector's high level of dependency facilitate the establishment of an information repository and the scientifically grounded implementation of measures aimed at mitigating the impact of adverse factors. Moreover, it enables the identification of strategic priorities for the restoration of the tourism and recreation sector on the basis of sustainable development principles.

References

1. Bila S. O. Strategic priorities for the development of tourist services in Ukraine and prospects for increasing their competitiveness on the world market. *Stratehiia rozvytku Ukrainy*. 2016. No. 1. P. 17-23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sru_2016_1_5.
2. Sustainable development of tourism and recreation: modern challenges and prospects for Ukraine: monograph / Pavlikha N. V., Tsybalyuk I. O., Savchuk A. Yu. Lutsk: Vezha-Druk, 2022. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/20754/1/tyruz_m_2022.pdf.
3. Ninerola A., Sanchez-Rebull M.V., Hernandez-Lara A. B., Tourism research on sustainability: a bibliometric analysis. 2019. *Sustainability* 11 (5) 1377. URL: <https://www.mdpi.com/2071-1050/11/5/1377>
4. Cavalcante W.Q.D.F., Coelho A., Bairrada C. M., Sustainability and tourism marketing: a bibliometric analysis of publications between 1997 and 2020 using Vos viewer software. 2021. *Sustainability* 13 (9) 4987. URL: <https://doi.org/10.3390/su13094987>
5. Lebediev I. V. Sustainable development of tourism: the experience of the European Union and tasks for Ukraine. *Visn. sots.-ekon. doslidzhen': zb. nauk. prats'*. 2018 Odesa: ONEU. No. 3 (67). P. 162-173.

TOPOLNYTSKA Tetiana

PhD in Economics, Associate Professor

TOPOLNYTSKY Roman

Postgraduate student

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas (Ukraine)

SUSTAINABLE DEVELOPMENT PARADIGM IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

In contemporary society, globalization and sustainable development stand as pivotal facets of global challenges impacting economic dynamics, societal advancement, and ecological resilience. These global processes reshape perspectives and practices regarding economic expansion, social equity, and environmental preservation, thereby necessitating novel strategies and methodologies to attain equilibrium between present exigencies and future generations' needs. Within this milieu, the sustainable development concept assumes primacy as a foundational framework aimed at mitigating global issues through the holistic integration of economic, social, and environmental developmental dimensions.

The characteristics of globalization processes in the contemporary era are delineated by the intricacy and dynamism inherent in the interactions among diverse economic sectors, social entities, and cultural systems intersecting at an international scale. Noteworthy attributes of contemporary globalization encompass:

- globalization manifests an extraordinary pace and intensity of processes transcending national boundaries, thereby configuring a global fabric of interaction. This manifests notably in the rapid proliferation of technologies, the ubiquitous dissemination of global communication networks, and the augmentation of international trade and financial fluxes.

- globalization engenders an enlargement of international interrelations and dependencies among nations, regions, and stakeholders of the global framework. The burgeoning of trade and investment, migration patterns, technological exchanges, and informational dissemination fosters a convergence of varied cultural paradigms and lifestyle modalities.

- globalization instigates an amplification of influence wielded by international bodies, which emerge as pivotal agents in regulating global concerns. Through international treaties, conventions, and initiatives, concerted efforts are directed towards resolving diverse issues such as climate variability, global poverty, and pandemics [1].

These delineations of globalization processes in the contemporary era mirror its nuanced complexity and ambivalence. While heralding significant strides and opportunities, globalization also poses concomitant challenges and quandaries warranting concerted attention and resolution. A nuanced comprehension of these delineations is pivotal in formulating efficacious strategies amidst the milieu of contemporary global dynamics.

When considering the nuances of sustainable development processes in the contemporary world, they are characterized by the multifaceted nature of challenges that encompass economic, social, and ecological dimensions. Below, we will scrutinize the principal features of this progression:

1. Integration of economic, social, and environmental trajectories: sustainable development necessitates the harmonization among economic, social, and ecological systems, ensuring equilibrium among them. This entails establishing conditions wherein economic advancement fosters enhancements in populace well-being while preserving natural ecosystems.

2. Management of risks and instabilities: the sustainability of development entails the adept handling of risks and adversities stemming from economic, social, and environmental crises. This encompasses devising adaptive strategies to mitigate the impacts of climate change, economic oscillations, and social discord.

3. Ensuring inclusivity and equity: sustainable social development entails guaranteeing equitable opportunities for all societal constituents, irrespective of their social, economic, or cultural standing. This involves combatting disparities, discriminatory practices, and exploitative economic behaviors.

4. Facilitating balanced resource utilization: sustainable development demands judicious exploitation of natural resources, safeguarding their availability for future generations. This entails prudent utilization of energy, water, and other resources, alongside the promotion of renewable energy sources and materials.

5. Fostering public engagement and collaborative partnerships: the sustainability of development entails active engagement of the public in decision-making processes and project implementations pertaining to economic, social, and environmental spheres. This encompasses fostering collaborations among communities, enterprises, governmental entities, and non-governmental organizations to collectively pursue shared sustainable development objectives.

The delineated characteristics of the sustainable development process underscore its intricate nature and underscore the imperative of addressing global challenges within the constraints of finite resources while safeguarding the environment for posterity.

The nexus between globalization and sustainable development offers opportunities conducive to sustainable economic, social, and environmental advancements. Principally, this involves the cultivation of novel markets - globalization opens avenues for new markets and prospects for enterprises across diverse nations, particularly those specializing in sustainable practices such as renewable energy, eco-friendly technologies, and low-carbon footprint products. Additionally, it entails the dissemination of knowledge and technologies, whereby globalization facilitates the exchange of expertise and technological innovations between nations, facilitating a transition towards more sustainable developmental trajectories [2].

The interaction between globalization and sustainable development necessitates meticulous analysis and the delicate equilibrium of opportunities and challenges to ensure the sustainability of humanity and the environment. Globalization, characterized by the integration of national economies, societies, and cultures through a global network of

communication, transportation, and trade, exerts a profound influence on the prospects for achieving sustainable development objectives.

Attention must be directed towards the myriad challenges arising from the confluence of globalization and sustainable development, affecting economic, societal, and environmental dimensions. Chief among these challenges is the issue of inequality, which globalization has the potential to exacerbate, both between nations and within them. Furthermore, heightened economic competition may widen the disparities between affluent and impoverished countries, while also fostering social inequality within nations.

Another consequence pertains to environmental pressures, where global production chains and international trade may escalate the detrimental impacts on ecosystems, including air and water pollution, resource depletion, and climate change. Additionally, globalization may precipitate job losses in sectors characterized by high labor costs, as enterprises seek cost-effective labor markets in low-wage countries.

Despite the multifaceted challenges arising from the interaction between globalization and sustainable development, they also engender opportunities for innovative strategies and initiatives aimed at advancing sustainable development objectives. Recognizing the potential for fostering a more equitable, economically resilient, and environmentally sustainable global order through international collaboration and the engagement of diverse stakeholders is imperative.

One pivotal aspect of fostering a successful interplay between globalization and sustainable development lies in nurturing innovation and implementing novel approaches to tackle global challenges. Additionally, active involvement of the public, taking into account their influence and perspectives in decision-making processes, is essential. Efforts towards sustainable development must be systematic and holistic, ensuring a balanced integration of economic, social, and environmental imperatives.

In conclusion, while the challenges stemming from the interaction of globalization and sustainable development are formidable, they also offer opportunities for innovation and progress. The implementation of effective policies and strategies aimed at promoting sustainable development can address these challenges and contribute to the creation of a fairer, healthier, and more prosperous world for all.

References

1. Zhao W., Yin C., Hua T., Meadows M. E., Li, Y., Liu Y., Cherubini F., Pereira P., Fu B. Achieving the Sustainable Development Goals in the post-pandemic era. *Humanities & social sciences communications*. 2022. 9 (1), 258.
2. Vasilescu M. Globalization and sustainable development: opportunities and challenges, “*Annals of the Constantin Brancusi*” University of Targu Jiu. 2020. Economy Series, Issue 2.

ТУЦЬ Ілона

аспірантка

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ВТРАТ НГВП

Зміни навколишнього природного середовища антропогенного походження зумовили виникнення принципово нових проблем у сфері управління економікою. Одним з ключових напрямів їх вирішення є формування новітніх науково-методичних підходів до оцінювання втрат від негативних наслідків викидів парникових газів і вибору оптимальних запобіжних заходів для їх мінімізації, а також врахування результатів оцінювання в обґрунтуванні доцільності стратегічних ризик-орієнтованих управлінських рішень.

Водночас, прискорена динаміка економічного розвитку потребує процесного підходу до розв'язання проблем зменшення втрат від викидів парникових газів у контексті сталого розвитку економіки [1], що передбачає оцінювання екологічних втрат у загальних результатах діяльності НГВП.

У цьому контексті основними економічними показниками для НГВП можна визначити собівартість проведення заходів щодо ліквідації негативних наслідків викидів парникових газів, наявність фінансових ресурсів, обсяг платежів за викиди шкідливих речовин та ефекти від впровадження розроблених запобіжних заходів з декарбонізації.

Собівартість проведення заходів - це важливий економічний показник, який містить витрати на основні і допоміжні матеріали, витрати на утримання обладнання, на заробітну плату робітників і нарахування на неї, амортизаційні відрахування. Проте, оскільки заходи для зменшення викидів парникових газів на НГВП мають різні напрямки, то і набір і види витрат будуть для усіх об'єктів НГВП різні.

Фінансові ресурси на проведення заходів (наприклад, рекультивацію землі) завжди передбачені і заплановані. Водночас, є не обов'язкові заходи, які проводяться після того, як відбудеться непередбачуваний викид вуглеводнів. Для компенсації негативних наслідків таких викидів витрати можуть бути компенсовані державними, регіональними органами влади або іншими організаціями.

Платежі за викиди шкідливих речовин здійснюються:

- за рахунок собівартості продукції, якщо обсяг викидів знаходиться у межах припустимих нормативів;

- за рахунок прибутку, якщо обсяг викидів перевищує припустимі норми.

Що потрібно зазначити щодо ефективності впровадження запобіжних заходів з декарбонізації [2,3,4], то згідно Кіотського протоколу до Рамкової Конвенції ООН щодо зміни клімату, існують міжнародні економічні механізми стимулювання

проведення заходів для зменшення викидів парникових газів країн, які виконують свої зобов'язання, країнами які не можуть виконати взяті зобов'язання.

Створення економіко-екологічного механізму для зменшення викидів парникових газів НГВП має враховувати також заходи [5] щодо покращення економіко-екологічного менеджменту підприємств з урахуванням вимог Міжнародних стандартів ISO серії 14000, а саме: відповідальність за екологічний стан на НГВП, реалізація економічної модернізації основних виробничих фондів, ресурсоощадність, сприяння розповсюдженню екологічно безпечних технологій, високий професіоналізм персоналу з питань екологічної культури.

У зв'язку зі стрімким розвитком промисловості і збільшенням антропогенних викидів парникових газів у атмосферу існує небезпека глобального потепління на планеті. Тому, відповідно до Кіотського Протоколу до Рамкової Конвенції ООН про зміну клімату, кожна країна повинна налагодити інвентаризацію парникових газів і слідкувати за дотриманням їх викидів на встановленому Протоколом рівні для стабілізації концентрації парникових газів [6].

Для вирішення цієї проблеми міжнародна група експертів розробила декілька Методик національних інвентаризацій парникових газів (методики IPCC) [7], які повинні використовуватися учасниками Кіотського Протоколу при підготовці національних звітів про емісії парникових газів.

Методики IPCC охоплюють ряд секторів людської діяльності, пов'язаних з викидами парникових газів, а саме: спалювання викопного палива, промисловість, сільське і лісове господарство, відходи та зміни у землекористуванні. Проте методики IPCC не пристосовані до повноцінного врахування регіональних особливостей, тому що країни розміщені у різних кліматичних зонах та мають істотні відмінності у рівнях економічного розвитку, що призводить до невизначеності та суттєвих похибок такої інвентаризації.

На даний час розроблено оцінки емісії парникових газів з врахуванням невизначеності, під якою розуміють величину, яка вказує на відсутність визначеності у компонентах кадастру у результаті довільних випадкових факторів, таких як невизначеність джерел емісії, відсутність прозорості інвентаризаційного процесу, тощо. Два підходи, а саме "undershooting method" (метод недобору) та "verification time concept" (метод часу верифікації) використано для побудови модифікованого методу, який поєднує у собі переваги обох підходів. Останній застосовується як в Україні, так і у країнах Європейського Союзу [7].

В умовах зростання вимог до підвищення екологічної безпеки процесу видобування вуглеводнів основним напрямом розвитку і засобом підвищення прибутковості НГВП є мінімізація збитків від негативних наслідків викидів вуглеводнів, ризик появи яких у нафтогазовидобувній промисловості є дуже великим [8].

Підсумовуючи особливості методичних підходів до економічного оцінювання екологічних втрат НГВП від викидів забруднюючих речовин зазначимо, що сьогодні вкрай необхідним є визначення і покращення екологічного стану території НГВП, що ґрунтується на екологічних нормативах. Це дасть змогу визначати ступінь відповідності довкілля існуючим вимогам та ефективні напрями активізації

економіко-екологічної діяльності підприємства. Тому керівництво НГВП має спиратися на результати моніторингу та аналізу екологічного стану території підприємства і приймати управлінські рішення з врахуванням вимог нормативно-правових документів.

Список використаних джерел

1. Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року. Указ Президента України від 30.09.2019 №722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>
2. Витвицька У. Я. Оцінка ефективності інвестицій з декарбонізації у нафтогазовидобувній галузі. *Науковий вісник ІФНТУНГ: серія Економіка та управління у нафтовій і газовій промисловості*. №1(25). 2022. С.37-45.
3. Витвицький Я. С. Оцінювання ефективності природоохоронних інвестиційних проектів. Економіко-управлінські аспекти трансформації та інноваційного розвитку галузевих і регіональних суспільних систем в сучасних умовах: матеріали II Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2020. С. 217-221. URL: <http://elar.nung.edu.ua/bitstream/123456789/8016/1/7666p.pdf>
4. Шапошніков К.С. Оцінка ефективності вкладення інвестицій в екологічні проекти за синергетичним ефектом. *Ефективна економіка*. 2017. №9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6211>
5. Артеменко О.О. Екологічний менеджмент як основна складова розв'язання екологічних проблем на виробництві. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. Петра Василенка*. 2018. Вип. 193. С.102-108. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhdtusg_2018_193_13
6. Кіотський протокол до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату. Офіційний переклад. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_801#Text
7. IPCC, 2006 IPCC Guidelines for National Greenhouse Gas Inventories, Prepared by the National Greenhouse Gas Inventories Programme/ edited by H.S. Eggleston, L.Buendia, K.Miwa, et al.(eds). Published: *IGES, Japan*. URL: <https://www.ipcc.ch/report/2006-ipcc-guidelines-for-national-greenhouse-gas-inventories/>
8. Дядін Д.В., Сенько О.С. Аналіз просторових обмежень нафтогазовидобувної діяльності в складі оцінки впливу на довкілля. *Економічна безпека та збалансоване ресурсокористування*. 2019. №2(20). С. 50-61. DOI: 10.31471/2415-3184-2019-2(20)-50-61

UDC 338.24

SHEYDAI Turkan Ali

Master of Economics

SHAKHVERANOVA Emiliya Khanhuseyn

PhD student of Economics

ABBASOVA Nurana Namik

Master of Economics

Azerbaijan State Oil and Industrial University (Azerbaijan)

ENTREPRENEURSHIP IN AZERBAIJAN: SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND RENEWABLE ENERGY

Sustainable Development Goals - 17 goals adopted by the United Nations General Assembly. The Sustainable Development Goals (SDGs) reflected in the "2030 Sustainable Development Agenda" adopted by world leaders at the historic UN summit held in September 2015 officially entered into force on January 1, 2016. Against the background of these new inclusive and universal Goals, over the next fifteen years, countries will mobilize their efforts to end all forms of poverty, tackle inequalities and fight climate change, guided by the principle of "leaving no one behind". The SDGs, also known as the "Global Goals", build on the achievements of the Millennium Development Goals (MDGs) and go further, aiming to eradicate all forms of poverty. The new SDGs are unique in that they call on all countries, including poor, rich and middle-income countries, to take action to promote progress while protecting the planet. The SDGs affirm that poverty eradication must be carried out in conjunction with strategies aimed at ensuring economic growth. They prioritize a wide range of social needs, including education, social protection and employment opportunities, as well as combating climate change and protecting the environment.

Life is impossible without energy, its role in human life is important. Energy is necessary in the production of industrial and agricultural products, in the achievement of new scientific achievements, in the development of technologies, in the household, in the heating of apartments.

In the first years of our independence, the state programs adopted in the direction of the development of entrepreneurship under the leadership of the great leader Heydar Aliyev, the measures aimed at the regulation and support of this field played an important role in the formation of today's economy. ownership. innovative, entrepreneurial class of entrepreneurs. In order to stimulate entrepreneurship in the country, the business and investment environment is regularly improved, the legislative base is improved, state, government and business relations with entrepreneurs are further developed, numerous programs are implemented to ensure the implementation of entrepreneurial activities. extensive economic support package. Increasing the attractiveness of investment in Azerbaijan, ensuring more convenient and systematic access of entrepreneurs to financial markets, increasing their share in traditional markets, facilitating access to new markets, etc. The measures implemented in these areas allow the strengthening of the private

sector. As a result, the share of the private sector in the gross domestic product increased to 83 percent, and the share of employment increased to 78 percent. Since the discovery of the first source of energy, man has come a long way. He learned how to use atomic energy for peaceful purposes, mastered the use of traditional energy resources, and took advantage of the energy of rivers. At today's rate of energy use, the world will sooner or later face the problem of running out of non-renewable energy sources, oil, gas, and coal. According to some estimates, hard coal will reach 400-500 years, and oil and gas a maximum of 100 years. The exploitation of new deposits is becoming more and more difficult, and their cost is increasing.

Entrepreneurship in Azerbaijan is increasingly aligning with global trends towards sustainable development and renewable energy. This shift is driven by both governmental policies and the private sector's initiatives to diversify the economy, reduce dependence on oil and gas, and address environmental concerns.

Government Initiatives

The Azerbaijani government has implemented various policies and programs to foster sustainable development and promote renewable energy. Key initiatives include:

1. **Strategic Roadmap for the Development of the Economy:** This comprehensive plan aims to diversify the economy, encouraging sectors like renewable energy, agriculture, and information technology.

2. **Azerbaijan 2020: Look into the Future:** This national strategy emphasizes sustainable economic growth, including the development of renewable energy sources to ensure energy security and environmental sustainability.

3. **Law on the Use of Renewable Energy Sources:** Enacted in 2021, this law provides a legal framework for the development of renewable energy projects, offering incentives such as tax breaks and subsidies to attract both local and foreign investors.

Renewable Energy Potential

Azerbaijan has significant potential for various forms of renewable energy, including:

1. **Wind Energy:** With favorable wind conditions, especially in coastal areas and the Caspian Sea, Azerbaijan has the potential to generate substantial wind power. The government has set ambitious targets for wind energy capacity.

2. **Solar Energy:** The country enjoys high levels of solar irradiation, making it ideal for solar power projects. Initiatives to develop large-scale solar farms are underway.

3. **Hydropower:** Azerbaijan has numerous rivers and water bodies suitable for small and medium-sized hydropower plants, which can contribute to the renewable energy mix.

Entrepreneurial Activities

Entrepreneurial ventures in Azerbaijan are increasingly focusing on sustainable and renewable energy projects. Key areas of activity include:

1. **Startup Ecosystem:** The startup ecosystem in Azerbaijan is growing, with a number of new companies focusing on clean technology and renewable energy solutions. These startups often receive support from incubators and accelerators, as well as government grants and investment funds.

2. **Foreign Investment:** International companies and investors are showing interest in Azerbaijan's renewable energy sector, drawn by the favorable legal framework and government incentives.

3. **Partnerships and Collaborations:** Local entrepreneurs are forming partnerships with international firms to leverage expertise and technology in renewable energy projects. These collaborations are crucial for knowledge transfer and scaling up renewable energy initiatives.

Challenges and Opportunities

While there are significant opportunities, there are also challenges that need to be addressed:

1. **Infrastructure:** Developing the necessary infrastructure for renewable energy, such as grid integration and storage solutions, is crucial for the success of these projects.

2. **Funding and Investment:** Securing sufficient funding and attracting investment remain challenges for many entrepreneurs. Government incentives and international financial support can play a critical role here.

3. **Public Awareness and Education:** Raising awareness about the benefits of renewable energy and sustainable practices is important for gaining public support and encouraging more entrepreneurs to enter this sector.

The industrial zones created with the support of the state in Azerbaijan enable the dynamic development of entrepreneurship in the industrial sector and the production of competitive products. Currently, there are 74 production enterprises operating in the industrial zones under the management of the Economic Zones Development Agency (Pirallahi, Mingachevir, Garadagh, Aghdam and "Araz Valley Economic Zone" industrial parks, Sabirabad, Masalli, Neftchala, Hajigabul industrial districts), which are industrial have invested 6.6 billion manats in their zones so far and created more than 10,500 permanent jobs

Entrepreneurship in Azerbaijan is poised to play a crucial role in the country's transition towards sustainable development and renewable energy. With the government's supportive policies, significant renewable energy potential, and a growing entrepreneurial ecosystem, Azerbaijan is well-positioned to become a regional leader in clean energy. Continued efforts to overcome challenges and harness opportunities will be key to achieving long-term sustainability goals. Entrepreneurs are very interested in the industrial parks created by our state, which aims to accelerate the economic revival in the territories freed from occupation, to improve the business environment and increase investment attractiveness.

References

1. Order on the preparation of the State Strategy for the use of alternative and renewable energy sources in the Republic of Azerbaijan for 2012-2020. December 11, 2011.

2. State Program on the use of alternative and renewable energy sources in the Republic of Azerbaijan. October 21, 2004.

3. Mammadov F.F. Use of solar energy and modern energy solar installations in Azerbaijan. Baku: East-West, 2011, 356 p.

4. Malikov C.M. Strategy authored by President Ilham Aliyev (use of alternative and renewable energy sources). Baku: Science and Life, 2014.-230 p.
5. <https://vergiler.az/news/article/29907.html>

ЯНЧАК Юлія

асистент

СЛАСТЬЯНИКОВА Анжеліка

здобувачка 2 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
ННІ «Українська інженерно-педагогічна академія» ХНУ ім. В. Н. Каразіна
(Україна)

ФІЛОСОФІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ІДЕОЛОГІЇ ПРОЦЕСІВ РОЗВИТКУ

У сучасному світі, що швидко змінюється, розуміння впливу економічної ідеології на процеси розвитку стає особливо важливим. Глобалізація, екологічні проблеми, технологічні інновації та соціальні зміни потребують все більш нових підходів та стратегій, заснованих на ретроспективному аналізі та вивченні поточних тенденцій.

Будь-яка ідеологія, що супроводжує певний процес, обумовлена особливостями історичного та соціально-економічного формату, формується як цілісна система реакцій, що є відповіддю на виклики перманентних криз сьогодення, змінюючи ціннісно-орієнтовану основу суспільного життя [1].

Економічна ідеологія впливає на державну політику, міжнародні відносини та життя окремих громадян, тому її вивчення є ключем до побудови збалансованого та справедливого майбутнього.

Вплив економічних ідеологій на розвиток наведено на рис. 1.

У результаті, розгляд історичного розвитку економічних ідеологій показує, що кожна з них значно впливала на процеси розвитку економічних систем.

Меркантилізм сприяв створенню національних держав та економік, використовуючи протекціоністські методи та колоніальну експансію для накопичення золота та збагачення держав.

Класичний лібералізм стимулював промислову революцію та сприяв продуктивності та інноваціям через ринкову економіку та мінімальне державне втручання.

За марксизму було започатковано піднесення соціалістичних держав, орієнтованих на централізоване планування та колективну власність, що призвело до широкомасштабної індустріалізації.

Кейнсіанство сприяло стабілізації економіки після Великої депресії завдяки активній державній політиці та фіскальному та монетарному стимулюванню, що сприяло розвитку державного сектора.

Неолібералізм сприяв глобалізації, дерегуляції та приватизації, що призвело до зростання світової торгівлі та фінансових ринків, а, також, збільшило економічну нерівність.

Інституціональна економіка орієнтована на важливість правових і соціальних інститутів в економічному розвитку, наголошуючи на еволюції економічних структур і впливі поведінкових факторів.

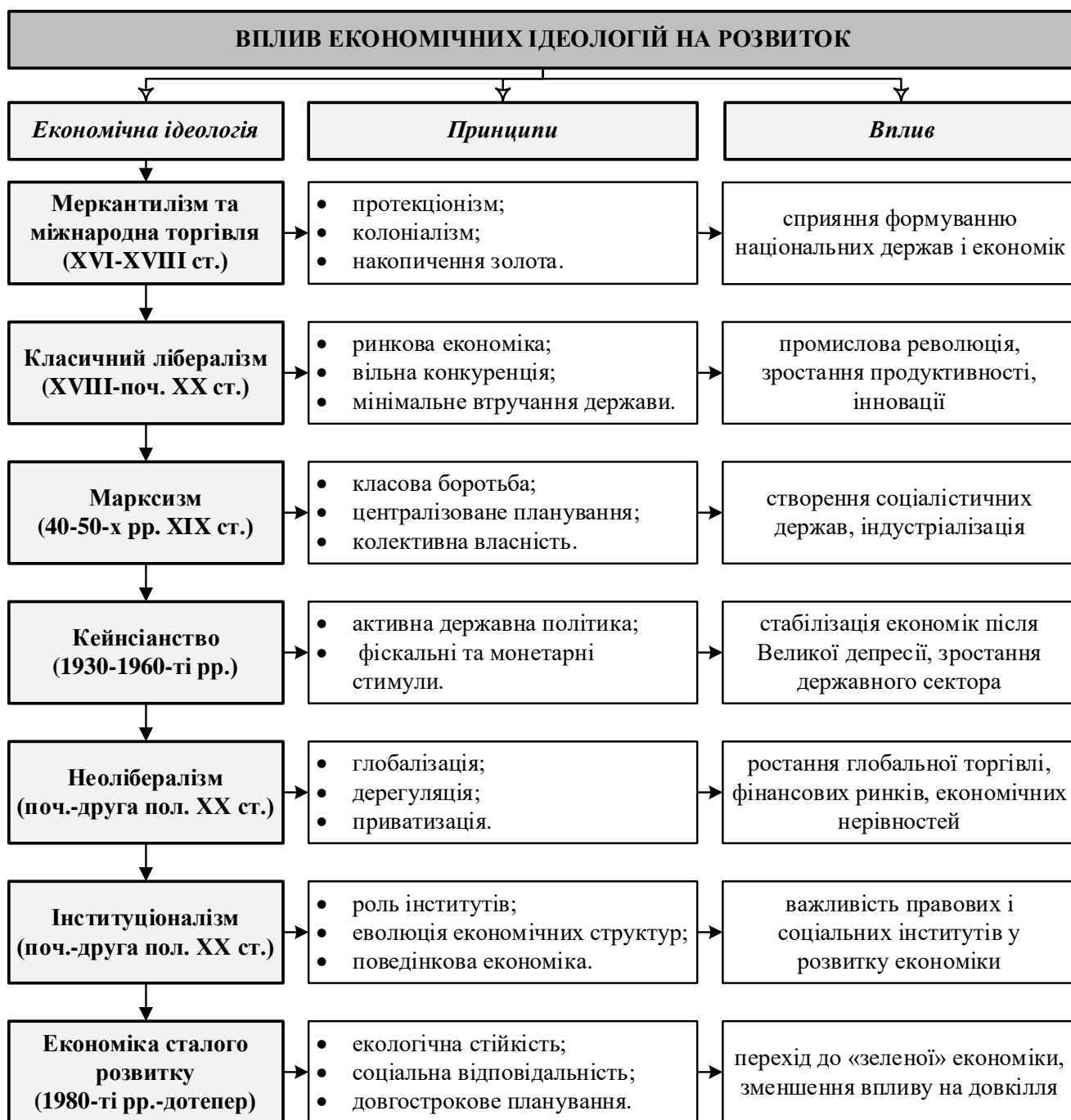

Рисунок 1 – Вплив економічних ідеологій на розвиток

Джерело: узагальнено авторами за джерелом [2]

Економіка сталого розвитку зосереджується на екологічній стійкості, соціальній відповідальності та довгостроковому плануванні, сприяючи переходу до «зеленої» економіки та зменшуючи вплив на навколишнє середовище.

Таким чином, можна зробити висновок, що вивчення філософії економічної ідеології процесів розвитку є важливим кроком до розуміння сучасних економічних викликів та пошуку ефективних шляхів їх вирішення. Дослідження різних економічних ідеологій та їх впливу на розвиток дозволяє створити цілісну картину та визначити найкращі практики майбутнього економічного зростання.

Список використаної літератури

1. Прохорова В., Зайцева А. Побудова конфігурації бізнес ідеології новаторського типу в управління розвитком підприємств. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Економіка*, 2023. 17(34). URL: [https://doi.org/10.33296/2707-0654-17\(34\)-10](https://doi.org/10.33296/2707-0654-17(34)-10)
2. Сірко А. Етатизм і лібералізм як провідні та конкуруючі парадигми розвитку економічної теорії. *Вісник економіки*. 2021. № 4. С. 8-22. URL: <https://doi.org/10.35774/visnyk2021.04.008>

Секція 2
СТАЛИЙ РОЗВИТОК СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ ТА
ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

УДК 330.322

ВИТВИЦЬКА Уляна

к.е.н., доцент

РОМАНЧУКЕВИЧ Вікторія

студентка

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

ЗЕЛЕНЕ ІНВЕСТУВАННЯ ЯК НАПРЯМОК ВІДБУДОВИ ЕКОНОМІКИ
УКРАЇНИ

Стан навколишнього середовища відіграє важливу роль у забезпеченні добробуту та якості життя населення. У той же час, як показує світовий досвід, людина заподіює велику шкоду довкіллю. Це проявляється у вигляді природних і техногенних катастроф, нанесення непоправної шкоди навколишньому середовищу та зрештою призводить до зміни клімату. Щоб мінімізувати антропогенне навантаження, необхідно впроваджувати ресурсозберігаючі технології і технології відтворення природних ресурсів у цілях переходу до «зеленої економіки». «Зелене» інвестування як напрямок розвитку національної економіки потребує багато вкладень як з боку держави, так і з боку суб'єктів господарювання та приватного сектору.

Нині чимало науковців висвітлюють ідею інвестування в так звану «зелену економіку». Серед них можна виділити таких, як Зінчук Т. [1], Круглова В. [2], Ігнатченко А. [3], Сич К. [4], Рибіну Л. [5], Карліна [6] та ін. Проте актуальність пошуку інструментів та джерел фінансування розвитку «зеленої економіки» України потребує подальших досліджень, які б забезпечували прискорення вирішення проблем з довкіллям за допомогою «зеленого» інвестування.

Метою даного дослідження є висвітлення проблем «зеленого» інвестування в Україні та шляхів їх вирішення, визначення основних тенденцій даної сфери та перспективних напрямів державної політики, які б сприяли розвитку «зеленої» економіки.

У загальному розумінні «зелені» інвестиції – це кошти міжнародних кліматичних фондів (передусім Зеленого кліматичного фонду, кошти різноманітних фондів країн ЄС, міжнародних організацій), бюджетні кошти окремих держав та їх регіонів і окремих громад, а також кошти окремих підприємств та громадян, які використовуються для збереження і поліпшення навколишнього середовища та клімату на планеті [6, С.60]. МВФ кінцевим результатом «зелених» інвестицій вважає зменшення викидів парникових газів та забруднюючих речовин у повітря, ОЕСР – зниження рівня викидів вуглецю, пом'якшення змін клімату та поширення екологічних технологій [7, С.83].

Україна стикається з певними викликами, що негативно впливають на розвиток «зеленого» інвестування. Такими насамперед є: недостатнє законодавче регулювання та неефективна система державної підтримки даної сфери, відсутність прозорості використання «зелених» коштів, наданих іноземними інвесторами, економічна нестабільність, розгортання повномасштабної війни, що змусило змістити фінансові аспекти на забезпечення обороноздатності держави.

Слід зазначити, що в міжнародному рейтингу «Індекс зеленого майбутнього» (The Green Future Index), який складається Массачусетським технологічним університетом третій рік поспіль, Україна у 2023 році посіла 47 місце з 76 країн світу, отримавши 4,38 балів (2021 рік – 3,97 балів та 63 місце, 2022 рік – 3,95 балів та 61 місце). Лідерами рейтингу є Ісландія з 6,69 балами, Норвегія – 6,68 балів та Данія – 6,37 балів [8]. Уряд України оприлюднив плани відновлення економіки після завершення війни, встановивши ціллю забезпечити питому вагу відновлюваних джерел енергії у енергобалансі країни до 2032 року на рівні 45% (при 10% наявних).

Політика України щодо «зеленого» інвестування повинна включати [7, с. 202]:

- формування виразного стратегічного бачення та цілей щодо розвитку «зеленої» інфраструктури;
- створення привабливого інвестиційного клімату, що буде сприяти залученню інвестицій в «зелену» економіку;
- застосування ефективних інструментів фінансової політики задля стимулювання довготривалих «зелених» інвестицій, широке запровадження новітніх фінансових механізмів розподілу ризиків, наприклад «зелених» облігацій та інвестиційної підтримки «зелених» проєктів;
- сприяння розбудови «зеленої» економіки, розвиток ринків нових технологій, фінансування НДДКР, оцінка кліматичних ризиків;
- надання допомоги активізації «зеленого бізнесу», формування екологічно відповідальної поведінки споживачів.

Україна має значний потенціал щодо розвитку зеленої економіки. Реальні можливості для України полягають у наступному [4]:

- формування нормативної бази, яка буде сприяти реалізації «зелених» інвестицій;
- поетапне зменшення використання ресурсів (води, енергії, сировини, викопних енергоресурсів);
- впровадження інноваційних «зелених» технологій, що дозволять в подальшому розвиватись зеленому виробництву й зеленому бізнесу загалом;
- стимулювання створення нових та активізації діяльності існуючих «зелених» підприємств шляхом використання податкових, фінансових, цінових та інвестиційних інструментів;
- дотримання ресурсо- та енергоефективності, заохочення громадян до ресурсозбереження у повсякденному житті.

Державна політика розвитку «зеленої» економіки в Україні є ключовим інструментом для сталого розвитку країни, збереження природних ресурсів та

зниження негативного впливу на довкілля. Незважаючи на виклики, що постають перед національною економікою, вона має значний потенціал економічного зростання, створення нових робочих місць та покращення якості життя громадян. Перспективними напрямками державної політики розвитку «зеленої» економіки є забезпечення стабільного та прозорого регуляторного середовища, залучення інвестицій і фінансових ресурсів у екологічні проекти, просування «зелених» ініціатив, розвиток інновацій та технологій.

Список використаних джерел

1. Зінчук Т., Паламарчук Т., Усюк Т. Діалектика розвитку «зеленої економіки» в умовах глобалізації. *Економіка та суспільство*, 2022. № 44. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1860/1792>
2. Круглов В. Державна політика розвитку «зеленої економіки» в Україні: тенденції та проблеми. *Науковий вісник: Державне управління*. 2023. № 2 (14). С.259–278. URL: <https://nvdu.undicz.org.ua/index.php/nvdu/article/view/330/294>
3. Ігнатченко А. С., Ковальов Б. Л., Федина С. М., Попова А. Г. Аналіз дефініційної основи терміна «екологічні (зелені) інвестиції» та їх класифікація. *Механізм регулювання економіки*. 2020. № 2. С.138-148. URL: https://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/acticles/issue_45/Anastasia_S_Ihnatchenko_Bohdan_L_Kovalov_Svitlana_M_Fedyna_Anastasia_G_Popova/Analysis_of_the_Definitive_Basis_of_the_Term.pdf
4. Сич К., Бугайчук В., Грабчук І. Тенденції та перспективи розвитку зеленої економіки в Україні. *Економіка та суспільство*. 2021. № 30. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-48>
5. Рибіна Л. О., Адаменко А. П. Розвиток «зеленого» інвестування в Україні. *Гроші, фінанси та кредит*. 2020. № 42. URL: <http://surl.li/tprvk>
6. Карлін М., Миронюк С. Необхідність та особливості «зелених» інвестицій в Україні в умовах війни та відбудови. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2023. № 34. Т. 2. С. 58–64. URL: <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2023-02-58-64>
7. Маркевич К. «Зелені» інвестиції у сталому розвитку: світовий досвід та український контекст: Аналітична доповідь. Центр Разумкова. Київ: Видавництво «Заповіт», 2019. 315 с. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_ZELEN_INVEST.pdf
8. The Green Future Index 2023. URL: <https://www.technologyreview.com/2023/04/05/1070581/the-green-future-index-2023/>

ЛЕЩЕНКО Марина

к.е.н., доцент

Черкаський державний технологічний університет (Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ МІЖНАРОДНИХ КОМЕРЦІЙНИХ КОНТРАКТІВ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Міжнародні комерційні контракти (МКК) відіграють важливу роль в розвитку міжнародної економічної діяльності, оскільки безпосередньо є формальним закріпленням домовленостей між контрагентами та встановлюють чіткі правові норми для взаємовідносин між суб'єктами міжнародної торгівлі. Визначаючи базові умови для здійснення експортно-імпортних операцій, МКК юридично закріплюють права та обов'язки контрагентів, що зменшує ризик непорозумінь і конфліктів, підвищуючи довіру між партнерами. Правильно складені та оформлені контракти дозволяють зменшити рівень ризиків, пов'язаних з валютними коливаннями, політичною нестабільністю чи змінами в регуляторному середовищі, що позитивно впливає на розвиток міжнародної торгівлі. Використання у практичній діяльності визнаних міжнародних стандартів і практик сприяє підвищенню рівня взаєморозуміння між сторонами угоди, позитивно впливає на якість надання послуг та процес постачання товарів. В той же час, як невід'ємна частина міжнародних економічних відносин, сфера міжнародних комерційних операцій та контракування піддається впливу загроз зовнішнього середовища як глобального, так і локального характеру.

Однією з таких загроз є повномасштабна війна в Україні. Слід зауважити, що російська агресія та бойові дії на території України вносять важливі корективи в договірні відносини, як в українському, так і в міжнародному бізнесі. До початку війни українські компанії та їхні іноземні контрагенти на практиці не зіштовхувалися з рядом проблем, які раніше вважалися виключно теоретичними. Тепер вони стали надзвичайно важливими для підтримки існуючих ділових відносин і встановлення нових.

Слід зауважити, що порядок укладання та виконання МКК під час війни в Україні не змінився, проте, контрагентам слід враховувати такі важливі обставини, зумовлені загрозами воєнного часу, як: можливі труднощі у комунікаціях між партнерами щодо листування, обміну повідомленнями, ведення обліку, тощо; можливі труднощі у функціонуванні логістичних ланцюгів внаслідок зміни маршрутів постачання, ризику втрати чи пошкодження товарів у складських приміщеннях, що можуть стати об'єктами збройних уражень, затримки проведення банківських операцій; можливі санкції щодо учасників логістичної мережі або фінансової інфраструктури, коли транспортні компанії, зафрахтовані судна, що належать підсанкційним компаніям, можуть не допускатися в порти, банки одержувачів або платників; можливі торговельні обмеження, такі як заборона

експорту окремих категорій товарів[1]. Таким чином, такі обставини можуть істотно впливати на процеси належного виконання укладених договорів.

У тому випадку, коли контрагенти не в змозі виконати належним чином визначені умови МКК внаслідок наслідків військових дій, фахівці радять використовувати форс-мажорні умови як інструмент регулювання кризових договірних відносин.

До обставин, які можуть вважатися форс-мажорними в умовах війни в Україні, належать самі бойові дії та пов'язані з ними безпекові обмеження. Наприклад, військові дії на території, де розташовані виробничі потужності чи склади, знищення виробничих потужностей, пошкодження постачання через окуповані території чи зони бойових дій, блокада портів, загроза життю для людей.

Такі обставини, окрім вищезазначених, можуть включати наступні:

- торговельні обмеження, що встановлюються державою (наприклад, обмеження на експорт, фіксовані ціни на окремі групи товарів);
- санкції, застосовані до учасників угоди або учасників логістичних і комерційних ланцюгів (наприклад, арешт суден, що належать підсанкційним юридичним особам, обмеження банківських розрахунків, заморожування коштів);
- зобов'язання перед державою в умовах воєнного стану (мобілізація робітників і техніки).

Важливо зауважити, що положення про форс-мажор не відноситься ні до істотних, ні до суттєвих положень МКК, тому угода може вважатися укладеною і без нього. Проте, зважаючи на серйозність наслідків таких обставин як військові дії, зовсім уникати включення положення про форс-мажор до договірних зобов'язань було би помилкою[2]. Просто послатися на умову МКК щодо форс-мажорних обставин недостатньо; потрібно також відповідним чином аргументувати яким саме чином ті чи інші обставини непередбачуваного характеру перешкоджають виконанню договору. Загалом, можна визначити наступні передумови для того, щоб посилатися на форс-мажор в якості перешкоди до виконання МКК та зобов'язань контрагентів.

Так, слід вказати яким саме чином військові дії перешкоджають діяльності однієї зі сторін і чому неможливо застосувати інший варіант виконання зобов'язань (постачання з іншого місця, інший маршрут транспортування, зміна посередника, тощо). Крім того, варто зазначити, що подія, яку класифікують як форс-мажор знаходиться поза сферою впливу зобов'язаної особи (наприклад, компанія зараз, у травні 2024 року, замовляє товари з України, а не з іншої країни, приймає таке рішення усвідомлено, що однозначно входить до її сфери впливу). Подія, яку один з контрагентів класифікує як форс-мажор має мати характер непередбаченості, або ж її неможливо було ні уникнути, ні подолати. Тобто варто проаналізувати, яке рішення є найближчим до договірної зобов'язання[3].

Варто зауважити, що на форс-мажор можна покладатися лише до тих пір, поки неможливо виконати зобов'язання. Однак, слід враховувати, що терміни, які не можуть бути дотримані через форс-мажорні обставини, переносяться, тобто контрагент не буде знову порушувати МКК, як тільки ситуація форс-мажорних

обставин припиниться лише тому, що він не зміг виконати свої зобов'язання у строки, спочатку погоджені в договорі.

Також, окрім форс-мажорних обставин перешкоджати виконанню МКК можуть законодавчі обмеження з боку уряду, що певним чином можуть обмежувати експортно-імпортну діяльність; руйнування чи пошкодження транспортної інфраструктури; труднощі виконання фінансових зобов'язань за контрактами; небезпека роботи працівників, задіяних на складах, портах, підприємствах. Тому, контрагентам варто ретельно переглянути умови контракту або знайти альтернативні способи його виконання. Це може включати зміни в графіку поставок, зміну цін або перенесення обов'язків. Таким чином, сторони мають бути зацікавлені у найповнішому виконанні міжнародних комерційних контрактів, пошуку шляхів адаптації умов і підходів для мінімізації ризиків і втрат.

Список використаних джерел

1. Force majeure in agreements during the war in Ukraine. URL: <https://dlf.ua/en/force-majeure-in-agreements-during-the-war-in-ukraine/>
2. Форс-мажор – завжди актуальний. Економічна правда. Веб-сайт. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2024/01/29/708995/>
3. Force majeure in the context of the war in Ukraine – when can an entrepreneur rely on it? Веб-сайт. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2024/01/29/708995/>

МАРИНЧАК Лілія

к.е.н., доцент

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

АНТИКРИЗОВА ПОЛІТИКА НБУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Україна уже понад два роки воює з агресивним російським сусідом, який здійснив безпідставне злочинне вторгнення на територію нашої держави. Активна боротьба триває також на фінансовому фронті, і тут важливе значення мають стабільність та прогнозованість роботи національної банківської системи.

З початком бойових дій банківська система України пережила великі потрясіння і змогла адаптуватись до нових стресових умов функціонування: установи банків продовжують здійснювати свою діяльність, намагаючись виконувати всі зобов'язання та дотримуватися економічних нормативів Національного банку України. Безумовно, банківська система змінилась, оскільки специфічні обставини призвели до появи нових ризиків, що вимагали відповідних заходів і трансформацій у банківській інфраструктурі задля забезпечення належного рівня безпеки банківського ринку [1].

Уряд України і Національний Банк створюють необхідні нормативно-правові та інші умови для формування сучасного високорозвиненого та конкурентоспроможного банківського сектора, що відповідає інтересам економіки і забезпечує високий рівень банківського обслуговування населення та організацій. Вистояти в умовах воєнного стану насамперед допомагають регулятивні заходи НБУ. Завдяки цьому, а також новим підходам, принципам і заходам, які знайшла банківська система України, в країні утримується відносна стійкість національної валюти та забезпечується ділова активність.

Після двох років повномасштабної війни банківський сектор України продовжує демонструвати надзвичайну стійкість і є опорою реальної економіки. Не спостерігається впливу коштів із банківської системи, а доступ до готівкових коштів зберігався навіть під час відключень електроенергії.

Окрім важливих реформ, втілених з 2014 року, ключовими причинами такої стабільності є комплексні заходи Національного банку України та високий рівень цифровізації.

Основними цілями діяльності НБУ визначено:

- забезпечення цінової стабільності;
- сприяння фінансовій стабільності;
- сприяння додержанню стійких темпів економічного зростання.

НБУ досягає зазначених цілей шляхом проведення монетарної політики, регулювання діяльності фінансових установ, грошового обігу, контролю за платіжно-розрахунковою системою та захисту прав споживачів фінансових послуг. Крім того, НБУ є ключовим учасником національної фінансової екосистеми та співпрацює з міжнародними фінансовими інституціями з метою розвитку

фінансової інфраструктури країни та залучення іноземних інвестицій. Реалізація цих завдань є важливим чинником для забезпечення сталого розвитку економіки України та її інтеграції до світової економічної системи.

НБУ демонструє здатність працювати за будь-яких умов, об'єднуючи учасників фінансової екосистеми для забезпечення фінансової оборони країни, зміцнення потенціалу України на шляху до перемоги, підтримання цінової та фінансової стабільності під час війни, а також всебічного сприяння відновленню країни. Зважаючи на реалії воєнного часу, в яких сьогодні перебуває Україна, НБУ переглянув свою візію та місію. Національний банк позиціонує себе як сучасний, інноваційний, відкритий та незалежний центральний банк, здатний реалізовувати свій мандат за будь-яких умов, лідер у розвитку фінансової екосистеми, що дбає про користувачів фінансових послуг, інтегрований до європейської спільноти центробанків і має довіру суспільства та міжнародних партнерів.

Місія НБУ – це забезпечення цінової та фінансової стабільності, сприяння сталому економічному розвитку для зміцнення потенціалу України як на її шляху до перемоги, так і під час повоєнного відновлення [2].

Нові виклики вимагають від НБУ оновлення стратегічних цілей розвитку та підвищення гнучкості методології планування. Зокрема, стратегічне планування повинно бути антикризовим та враховувати фактори впливу вторгнення росії на умови функціонування фінансової та банківської системи.

Для найкращої реалізації візії та місії НБУ в існуючих умовах та задоволення очікувань клієнтів, антикризові завдання НБУ повинні враховувати виклики, що постають, у двох векторах: спротив російській агресії та відновлення країни.

З огляду на це, передбачені стратегією заходи умовно поділені на два фокуси [3]:

1. Фокус спротиву, який включає короткострокові заходи, спрямовані на забезпечення стабільності та недопущення погіршення ситуації у фінансовій системі та економіці загалом, включаючи застосування інструментів для контролю над інфляцією та курсом національної валюти, підтримання банківської системи тощо.

2. Фокус відновлення – це середньострокові заходи для запуску перетворень, що стануть основою майбутньої відбудови та зростання економіки, наприклад: зниження бюрократичних бар'єрів, підвищення прозорості та конкурентності середовища, залучення інвестицій тощо.

У комплексі ці заходи спрямовані на забезпечення стабільності та подальшого відновлення і розвитку, частина ключових результатів за якими буде упроваджена у короткостроковій перспективі.

Значна невизначеність та волатильність середовища, які ми спостерігаємо сьогодні, вимагають гнучкості у плануванні та використанні інструментів реалізації антикризової стратегії для швидшого та ефективнішого реагування на зміни. Тому план заходів коригується у відповідності до появи нових ризиків та можливостей їх подолання.

Стратегічні цілі НБУ сьогодні зосереджені на його основних функціях – забезпеченні цінової і фінансової стабільності та підтримці країни на шляху до перемоги (рис. 1).

Рисунок 1 - Стратегічні цілі НБУ на шляху до перемоги [2]

Своєчасне та комплексне антикризове управління НБУ стало критично важливим чинником стабільності сектора. Запроваджені заходи мали вирішальне значення на початку повномасштабної війни, оскільки рівень фінансового стресу був вищим, ніж під час першого воєнного шоку 2014 року або під час пандемії коронавірусу.

Антикризову політику НБУ можна умовно поділити на три етапи [4]:

1. Надзвичайна ситуація. Спочатку НБУ застосував різні заходи для забезпечення доступу до ліквідності, зокрема незабезпечене рефінансування банків. Було введено суворий контроль за рухом капіталу, зафіксовано обмінний курс та призупинено рішення щодо облікової ставки. Крім того, НБУ безпосередньо профінансував держбюджет на суму 400 млрд. гривень (близько 12 млрд. доларів США), що сприяло зростанню інфляції.

2. Коригування. Через кілька місяців після початку повномасштабної війни НБУ скоригував обмінний курс з приблизно UAH/USD 29 до UAH/USD 36,57 у відповідь на торговельний дисбаланс та підвищив облікову ставку з 10% до 25% річних. У другій половині 2022 року було вжито заходів для збереження доступу до готівкових коштів у той час, як російські атаки спричиняли відключення електроенергії.

3. Відновлення. З початку 2023 року НБУ припинив фінансування бюджету, тоді як банки заохочують відігравати більшу роль у купівлі ОВДП. Крім того, відтоді НБУ поступово лібералізував контроль за рухом капіталу та розпочав цикл пом'якшення відсоткової ставки через зниження інфляції. Вимоги до резервів було посилено та розпочато роботу з оцінки стійкості відповідно до графіка. Макрофінансова стабільність дозволила НБУ повернутися до режиму керованої гнучкості обмінного курсу, що є необхідним кроком на шляху до ринкових механізмів. Це був важливий хід, який свідчить про довіру домогосподарств і підприємств до економіки загалом.

В цілому можемо констатувати, що в умовах війни банківська система України показала свою стійкість, професійність, здатність обслуговувати державні і приватні інтереси, а НБУ забезпечує комерційним банкам можливість і надалі працювати стабільно та відновити частково втрачений капітал. Ефективність антикризової політики НБУ доведена на практиці, оскільки банківська система продемонструвала свою стійкість та надійність, готовність протистояти новим викликам та забезпечувати основні функції, покладені на неї державою.

Список використаних джерел

1. Ситник Н.С., Пріцак Я.М. Банківська система України в умовах війни: ризики та оцінка безпеки. *Молодий вчений*. № 6 (118), 2023
2. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua>
3. Білоус О. Яким має бути курс долара на готівковому ринку: НБУ визначив цілі. *РБК-Україна*. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/kim-mae-buti-kurs-dolara-gotivkovomu-rinku-1684840287.html>
4. Полушкін Г., Кірхнер Р. Банківський сектор під час війни: чи достатньо стабільності? *Вокс Україна*. URL: <https://voxukraine.org/bankivskyj-sektor-pid-chas-vijny-chy-dostatno-stabilnosti>

УДК 339.9

МАРИНЧАК Лілія

к.е.н., доцент

ГРЕБІННИК Соломія

студентка

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

**ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ**

Військова агресія росії в Україні з лютого 2022 року спричинила катастрофічні руйнування військових об'єктів, транспортної, енергетичної, промислової та житлової інфраструктури, завдала значних економічних та фінансових втрат, негативні наслідки яких спостерігаємо не лише в Україні, але і далеко за її межами, обумовила погіршення прогнозів світового зростання та скорочення глобальної торгівлі, посилила загрози фінансовій стабільності.

Сьогодні складно робити прогнози та передбачати сценарії розвитку подій у найближчій перспективі. Однак, під час воєнних дій та й у повоєнний період, економічні рішення мають бути гнучкими, швидкими і зваженими. Хоча війна продовжується уже не один рік, багато територій ще досі окуповано, ворог безжальний, але уже розробляються плани з відбудови України.

До початку війни зовнішньоекономічна діяльність України в окремих галузях, як складова міжнародних відносин, характеризувалась наявністю низки проблем політичного, організаційно-управлінського, трудового, фінансового та виробничого характеру. Ці проблеми хоч і негативно впливали на загальний розвиток зовнішньоекономічної діяльності держави, але вони досі є актуальними та варті розгляду. Основні риси цих проблем є наступними [1]:

- нестабільна політична ситуація, що склалась в країні з 2014 року у результаті анексії Криму та військових дій на Сході держави;
- зниження інвестиційної привабливості держави під впливом нестабільної політичної ситуації;
- високий рівень недовіри населення до влади;
- недостатня кількість кваліфікованих трудових ресурсів в окремих галузях та високий рівень трудової міграції, а також високий рівень безробіття в державі;
- низький рівень логістики, яка стає причиною уповільнення економічних процесів, у тому числі і ЗЕД країни;
- недостатній рівень науково-технічного розвитку окремих галузей, як наслідок – недостатня конкурентоспроможність української продукції на ринку.

Щодо розвитку зовнішньоекономічної діяльності держави в умовах повномасштабної війни, то наразі він є ускладненим. Це спричинено, у першу чергу, безпосередньо військовими діями, які зумовили скорочення експортного виробництва в державі: значні частини території України окуповані або постраждали від дій агресора, знищені зернохосовища та зернові термінали у

портах, а поля, де вирощуються зернові культури, які складають основу експорту, заміновані. Окрім цього, внаслідок дій ворога майже заблоковано морський торговельний коридор, яким експортується більша частина української продукції. Західний кордон, який залишається відкритим, блокується громадянами сусідніх країн, що є наслідком їх внутрішніх політичних суперечок. Відповідно, експорт України під час воєнного стану різко зменшився: якщо у 2021 році його рівень складав близько 68 088 млн. дол. США, то у 2022 році – 44 173 млн. дол. США, що більш, ніж на 20 000 млн. менше. Окрім цього, скорочується також і рівень імпорту, однак не так суттєво. Тим не менш, усе це негативно впливає на розвиток зовнішньоекономічної діяльності держави в умовах війни. Також різко збільшилось сальдо зовнішньої торгівлі товарами, оскільки, експортуючи менше товарів, Україна імпортує стратегічно важливу продукцію, яка забезпечує її безпеку, у тому числі і економічну [2].

З огляду на це, виникає потреба у застосуванні заходів, які б забезпечили оптимальний розвиток зовнішньоекономічної діяльності України та її окремих галузей у контексті міжнародних відносин держави за сучасних умов. Одним із таких способів наразі є вдосконалення державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, яке наразі є обмеженим, зокрема у контексті фінансових і фізичних можливостей. Наразі змінюються правові механізми регулювання ЗЕД, зокрема впроваджуються нормативно-правові акти, що впорядковують експортно-імпортну діяльність господарюючих суб'єктів під час воєнного стану [3].

Крім того, Україна посилила заборони щодо співпраці з контрагентами, які пов'язані з державою-агресором. Також Україна долучилась до Конвенції про процедуру спільного транзиту, завдяки чому українські компанії мають можливість транспортувати вантажі через території країн ЄС, Європейської асоціації вільної торгівлі, а також інших країн-учасниць цієї конвенції, не оформлюючи товари в транзит у кожній з них, що суттєво полегшує зовнішню торгівлю держави та сприяє вдосконаленню логістичних зв'язків [4].

Перспективою продовження руху до Європи є можливість для розширення економічних зв'язків та диверсифікація ринків збуту українських товарів і послуг. Це допомагає зменшити залежність від одного ринку та забезпечує економічну стабільність.

Аналізуючи структуру імпорту України, ми неодноразово дізнаємось про відкритість економіки України та значну залежність її від зовнішніх ринків. Щоб зменшити негативний вплив імпорту, однією з перспектив є розвиток та підтримка вітчизняного бізнесу, оскільки більшість підприємств знищено або переміщено на безпечніші території, то сприяння малих і середніх підприємств може бути пріоритетом політики для розвитку експорту в умовах війни. Фінансова та консультативна підтримка від уряду допоможе малим і середнім підприємствам розширити свою експортну діяльність і вийти на нові ринки.

Україна вже відома як один із провідних постачальників ІТ-послуг, у 2022 році експортувала послуг на 3712,9 млн. дол. Вони не так сильно залежать від фізичних активів та інфраструктури, що дозволяє залучати нових клієнтів та

інвестиції, створювати сприятливі умови для розвитку інновацій, досліджувати та впроваджувати нові технології. Це створює конкурентні переваги, сприяє розвитку цього сектору і привертає інвестування.

Отож, не дивлячись на воєнний стан та повномасштабну війну, Україна все ще має усі перспективи та ресурси для розвитку зовнішньоекономічної діяльності. Для цього державі важливо:

1. Вдосконалити державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності та забезпечити стабілізацію експортно-імпортних торговельних операцій.

2. Розширити економічні зв'язки та диверсифікувати ринки збуту українських товарів і послуг.

3. Розвивати послуги з підтримки бізнесу, ІТ-послуги і зовнішню торгівлю.

4. Вдосконалити співпрацю з іншими державами у контексті науково-технічного і економічного співробітництва як на рівні держави, так і на рівні окремих підприємств галузі тощо.

З вищезгаданого можна зробити висновок, що військова агресія Росії в Україні значно підірвала не лише внутрішню економіку країни, але й викликала серйозні виклики для міжнародного співтовариства. Неспокійна ситуація залишається великим фактором невизначеності для економічного розвитку України і всього світу. Проте, наразі у таких умовах є важливим, щоб усі економічні рішення або заходи залишалися гнучкими та оперативними. Тому продовження вступу в Європейський союз відкриває Україні значні перспективи в розвитку зовнішньоекономічних відносин, навіть під час війни. Заходи, такі як вдосконалення регулювання зовнішньоекономічної діяльності, розширення ринків збуту, розвиток інноваційних секторів та підтримка малих та середніх підприємств, можуть допомогти Україні зберегти економічну стабільність і навіть зміцнити її позиції в міжнародній спільноті.

Список використаних джерел

1. Рахман М. С., Євтушенко В. А., Рудас Д. С. Зовнішньоекономічна діяльність України з країнами ЄС. *Інфраструктура ринку*. 2020. № 47. С. 39-44.

2. Салій Є. Ю., Салій О. О. Зміни у зовнішньоекономічній діяльності України в умовах війни. *Журнал стратегічних економічних досліджень*. 2023. №3 (14). С. 58-71.

3. Скрипник С. В., Процевят О. С., Воронова О. В. Особливості регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1308/1262>

4. Зеліч В. В., Матвеєв М. Е. Особливості регулювання та контролю зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану: реалії сьогодення. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2023. URL: <http://dees.iei.od.ua/index.php/journal/article/view/152/140>

УДК 331.101

МАРИНЧАК Роман

здобувач 2 курсу третього освітньо-наукового рівня
вищої освіти (доктор філософії)

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

ЗАГРОЗИ ВІД ВТРАТИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ УКРАЇНИ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ

Україна є однією з найбільших європейських країн за територією та чисельністю освіченого населення, що складає її трудові ресурси. Однак у зв'язку із повномасштабною війною, яку розв'язала росія, вона стикається з великими ризиками втрати цього потенціалу.

Людина – головний ресурс та пріоритет. Людський капітал України вирізняється високим рівнем освіти, креативності, вмотивованості на саморозвиток та актуалізацію своїх навичок. Збройна агресія росії проти України призвела до серйозних наслідків, включаючи значні людські втрати та виклики у відновлення людського капіталу [1].

Наша держава втрачає людські ресурси через вимушену масову міграцію та внутрішнє переміщення населення, депортацію, загибель та поранення цивільних і військових. Водночас людський капітал є потужним ресурсом як для воєнного протистояння, так і для післявоєнної відбудови країни. Він має забезпечити економічне та технологічне зростання суспільства, оскільки повоєнна відбудова, реконструкція та модернізація України неможливі без максимально ефективного залучення інтелектуальних ресурсів. Тому збереження та розвиток людського капіталу сьогодні є критично важливим для існування України.

Формування людського капіталу залежить від багатьох умов і чинників, що створює численні ризики для його розвитку. Наприклад, низький рівень життя та поширеність бідності, недоступність якісної освіти, несприятливе екологічне середовище тощо. Проте найсерйознішу загрозу для формування людського капіталу становлять війни, які призводять до знищення населення, що є фізіологічною основою людського капіталу [2].

Людський капітал та інтелектуальний потенціал – це два важливі концепти, пов'язані з людськими ресурсами, але вони мають певні відмінності. Так, інтелектуальний капітал є більш сфокусованим на знаннях, інтелекті та інтелектуальних здібностях людини. Це поняття більше акцентується на академічному та технічному розвитку людей, їхніх здібностях до навчання, аналізу та творчості та є ключовим для створення і розробки нових ідей, технологій та інновацій, що сприяють прогресу суспільства.

Інтелектуальний капітал країни – це сукупність знань, навичок, досвіду та інноваційних можливостей населення, які сприяють економічному розвитку та конкурентоспроможності на світовій арені. Він складається з трьох основних компонентів:

1. Людський капітал – це знання, навички, компетенції та інтелектуальні можливості окремих осіб. Це освітній рівень, професійні компетенції, досвід та креативність працівників.

2. Структурний капітал включає організаційні можливості та інфраструктуру, яка підтримує ефективну діяльність. Сюди входять інформаційні системи, патенти, бренди, процеси управління та інші внутрішні ресурси організацій.

3. Ринковий капітал – це, насамперед, стосунки з клієнтами, партнерами, постачальниками та іншими зацікавленими сторонами, а також репутація і бренд країни на міжнародній арені.

Країни з високим рівнем інтелектуального капіталу, як правило, мають конкурентні переваги в наукових дослідженнях, технологічних розробках та інших сферах, що вимагають високого рівня знань і творчих підходів. Тому втрата інтелектуального капіталу України внаслідок війни може мати серйозні та довготривалі наслідки для країни. Основні загрози та наслідки втрати інтелектуального капіталу України через війну наведені на рис. 1.

Рисунок 1 – Наслідки втрати інтелектуального капіталу внаслідок війни

Еміграція фахівців є чи не найважливішою загрозою в контексті вивчення проблеми втрати інтелектуального потенціалу. Через війну багато висококваліфікованих спеціалістів, науковців, інженерів та підприємців залишають країну в пошуках безпеки та стабільності. Відбувається також погіршення якості людського капіталу, адже втрата ключових фахівців знижує загальний рівень знань та навичок у країні.

Знищення інфраструктури – ще один серйозний виклик, що спричинив руйнування освітніх та наукових установ. Бомбардування та бойові дії знищують університети, дослідницькі центри та лабораторії, що ускладнює проведення наукових досліджень та навчання. Знищення промислових об'єктів та інфраструктури призводить до втрати важливих технологічних можливостей.

Переривання освітнього процесу та вимушене навчання в дистанційному режимі значно знижує рівень якості освітньої підготовки молодого покоління. Війна змушує багато студентів та школярів припинити навчання, що негативно впливає на майбутні можливості їхнього працевлаштування. Чимало викладачів та вчених вже загинули, чи перебувають під загрозою втрати життя чи здоров'я, що змушує їх виїжджати за кордон.

Крім того, є ще вагомі економічні наслідки, зокрема це зниження інвестицій в освіту та науку: економічні труднощі, спричинені війною, призвели до скорочення державного фінансування освіти та наукових досліджень. Зменшились також приватні інвестиції, адже підприємці менш схильні інвестувати в інноваційні проекти в умовах нестабільності та воєнних дій.

Психологічні та соціальні наслідки – це загроза, яка матиме довготривалу дію, адже психологічні травми і стрес, отримані під час війни, можуть негативно вплинути на продуктивність та креативність населення на тривалий час, а соціальна нестабільність та конфлікти всередині країни заважатимуть ефективній співпраці та розвитку.

Втрата культурного та історичного надбання вкрай негативно впливає на розвиток інтелектуального потенціалу, оскільки знищення культурних об'єктів, таких як музеї, бібліотеки та архіви, може призвести до втрати цінних культурних та історичних знань.

Щоб мінімізувати ці загрози, важливо розробити стратегії підтримки та відновлення інтелектуального капіталу. Це може включати програми для повернення фахівців, відновлення та модернізацію інфраструктури, підтримку освітніх та наукових ініціатив, а також заходи для забезпечення психологічної та соціальної підтримки населення.

Підтримка та відновлення інтелектуального капіталу України після війни потребує комплексного підходу, що включає кілька ключових стратегій:

1. Програми повернення та залучення талантів. Створення умов для повернення висококваліфікованих фахівців, які виїхали за кордон, через надання їм фінансової підтримки, житла, та можливостей для професійного зростання. Також важливим аспектом є зниження бюрократичних бар'єрів для повернення громадян та надання їм правових гарантій.

2. Інвестиції в освіту та науку шляхом фінансування відновлення та розвитку освітньої інфраструктури, а також підтримка молодих талантів через надання стипендій для навчання та грантів для проведення досліджень.

3. Створення умов для інновацій та підприємництва передбачає відкриття центрів підтримки стартапів та молодих підприємців, що надають консультації, менторство та фінансову підтримку. Важливо подбати про надання податкових пільг для компаній, що займаються дослідженнями та розробками, а також для інвесторів, які вкладають кошти в інноваційні проекти.

4. Підтримка міжнародного співробітництва, а саме партнерства з іноземними університетами та науковими центрами та створення спільних програм обміну і досліджень, що дозволять українським науковцям та студентам отримувати доступ до міжнародного досвіду та ресурсів.

5. Залучення міжнародних грантів та фінансування шляхом активної участі у міжнародних програмах фінансування для отримання додаткових ресурсів на відновлення та розвиток.

6. Програми психологічної реабілітації (надання психологічної допомоги постраждалим від війни для зниження рівня стресу та підвищення їхньої

продуктивності) та соціальні ініціативи (створення спільнот та платформ для обміну досвідом і підтримки взаємодії між різними групами населення).

7. Збереження та розвиток культурного надбання:

8. Розвиток цифрової інфраструктури. Покращення доступу до інтернету та цифрових технологій сприятиме розвитку дистанційної освіти та роботи.

Ці стратегії потребують скоординованих зусиль з боку держави, приватного сектора та міжнародних партнерів, щоб забезпечити ефективне відновлення та розвиток інтелектуального капіталу України.

Список використаних джерел

1. Панченко О. Відновлення людського капіталу як складова соціально-економічної розбудови держави. *Соціально-економічні наслідки війни російської федерації проти України та шляхи їх подолання*. Збірник матеріалів науково-практичного семінару (Київ, 30 листопада 2023 р.) за загальною редакцією Г. П. Ситника. Збірник матеріалів науково-практичного семінару (Київ, 30 листопада 2023 р.) За загальною редакцією Г. П. Ситника. 2023. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/2082/files/a540b679-f535-47a2-928f-75b6bd38bd08.pdf>.
2. Антонюк В. П. Ризики і втрати людського капіталу внаслідок війни. *Економічний вісник Донбасу*. 2022. №1 (67). С. 110-116. URL: <http://www.evd-journal.org/download/2022/01/13-Antoniuk.pdf>.

УДК 656-027.563“364”(043.2)

МИХАЙЛИШИН Лілія

д.е.н, проф. завідувачка кафедри міжнародних економічних відносин

КОРОВЧУК Юрій

к.е.н., доцент

ГРУШКО Оксана

викладачка

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (Україна)

ПЕРЕДУМОВИ ТА ОБ'ЄКТИВНА НЕОБХІДНІСТЬ РОЗВИТКУ КОМЕРЦІЙНОГО ТРАНСПОРТУ В УМОВАХ ВІЙНИ

В умовах війни значно зросла важливість ринку автотранспортних перевезень для економіки України, адже автотранспорт, будучи максимально мультифункціональним видом транспорту, став ефективним інструментом із забезпечення усім необхідним населення та армії. З використанням автомобільного транспорту відбувається доставка продуктів харчування, гуманітарної допомоги, будівельних матеріалів у різні регіони України. Одночасно значно збільшилася і кількість вантажів, які доставляється з інших країн. Проте ринок вантажних перевезень, особливо автомобільних, є висококонкурентним і невеликі підприємства, які на ньому функціонують, повинні постійно адаптовувати свою діяльність до тих змін, які на ньому відбуваються, досліджувати конкурентне середовище на ньому, визначати напрями посилення своїх конкурентних переваг, ключовою з яких є високопродуктивний, ефективний, надійний та доступний комерційний транспорт.

В сучасних умовах війни, блокади портів, постійно зростаючої потреби військових і суспільства українська транспортна система поступово стає невід'ємною частиною європейської транспортної системи. Українська транспортна система яка зараз перебуває у важкому стані, проте змогла забезпечити транспортування необхідних товарів.

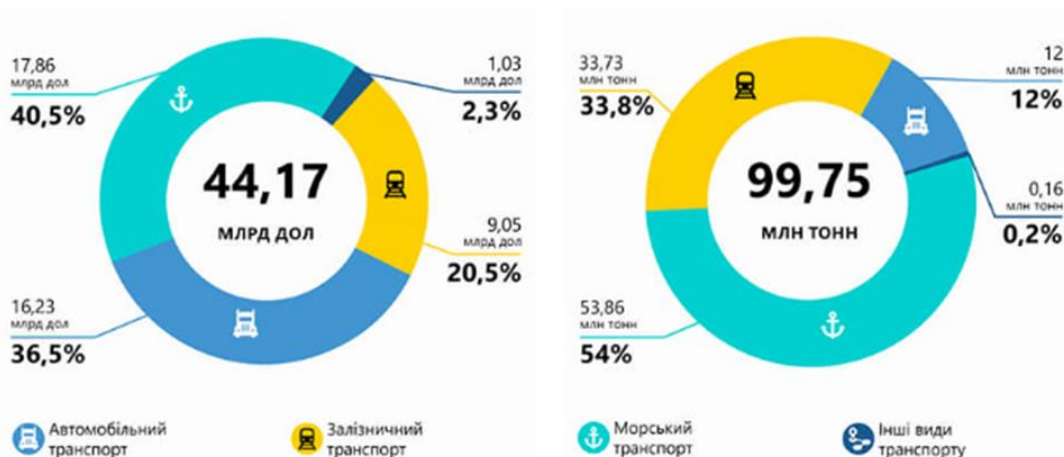
У 2022 році за результатами дії «транспортного безвізу» відбулось збільшення обсягів товарів, що перетнули державний кордон. Так, за липень - вересень 2022 року у порівнянні з квітнем - червнем 2022 року фізичний обсяг експорту вантажів збільшився на 54%, а імпорту - на 67% [1].

Обсяг імпорту найбільш стрімко збільшувався з березня до травня. У цей час галузі вдалось повернутись до обсягу міжнародних автомобільних вантажних перевезень, який Україна мала до повномасштабного вторгнення росії. Від травня до останнього дня року обсяг імпортованих товарів, які були ввезені в країну автотранспортом постійно і поступово збільшувався (рис. 1а). При чому, автотранспортні перевезення забезпечили доставку дороговартісних товарів, або товарів з високою доданою вартістю, адже у структурі вартості імпорту автотранспорт забезпечив 64% доставок, які в фізичному масштабі склали лише 35%

Лідером в експорті за обсягом товарів 2022 року став морський транспорт з 53,86 млн. тонн. На другому місці – залізниця (33,73 млн. тонн). На третьому – автомобільний транспорт (12 млн. тонн) (рис. 1 б). В вартісному вираженні картина є дещо іншою. Хоча лідером за вартісною оцінкою є також морський транспорт з показником в 40,5%, друге місце зайняв автомобільний транспорт із часткою 36,5%, залізничний - третє 20,5%, на інші види транспорту припало лише 2,3%.

а) структура транспортування імпорту в Україну в 2022 році

б) структура транспортування експорту з України в 2022 році

Рисунок 1 – Структурні показники транспортування експорту-імпорту в Україні в 2022 році

Джерело: [2]

Звідси слід відзначити, що аналогічно, як і в імпорті, автотранспортні перевезення забезпечили вивіз більш вартісних товарів та товарів з вищою доданою вартістю. Такі передумови, дають можливість припустити, що із якісним зростанням економіки України в поствоєнний період та із поглибленням євроінтеграційних процесів зокрема, роль міжнародних автотранспортних перевезень тільки зростатиме, а автотранспортні компанії лише потребуватимуть все більш якісних і ефективних транспортних засобів для високо конкурентного ведення власного бізнесу.

Зростання попиту на міжнародні автоперевезення вже зумовили певне поживлення на ринках комерційних транспортних засобів, які використовуються для таких перевезень (рис. 2).

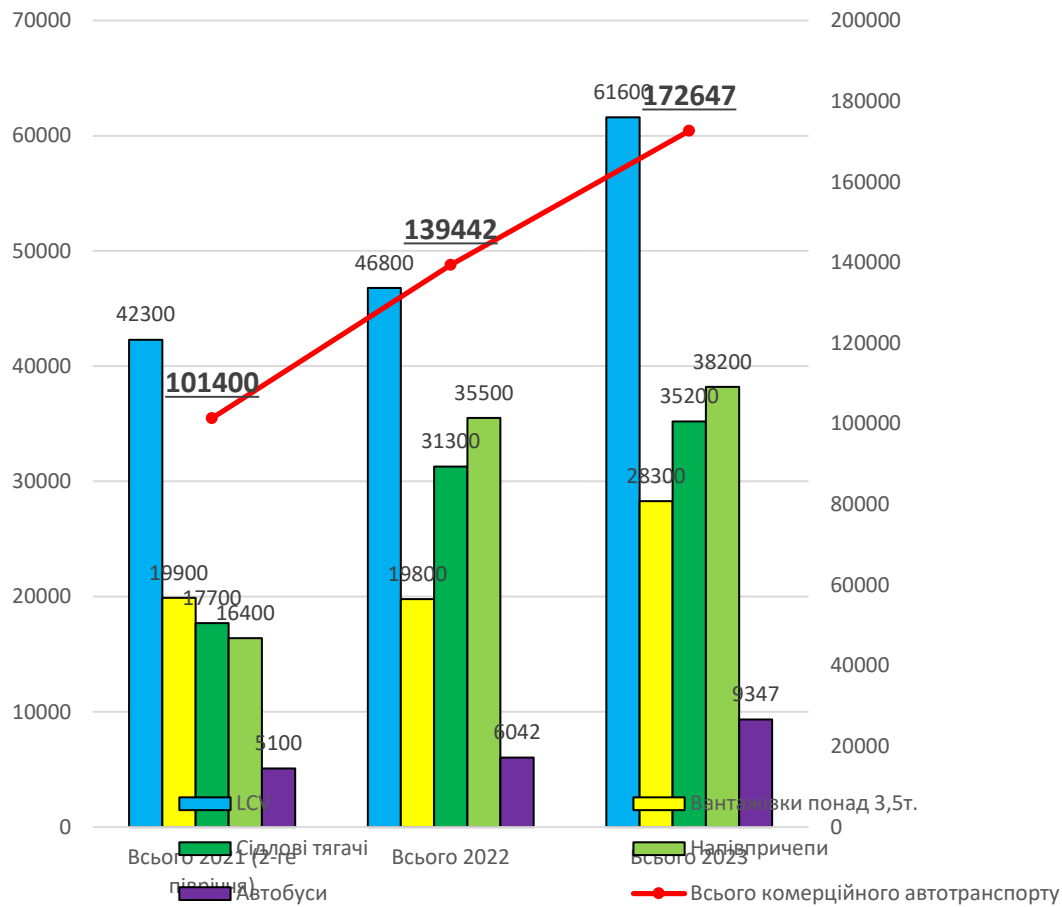

Рисунок 2 – Динаміка ринку комерційних автомобілів в Україні за I-шу половину 2021 року та 2023 рік.

Джерело: Побудовано на основі даних Інституту досліджень авторинку

Справа в тому, що весь автопарк який використовується для міжнародних автоперевезень в умовах війни це закордонні автомобілі, в більшості ті, які куплені з пробігом, адже вітчизняне автовиробництво не здатне забезпечити наявні потреби. Частка внутрішніх продажів комерційних автомобілів склала трохи близько 60%, а імпорт вживаних комерційних автомобілів перевищив 40%. Сумарна частка «комерційних автомобілів» з пробігом при цьому склала понад 95%.

З даного графіку видно, постійне зростання ринку комерційних автомобілів в Україні в воєнні 2022-2023 роки. І хоча показники 2023 року (і важливим фактором тут являється окупація значних промислово-розвинутих територій України), ще не досягли довоєнних показників 2021 року, при таких темпах зростання існує висока ймовірність їх перевищення в найближчій перспективі.

Варто зазначити що попит на комерційний транспорт може й надалі зростати, бо відбудова країни вимагатиме більшої кількості відповідних транспортних засобів.

Загалом середній вік ввезених в 2022 в Україну авто сягнув 12,3 років.

Побутує думка, що таке старішання автопарку українців негативно відбивається на безпеці на дорогах. Проте, статистика не підтверджує цю тезу. Так, за даними Національної поліції, за весь 2021 рік через керування несправним транспортним засобом зафіксовано 58 ДТП. Це 0,2% від загальної кількості аварій в країні за рік.

Отож підводячи підсумки проведеного огляду ринку, слід відзначити, що суттєвий вплив на ринок комерційного транспорту України мала війна. Її вплив висвітлюється в певній його активізації, оскільки зросла потреба в перевезеннях, однак падіння дохідності, змусило вітчизняних споживачів переключитися на більш старіші (як наслідок дешевші) імпортовані транспортні засоби.

Список використаних джерел

1. Петровський Д. Як вітчизняний транспорт допоміг вижити українській економіці та її громадянам під час війни. URL: <https://www.unian.ua/economics/transport/yakvitchiznyaniy-transport-dopomig-vizhiti-ukrajinskiy-ekonomici-ta-jiji-gromadyanam-pidchas-viyni-12105600.html>

2. Морський транспорт за підсумками 2022 року став лідером експортних перевезень з України. Центр транспортних стратегій. URL: [https://cfts.org.ua/news/2023/01/10/liderom_v_eksporti_z_ukrani_stav_morskiy_transport_za_pidsumkami_2022_roku_73300#:~:text=%D0%A3%20%D0%9C%D1%96%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D1%96%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83%20%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B4%2C%20%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B9,%D0%BC%D0%BB%D0%BD%20%D1%82%D0%BE%D0%BD%D0%BD\)%2C%20%D0%BF%D0%B8%D1%88%D0%B5%20%D0%A6%D0%A2%D0%A1](https://cfts.org.ua/news/2023/01/10/liderom_v_eksporti_z_ukrani_stav_morskiy_transport_za_pidsumkami_2022_roku_73300#:~:text=%D0%A3%20%D0%9C%D1%96%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D1%96%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83%20%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B4%2C%20%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B9,%D0%BC%D0%BB%D0%BD%20%D1%82%D0%BE%D0%BD%D0%BD)%2C%20%D0%BF%D0%B8%D1%88%D0%B5%20%D0%A6%D0%A2%D0%A1)

3. Дані Інституту досліджень авторинку. URL: <https://eauto.org.ua/>

УДК 330.341

МОШКУН Галина
здобувач ОС «Магістр»
МАРЧЕНКО Валентина
д.е.н., професор

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (Україна)

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Зовнішньоекономічна діяльність – це діяльність у сфері взаємовідносин між вітчизняними та іноземними суб'єктами господарювання. Метою цих відносин є досягнення встановлених цілей та реалізація економічних інтересів їх учасників.

Роль зовнішньоекономічної діяльності України полягає в наступному:

- 1) отримання прибутків від такого виду діяльності;
- 2) підвищення економічного рівня розвитку країни;
- 3) посилення позицій на міжнародній арені та зростання конкурентоспроможності;
- 4) зростання частки ринку тощо.

Очевидно, що повномасштабна війна в Україні внесла свої корективи в зовнішньоекономічну діяльність, тож важливим є дослідження тенденцій та наявних змін.

На даному етапі можна виділити такі зміни під впливом війни [1]:

- ембарго на торговельні операції з росією;
- спрощення процедури отримання права на певні види господарської діяльності;
- нетарифне регулювання експорту окремих товарних груп;
- спрощення у митному оформленні;
- зміни в структурі товарів критичного імпорту та інші.

Аналіз змін у зовнішньоекономічній діяльності України можливий на основі дослідження статистичної інформації щодо експорту та імпорту продукції. Для цього було обрано по 5 категорій товарів які найбільше імпортувались та експортувались у 2020 році та проаналізовано статистичні зміни у період 2020-2023 років.

Статистичні дані свідчать, що товарна структура за 2020-2023 рік змінилась незначно, серед експорту переважали продукти рослинного походження та недорогоцінні метали, а в структурі імпорту - машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання та мінеральні продукти.

У 2020-2021 роках експорт продукції значно зростав. Для прикладу, експорт недорогоцінних металів зріс на 6961009,9 тис. дол. США, а продаж продуктів рослинного походження на 3654790,4 тис. дол. США. В 2022 та 2023 роках стрімко знижується обсяг експортних операцій.

Таблиця 1 – Аналіз експорту та імпорту товарів у 2020-2023 роках

Назва товару	Роки			
	2020	2021	2022	2023
Експорт, тис. дол. США				
Продукти рослинного походження	11883238	15538028,4	13472682,9	11716485,8
Недорогоцінні метали та вироби	9029989,2	15990999,1	6003461,6	3916294,8
Жири та олії тваринного або рослинного походження	5746921,7	7037234,2	5948570,7	5649070,0
Мінеральні продукти	5331642,8	8414372,7	4322523,1	2415050,8
Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	4486636,6	5260165,9	3732260,2	2621543,2
Імпорт, тис. дол. США				
Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	11552754,1	14205993,3	9159218,0	11257130,2
Мінеральні продукти	8633264,9	14968772,0	13123506,8	10633039,8
Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	7333672,6	9742952,9	6213352,6	7437405,0
Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	5743132,9	7572383,8	5658641,9	7842484,1
Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	3403842,7	4816743,9	3247320,0	3732199,3

Джерело: [2]

Для імпорту спостерігається схожа ситуація, однак порівнюючи 2023 та 2022 роки можна побачити зростання закупівель в останній рік таких категорій продукції: машини, обладнання та механізми, електротехнічне обладнання, продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості, засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби. Такі зміни в структурі товарів, що ввозяться на територію України, є досить очевидними, адже на даний час стоїть гостра потреба у них для ефективної боротьби з ворогом.

Перелік країн, з якими Україна веде найбільш активну зовнішньоекономічну діяльність, наведено в табл. 2.

Таблиця 2 – Географічна структура зовнішньої торгівлі за період січень-лютий 2024 року

Експорт		Імпорт	
Країна	Обсяг, тис.дол. США	Країна	Обсяг, тис.дол. США
Польща	653031,7	Китай	2018908,1
Іспанія	625516,9	Польща	1077143,0
Китай	503530,1	Німеччина	769113,5
Туреччина	451691,1	Туреччина	626612,2
Румунія	387176,9	США	541016,3
Німеччина	374776,7	Греція	338978,5
Єгипет	350400,5	Італія	322705,2

Джерело: [2]

Географічна структура відносин України з іншими країнами в першу чергу зумовлена блокуванням портів та постійними атаками південних регіонів, тож експорт та імпорт продукції провадиться переважно з таких країн як Польща, Китай, Німеччина та інші.

Таким чином, зовнішньоекономічна діяльність України зазнає чималих викликів та змін негативного характеру. Війна в країні зумовила зміни в структурі експортно-імпортних операцій, вплинула на взаємовідносини з деякими країнами та зумовила обмеження в експорті власної продукції.

Важливо розуміти, що навіть в таких руйнівних умовах, можливе вживання заходів задля зменшення негативного зовнішнього впливу.

Серед таких заходів можуть бути наступні:

- пошук нових ринків збуту та нових форм співпраці, мінімізація ризиків;
- використання альтернативних логістичних шляхів для постачання власної продукції;
- активна дипломатична діяльність для пошуку міжнародної підтримки та залучення допомоги;
- створення програм для підприємців, державна допомога, сприятливе регулювання та інші заходи з метою стимулювання ЗЕД;
- формування стратегії подальшої діяльності з урахуванням різних сценаріїв та ризиків тощо.

Отже, Україна намагається в умовах повномасштабної війни знаходити шляхи експорту своєї продукції, створює сприятливі умови для розвитку бізнесу та демонструє унікальні дії та заходи, що підсилюють її позицію на світовому ринку. На даному етапі, важливо продовжувати злагоджену та обґрунтовану діяльність у напрямку ЗЕД задля досягнення сталого розвитку суспільства та подальшої відбудови країни.

Список використаних джерел

1. Зовнішньоекономічна діяльність в умовах війни. *Liga360*: веб-сайт. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/DG220097?an=27>
2. Зовнішньоекономічна діяльність. *Державна служба статистики України*: веб-сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

ОРИЩИН Тетяна

к.е.н., доцент

ГРЕБІННИК Соломія

студентка

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

АДАПТАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ СТРАХУВАННЯ У КОНТЕКСТІ ПЕРСПЕКТИВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Міжнародний досвід свідчить, що рівень розвитку країни часто визначають на підставі того, як у ній організовано страхову справу, яка за дохідністю в багатьох країнах після туризму займає друге місце, випереджаючи рентабельність у промисловості та в банківському сегменті. У країнах з розвинутою ринковою економікою страхування є важливим механізмом залучення в економіку інвестиційних ресурсів. Для національної економіки в наступні роки це завдання буде пріоритетним.

Показовим є досвід організації і особливості діяльності страхових ринків Німеччини, Японії та США. У Німеччині страхова діяльність вимагає ліцензії, яку видає Федеральний фінансовий наглядовий орган. Страхування передбачає чотири напрями: страхування на випадок захворювання, пенсійне страхування, страхування на випадок безробіття та страхування від нещасних випадків на виробництві. Основний нормативно-правовий акт – Закон «Про страховий договір» [1].

Аналізуючи організацію страхової діяльності в Японії, необхідно зазначити, що страхування здійснюється приватними страховими компаніями, державними організаціями і кооперативами. При цьому, приватні компанії і державні організації, забезпечуючи зростання власних доходів страхуванням тільки надійних партнерів, зайняті пошуком прибуткових сфер для вкладання коштів, які накопичені завдяки страховим внескам, як в національну, так і у світову економіку. Кооперативні ж організації взаємного страхування зорієнтовані не на збільшення власного прибутку, а на задоволення потреб членів кооперативу. Ці організації приймають всіх фермерів без виключення, гарантуючи кожному компенсацію в обумовлених контрактом випадках. Кооперативне страхування контролюється всіма членами кооперативу і тому розвивається раціонально.

Страхові компанії США – це багатофункціональні фінансово-кредитні установи, холдинги, які через дочірні компанії крім страхування, займаються наданням кредитів, здійснюють чекове обслуговування клієнтів, здійснюють операції з нерухомістю, цінними паперами, управляють майном та капіталом за дорученням своїх клієнтів. Це сприяє зміцненню фінансової стійкості страховиків в разі несприятливих ситуацій з окремими видами страхування. На страховому ринку США працює понад 8 тис. компаній з майнового страхування та близько 2 тис. компаній зі страхування життя, які за організаційно-правовою формою або

акціонерні товариства, або товариства взаємного страхування. Три чверті усіх доходів від страхування життя формуються завдяки страхуванню на випадок смерті і страхуванню-внеску.

Специфічною особливістю американського страхового ринку є відсутність федерального закону про страхування, єдиної для держави системи страхування та єдиного федерального органу, який би здійснював нагляд за страховою діяльністю. Кожний штат має власне страхове законодавство. При цьому, страхові організації мають широкі повноваження в розробленні страхової політики, визначенні розмірів платежів, практики їх відрахування і відшкодування збитків.

Отже, високий рівень розвитку американського ринку страхових послуг ґрунтується на досконалості законодавчо-правової бази кожного штату, тривалому досвіді, наявності міцних фінансово незалежних та конкурентоспроможних страхових компаній, високому професійному рівні їхнього персоналу [1].

Формування розвинутого ринку страхових послуг в Україні з урахуванням міжнародного досвіду сприятиме стабільному розвитку національної економіки. У період воєнного стану та післявоєнної відбудови ефективна страхова система може забезпечити залучення інвестицій, необхідних для відновлення інфраструктури та підтримки економічної стійкості. Використовуючи приклади Німеччини, Японії та США, Україна може створити правову та організаційну базу для надійного страхового ринку, що включає як приватні, так і кооперативні моделі страхування.

Стратегія розвитку України повинна базуватися на принципах сталого розвитку, що передбачає економічну, екологічну та соціальну стійкість. Впровадження міжнародного досвіду в страхуванні допоможе Україні не лише відновити економіку, але й забезпечити довгострокову стабільність та процвітання. Інтеграція передових практик дозволить створити надійну фінансову систему, яка підтримає економічне зростання, захистить населення і сприятиме сталому розвитку, включаючи розвиток соціальної сфери та захист навколишнього середовища.

Страхування в Україні довгий час залишалося одним із найбільш проблемних сегментів фінансового ринку. Зважаючи на складні умови функціонування економіки України після пандемії COVID-19 та широкомасштабної війни, страховий ринок потерпає від низки системних та специфічних проблем, що потребує додаткової уваги та аналізу напрямів удосконалення. Подолання цих проблем є ключовим для досягнення сталого розвитку.

Виокремлення існуючих проблем за політичними, економічними, соціальними та технологічними напрямками допоможе виявити перспективні інструменти подолання загроз та використання можливостей розвитку страхування. Переважна більшість проблем розвитку страхового ринку України мають тривалий характер.

Почнемо з політичного напрямку, адже він має дуже вагомий вплив на страховий ринок. Основною проблемою тут є відсутність досконалого законодавства щодо сприяння розвитку страхового ринку. У листопаді 2021 року зроблено крок до вирішення цієї проблеми прийняттям нового Закону України «Про страхування», який суттєво змінює умови врегулювання низки процедур

страхової діяльності і допомагає адаптувати національне законодавство до європейських стандартів. Однак, Закон введений в дію з 2024 р., тому не має можливості повноцінно оцінити його дієвість.

На особливу увагу заслуговує організаційна форма державно-приватного партнерства, яка може допомогти у покритті післявоєнних ризиків, розподіляючи збитки між державою та страховими компаніями. Це сприятиме економічній стійкості, що є однією з цілей сталого розвитку [3].

Економічні виклики воєнного часу погіршили стан страхового ринку. Втрата клієнтів через міграцію та загибель населення негативно вплинула на ринок. Страхові компанії повинні розробити нові програми страхування у пріоритетних сферах, таких як будівництво, енергетика, інфраструктура та аграрне виробництво, що сприятиме відновленню економіки. Окремо, вже в черговий раз, необхідно акцентувати увагу на впровадженні особистого медичного страхування, яке сприятиме фінансуванню медичної сфери, посилюючи соціальну стійкість.

Розглядаючи соціальний напрям впливу на страховий ринок, тривалими і системними проблемами виступають низька платоспроможність населення та недостатній рівень довіри до операторів страхового ринку. Під час воєнних дій існуючі проблеми значно посилились, обтяжившись додатково проблемою міграції та еміграції населення. Їх вирішення має здійснюватися комплексно, як з боку регулятора (нагляд за високою якістю наданих послуг) і страхових компаній (дотримання належного рівня ділової репутації і підвищення якості управління), так і з боку населення (усвідомлення потреби у страхуванні та підвищення культури страхування). У цьому контексті особливо важливим є утримання та наступне нарощення рівня довіри населення до страхових компаній та ринку загалом.

Водночас, воєнний період в Україні спричинив додаткові виклики технологічного характеру, які вимагають введення особливого виду страхування – страхування воєнних ризиків. Поступова поширеність у практиці страхових компаній договорів щодо воєнних ризиків сприятиме розробці специфічних страхових продуктів, які будуть покривати післявоєнні ризики, такі як спрацювання мін, неконтрольовані розриви боєприпасів тощо. Крім того, впродовж 2022 р. уже було досягнуто ефективного впровадження дистанційних способів урегулювання страхових випадків, наприклад, договорів «автоцивілки», медичного добровільного страхування [4].

Отже, розвиток страхового ринку в Україні, незважаючи на виклики, має значний потенціал. Врахування міжнародного досвіду, впровадження передових досягнень регулювання страхового ринку в практику завдяки майбутній інтеграції національної економіки у європейський економічний простір сприятимуть сталому розвитку економіки, підвищенню соціальної стійкості та захисту навколишнього середовища, забезпечуючи довгострокову стабільність та процвітання країни, яка відбудовуватиме своє майбутнє після війни.

Список використаних джерел

1. Євченко Ю.В. Страхування в країнах з ринковою економікою (використання світового досвіду в умовах України). Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України. Київ 2007 р. URL: <http://forinsurer.com/public/07/04/20/3051>
2. Про страхування: Закон України від 18.11.2021 р. № 1909 ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>
3. Хропонюк Д., Длугопольський О. Сучасні проблеми та перспективи розвитку страхового ринку України. *Innovation and Sustainability*. 2022. № 1. С.118–126. URL: <https://doi.org/10.31649/ins.2023.1.118.126>
4. Interfax-Ukraine. Шість головних викликів, з якими зустрівся страховий ринок упродовж шести місяців війни. Інтерфакс-Україна. URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/856594.html>.

ОРИЩИН Тетяна

к.е.н., доцент

ОЛЬШАНЕЦЬКИЙ Олександр

студент

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

ІНВЕСТИЦІЙНА АКТИВНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДОСЯГНЕННЯ ЗАВДАНЬ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Формування привабливого інвестиційного клімату для створення фінансових можливостей виживання країни в умовах воєнного стану та ефективної відбудови національної економіки в повоєнний період з врахуванням незмінної прихильності принципам сталого розвитку вимагає ретельного ставлення до функціонування сфер фінансової системи держави. Поряд з посиленою увагою до фінансів суб'єктів господарювання необхідно з не меншою зацікавленістю ставитися до фінансів домогосподарств.

Досить важливо досліджувати особливості формування доходів домогосподарств, їх взаємовідносини з державою у галузі сплати податків та платежів, що мають податковий характер, напрями видатків та можливості щодо заощаджень з майбутнім їх інвестуванням в економіку.

Аналіз інвестиційної поведінки домогосподарств під час кризового стану економіки, яка функціонує в умовах воєнного стану, дозволяє визначити чинники, які впливають на неї.

По-перше, на поведінку домогосподарств великий вплив має наявність об'єктивної, правдивої та всебічної інформації у сфері фінансів. Під час кризи інформаційні ризики посилюються, аргументи на користь прийняття певного рішення стають неоднозначними, відповідно, ощадна поведінка домогосподарств стає більш хаотичною. При цьому на прийняття рішень починають впливати панічні настрої в суспільстві, які нарастають у вигляді ланцюгової реакції. До цього додається невисокий рівень фінансової грамотності населення щодо альтернативних можливостей фінансового ринку, ризиків і способів їх мінімізації.

По-друге, підвищення відповідальності та розбірливості у виборі видів і структури заощаджень, які в основному зводяться до придбання іноземної валюти з найбільш передбачуваними коливаннями курсів і розміщення коштів у банках з державною формою власності.

По-третє, скорочення термінів розміщення заощаджень як засіб мінімізації перспективних ризиків.

По-четверте, схильність у бік пасивного збереження грошових ресурсів “у панчосі на чорний день”. Такі дії найбільш характерні для старшої вікової категорії населення, що має невеликі ощадні можливості та високі переваги до нагромадження коштів. Такі суб'єкти є найуразливішою групою, оскільки мають

фіксовані доходи, що втрачають свою купівельну спроможність при інфляції та девальвації національної валюти [1].

В умовах економічної та фінансової кризи схильності до споживання та заощадження мають різноспрямовані вектори. Внаслідок обмеження отримуваних доходів через скорочення робочих місць і обсягів ВВП, зростання безробіття домінує споживча поведінка, хоча психологічно домогосподарства налаштовані продовжувати заощаджувати грошові ресурси, але реально обмежені з причин скорочення доходів. Проте в Україні такої різноспрямованості не спостерігалось.

Українці обґрунтовано не довіряють стабільності національної валюти та зацікавлені диверсифікувати свої заощадження інвестиціями в інструменти хеджування валютних ризиків. Саме відсутність адекватних альтернатив змушує українців інвестувати у нерухомість, готівкову валюту, цінні папери іноземних емітентів, криптовалюту та інші активи, ціноутворення яких пов'язане з більш стабільними валютами[2]. Такі тенденції особливо посилюються в умовах воєнного стану.

Вибір населення на користь вкладень у валюту, нерухомість, депозити та держоблігації наразі є достатньо раціональним, оскільки інвестиції в приватні інструменти ринків капіталу України (як безпосередні, так і через пенсійні фонди та інститути спільного інвестування) не вражають дохідністю та пов'язані з істотними ризиками. Черговий етап пенсійної реформи також буксує через відсутність в Україні достатнього обсягу цінних паперів, відмінних від держоблігацій, для формування пенсійних активів. За наявності розвинутого ринку, високої дохідності та ліквідності держоблігацій, цілком природна тимчасова надмірність їхньої частки у пенсійних активах. Затягування з реформою пенсійної системи позбавляє ринок найбільш значущого інституційного інвестора та можливостей для розвитку, потенційних приватних емітентів (джерела та залучення масштабних і довгострокових фінансових ресурсів пересічних українців) перспектив підвищення якості життя у похилому віці.

Частина проблем, що ускладнюють залучення індивідуальних інвесторів на фондовий ринок, зокрема, обмеженість фінансових ресурсів або недостатня фінансова грамотність населення, мають системний характер і можуть бути усунені лише з загальним розвитком національної економіки та ринків капіталу.

Валютні та регуляторні бар'єри не стільки обмежують вплив капіталу з країни, скільки консервують неконкурентний стан локальної інфраструктури та не відповідають європейській парадигмі щодо відкритості ринків і вільної конкуренції. У такому підході немає нічого непатріотичного. З огляду на отриманий Україною статус кандидата у члени в ЄС та початок переговорів щодо пришвидшеного набуття членства, інвестиції українців на розвинутих ринках капіталу варто розглядати як цивілізаційний вибір і можливість отримання значно більш зваженого досвіду та фінансової грамотності, ніж на поки що незрілому локальному ринку.

Якщо держава дійсно бажає створити внутрішній фондовий ринок, потрібні певні заохочення. Зокрема, податкова пільга на інвестиційні доходи фізичних осіб від операцій з державними цінними паперами поступово спричинила зростання

попиту населення та створення ліквідного ринку. Впровадження аналогічних пілг для інвесторів у цінні папери емітентів, які здійснили публічну пропозицію, також має стимулювати індивідуальних інвесторів.

В умовах очікування масштабних інвестицій на відновлення інфраструктури під час та після війни набуває особливого значення оперативність вирішення цих питань і тиражування позитивного досвіду обігу державних облігацій на ринок приватних цінних паперів для заохочення українських компаній до публічного залучення капіталу та розширення інвестиційних можливостей для населення.

Отже, потрібен комплексний підхід до споживання та заощаджень домогосподарств і розуміння важливості зміни поведінки людей для довгострокового фінансового благополуччя та можливості інвестування. Подолання бідності і вихід на шлях сталого розвитку, потребує розроблення і втілення такої економічної політики, яка збільшить рівень заощаджень і спрямує їх на інвестиції в реальний сектор економіки.

Список використаних джерел

1. Мелих О.Ю. Заощадження домогосподарств: соціально-економічна роль та тенденції формування в Україні. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.11.67>
2. Шкварчук Л., Слав'юк Р., Сова О. Заощадження домогосподарств: схильність, пріоритети та фактори. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія «Проблеми економіки та управління». 2020. 4 (1). С. 109–118. URL: <https://doi.org/10.23939/semi2020.01.109>

УДК 334+ 338.24

СТЕЛЬМАХ Єлизавета

студентка

БУЙ Юлія

асистент

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПОВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ

Потужним геополітичним і гео економічним викликом після всесвітньої пандемії COVID-19 стало військове вторгнення російської федерації в Україну. Цей воєнний наступ мав руйнівні наслідки на соціально-економічний стан нашої країни, оскільки під час широкомасштабного вторгнення були завдані непоправні збитки економіці, екології та соціальному середовищу. Спостерігається значне зменшення ВВП на 30–35%, зниження експорту на 30–33%, руйнування інфраструктури на суму більше 110 млрд доларів США, припинення діяльності МСП та закриття великих підприємств, мінімізація приватних інвестицій, загрози продовольчій та енергетичній безпеці, а також серйозна шкода довкіллю та втрати людського потенціалу через людські втрати та міграцію. Тому процес відновлення України після вторгнення повинен базуватися на принципах сталого розвитку, спрямованих на задоволення першочергових потреб населення, створення відповідних соціально-економічних умов для повернення переміщених осіб та створення безпечного та здорового довкілля для майбутніх поколінь.

Відновлення країни після такого руйнівного втручання стає неможливим без підтримки міжнародного співтовариства та активної участі громадян. У контексті значної фінансової та технічної допомоги, що надходить від країн-партнерів для відновлення України, важливо залишати недоторканими основні принципи національної безпеки, зокрема у сферах військової, енергетичної, продовольчої та інформаційної безпеки, при умові ефективного використання внутрішніх ресурсів країни та розвитку сучасних інститутів.

Одним із напрямів соціально-економічного відновлення України, під час військового вторгнення та після нього, може стати розвиток соціального підприємництва. Соціальне підприємництво визначається як процес творення соціальних змін через підприємницьку діяльність, а від інших підприємств відрізняється тим, що для соціального підприємства досягнення соціального ефекту є прямим і цілеспрямованим результатом, а не побічним наслідком його діяльності [1, с. 62]. Шляхом генерації прибутку, соціальне підприємство спрямовує ці кошти, передусім, на вирішення соціальних проблем. Соціальному підприємству властиві характеристики, подібні до традиційного бізнесу, такі як фінансова самостійність, ініціативність та інноваційність. Але водночас воно

відрізняється пріоритетністю соціальної місії, реінвестуванням прибутку в соціальний розвиток, відкритістю та публічною звітністю [2, с. 129-130].

Суттєвою характеристикою соціального підприємства є чітко визначена соціальна мета, яка відображена у статутних документах підприємства та має конкретні показники соціальної цінності. Згідно з аналітичним звітом щодо економіко-правового аналізу соціального підприємництва в Україні, який був проведений у рамках проекту "EU4Youth", більшість вітчизняних соціальних підприємств формулюють свою соціальну місію у статуті або публічно декларують це. Значна частина таких місій, які були декларовані соціальними підприємствами в Україні, стосується здійснення соціальної діяльності у сфері соціальної та економічної інтеграції осіб із соціально незахищених верств [3]. Більшість соціальних підприємств здійснюють працевлаштування осіб із соціально незахищених верств населення, виробляють необхідні товари та надають різноманітні соціальні послуги, такі як інформаційна підтримка, консультації, юридична допомога та інші. Соціальне підприємництво активно залучає молодь, вирішує гендерні питання та інші соціально-економічні потреби суспільства. У період відновлення після війни, важливо не лише говорити про роль соціальних підприємств, а й про те, як держава може створити умови для розвитку приватного сектору та ринкової економіки. Створення та розвиток соціальних підприємств пов'язані з потребами, які наразі держава не може повністю задовольнити з різних причин. Поточна криза стала масштабним потрясінням, і українське суспільство зіткнулося з безпрецедентною ситуацією. На сучасному етапі, особливого значення набуває вирішення соціальних викликів, які гостро виокремилися, саме в період військового вторгнення в Україні. У пошуках способів подолання проблем безробіття, особливо серед вразливих верств населення, що найбільше постраждали через введення воєнного стану та бойові дії, соціальне підприємництво може виявитися ефективним інструментом.

Незважаючи на складні умови функціонування більшості установ та організацій в Україні під час воєнного стану, наразі проводяться певні заходи для підтримки вітчизняного соціального підприємництва. Наприклад, Міжнародний фонд "Відродження" у рамках проекту "EU4USociety" у співпраці з Європейським Союзом організує конкурс "Краудфандинг для соціального підприємництва". Його метою є зміцнення діючих соціальних підприємств, популяризація соціального підприємництва та створення позитивного досвіду залучення коштів спільноти для створення нових або розширення діючих соціальних підприємств [4].

Варто наголосити, що соціальне підприємство є одним із різновидів соціальних інновацій, які спрямовані на розв'язання соціальних потреб суспільства через нестандартний та креативний підхід. Цей підхід поєднує соціальні цілі з економічною стабільністю, які в кінцевому результаті спрямовані на покращення якості життя людства. Соціальні підприємства можуть приймати різні форми, включаючи кооперативи, фонди, громадські товариства тощо. Вони грають важливу роль у сприянні сталому розвитку та розв'язанні соціальних проблем, доповнюючи роль традиційних неприбуткових організацій та комерційних підприємств.

Підсумовуючи, зазначимо, що упродовж останніх років і в даний час в Україні спостерігається стійкий ріст кількості соціальних підприємств. Це можна розглядати як реакцію на соціально-економічну кризу та потребу у пошуку альтернативних джерел фінансування та інструментів для вирішення соціальних проблем найбільш уразливих категорій громадян. Часто навколо цієї діяльності об'єднуються однодумці і формується фінансовий капітал за рахунок залучення фінансової підтримки інвесторів або через спільне внесення коштів засновниками-однодумцями. На даний час, в ситуації складного економічного становища та воєнного стану в Україні, соціальне підприємництво може сприяти вирішенню низки актуальних соціальних питань в суспільстві та забезпечити соціально-економічне відновлення. Воно є одним із дієвих інструментів, які спрямовані на вирішення проблем соціально незахищених груп населення, їхнє працевлаштування та інтеграцію в громадське життя. Здатність соціальних підприємств задовольняти суспільні потреби, подекуди є ефективнішою та соціально «толерантнішою» порівняно з іншими суб'єктами господарювання.

Список використаних джерел

1. Соціальне підприємництво: від ідеї до суспільних змін : посібник. Київ : ТОВ «Підприємство «Віеней», 2017. 188 с.
2. Овсянюк-Бердадіна О. Ф., Крисько Ж. Л. Соціальне підприємництво як інноваційний інструмент вирішення суспільних проблем: передумови становлення та активізації. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2016. Вип. 6. Ч. 2. С. 129-132.
3. Соціальне підприємництво в Україні. Економіко-правовий аналіз. EU NEIGHBOURS east. 2020. URL: https://www.euneighbours.eu/sites/default/files/publications/2020-11/Legal%20report%20in%20Ukraine_Ukrainian.pdf
4. Конкурс «Краудфандинг для соціального підприємництва». Міжнародний фонд «Відродження». URL: <https://www.irf.ua/contest/konkurs-kraudfanding-dlya-soczialnogo-pidpryyemnyctva-2/>

УДК 336.71

УСТЯНОВСЬКА Андріяна

студентка

НЕМІШ Юлія

к.е.н., доцент

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

СТАЛИЙ РОЗВИТОК: ЗБРОЯ ДЛЯ ПЕРЕМОГИ НАД ВІЙНОЮ ТА БІДНІСТЮ

Війна є одним із найгірших явищ, що можуть трапитися в суспільстві. Вона не тільки приносить руйнування і смерть, але й підриває економіку, руйнує інфраструктуру та порушує соціальну гармонію. Однак, навіть у цих тяжких умовах, суспільство повинно шукати шляхи для сталого розвитку. Важливо розуміти, що сталий розвиток є не просто економічним зростанням, а комплексним підходом, що включає екологічну стабільність, соціальну справедливість та економічну ефективність.

Війна приносить з собою численні виклики для сталого розвитку. Перш за все, це руйнування інфраструктури, що ускладнює доступ до основних ресурсів та послуг, таких як вода, їжа, медицина та освіта. Війна також спричиняє масову міграцію населення, що створює додатковий тиск на приймаючі громади та ресурси.

Економічні наслідки війни включають втрату робочих місць, зниження виробництва та руйнування підприємств. Це, у свою чергу, веде до збільшення бідності та нерівності. Соціальні наслідки війни включають розпад родин, втрату соціальної довіри та збільшення рівня насильства в суспільстві.

Незважаючи на всі виклики, війна може також створити певні можливості для сталого розвитку. Однією з таких можливостей є розвиток технологій та інновацій. Під час війни з'являється необхідність у нових технологіях для відновлення інфраструктури, забезпечення безпеки та покращення життєвих умов. Інновації у сфері енергоефективності, відновлюваних джерел енергії та екологічних технологій можуть стати ключовими елементами сталого розвитку [1].

Іншою можливістю є залучення міжнародної спільноти та організацій до процесу відбудови. Міжнародні інвестиції та допомога можуть сприяти розвитку економіки, відновленню інфраструктури та покращенню соціальних умов. Важливо, щоб ці ресурси використовувалися ефективно та прозоро, щоб уникнути корупції та забезпечити їх максимальну віддачу.

Досягаючи стійкого розвитку, можна сформулювати необхідні якості стійкої економіки [2]:

- ресурсовідновлюваність: принциповою основою стійкої економіки повинні стати відновлювальні ресурси;
- дематеріалізація: кардинальне зниження матеріаломісткості, енергоємності і природомісткості;

- трансформаційність: постійне просування в бік вдосконалення через прогресивні трансформації;
- інноваційність: сприйнятливість до швидкого впровадження прогресивних інновацій;
- натуралізація: наближення форми використовуваних матеріалів, видів енергії і технологічних процесів до тих, що існують у природі;
- соціальна орієнтованість: доміантною метою є перехід від пріоритету економічних цілей до пріоритету цілей соціального розвитку людини;
- децентралізація: збільшення свободи окремих економічних суб'єктів у
- прийняття рішень і реалізація діяльності за принципом: «центр скрізь, периферія – ніде».

Міжнародні організації, такі як ООН, Світовий банк та Міжнародний валютний фонд, можуть відігравати ключову роль у підтримці повоєнної відбудови. Вони можуть надавати фінансову допомогу, технічну підтримку та консультувати з питань сталого розвитку. Співпраця з міжнародними організаціями може забезпечити доступ до ресурсів та знань, необхідних для ефективної відбудови.

Отже, важливо, щоб процес повоєнної відбудови був спрямований на створення стійкого та справедливого суспільства, де кожен має можливість жити в безпеці та добробуті. Успішна відбудова залежить від ефективного планування, прозорості та співпраці на всіх рівнях.

Список використаних джерел

1. World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org/agenda/sustainable-development-9ef2d5f4df/>.
2. Мельник Л. Г. Триалектичні основи управління розвитком економічних систем: монографія. Суми: Універсальна книга. 2015. 445 с.

ХОМ'ЯК Олег

аспірант

НУ «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ГОРАЛЬ Ліліана

д.е.н., професор

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

СТАЛИЙ РОЗВИТОК СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

Питання сталого розвитку під час війни в Україні стає надзвичайно складним і вимагає комплексного підходу. Необхідно забезпечити баланс між вирішенням нагальних потреб, пов'язаних з конфліктом та відновленням, і розвитком, спрямованим на майбутнє.

Під сталим розвитком прийнято розуміти, що це такий розвиток країн і регіонів, коли економічне зростання, матеріальне виробництво і споживання, а також інші види діяльності суспільства відбуваються в межах, які визначаються здатністю екосистем відновлюватися, поглинати забруднення і підтримувати життєдіяльність теперішніх та майбутніх поколінь [1]. Тобто, сталий розвиток – це врахування потреб сучасного суспільства, збалансованого використання ресурсів та мінімізація негативного впливу на довкілля.

Основним принципом сталого розвитку є гармонізація взаємин людини і біосфери. Таким чином, досягти сталого розвитку передбачається за допомогою свідомого обмеження задоволення потреб людства, мінімізації (до порогового рівня) впливу на біосферу, використовуючи здатності біосфери до самоорганізації і ґрунтуючись на сучасних досягненнях науки, техніки і технології [2].

Сталий розвиток суспільства в умовах війни та повоєнної відбудови вимагає специфічного підходу, орієнтованого на забезпечення гармонії між економічним, соціальним та екологічним розвитком, а також на забезпечення мирного та стійкого майбутнього. Одними із ключових аспектів сталого розвитку суспільства України в цих умовах є наступні аспекти:

– гуманітарна допомога та захист прав людини, що передбачає забезпечення гуманітарної допомоги для постраждалих, внутрішньопереміщених осіб та біженців, а також гарантування захисту прав людини та запобігання порушенням цих прав під час воєнного стану;

– стабільність і безпека: забезпечення миру і безпеки є важливим передумовою для будь-яких подальших ініціатив щодо сталого розвитку. Це означає припинення конфлікту, вирішення в сторону мирного врегулювання конфліктів та підтримку процесів миротворення;

– економічне відновлення: повоєнне економічне відновлення включає відновлення інфраструктури, створення нових робочих місць, розвиток підприємництва та залучення інвестицій;

– соціальна підтримка та реінтеграція: полягає в забезпеченні психологічної підтримки та соціальної адаптації для постраждалих від війни, внутрішньо переміщених осіб та ветеранів, а також в сприянні їхній повноцінній реінтеграції у суспільство та навчанні суспільства правильної поведінки із людьми, які пройшли війну;

– екологічна стійкість: синергія охорони навколишнього середовища та відновлення екологічної стійкості, особливо після військових дій, які певним чином уже призвели та можуть призвести до серйозного забруднення природи;

– участь громади: залучення громадськості до процесів відновлення та розвитку, що сприяє забезпеченню участі громади у прийнятті рішень та реалізації проектів, що впливають на їхнє життя.

З 2022 року і до цього часу активно проводиться та кожного року вдосконалюється програма «План відновлення України», яка опирається на вдосконалення сталого розвитку під час війни та повоєнної відбудови [3]. До основних питань, які розглядаються даним документом в частині фінансово-економічній належать:

– підтримка бізнесу в питаннях збереження та збільшення зайнятості, стимулювати повернення громадян з-за кордону;

– повноцінний запуск діяльності БЕБ (Бюро економічної безпеки);

– розширення доступу до ринків збуту продукції з високою доданою вартістю, зокрема, забезпечити повний доступ до ринків G7 та ЄС;

– інтеграція з енергосистемами країн ЄС;

– підвищення інвестиційної привабливості підприємств ОПК;

– використання науки та інновацій як драйвера економічного розвитку ;

– оптимізація системи оплати праці педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників;

– реалізація проекту “Е-резидентство”;

– побудова податкової системи, яка враховує вимоги до інтеграції України у світову економіку у якості надійної податкової юрисдикції;

– активізація та підвищення ефективності роботи ринків капіталу і організованих товарних ринків та багато інших [4].

У цілому, сталий розвиток суспільства в умовах війни та повоєнної відбудови вимагає комплексного підходу, що об'єднує гуманітарну допомогу, економічне відновлення, соціальну підтримку, охорону навколишнього середовища та активну участь громадськості. В свою чергу, керівництво держави, Національна рада з відновлення, територіальні громади, підприємства та громадяни активно залучаються до плану відновлення та забезпечення сталого розвитку суспільства, бізнесу та країни у цей надзвичайно складний час.

Список використаної літератури

1. Сталий розвиток для України. URL: <https://sd4ua.org/>

2. Бочковська А. Сталий розвиток суспільства в Україні. *Геополітика України: історія і сучасність. Збірник наукових праць*. 2018. Вип. 1. С. 144-152. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gpuis_2018_1_12.

3. Ukraine Recovery Conference URC 2023. URL: <https://ua.unc-international.com/plan-vidnovlennya-ukrayini>.

4. Національна рада з відновлення. План відновлення України. 07.2022. URL: https://assets-global.website-files.com/625d81ec8313622a52e2f031/62c19ac16c921fc712205f03_NRC%20Ukraine%27s%20Recovery%20Plan%20blueprint_UKR.pdf.

Секція 3
ЕНЕРГЕТИЧНИЙ ПЕРЕХІД ТА ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА

UDC 504.75

AHMADOVA Dinara Valyaddin

Aspirant of Chemical kinetics and catalyst
Azerbaijan State Oil and Industry University (Azerbaijan)

**TECHNOLOGIES FOR PRODUCTION FROM BIO-ETHANOL AND
AREAS OF APPLICATION**

Using bioethanol as a fuel reduces emissions of carbon dioxide, a greenhouse gas. Due to environmental concerns, the search for sustainable fuel alternatives has become imperative, with the most promising alternative being the use of biomass as an energy source and also to reduce CO₂ emissions. Bioethanol is the main type of biofuel that can be produced from lignocellulose materials.

Its production typically involves a hydrolysis-fermentation process consisting of three main steps: pre-treatment to produce fermentable sugars, fermentation to produce bioethanol, and a separation process to produce highly concentrated bioethanol. One is the ratio of cost to target production through pre-processing operations.

In the traditional way, alcohols are synthesized from unsaturated olefin hydrocarbons, which add a water molecule via a double bond. The water molecule serves as a source of hydroxyl group (OH), a functional group of alcohols. Although simple and effective, the disadvantage of this method is that the OH group is always added to a specific location on the olefin molecule. Accordingly, the same type of compounds are always obtained - named after the Russian chemist Markovnikov. In 1869 he described this fundamental rule of synthesis.

Alcohols are an indispensable raw material for the chemical industry. They serve both as solvents and as a base for the production of chemicals necessary in every home - from aromatic substances to medicines. Meanwhile, due to the difficulty of producing alcohols, specialists are often forced to choose those that are especially easy to produce. Which, in turn, inevitably narrows the range of their application.

As already noted [1], now the main consumers of oil are automobile, aviation and other types of transport (60-65 wt.%); heat and power plants (25-30 wt. %) and petrochemical industry (10-15 wt. %). It follows from this that almost 85-90 wt. % of the oil consumed is burned. This creates a serious environmental problem. The main product of burning oil is carbon dioxide. At the beginning of the twentieth century, the carbon dioxide content in the atmosphere was 280 ppm; by now it has increased to 368 ppm, and by 2500 the CO₂ content in the atmosphere will reach 550 ppm. It is assumed that an increase in CO₂ content in the atmosphere leads to the global greenhouse effect, warming and its consequences known to all of us. Together with CO₂ in a huge amount of toxic substances are released into the atmosphere, which cause irreparable damage to the entire biodiversity of the environment.

The problem requires an immediate solution. Everyone sees the solution to this problem in replacing petroleum motor fuels with alternative ones. These include bioethanol, biodiesel and a number of other less promising substances at the present stage of development of civilization (dimethyl ether, methane, hydrogen, etc.). The sharp increase in the number of cars over the past 10 years in the world (up to 1.0 billion in 2010) poses the task of tightening requirements for exhaust gases of internal combustion engines. This problem, coupled with the fuel crises since 1973, has highlighted the urgent need to find new, cleaner, renewable motor fuels. The current prolonged rise in oil prices has become the last straw that has overflowed the patience of advanced countries. Now they are determined to force the world economy to jump off the “oil needle” [2].

There are many reasons for this - unfavorable price dynamics; politicization and instability of the oil market; growth in oil consumption rates; limited oil resources; their concentration in the politically unstable Middle East region; environmental problems, etc. Because of this, recently the thesis about the need to ensure the energy security of developed countries has been increasingly heard. “And since the conversation turned to security, completely different forces and other money were used” [3].

Methods for producing ethanol:

- ethylene hydration (synthetic ethanol) (outdated technology);
- fermentation of food raw materials (sugar, grain, potatoes, beets) (food ethanol);
- hydrolysis of renewable plant raw materials (agricultural waste, wood processing waste) (bioethanol).

Ethanol (ethyl alcohol - C_2H_5OH) is a colorless, mobile liquid with a pungent taste and a characteristic odor. The molecular weight of ethanol is 46 g/mol. The boiling point of ethanol is 78.4 °C, melting point = - 114.15 °C, density at 20 °C 0.794 t/m³, $p_{B20} = 1.3611$. Ethanol is miscible in all respects with water, alcohols, glycerin, diethyl ether and other organic solvents. With some of them (water, benzene, ethyl acetate, chloroform) it forms azeotropic mixtures of various compositions. An azeotropic mixture of ethanol and water containing 95.6 vol. % ethanol, boils at a constant temperature of 78.1 °C.1.

Reference

1. Matkovsky P. E., Aldoshin S. M., Troitsky V. N., Yarullin R. S., Smirnov M. N., Borisov A. A. Modern energy // RIO IPCP RAS. 2007; Alternative energy and ecology - ISJAEE. 2007. No. 11. P. 31-75; Mechanical engineer. 2008. No. 2-8.
2. Blunt M. Knock down the pathos // Fortune. Big business. 2006. No. 4 (30). pp. 44-45.
3. Azarov V.I. Chemistry of wood and synthetic polymers. M.: Chemistry.

HASANOVA Novrasta Seyran

Aspirant of Chemistry

JAFAROV Valeh Hasrat

Master of Chemistry

Azerbaijan State Oil and Industry University (Azerbaijan)

RESEARCH OF SOLUTION WAYS OF AIR SOLUTIONS IN BAKU CITY

In modern times, the construction of many high-rise houses in the city of Baku, carrying out extensive repair work on construction, and most importantly, the excessive number of cars, lead to the pollution of the city air. Micron-sized dust felt, carbon particles, carbon monoxide (CO), and carbon dioxide (CO₂) released into the atmosphere from these sources of pollution enter the air and cause factors that will harm human health. This situation has a sharp impact on the ecological and medical health of the population.

The high density of solid, liquid, or gaseous foreign particles in the air causes great harm to human health, living conditions, and general ecological balance. The air layer is polluted with waste generated during production and consumption activities, which poses a serious threat to the lives of all living beings. It is known that the composition of atmospheric air consists of 78% nitrogen, 21% oxygen, and 1% of various gases and water vapor. Due to various sources of pollution, the change in this composition is causing major environmental problems.

In cities with heavy and light industries, including the cities of Baku and Sumgait, the medical-ecological deterioration of the air is directly visible. That is, during the operation of numerous fuel engines, factories, especially oil refineries, metallurgical plants, oil-fired water heaters, and steel alloys, the atmospheric layer of the air contains micron-sized carbon (C), dust particles, soot, carbon gases (CO, CO₂), felt, grime, and intensively polluted with waste, etc. In this case, stagnation occurs in the atmospheric layer. In such conditions, people experience headaches, fatigue, shortness of breath, dizziness, nausea, and blood pressure. In several enterprises, the atmosphere of black metallurgical plants is contaminated with toxins, including fluorite compounds, pollution, etc. [1 p.343].

Cement plants are one of the sources of air pollution. Dust particles emitted from such factories pollute the air more. Among the sources of air pollution in big cities, vehicle exhaust gases make up more than 40-50%. Scientists believe that the number of deaths due to the effect of polluted air on the body will continue to increase.

The atmosphere considered the main environment for the activity of the biosphere and its entire living world, is subject to severe pollution due to the waste released into the air by industries and vehicles operating in cities. Currently, the main sources of atmospheric pollution are natural and anthropogenic. Natural pollution usually occurs due to volcanic eruptions and other reasons, and anthropogenic pollution occurs due to harmful gases emitted by various industries, including automobile transport. The level of atmospheric pollution is also reflected in the guidelines. The main sources of air pollution

in cities are suspended substances, nitrogen 2-oxide, benzopyrene, formaldehyde, phenol, carbon sulfide, and hydrogen fluoride.

Other reasons that affect the quality of atmospheric air are improper compliance with environmental norms and standards during economic activity. Atmospheric pollution as a result of man-made activity is currently evaluated as a factor affecting climate change. It is not only about heat, dust, and chemical pollution of the air in industrial centers and areas close to them but also about the global climate.

Chemical toxic substances are spread in substances with heterogeneous activity. Chemically toxic gases and aerosols lead to the destruction of monuments of ancient culture and art and accelerate the deterioration of manuscripts in museums.

It has been estimated that 1 billion tons of toxic gases and up to 5 thousand tons of dust rise into the atmosphere of our planet from cities. Accordingly, the exhaust and smoky gases (called smog) flowing over large cities change the composition of solar radiation and ultraviolet rays and climate conditions, which have become the norm for living organisms for millions of years [2 p., 479].

Thus, summarizing all the mentioned, we can mention that the solution of urban air through research is possible in various ways, and by practical implementation, we protect the ecological health of the population of Baku and Sumgait with large industries.

Reducing emissions: plants, cars, factories, and other human activities must take steps to reduce emissions of airborne chemicals and particles.

Use of alternative energy sources: Renewable energy sources, such as powerful plants, solar energy sources, and other alternative energy sources, can improve air quality by reducing the use of fossil fuels.

Increase use of rail and public transport: Encouraging businesses, commuters, and others to use rail and public transport can improve air quality by reducing car use.

Planting of trees: Trees are a good way to capture CO₂, and filter dust and chemicals from the air. Planting trees or expanding greenery within the city can help clean the air.

Treatment and information sharing: Air cleaning and analysis, especially sharing information on air quality and informing people about air quality, encouraging people to take action to clean the air.

Urban planning and infrastructural planning: Urban planning and infrastructural planning can help clean the air. For example, measures such as creating low-density residential areas, regulating air traffic, or introducing disruptive technologies can improve air quality [3 p., 143].

References:

1. Akimova T.A., Kuzmin A.P., Haskyn V.V., Ecology, nature of human, technics, M. Unity 2001, 343 p.
2. Nuriyeva K. Q., Problems caused by war, Scientific-practical thesis of belonging to the topic of estimation of natural deposits and nature, Baku: E1-Alianse, 2003, 479 p.
3. Demina Q. A., Ecology of nature, protection of environment M. Aspect Press, 2000, 143 p.

ГОВСЄЄВ Дмитро
аспірант

Національний авіаційний університет (Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасне підприємництво все більше усвідомлює свою роль у суспільстві та необхідність активної участі у соціальних ініціативах. Одним із ключових аспектів цього участі є розвиток та впровадження моделей соціальної відповідальності. Модель соціальної відповідальності підприємства визначає його підходи та стратегії у сфері взаємодії зі суспільством, збереження навколишнього середовища, підтримки співробітників та інші аспекти соціальної відповідальності. Вона також визначає його зобов'язання перед споживачами та клієнтами. Це охоплює такі аспекти, як якість продукції чи послуг, безпека споживачів, а також прозорість у відносинах між підприємством і споживачами. Крім того, ця модель визначає міру відповідальності підприємства перед локальними та глобальними громадами, включаючи участь у благодійних програмах, розвиток інфраструктури та соціальні ініціативи для поліпшення якості життя мешканців. В данному контексті також «виникає необхідність визначення форми взаємодії суспільства і природи для забезпечення збалансованості економічного зростання, соціального розвитку та екологічної стійкості, при якій нинішні покоління забезпечують свої життєві потреби, не позбавляючи майбутніх поколінь аналогічної можливості» [3, с. 119].

Ще однією важливою складовою моделі соціальної відповідальності є збалансований підхід до здоров'я та безпеки працівників. Це охоплює створення безпечних та комфортних умов праці, забезпечення доступу до медичної допомоги та програм фізичного та психологічного благополуччя. Крім того, важливою є підтримка рівних можливостей та боротьба з дискримінацією на робочому місці, щоб забезпечити справедливі умови праці для всіх працівників.

Однак, при визначенні моделі соціальної відповідальності підприємства, важливо враховувати різницю між ролями лідерів та керівників. Керівник підприємства, функціонально, представляє фінансово-економічні, кадрово-компетентнісні, інноваційно-інвестиційні, майнові та ринкові інтереси компанії. Він часто займається формальними аспектами управління, виконуючи обов'язки, пов'язані з розробленням стратегій, контролем за виконанням завдань, управлінням ресурсами та забезпеченням фінансової стабільності підприємства. Лідер, натомість, діє здебільшого у контексті. Він створює візію, надихає команду, спонукає до інновацій та відкритого мислення. Лідер сприяє формуванню позитивної корпоративної культури, де відкритість, взаємодія та розвиток кожного працівника стають пріоритетом. Він не просто виконує свої обов'язки, але й вчить, мотивує та надихає інших до досягнення спільних цілей. Успішна модель соціальної відповідальності підприємства враховує як функціональні обов'язки

керівника, так і контекстну роль лідера. Здійснюючи взаємодію та співпрацю між ними, підприємство може створити ефективну стратегію, спрямовану на досягнення успіху в бізнесі та відповідальне ставлення до суспільства та довкілля. Так, С. Ареф'єв розглядає у такому контексті роль лідера на підприємстві. «В контексті спільного і різного між лідерами і керівниками підприємства слід додати, що керівник офіційно представляє фінансово-економічні, кадрово-компетентні, інноваційно-інвестиційні, майнові, ринкові інтереси, а лідер діє здебільшого контекстно, тобто здебільшого ситуаційно. В правовому полі також значно відрізняються права та обов'язки керівника, які закріплені в законному порядку (юридично) та наділений встановленою системою санкцій, які закріплені в нормативно-правовому забезпеченні діяльності підприємства» [1].

Усе більш важливою стає також роль підприємства у підтримці різноманітності та включеності в суспільстві. Це охоплює різні аспекти, від рівних можливостей для всіх груп населення до розвитку програм та ініціатив, спрямованих на включення людей з різних соціальних, етнічних та культурних груп. Підприємства, які активно працюють у цьому напрямку, сприяють створенню більш гармонійного та різноманітного суспільства.

Однією з особливостей формування моделі соціальної відповідальності підприємства є індивідуальний підхід. Кожне підприємство має унікальні цінності, цілі та специфіку своєї діяльності, тому модель соціальної відповідальності повинна бути адаптована під конкретні умови кожного бізнесу. Наприклад, підприємство, яке працює у сфері екології, може акцентувати увагу на збереженні природних ресурсів та впровадженні екологічно чистих технологій, тоді як компанія зі сфери ІТ може зосередитися на розвитку освіти та технологічних інноваціях.

Ще однією важливою особливістю є стратегічний підхід до впровадження моделі соціальної відповідальності. Сучасні підприємства розуміють, що соціальна відповідальність не є лише маркетинговим інструментом, але і важливим чинником сталого розвитку. Тому формування моделі соціальної відповідальності повинно бути інтегровано у стратегію розвитку підприємства та охоплювати всі аспекти діяльності компанії. Крім того, важливою складовою формування моделі соціальної відповідальності є відкритість та взаємодія з зацікавленими сторонами. Підприємства повинні співпрацювати з урядовими органами, громадськими організаціями, клієнтами та іншими зацікавленими сторонами з метою розробки та впровадження ефективних соціально-відповідальних програм.

У світлі зростаючої уваги до соціальних питань та екологічної безпеки, формування моделі соціальної відповідальності стає важливим завданням для кожного сучасного підприємства. Правильно сформована модель не лише сприяє підвищенню конкурентоспроможності компанії, але й сприяє збереженню навколишнього середовища та поліпшенню якості життя співвітчизників.

Отже, модель соціальної відповідальності підприємства визначає його зобов'язання перед різними зацікавленими сторонами та спрямовує його діяльність на досягнення загального благополуччя для суспільства, довкілля та працівників.

Список використаних джерел

1. Ареф'єв С. Генеза розвитку лідерства в управлінні економічними інтересами підприємства. *Електронне наукове фахове видання «Адаптивне управління: теорія і практика» Серія «Економіка»*. Випуск 9 (18), 2020.
2. Ареф'єва О.В., Ареф'єв С. О. Управління організаційною культурою та розвитком як основа стабільної діяльності підприємства. *Економічний вісник*, 2020, №3. С. 109-117.
3. Лелеченко А.П. Проблеми досягнення глобальних цілей як конвергенція ціннісних орієнтирів сталого розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. №23. С. 118-123.
4. Arefiev S., Shevchenko I., Savkiv U., Hovsieiev D., Tsizhma Y. Management of the global competitiveness of companies in the field of electronic commerce in the conditions of digitalization. *Journal of Theoretical and Applied Information Technology*. Vol. 101(4) pp. 1527-1537. 2023. Pp. 1527-1537.
5. Popelo, O., Arefiev, S., Rogulska, O., Rudnitska, K., & Derevianko, D. (2022). Higher education as a determinant of sustainable development. *Journal of the University of Zulia*, 13(38), 734-746. URL: <https://doi.org/10.46925//rdluz.38.40>.

ГРИНІВ Петро

аспірант

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

МОДЕЛЬ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ГАЗОВИДОБУВНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

Відправною точкою під час визначення емерджентних властивостей проблеми та цілей її вирішення є комплексний, структурований та логічний аналіз зовнішнього середовища газовидобувного підприємства та встановлення його впливу на систему управління газовидобувним підприємством (СУГП), адже жодне підприємство, в тому числі і газовидобувне, не спроможне функціонувати без врахування впливу факторів зовнішнього середовища.

На рис. 1 розглянемо структурну модель системи управління газовидобувним підприємством.

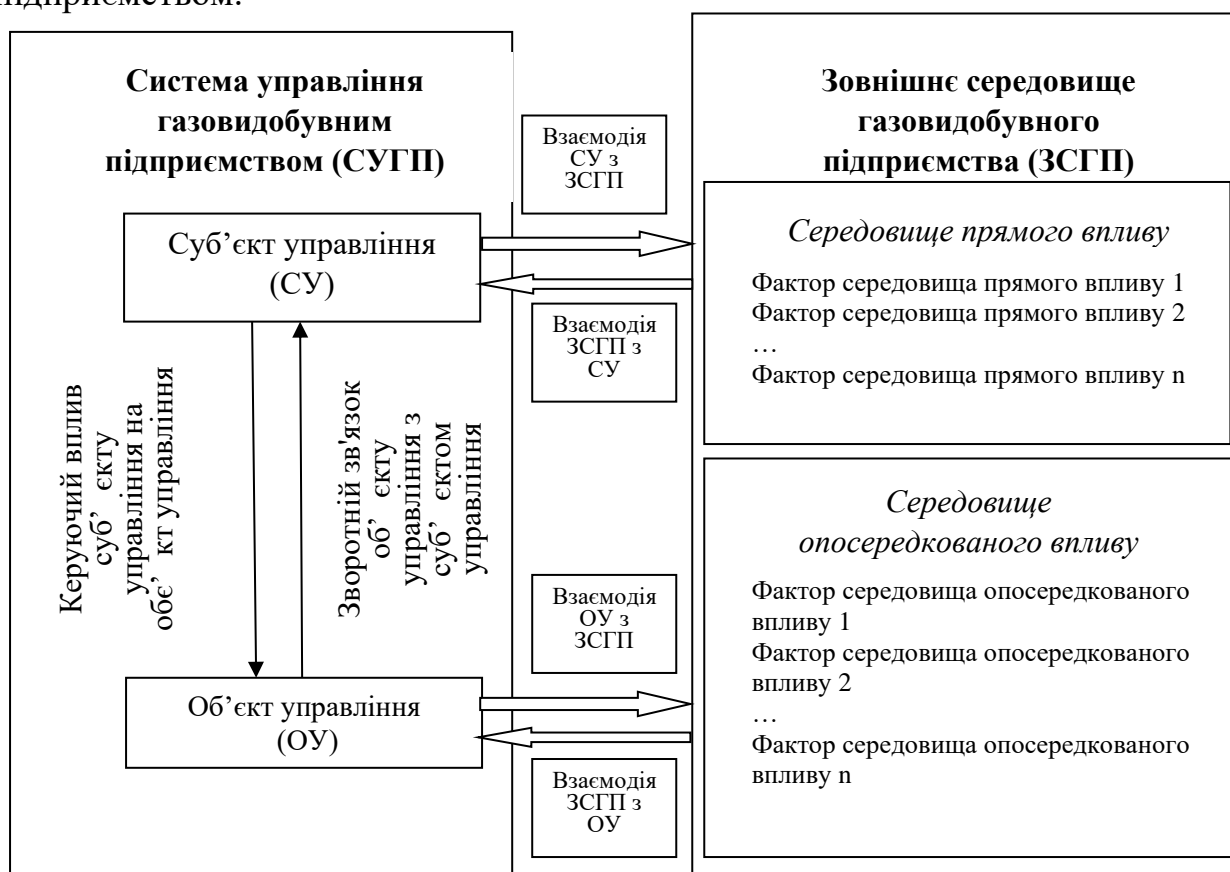

Рисунок 1 – Структурна модель системи управління газовидобувним підприємством

Джерело: сформовано автором на основі [1]

Система управління газовидобувним підприємством складається з трьох елементів: суб'єкт управління (СУ), об'єкт управління (ОУ) та зовнішнє середовище газовидобувного підприємства (ЗСПП).

Метою функціонування суб'єкту управління є забезпечення виживання системи управління газовидобувним підприємством в цілому у зовнішньому середовищі, а також підготовка та прийняття управлінських рішень щодо об'єкту управління.

Метою функціонування об'єкту управління є задоволення зовнішнього середовища в певній готовій продукції чи наданих послуг. Але необхідно деталізувати й інформацію про елементи зовнішнього середовища, їх впливи на системи управління газовидобувним підприємством. Зовнішнє середовище газовидобувного підприємства поділяється на середовище прямого впливу, яке складається з таких факторів як споживачі, постачальники, посередники, конкуренти та контактні аудиторії; та середовища опосередкованого впливу: науково-технічні фактори (науковий потенціал, інновації у сфері технологій), географічні фактори (географічне розташування газовидобувного підприємства, наявність природної монополії), економічні фактори (темп інфляції, рівень доходів населення), соціальні фактори (соціальна забезпеченість, рівень освіти), екологічні фактори (стан природних ресурсів держави, рівень забрудненості навколишнього середовища газовидобувним підприємством) та фактори державної політики (діючі закони та нормативні акти, вектор міжнародної політики) [2, 3].

Також, враховуючи специфіку газовидобувного підприємства доцільно деталізувати фактори зовнішнього середовища газовидобувного підприємства: кон'юнктура нафтогазового ринку, на якому функціонує газовидобувне підприємство, введення нових технологій в газовидобувну галузь, природні умови видобування газу та наявність його покладів, державний контроль за видобуванням та зберіганням газу і продаж його населенню.

Список використаних джерел

1. Задоров В. Б., Красовська Г. В., Красовський К. М. Принципи побудови умовно-замкнених структурних моделей організаційних систем управління. *Управління розвитком складних систем*. 2010. Вип. 1. С. 35-38. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Urss_2010_1_8.
2. Савіна Г. Г., Скібіна Т. І. Фактори зовнішнього та внутрішнього впливу на рівень ефективності управління підприємством комплексу комунальних послуг. *Ефективна економіка*. 2016. № 12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2016_12_11.
3. Гринюк І.М. Стратегії управління оборотним капіталом та джерелами його фінансування (на прикладі нафтогазових підприємств України). *Економіка України*. 2017. №8. С. 47-59.

УДК 339.1

ДЗЬОБА Олег
д.е.н., професор
СЛОБОДЯН Назар
аспірант

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ АДАПТАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ПЕК В УМОВАХ ЕНЕРГЕТИЧНОГО ПЕРЕХОДУ

Діяльність підприємств паливно-енергетичного комплексу (ПЕК) відбувається в умовах динамічних змін зовнішнього середовища, яке характеризується економічною та політичною нестабільністю, мінливістю, волатильністю, а з 2022 року до цих процесів долучились і безпрецедентні за своїми масштабами воєнні дії на території України, що без сумніву негативно впливає на функціонування суб'єктів господарювання, ставлячи їх у багатьох випадках на межу виживання та суттєво позначається на можливостях їх подальшого існування та розвитку. Очевидно, що економічні та політичні події останніх років, а особливо війна, розв'язана Російською Федерацією та її дії у 2022-2024 роках, спрямовані на знищення енергетичної інфраструктури України, призвели до масштабних руйнувань багатьох підприємств ПЕК, розбалансування національного енергетичного ринку і, як наслідок, стали причинами порушень рівноваги внутрішнього середовища більшості підприємств найрізноманітніших видів діяльності. Щодо самих підприємств енергетичної сфери, то сьогодні можна констатувати, що вони зазнали серйозних втрат внаслідок руйнування, пошкодження та знищення багатьох виробничих об'єктів, виходу з ладу значних генеруючих потужностей, високовольтних ліній електропередач та розподільчих електромереж. Також існує висока ймовірність атак зі сторони РФ газовидобувних, газотранспортних та газорозподільних підприємств, що обумовлено стрімким скороченням, а в найближчій перспективі, й повним припиненням транзиту російського газу через вітчизняну ГТС.

Таким чином, сьогодні перед підприємствами ПЕК стоїть вкрай важливе завдання збереження та зміцнення свого виробничого та економічного потенціалу, посилення його адаптаційних параметрів, що б забезпечило здатність підприємств оперативно та адекватно реагувати на зміни зовнішнього середовища та пристосовуватись до них.

Вказані причини обумовлюють необхідність розгортання досліджень щодо особливостей, передумов та концептуальних засад формування та розвитку адаптаційного потенціалу підприємств ПЕК.

Існує також і інша, не менш важлива група чинників, які необхідно враховувати при формуванні індивідуальних траєкторій розвитку адаптаційного потенціалу підприємств ПЕК і це чинники глобального, загальнопланетарного масштабу, обумовлені необхідністю вирішення цивілізаційних завдань

енергетичного переходу (відмова від виробництва, видобування, споживання викопних видів енергоресурсів, скорочення викидів CO₂, перехід на відновлювані енергоресурси, розвиток зеленої економіки тощо).

І нарешті третя група чинників, обумовлена необхідністю вирішення завдань енергетичної безпеки, а відтак – економічної та національної безпеки.

Деталізуючи найбільш вагомні фактори, які слід враховувати при формуванні та розвитку адаптаційного потенціалу підприємств ПЕК, ми б, в першу чергу, виділили такі їх групи, як:

- внутрішньо-політичні чинники;
- зовнішньо-політичні чинники;
- чинники, обумовлені необхідністю забезпечення та посилення енергетичної безпеки;
- чинники, обумовлені необхідністю вирішення завдань енергетичного переходу;
- ринкові чинники.

Аналіз наведених груп чинників свідчить про складний, взаємообумовлений, а часто і суперечливий характер їх впливу на господарюючих суб'єктів. При цьому слід розуміти, що вироблення та практична реалізація тих чи інших стратегічних рішень може призвести до суперечливих результатів. Так, для прикладу, створення надлишкових резервних виробничих потужностей підприємств трубопровідного транспорту сприятиме підвищенню рівня енергетичної безпеки, підвищуватиме здатність виробничих об'єктів протистояти військовим атакам і бойовим діям, а з іншого боку, потребуватиме значних інвестиційних ресурсів, погіршить ринкові позиції цих підприємств, суперечитиме реалізації завдань енергетичного переходу тощо.

Формалізуючи завдання адаптаційного розвитку підприємств ПЕК з урахуванням необхідності досягнення стратегічних цілей енергетичного переходу, обов'язково слід враховувати економічний потенціал окремих галузей та секторів національної економіки і соціальної сфери, рівень готовності окремих елементів енергетичної інфраструктури до реалізації завдань енергетичного переходу, внутрішні національні інтереси та спроможність генерувати та реалізовувати інноваційні технології та управлінські рішення, визначати пріоритетні напрямки інноваційного та інвестиційного розвитку окремих суб'єктів ПЕК [1, 2], враховувати глобальні тренди розвитку світової енергетики та реалізації завдань поетапного заміщення технологій, що базуються на використанні викопних видів палива на технології відновлюваних енергетичних ресурсів [3, 4].

Список використаних джерел

1. Дзьоба О. Г. Інвестиційні пріоритети розвитку газотранспортної системи України. Соціально-економічні реформи в контексті інтеграційного вибору України: *матеріали VII міжнародної наук.-практ. конф., 19-20 жовтня 2011 р.: В 2 т. Т. 2: Стратегія підприємства: сучасні особливості, інвестиційні та екологічні пріоритети*. 2011. Київ-Дніпропетровськ. С. 7-9.

2. Дзьоба О. Г. Інноваційні засади трансформації транспортно-розподільної інфраструктури системи газозабезпечення. Економіко-управлінські аспекти трансформації та інноваційного розвитку галузевих і регіональних суспільних систем в сучасних умовах: Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, 28-29 квітня 2020 р. Івано-Франківськ: ІФНТУНГ. С. 144-146.

3. *Енергетичний перехід*. URL: <https://energytransition.in.ua/globalnyj-energetychnyj-perehid/>

4. World Energy Outlook 2023. *International Energy Agency*. URL: <https://iea.blob.core.windows.net/assets/ed1e4c42-5726-4269-b801-97b3d32e117c/WorldEnergyOutlook2023.pdf>.

УДК 338.2

ДОЛІШНІЙ Дмитро

аспірант

БЕРЕЖНИЦЬКА Уляна

к.е.н., доцент, завідувач кафедрою прикладної економіки

КЛОЧКО Наталя

к.т.н., доцент

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

ІНВЕСТИЦІЇ У «РОЗУМНІ» ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ: ДОСВІД ПОЛЬЩІ

Очевидно, що сьогодні для енергетики України, яка піддається нищівним системним обстрілам й руйнуванням, питання відбудови і модернізації електроенергетичної інфраструктури є надзвичайно актуальним. Водночас задля забезпечення соціально-економічного розвитку нашої країни вкрай необхідне запровадження ефективної економічної політики у цій сфері, зокрема використовуючи концепцію «розумних» мереж (Smart Grids) [1–6].

Аналіз наукових джерел і практичний досвід показують, що впровадження «розумних» мереж теж стикається з певними проблемами, де також необхідна цілеспрямована державна економічна політика щодо початкових великих інвестицій для встановлення автоматизованих систем, заміни застарілого обладнання на нове цифрове, створення відповідних правил, положень тощо [7]. Так, інвестиційна політика останнього десятиліття Польщі щодо електроенергетичної інфраструктури була спрямована на модернізацію мереж середньої та низької напруги із встановленням в цих мережах дистанційно керованих комутаційних апаратів. Під час впровадження інвестиційних проєктів «розумних» мереж виникали ризики, які умовно можна класифікувати за такими групами:

- *найістотніший:*

– проблеми інтеграції SCADA і DMS (Distribution Management System – система керування розподільними мережами);

- *з відчутними наслідками:*

– несправність дистанційно керованих комутаторів, що впливає на неефективне використання системи OMS (Outage Management System – система обробки вимкнень);

– несправність дистанційно керованих комутаційних апаратів та індикаторів короткого замикання, що впливає на неефективне використання системи FDIR (Fault detection, isolation, and recovery – виявлення, ізоляція та відновлення несправностей);

– порушення зв'язку між елементами автоматизації мережі (дистанційно керованими комутаційними апаратами, індикаторами короткого замикання) та системами SCADA, NMS (Network Management System – система управління мережею), OMS та FDIR;

- нездатність досягти передбачуваних ефектів від реалізації ініціатив;
- затримка у реалізації через відсутність координації ініціатив з іншими роботами, необхідними для їх реалізації (наприклад, інтеграція SCADA, нагляд, експлуатація та розвиток систем автоматизації технологічних мереж);
- істотна мінімізація економічного ефекту від реалізованих ініціатив унаслідок необхідності нести додаткові витрати на супровід нових ІТ- та ОТ-рішень, реалізація яких необхідна для запуску окремих ініціатив.
- недооцінка необхідних капітальних витрат для ініціатив програми підвищення безперервності електропостачання;
- невиконання правил, що ґрунтуються на якості;
- відсутність коштів на фінансування Проекту чи його елемента;
- з наслідками середнього впливу:
- проблеми з правильним відображенням мережевої моделі у системі NMS;
- перевищення встановленого графіка виконання робіт внаслідок тривалого процесу впровадження необхідних рішень;
- неможливість повністю використовувати функціональність FDIR через фактори, специфічні для мережі ENERGA-OPERATOR, такі як: велике кількість відгалужень у повітряних мережах, обмеження напруги та навантаження на вибраних ділянках мережі [8];
- обмеження переваг впровадження системи Power Analysis через недостатню частоту збору даних вимірювань балансувальними лічильниками AMI (Advanced Metering Infrastructure - передова вимірювальна інфраструктура) на підстанціях середньої напруги;
- переоцінка вигод від впровадження системи Volt-Var Control через відсутність достатніх знань про потоки реактивної потужності в мережі середньої напруги.

Отож, ключовим ризиком для програм впровадження «розумних» електромереж в Польщі були проблеми з інтеграцією систем SCADA із системою DMS через те, що не було готових рішень, або ці системи були від різних виробників. Для того, щоб мінімізувати вищезгадані наслідки для України, операторам системи розподілу електроенергії доцільно провести детальний аналіз використовуваних SCADA-систем з метою перевірки функціоналу SCADA, пов'язаного із подальшою інтеграцією з DMS.

Також варто зауважити, що на прикладі Республіки Польща, для ефективного покращення якості електропостачання програм технічної сфери недостатньо. Найбільший початковий потенціал у зниженні Індексу середньої тривалості переривання в роботі системи (System Average Interruption Duration Index, SAIDI) не залежав від якості обладнання мережі, рівня автоматизації, доступності, а від підходу людей, у тому числі керівного персоналу. Так, досвід оператора системи розподілу ENERGA показав, що найбільший вплив на зниження SAIDI у початковому періоді мало налаштування співробітників, зокрема щодо планування робіт (з погляду мінімізації SAIDI); планування відключень (час, система живлення), робота з обладнанням та під напругою [9].

Отже, в Україні за допомогою цифрових технологій електроенергетичну інфраструктуру можна модифікувати у «розумну» мережу. Окрім того, «розумну» мережу можна ефективно інтегрувати з відновлюваними джерелами енергії та децентралізованими системами виробництва електроенергії, які можуть реагувати на зростаючий попит на електроенергію і забезпечити стійкість енергосистеми в умовах російських обстрілів електроенергетичної інфраструктури України.

Список використаних джерел

1. Стогній Б. С., Кириленко О. В., Праховник А. В., Денисюк С. П. Інтелектуальні електричні мережі: світовий досвід і перспективи України. *Пр. Ін-ту електродинаміки НАН України: Зб. наук. пр. Спец. випуск. Ч. 1*. К.: ІЕД НАНУ, 2011. С. 5-20.
2. Valsamma K. Smart Grid as a Desideratum in the Energy Landscape: Key Aspects and Challenges. 2012 IEEE International Conference on Engineering Education: Innovative Practices and Future Trends (AICERA). 2012. Kottayam, 19-21 July 2012, 1-6. URL: <https://doi.org/10.1109/AICERA.2012.6306708>.
3. Alanne K., Saari A. Distributed Energy Generation and Sustainable Development. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*. 2006. 10, 539-558. URL: <https://doi.org/10.1016/j.rser.2004.11.004>.
4. Banerjee S., et al. Report on the First Quadrennial Technology Review. US Department of Energy. 2011.
5. Papavasiliou A., Oren S. S. Large-Scale Integration of Deferrable Demand and Renewable Energy Sources. *IEEE Transactions on Power Systems*. 2014. 29, 489-499. URL: <https://doi.org/10.1109/TPWRS.2013.2238644>.
6. Vallee F., Lobry J., Deblecker O. System Reliability Assessment Method for Wind Power Integration. *IEEE Transactions on Power Systems*. 2008. 23, 1288-1297. URL: <https://doi.org/10.1109/TPWRS.2008.926090>.
7. Ballak M. Wyzwania polityki energetycznej Polski do 2040 roku. In Wybrane przyrodnicze i prawno-administracyjne aspekty energetyki odnawialnej w Polsce. 2022, pp. 61–82.
8. Marek Mazierski, Andrzej Czarnobaj. Automatyzacja sieci i innowacyjne systemy dyspozytorskie a niezawodność dostaw energii elektrycznej. *Energia Elektryczna*. 11/2014. URL: <https://www.cire.pl/pliki/2/automatyzacjasieci3.pdf>.
9. I Krajowy raport benchmarkingowy. *Urząd Regulacji Energetyki*. URL: <https://www.ure.gov.pl/download/9/2825/RAPORTBENCHMARKINGOWY.pdf>

ОРИЩИН Тетяна

к.е.н., доцент

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

**ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ В
УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ**

Актуальною проблемою сьогодення є дослідження фінансових аспектів формування енергетичної безпеки в контексті сталого розвитку, яке дозволить виявити актуальні тенденції в енергетичному секторі та спроможності застосування фінансових механізмів та інструментів, необхідних для забезпечення розвитку енергетичної галузі.

Енергетична безпека є однією з найбільш актуальних проблем, особливо в умовах сталого розвитку, що вимагає вирішення енергетичних проблем з урахуванням екологічних, економічних та соціальних аспектів. Її досягнення передбачає необхідність впровадження ефективних стратегій в умовах зростаючих потреб в енергії, зменшення використання природних ресурсів та забруднення довкілля. Досягнути такого рівня розвитку енергетики можливо за умови сталого використання ресурсів та впровадження енергоефективних технологій.

Фінансові інструменти та інвестиції в цьому процесі відіграють ключову роль, оскільки забезпечують фінансові ресурси для інновацій та проєктів з енергоефективності. Прогрес у сфері технологій та інновацій допоможе знизити вартість виробництва енергії з відновлюваних джерел та підвищити енергоефективність, що робитиме такі проєкти більш привабливими для інвесторів.

Інвестиції в енергоефективність та використання відновлюваних джерел енергії можуть бути здійснені як за участю державних органів, так і приватними компаніями. Державні субсидії та програми фінансування можуть стимулювати інвестиції у проєкти з енергоефективності та відновлювану енергетику. Залученню приватного капіталу у ці сектори може сприяти розвиток фінансових інструментів, таких як зелені облігації та інвестиційні фонди.

Також надавати фінансову підтримку країнам для реалізації проєктів з енергоефективності та відновлюваної енергетики можуть міжнародні організації та програми, такі як Зелений кліматичний фонд. Загальнонаціональні та міжнародні стратегії забезпечення енергетичної безпеки та сталого розвитку повинні базуватися на розумному поєднанні різних фінансових інструментів та підходів. Тільки так можна буде забезпечити стійкий, ефективний та екологічно безпечний розвиток енергетики, що відповідає вимогам сучасного суспільства [1].

Розглянемо фінансові механізми та інструменти, які відіграють важливу роль у забезпеченні переходу до більш сталого енергетичного майбутнього, стимулюють інвестиції в енергоощадні технології для зменшення споживання енергії, зниження викидів парникових газів та збереження ресурсів, зменшують негативний вплив на навколишнє середовище та сприяють соціальному розвитку:

1. Гранти та субсидії дозволяють урядам, міжнародним організаціям та неприбутковим фондам надавати гранти та субсидії для фінансування досліджень, розробку нових технологій та впровадження енергоефективних заходів.

2. Кредитування за сприяння держави передбачає надання деякими урядами фінансових стимулів для реалізації енергоощадних проєктів через спеціальні кредитні програми з низькими відсотковими ставками або гарантіями.

3. Зелені облігації - це облігації, випущені компаніями або урядами для фінансування проєктів, спрямованих на зменшення викидів парникових газів або підвищення енергоефективності.

4. Податкові стимули надаються урядами для компаній, що інвестують у енергоощадні технології.

5. Енергоефективні фонди створюються урядами для фінансування енергоощадних проєктів і формуються за рахунок різних джерел, таких як платежі з викидів CO₂ або енергетичні збори.

6. Партнерство уряду з приватним сектором для розвитку енергоощадних технологій через спільні інвестиції, договори про енергоефективність та інші форми партнерства.

7. Інвестиційні фонди сталого розвитку - це фонди, що спеціалізуються на інвестуванні в енергетичні проєкти, які сприяють зменшенню викидів парникових газів, використанню відновлюваних джерел енергії та підвищенню енергоефективності.

8. Соціально відповідальні інвестиції (SRI). Інвестори можуть обирати проєкти в енергетиці, які враховують соціальні та екологічні аспекти, сприяючи сталому розвитку.

9. Кредити, облігації та інші фінансові продукти можуть використовуватись для фінансування проєктів з енергоефективності в будівництві, промисловості та інших секторах.

Майбутнє енергетичної безпеки в значній мірі залежить від розвитку цих фінансових механізмів та інструментів.

При цьому важливо забезпечити прозорість та стабільність фінансових ринків, а також розробити ефективні механізми моніторингу та оцінки результатів інвестиційних проєктів. Фінансові ринки надають необхідний капітал для проведення досліджень та розроблення нових енергозберігаючих технологій, тобто інвестують наукові дослідження, інжинірингові проєкти та випробування прототипів. Крім того, вони забезпечують капітал для масового виробництва енергозберігаючих технологій, а саме для будівництва заводів, закупівлі обладнання та відкриття нових виробничих ліній; надають капітал для стартапів та інноваційних підприємств, які розробляють нові технології з енергоефективності, що прискорює впровадження новаторських рішень.

Фінансові ринки можуть сприяти торгівлі викидами парникових газів та інших сертифікатів на викиди, що стимулює компанії до впровадження енергоефективних технологій для зменшення своїх викидів. Увесь інструментарій фінансових ринків сприяє розвитку та впровадженню енергозберігаючих

технологій, створюючи стимули для інновацій та сприяючи переходу до більш сталого енергетичного майбутнього.

Незважаючи на можливості фінансових механізмів та інструментів у забезпеченні енергетичної безпеки та сталого розвитку, існують деякі виклики та перешкоди, які необхідно враховувати. Одним із найбільш важливих аспектів є висока початкова вартість проєктів з використання відновлюваних джерел енергії та енергоефективності. Для багатьох країн це представляє значні фінансові труднощі. Тому міжнародне співробітництво, як вже зазначалось вище, у сфері фінансування енергетичних проєктів також має великий потенціал, як інструмент створення сприятливих умов для залучення іноземних інвестицій та технологій.

Політична, безпекова та правова нестабільність у глобальних масштабах також є перешкодою для залучення інвестицій у енергетичні проєкти. Інвестори шукають безпечні регіони та території, стабільне та прозоре законодавство, які в довгостроковій перспективі гарантують їхні права та інтереси. У цьому контексті тривала російсько-українська війна та поширення цього конфлікту на інші території та регіони світу переносить проблеми забезпечення сталого розвитку на другий план. Сьогодні на перший план у глобальному масштабі знову виходить гонка озброєнь і проблема запобігання ядерному конфлікту.

Недостатнє усвідомлення переваг сталого розвитку також може ускладнити залучення інвестицій у зелені енергетичні проєкти. Тому використання освітніх та інформаційних кампаній є ключовим аспектом у формуванні громадської думки та зацікавленості інвесторів у необхідності змін у сфері енергетики. Крім того, необхідно враховувати соціальні аспекти при формуванні енергетичної політики. Так, забезпечення справедливого доступу до енергії для всіх громадян, особливо для тих, хто знаходиться у вразливих групах населення, є важливим аспектом сталого розвитку.

Для досягнення успіху у впровадженні сталої енергетики необхідна довготривала ефективна політика та відповідні заходи регулювання. Серед них створення стимулів для інвестицій у зелені технології, встановлення цілей щодо зменшення викидів вуглецю та забезпечення енергоефективності, а також впровадження механізмів, що сприяють розвитку ринку відновлюваних джерел енергії. Інновації в сфері збереження енергії, виробництва та транспортування допоможуть знизити викиди та зменшити залежність від невідновлювальних джерел енергії.

Отже, створення сталої та ефективної енергетичної системи, яка забезпечить енергетичну безпеку та сприятиме сталому розвитку, залишається складною, але досяжною метою. Інтеграція фінансових механізмів у національні та міжнародні стратегії, спільна робота держав, бізнесу та громадськості, а також постійний пошук інноваційних рішень є ключовими компонентами успішного розвитку енергетики в умовах сталого розвитку. Вирішення цих завдань матиме зміст і практичну цінність за умови формування п'ятої системи міжнародних відносин, яка прийде на зміну четвертій системі міжнародних відносин, сформованій за результатами другої Світової війни і яка підніме людство на новий рівень

міжнародних відносин, в яких знову пріоритетом стане недоторканість кордонів та лідерство міжнародних інституцій.

Список використаних джерел

1. Білявський М. Україна і глобальна політика декарбонізації. *Центр Разумкова*. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2021_Ukraine%20and%20the%20Global%20Policy%20of%20Decarbonisation.pdf.

УДК 620.91(477)

ТАТАРИН Галина
інженер ГІС, пошукач на кафедрі РЕНГР
Львівська філія ТОВ «Газорозподільні мережі» (Україна)

ВІДНОВЛЮВАНА ЕНЕРГЕТИКА І ПОСТУПОВИЙ ВІДХІД ВІД ПЕК

Питання дешевої енергії, в тому числі електроенергії актуально як завжди. Держава поступово приймає “зелене” законодавство з метою забезпечити майбутнє покоління відновлюваними джерелами енергії, зокрема сонячні станції, вітроенергетика вже підтримані державою по зеленому тарифу [1]. На черзі хвилі.

Європейські досягнення у виробництві відновлювальних джерел енергії зумовлені довгостроковими цілями перед страхом згідно прогнозу глобального потепління, видобутком нафти в Північному морі та розроблені щодо перспектив енергопостачання до 2030 року [2, с. 88].

Спеціалістом розроблена типова установка на 2 Мвт. Принцип роботи установки заснований на перетворенні механічної енергії вертикального руху морських хвиль на електроенергію.

Основу установки складає генератор індукційного типу (на постійних магнітах).

Призначення установки – вироблення електроенергії в промислових цілях в морських і океанічних прибережних зон, де спостерігається певна прогнозованість хвиль.

При розробці використовувались загально відомі принципи плавучості та перетворення енергії поступального вертикального руху у обертальний рух. Конструктивна схема ХЕУ з вертикальною віссю наведена на рис. 1.

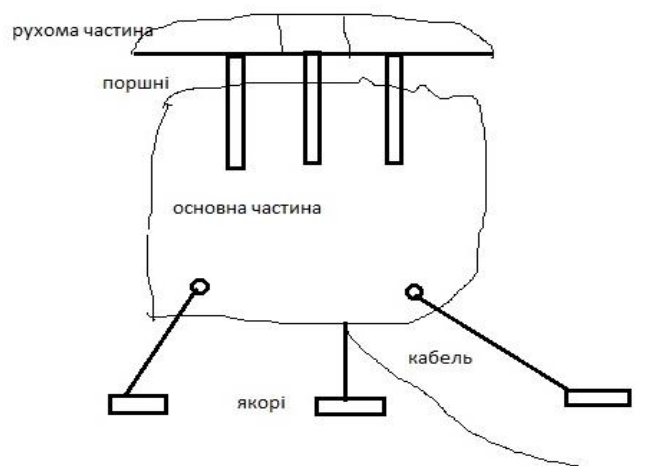

Рисунок 1 – Хвильова установка

Основними елементами установки є буйок 1, механічна реєчна зубчаста передача перетворення поступального руху хвиль у обертальний рух, що передається до електрогенератора, електрогенератор і система передачі електроенергії до

споживачів та контролю параметрів. Приймальний пристрій (буйок) разом з механічною передачею (зубчастою) утворюють силовий пристрій.

Опис роботи установки.

В нормальному стані установка працює на поверхні океану. Установка містить систему управління, що автоматично визначатиме режим роботи установки та генератора та підключення до комп'ютера і датчики. Буйок як робоче тіло здійснює рухи вгору і вниз. Капсула при цьому закріплена нерухомо і знаходиться в зануреному стані та містить в собі обладнання - генератор, що продукує електроенергію та механічну передачу енергії хвиль у обертовий рух. Капсула обладнання містить реєчну зубчасту передачу енергії буйка на циліндричну зубчасту передачу обертового руху до редуктора і електрогенератора. Обертову частоту механічну перетворюють у електричну перетворювачем частоти. Через змінність виробленої електроенергії в установку монтують випрямляч змінної напруги на постійну. До капсули є доступ людини через люки по драбині.

Опис обладнання установки.

Система спливання і занурення в якості контролю має передбачити, що висота хвилі має перевищити ударну довжину ХЕП (як задалеко вгору і вниз може переміщатись флуатаційний буйок). Під час шторму, коли довжина хвилі досягне максимуму, найгіршим результатом може бути руйнація ХЕП. Рух вниз поверхневого абсорбера відносно хвильового руху. Коли гребінь хвилі досягне максимуму, екстра водяна маса вдарить флуатаційний елемент вниз, і коли проходить хвилеподібна смужка, при відсутності водної маси вона витягує поплавки на плаву, доки він легший за воду зверху. Система спливання і занурення може заповнювати водою буйок, змінюючи плавучість і тим самим утримувати поплавки, якщо очікується велика хвиля. Більше того, якщо передбачається бурхливий шторм, тоді вся система затоплюється з метою запобігання руйнуванню.

Система контролю передбачає сенсори на поплаву.

Параметри для визначення.

Хвиля згідно акваторії моря: висота 3м, довжина 56м і період 4с, довжина удару хвилі $P = (0,5H + 0,8L)$, де P - сила удару t/m^2 , H - висота хвилі, L - довжина хвилі. Вертикальна швидкість визначається математично. Загальна середня глибина води 60м. Глибина занурення пристрою 5-6м. Діаметр буйка. Висоту хвилі приймемо згідно джерела після проведених досліджень [3, с. 524].

Після розрахунків вибрали електрогенератор на постійних магнітах PMG. До нього замовляється відповідної моделі випрямляч та перетворювач. РМ модель з робочою потужністю до 3МВ. Тип моделі на постійних магнітах працює з частотою від 50 до 60 Гц і водяним охолодженням.

Генератор PMG з постійними магнітами - це синхронний апарат зі зменшеним значенням струму намагнічення на 30%. Це є можливо завдяки використанню постійних магнітів замість роторної обмотки. Використовуємо генератор з прямим приводом. Швидкість обертання від 14 до 30 об/хв.

Лінійний генератор найбільш прямий метод акумулювання енергії, що перетворює лінійний рух буйка і допоміжних частин у електроенергію. Форма лінійного генератора включає в себе поршеневе ущільнення, набір постійних

магнітів і статор, що складається з котушок, розташованих навколо поршня трубчастої форми. Одна частина точкового абсорбера - буйка (інша коливається - осциляційна або ж частково затухаюча) буде кріпитись до поршня, а інша до статора. Ця система вимагає інверторного випрямляча.

Механічний принцип роботи - дана хвильова установка заснована на тому, що буйок здійснює зворотньо-поступальний рух у вертикальному напрямку, тобто ввєрх-вниз. Рух ввєрх і вниз передається на зубчасту рейку для обертання двох зубчастих муфт шестерні приводу. При верхньому ході однієї ведучої шестерні приводиться у рух інша за рахунок зачеплення. У випадку нижнього ходу права шестерня здійснює зворотній рух за годинниковою стрілкою. Між зубчастим колесом і направляючою рейкою розміщується зачеплення, яке дозволяє передавати обертальну потужність, в одному напрямку на обгінну муфту однієї шестерні і зворотньому – другій шестерні. Таким чином, енергія не витрачається вхолосту, бо є два силові пристрої, що рухаються по чергово. Третя зубчаста шестерня внизу рухається постійно за рахунок обертання вала. вильова передача заснована на тому, щоб передавати обертаний рух, який виникає за рахунок хвильового опускання буйка ввєрх-вниз і зачеплення зубів рейки із зубами зовнішнього колеса шестерні.

Берегова система - система трансформаторів, перетворювачів для передачі електроенергії в сітку. Також є пульт управління системою. Ця електрична система розміщена на березі моря. Система контролю напруги, вологості та температури за рахунок датчиків з'єднана кабелем з ПК на поверхні. Аналогічно буде фіксуватись стан обладнання, висота руху, висота хвилі, підводні течії, зміна кліматичних умов, штормові попередження тощо.

Якірна система утримує капсулу з обладнанням. Пропонується чотири якорі на канатах у нижній частині установки на рівних відстанях. Канати автоматично управляються електричними лебідками. Керування здійснюється автоматично за допомогою комп'ютера. Конструкція оснащена системою датчиків, завдяки якій можна вручну адаптувати переміщення згідно сили, висоти і частоти хвиль, домагаючись найбільш раціонального режиму роботи обладнання. Щоб уникнути аварій в періоди сильних штормів буйок блокується автоматично.

Етапи виготовлення установки:

1. Концепція.
2. Дизайн.
3. Система обладнання.
4. Рішення.
5. Економіка.

Технічні характеристики:

- діапазон потужності 2-3 Мвт;
- електрогенератор LS PMG - потужність до 3МВт;
- швидкість від 14 до 30 об/хв;
- напруга від 690 до 3300В;
- тип генератора на постійних магнітах модель: PMG LS SERIES (прямої дії);

– кількість буйків від 10 до 20.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про альтернативні джерела енергії» 2003, №24. с.155.
2. Hydro, Tidal and Wave Energy in Japan Business, Research and Technological Opportunities for European Companies by Guillaume Hennequin. Tokyo, September 2016. 124 pages.
3. Stanislaw Ryszard Massel. Ocean Surface Waves: Their Physics And Prediction (2nd Revised ed. edition (April 15, 2013)). 692 pages.

УДК 330.4

ФЕДОРЧУК Олександр

к. е. н., доцент, професор кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності підприємств,

МЕЛЬНИК Богдан

здобувач освітнього рівня бакалавр

Національний авіаційний університет (Україна)

ЕНЕРГЕТИЧНИЙ ПЕРЕХІД УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

Актуальність даної теми полягає в тому, що в 2022 році Україна зіштовхнулася із новими викликами в енергетиці, адже російська федерація почала активно обстрілювати цивільну енергетичну інфраструктуру.

Енергетичний перехід — це шлях комплексної перебудови всіх секторів економіки з метою знизити використання викопного палива та повністю перейти на безвуглецеві технології та ощадливе енергоспоживання.

Гірничо-видобувні палива (вугілля, нафта, газ) при спалюванні викидають парникові гази, які спричиняють зміну клімату на планеті. Енергетичний перехід потрібен усім країнам світу, щоб зупинити зміну клімату та її негативні наслідки для людства: посухи, повені, буревії, хвилі спеки, та підняття рівня світового океану.[3]

Відновлювана енергетика та підвищення енергоефективності є основними складовими такого переходу. Разом вони здатні забезпечити 90% необхідного скорочення викидів парникових газів, пов'язаних з енергопостачанням у всіх секторах — в транспорті, промисловості, сільському господарстві, містобудуванні та комунальній сфері. Вони також допоможуть розв'язувати інші нагальні проблеми – від посилення енергетичної безпеки до покращення якості повітря у містах, та скорочення витрат українців на енергію. [1]

Енергетична безпека в Україні.

Ракетні атаки росіян минулої зими вказують на те, що один із стратегічних об'єктів нашого ворога є енергетична інфраструктура України. Ворог регулярно шантажує увесь світ підривом Запорізької АЕС, прицільно б'є по електростанціях та підстанціях, з ціллю завдати удару по економіці країни, позбавити цивільних громадян базових умов проживання: водо- та теплопостачання, зупинити роботу очисних споруд, лікарень та інших установ, важливих для життя людей.

У 2022 році через енергетичну кризу, спричинену масовими ракетними атаками, в Україну завезли дизельних генераторів потужністю в один атомний енергоблок. В Україну було ввезено 669,4 тис. генераторів. Більшість імпортували підприємства – 643,8 тис. Ще 25,5 тис. генераторів завезли громадяни. Всі медустанови забезпечені генераторами, а критична потреба повністю закрита. Не менш важливим є і розвиток сучасних технологій, які дозволяють посилити

енергетичну безпеку в Україні. Зокрема, встановлення сонячних станцій. Наразі ними обладнані вже 32 медичні заклади. [4]

У липні 2023 року українці спожили майже третину електроенергії, виробленої з енергії сонця. Це свідчить про те, що відновлювані джерела енергії все частіше використовуватимуться як побутовими, так і промисловими споживачами. Українська енергетика має значний потенціал для залучення інвестицій. Проте протягом тривалого періоду в галузі бракувало прозорих, конкурентних та зрозумілих правил гри для учасників ринку, панували монополії та зарегульованість. Це перешкоджало поступальному розвитку і модернізації української енергетики. [5]

Три принципи для енергетики майбутнього.

Цивілізований світ знаходиться у початковій точці енергетичного переходу. Міжнародний порядок денний, у тому числі щодо енергетики, потребує змін.

По-перше, необхідно створити систему захисту від фізичного захоплення чи знищення енергетичних об'єктів. Об'єктів, які забезпечують життєзабезпечення громадян. Ефективний захист об'єктів енергетики має стати таким же важливим аспектом енергетичного переходу, як власне безвуглецева генерація. Система такого захисту має бути "прошита за замовчуванням" у створення нових енергетичних систем.

По-друге, погодити на міжнародному рівні пакет жорстких колективних санкцій, які теж запускаються автоматично у випадку атаки на енергосистему будь-якої країни. Ці санкції потрібно розробити превентивно, а не постфактум. Кожен агресор повинен знати масштаб наслідків, з якими зіткнеться він і його держава після атаки на енергетичний сектор іншої держави. [2]

По-третє, потрібна енергетика високого рівня стійкості. Українська енергетична система показала себе такою: в умовах війни ми зберегли її роботу, синхронізувалися з ENTSO-E, розпочали поставки електроенергії до ЄС. Але жодна система жодної країни не витримає постійних масових ракетних обстрілів.

Однією з важливих проблем стало те, що енергетична система в Україні радше централізована — тобто зосереджена в конкретних місцях, які росія таргетує як ракетні цілі. Отже, що більш децентралізованою ставатиме енергетична система в Україні, то безпечнішою вона буде.

Можна зробити висновок, що у світовому порядку денному має змінитися ставлення до енергетики. На сучасному рівні розвитку енергетика стала більшим, ніж просто галузь економіки.

Майбутнє людства залежить від енергетики. А майбутнє енергетики залежить від того наскільки ми зможемо гарантувати її безпеку. Нові загрози вже зрозумілі. Контури архітектури енергетичної безпеки для 21 століття сьогодні закладаються в Україні.

Перемога України стане перемогою всієї Європи, ми маємо на увазі і це: вона позбавить інші терористичні режими навіть ілюзії у можливість успіху. [3]

Отже, підсумувавши викладене можемо зробити висновок, що наразі Україна знаходиться в складному енергетичному становищі. Але підтримка партнерів, насамперед надання довгострокової фінансової допомоги, субвенцій, кредитів та

обладнання, стимулює вірити в краще майбутнє та будувати плани і реалізовувати їх.

Список використаних джерел

1. Про енергетичний перехід в Україні URL: <https://energytransition.in.ua/pro-enerhetychnyy-perekhid-v-ukraini/#bezpechna-enerhiya>.
2. Енергетична безпека URL: <https://www.kmu.gov.ua/reformi/ekonomichne-zrostannya/energetychna-bezpeka>.
3. Яким буде енергетичний сектор після війни? URL: <https://rdo.in.ua/article/yakym-bude-energetychnyy-sektor-pislya-viyny-yakyh-zmin-potrebuye-energetychnyy-sektor>.
4. Енергетична безпека: правила для нової ери URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/11/14/693771/>
5. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-%D1%80#Text>

УДК 504.38

ШКВАРИЛЮК Марта

аспірантка

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

ПРО НЕОБХІДНІСТЬ АДАПТАЦІЇ СТРАТЕГІЇ «ЗЕЛЕНОЇ» ЕНЕРГЕТИКИ ДО КЛІМАТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ

З 70х років минулого сторіччя для моделювання вибору стратегії через створення багатокритеріальних задач прийняття рішень використовується метод аналізу ієрархій, вперше запропонований Т. Сааті [1]. Суть даного методу полягає в тому, що завдання прийняття рішення структурується шляхом побудови багаторівневої ієрархії, яка включає компоненти (фокус ієрархії, критерії вибору, альтернативи), що порівнюються між собою з метою отримання оцінок інтенсивності взаємного впливу, на базі яких оцінюється перевага альтернатив відносно головної цілі [2]. Але складність поставлених завдань перед підприємствами «зеленої» енергетики, відмінності між ними і ризики їх діяльності вимагають складніших підходів до алгоритмів імплементації їх стратегії в зелену економіку. Зокрема таким можна вважати синергетичний підхід, який відображає нелінійну міжсуб'єктну взаємодію. Як наголошує С. Тульчинська «при неможливості створити детерміновану математичну модель поведінки окремої людини все ж таки можна сподіватися на досить точне передбачення середньостатистичної поведінки окремого представника соціальної групи. У цьому випадку стають корисними (на рівні статистичних закономірностей) математичні методи сучасної економічної синергетики» [3].

Україна є членом Європейського Енергетичного Товариства і імплементувала міжнародні угоди та зобов'язання в свою енергетичну політику, зокрема Паризьку угоду (рамковий документ щодо спільних дій, спрямованих на скорочення викидів парникових газів), Маніфест Вахау (декларація намірів співпрацювати задля більших зусиль із протидії змінам клімату), Угоду про асоціацію Україна-ЄС, Угоду мерів, директиви та інші документи ЄС у сфері енергетики, що дозволило створити Концепцію реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року [4]. Попри те, «Європейська зелена угода несе певні виклики і для України в контексті її втілення. Підвищені вимоги до якості певних видів продукції та технологій скоріше за все створять додаткові виклики для «промислового безвізового режиму». Посилення ринку вторинної сировини в ЄС призведе до зменшення експорту вторинної сировини в Україну. Це вплине на переробні підприємства, які на цей час залежать від імпорту таких матеріалів. Прагнення ЄС зменшити перевезення вантажів автомобільними транспортними засобами, призначеними для зменшення викидів, можуть вплинути на видачу дозволів для українських автотранспортних компаній» [5].

Україна має потужний потенціал у виробництві відновлюваної енергії – за різними оцінками це біля 70 мільйонів тонн нафтового еквівалента на рік. Однак, енергетика змушена буде адаптувати свою стратегію до кліматичної політики.

Басок Б. І. та ін. дають визначення стратегія адаптації до зміни клімату – це розроблення таких заходів та механізмів їх реалізації, які дозволяють технічно й економічно обґрунтованим способом з урахуванням сучасного і прогнозованого стану економіки виключити або послабити негативний вплив зміни клімату на рівень і якість життєдіяльності населення та економіки України [6].

Список використаних джерел

1. Saaty R.W. The analytic hierarchy process: what it is and how it is used? *Mathematical. Modeling*. 1987. Vol. 9. № 3-5.
2. Черняк Г. М. Обґрунтування та вибір стратегії забезпечення економічної безпеки енергетичних підприємств. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2016. Вип. 18. С. 92-96. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2016_18_21.
3. Тульчинська С.О. Синергетична парадигма розвитку економіки знань. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. URL: <https://economy.kpi.ua/uk/node/227>.
4. Розпорядження КМУ Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року: URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249573705>.
5. Івасечко О.Я., Мельник Б.П. Стратегія кліматичної політики “Green Deal”: особливості імплементації у ЄС та в Україні. *Регіональні студії*. 2021. №26. С. 43-48.
6. Басок Б. І., Базєєв Є. Т., Кураєва І. В. Адаптація комунальної теплоенергетики до змін клімату. *Вісник НАН України*. 2021, № 4. С. 60-75.

Секція 4
ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

УДК 336.6

ВИТВИЦЬКА Уляна

к.е.н, доцент

ШЕВАГА Василь

студент

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

**ДІЛОВА РЕПУТАЦІЯ ЯК ЧИННИК ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ
БЕЗПЕКИ КОМПАНІЇ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ**

В умовах посилення існуючих та появи нових загроз фінансово-економічній безпеці суб'єктів господарювання особливої значущості набуває виділення ключових чинників, які її забезпечують. При цьому, останнім часом, як зазначають науковці, все більше акценти зміщуються у бік нематеріальних чинників, одним із найвагоміших серед яких є ділова репутация компанії. Цей дороговартісний актив нині вважається найкращим засобом у конкурентній боротьбі.

Ділова репутация – це сукупність даних, що дають змогу охарактеризувати особу (як фізичну, так і юридичну) на предмет професійних можливостей, результативності, порядності тощо. Ділова репутация допомагає ухвалювати рішення про можливу подальшу співпрацю або партнерство [1].

Важливість ділової репутации підкреслює той факт, що одним із нових напрямів сучасного менеджменту, який починає запроваджуватись та активно розвивається у практиці вітчизняних компаній, є репутацийний менеджмент. Головною метою управління діловою репутацией є забезпечення зростання вартості компанії та посилення конкурентних позицій на ринку [2, С.13].

Міжнародна консалтингова компанія The RepTrak Company (раніше – International Reputation Institute), яка багато років досліджує вплив думки зовнішнього середовища про підприємство, виділяє такі основні складові ділової репутации:

- 1) гудвіл – грошове визначення ділової репутации підприємства;
- 2) імідж – здатність підприємства емоційно приваблювати;
- 3) фінансова стійкість – один із різновидів стабільності як показника здатності протистояти кризовим ситуаціям;
- 4) соціальна відповідальність – дії, що викликають довіру як у працівників, так і у суспільства;
- 5) репутация керівництва, яка не може бути нижча від репутации самого підприємства;
- 6) організаційна культура, яка формується одночасно з репутацией керівництва і відображає внутрішню атмосферу в колективі;

7) якість продукції, що виготовляється або послуг, що надаються, – в сучасних умовах неможливо співпрацювати з підприємством, що виготовляє неякісну продукцію [3].

Значущість певної складової ділової репутації насамперед залежить від цільової групи, зокрема, як виділяє Дуброва О. С. [4, С.39]:

- для інвесторів найбільш вагомими є відкритість та прозорість компанії, динаміка її розвитку, професіоналізм менеджерів та персоналу, наявність ефективно реалізованих управлінських рішень;
- для кредиторів – фінансові показники та їх динаміка;
- для персоналу – умови та оплата праці, система мотивації та організація роботи з персоналом;
- для покупців – відповідність заявленій якості продукції, співвідношення її ціни та якості;
- для органів влади – рівень соціальної відповідальності компанії, здійснення діяльності у межах правового поля;
- для акціонерів – зростання прибутковості капіталовкладень, репутація та професіоналізм менеджменту;
- для постачальників, сервісних організацій – репутація топ-менеджменту та компанії в цілому як надійного партнера.

Останніми роками все більше значення у формуванні позитивної ділової репутації набуває активна участі компанії у вирішенні ESG-факторів:

- «E» (Environment) – відображає позицію компанії щодо зміни клімату, раціонального використання ресурсів та мінімізації забруднення атмосфери;
- «S» (Social) – відображає зусилля компанії у створенні сприятливих умов праці, побудови взаємин з місцевими громадами й дотримання прав людини;
- «G» (Governance) – показник «майстерності» компанії у сфері управління: забезпечення прозорості та підтримки етичних принципів в управлінні, дотримання законів і побудови ефективних відносин з акціонерами [5].

За результатами дослідження корпоративної репутації, проведеного компанією The RepTrak Company, саме активність у ESG-напрямку входить до трійки основних факторів, які формують підтримуючу поведінку споживачів – тобто прагнення підтримувати компанію під час кризи, купувати її продукцію, довіряти їй та рекомендувати іншим споживачам [5].

Слід зазначити, що сьогодні для формування позитивної ділової репутації компаніям важливо не тільки пропонувати якісну продукцію, але й дотримуватися при цьому високих етичних норм, не тільки інформувати суспільство про участь у різноманітних соціальних та екологічних програмах й проєктах, а й демонструвати результати їх реалізації.

Отже, позитивна ділова репутація є стратегічним нематеріальним активом, що має важливе значення у формуванні теперішнього і майбутнього бізнесу, забезпечує отримання додаткових прибутків, створює конкурентні переваги та забезпечує фінансово-економічну безпеку компаній в умовах сучасних викликів.

Список використаних джерел

1. Барташевич А. Ділова репутація та її важлива роль у бізнесі. Адвокатська фірма GORO legal. Офіційний сайт. 2019. URL: <https://goro.ua/ua/post/business-reputation-and-its-important-role-in-business#:~:text>
2. Шкробот М. В. Репутаційний капітал в логістиці: Навч. посібник. Київ. КПІ ім. Ігоря Сікорського. 2022. 112 с. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/026b1298-e676-42bf-88f9-7686b145d1d4/content>
3. Ділова репутація. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.
4. Дуброва О. С. Ділова репутація підприємства: практичні аспекти управління. *Економіка та держава*. 2009. № 12. С. 38-41. URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/562071/mod_resource/content/1/
5. 2021 Global RepTrak 100. Невідомий і важливий ESG. Reputation Capital Group. Блог. URL: <https://reputationcapital.blog/2021/05/2021-global-reptrak-100-nevidomij-i-vazhlijiv-esg/?lang=uk&>

КРИХІВСЬКА Наталія

к.е.н., доцент

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

ДО ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ НАДІЙНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

В умовах фінансової нестабільності, яка характеризується коливанням факторів зовнішнього середовища, високим рівнем фінансових ризиків, одним з актуальних напрямів управлінської діяльності страхової компанії є забезпечення її фінансової надійності. Фінансова надійність страхової компанії визначається стійкістю та незалежністю від зовнішніх умов. На сьогодні управління фінансовою надійністю страхових компаній є важливим аспектом, який привертає увагу вчених і практиків. Це напрямок досліджень виявляється складним через комплексність самої концепції «фінансова надійність» та складнощі у формалізації процесу управління нею.

Період з 2020 по сьогоднішній день був і є непередбачуваним та складним для світової спільноти, примусивши суспільство адаптуватися до низки викликів, які суттєво вплинули на всі сфери життя. Пандемія COVID-19 та повномасштабне вторгнення росії в Україну — відзначилися серйозними наслідками для економіки, політики та соціуму в цілому. У цьому контексті страхові компанії стикнулися з унікальними викликами. Забезпечення фінансової надійності та здатність відповісти на потреби клієнтів у таких умовах є досить складним завданням.

Особливу увагу у напрямі забезпечення фінансової надійності страхової компанії варто приділити ризик-менеджменту. Зауважимо, що оскільки існує безпосередній зв'язок між здатністю страхової компанії адекватно реагувати на ризики, які притаманні страховій діяльності і фінансовим станом страхової компанії, велике значення має мінімізація фінансових ризиків. Тому саме ризик-менеджмент відіграє важливу роль в контексті забезпечення фінансової надійності.

На сьогодні, можна відслідкувати ряд проблем пов'язаних саме з фінансовою незалежністю, платоспроможністю та достатністю страхових резервів страхових компаній. Відповідно до зазначених проблем виникає ряд ризиків: ризик платоспроможності, ризик заборгованості, ризик резервів.

З іншого боку забезпечення фінансової стійкості страхових компаній здійснюється за допомогою перестраховування. У всіх ризикових та кризових ситуаціях підтримка страхових компаній з боку перестраховиків постає очевидним і доцільним, адже перестраховування – механізм, котрий забезпечує фінансову стійкість та рентабельність страхових операцій. Ринок перестраховування надає фінансову безпеку національному страховому ринку і, як наслідок, підвищує економічну стабільність у суспільстві. Співпраця з перестраховими компаніями може зменшити страхові ризики та розподілити їх між різними гравцями на ринку.

Однак, в день російського вторгнення регулятором була призупинена можливість перестраховання ризиків за кордоном. Але вже постановою НБУ від 10 лютого 2023 року ця заборона була скасована в зв'язку з тим, що через майже річні обмеження щодо сплати перестрахових платежів за кордон вітчизняні страхові компанії стикнулися із збільшенням ризиків, відмовою у співпраці певної кількості перестраховиків-нерезидентів. Водночас, регулятором були висунуті певні умови до страховиків для здійснення платежів за договорами перестраховання за кордон – включення до спеціального реєстру (Переліку страховиків), а також до перестраховиків – нерезидентів [1].

Процес глобалізації безсумнівно впливає на розвиток світового страхового ринку. Перестраховання ризиків за кордоном відкриває можливість збільшувати місткість вітчизняного страхового ринку, дає змогу ефективно та безпечно функціонувати. Тому питання залучення українського страхового ринку до світових ринків страхування та перестраховання є найважливішим до розгляду.

Серед заходів, які зможуть покращити сферу перестраховання в Україні є:

- уточнення у нормативно-правових актах та законах України таких понять як «ринку перестраховання», «перестрахова послуга», «договір перестраховання» тощо, адже це допоможе чітко та зрозуміло описати дії та визначити основні положення у сфері перестраховання;

- встановлення розміру мінімального статутного капіталу для перестраховиків;

- формування інституту професійних перестраховиків, що дозволить закріпити на вітчизняному ринку принципи та стандарти перестраховання і дасть можливість вирішити наявні проблеми у сфері надання якості послуг та посилення гарантій щодо виконання взятих на себе зобов'язань.

- розширення обсягу звітної інформації для перестраховиків, зокрема про надходження премій від перестраховувальників у розрізі окремих країн, діяльність перестрахових брокерів, інформація про посередників в державному реєстрі тощо.

Також основою управління фінансовою надійністю страхової компанії є фінансовий контроль. Фінансовий контроль посідає важливе місце в системі фінансового менеджменту, який є самостійною та специфічною функцією, зміст якого полягає в тому, що це є: по-перше, системою дій щодо спостереження за функціонуванням об'єкта щодо оцінки обґрунтованості й ефективності прийняття управлінських рішень та отриманих результатів; по-друге, системою дій, щодо перевірки дотримання та виявлення порушень законності фінансово-економічного законодавства, фінансової дисципліни суб'єктами фінансових відносин; по-третє, системою дій контролю планування фінансових показників в частині своєчасності та обґрунтованості розрахунків, що впливають на надходження доходів та раціональності їх ефективного використання; по четверте, системою дій щодо захисту фінансових інтересів всіх суб'єктів бізнесу і управління.

Обґрунтовано, що важливим інструментом вдосконалення механізму управління фінансовою надійністю страхових компаній є використання макроекономічного контролю через запровадження ефективного регулятора,

зокрема в даний час це – НБУ, що є важливим як для страхової компанії, так і для ринку страхових послуг України загалом.

Наприклад, спостерігаючи недосконалість методології в області коефіцієнтного аналізу фінансової надійності страхових компаній, можна запропонувати заходи удосконалення системи управління фінансовою надійністю: виокремлення основних коефіцієнтів фінансової надійності та уточнення їх нормативів; розроблення системи критеріїв та індикаторів оцінки рівня фінансової надійності; уточнення економіко-математичних методів та моделей, які надають можливість комплексно описувати всі складові системи фінансової надійності компанії; здійснення моніторингу та прогнозування основних індикаторів системи фінансової надійності страхової компанії на основі трендових моделей динаміки окремих її показників.

Отже, основними напрямками забезпечення фінансової надійності страхової компанії може стати ефективний ризик-менеджмент, здійснення комплексного фінансового контролю за діяльністю компанії та виважена політика перестраховування. Водночас, ключову роль у системі управління фінансовою надійністю відіграє державний регулятор – НБУ, що має забезпечити оновлення нормативно-правової бази, в яку входить затвердження ключових коефіцієнтів, розроблення системи оцінки, уточнення методів та моделей для більш точного визначення стану фінансової надійності. Також однією з головних задач є контроль та моніторинг ключових показників страхових компаній для забезпечення стабільності та розвитку страхового ринку.

Список використаних джерел

1. Гаврилко Т. О., Герасименко Я. О. Страхові ризики страхової компанії в період воєнного стану. *Наука і техніка сьогодні*. 2023. № 12(26). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-12\(26\)-241-252](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-12(26)-241-252)

КУЧЕРІВСЬКА Софія

к.е.н., доцент

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (Україна)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МАЙБУТНЬОГО: ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ЗАПОРУКА СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Прогрес нації залежить не лише від економічного процвітання, але й від добробуту її громадян протягом усього їхнього життя. У цьому прагненні забезпечення адекватного пенсійного забезпечення населення постає як критична мета для сталого розвитку суспільства. Гарантуючи надійний дохід на пенсії, надійна пенсійна система сприяє соціальній стабільності, зменшує бідність серед людей похилого віку та дає можливість людям продовжувати робити значний внесок у суспільство навіть у поважному віці.

Перш за все, надійні пенсії сприяють соціальній стабільності, зменшуючи ризик бідності літніх людей. Вихід на пенсію часто збігається зі зниженням працездатності. Без надійного джерела доходу люди похилого віку стають вразливими до фінансових труднощів, що потенційно посилює соціальні ризики, може призвести до соціальних заворушень і збільшити навантаження на державні ресурси.

У той же час, адекватні пенсії відіграють важливу роль у зменшенні бідності серед людей похилого віку. Статистичні дані показують непропорційну поширеність бідності серед людей похилого віку порівняно з працездатним населенням. Стабільна пенсійна система, і як мінімум, чітке розуміння фінансових перспектив при досягненні пенсійного віку, діє як буфер проти цих викликів, забезпечуючи передбачуване та надійне джерело доходу, яке виводить багатьох людей похилого віку з бідності. Це не тільки покращує якість їхнього життя, але й вивільняє державні ресурси, які можна спрямувати на інші нагальні соціальні потреби.

Крім того, надійне пенсійне забезпечення дає людям можливість робити значний внесок у суспільство протягом усього життя. Так, може бути передбачено більш гнучкий підхід до виходу на пенсію. Люди можуть частково або повністю піти на пенсію залежно від своїх уподобань і стану здоров'я, потенційно займаючись волонтерською роботою, наставництвом молодих поколінь або переслідуючи особисті інтереси. Ця активна участь сприяє розвитку почуття мети та соціального зв'язку, збагачуючи життя як окремої людини, так і спільноти.

На сьогодні пенсійна реформа займає важливе місце в порядку денному багатьох країн світу, не залежно від рівня розвитку економіки, з багатьох причин. По-перше, державні пенсії часто складають значну частку державних витрат. По-друге, демографічні проблеми в державі зумовлюють пошук додаткових джерел фінансування або оптимальної економії коштів в майбутньому. По-третє, у багатьох економіках низький рівень пенсійного забезпечення або його скорочення

посилює загрозу ймовірності зростання бідності населення. По-четверте, немає якогось одного шляху реформування. Уряди країн впроваджують свої заходи з урахуванням рівня розвитку економіки, фінансової грамотності населення, політичної довіри.

Дослідники пенсійних реформ з різних країн підкреслюють важливість розуміння зваженого підходу в узгодженні короткострокових і довгострокових наслідків, особливо при прямому переході від державної пенсійної системи до приватної. Через перенаправлення коштів з державного фонду у приватний сектор зменшується навантаження на державну систему у довгостроковій перспективі, однак, у короткостроковому періоді, посилює зростання боргу по виплатах. У той же час, пенсійна система держави, як ніяка інша, проявляє ідею справедливості та зв'язку між поколіннями, а проведення пенсійних реформ залежить або зачіпає ще такі цілі сталого розвитку як: гідна праця та економічне зростання, гендерна рівність, міцне здоров'я та благополуччя.

Перехід до недержавного пенсійного забезпечення покладає на людей більше відповідальності за планування та управління своїми пенсійними накопиченнями. Багато країн заохочують розвиток приватних пенсійних схем, у тому числі планів із визначеними внесками, де люди розпоряджаються своїми пенсійними заощадженнями з різним ступенем внесків роботодавця. Це дозволяє отримати потенційно більший прибуток, але накладає інвестиційний ризик на особу. Для цього потрібна фінансова грамотність і доступ до інвестиційних можливостей.

У той же час, недержавні альтернативні підходи можуть посилити існуючу нерівність. Люди з низькими доходами або ті, хто має обмежений доступ до планів роботодавця, можуть мати проблеми з належним заощадженням. Відповідно урядам необхідно розробити політику, яка заохочуватиме участь у приватних пенсійних схемах, розвивати фінансову грамотність, і гарантувати забезпечення захисту від грабіжницької фінансової практики.

У країнах, де підтримується корпоративна соціальна відповідальність, компанії пропонують власні пенсійні плани або збільшують внески до існуючих, щоб залучити та утримати ефективних працівників. Це проявляє довіру до роботодавців, має позитивний економічний ефект у перспективі та згладжує деякі соціальні ризики.

Як можливі альтернативні джерела доходів на пенсії розглядають:

- Відкладений вихід на пенсію: люди працюють довше через збільшення тривалості життя та потребу більше відкласти на пенсію. З одного боку, це може напружити робочу силу та обмежити можливості для молодих поколінь, але, з іншого, це дозволяє людям робити внески довше та потенційно збільшити свої пенсійні заощадження.

- Неповний робочий день на пенсії або робота на фрілансі: багато пенсіонерів обирають неповний робочий день, щоб поповнити свій пенсійний дохід і залишатися залученими. Це може принести користь економіці, забезпечивши досвідченими працівниками і сприяючи самореалізації громадян.

Забезпечення належного пенсійного забезпечення населення є не просто соціальним обов'язком, а стратегічним інвестуванням у сталий розвиток нації.

Звичайно, досягнення сталого пенсійного забезпечення потребує ретельного планування та впровадження. Такі фактори, як демографічні зміни зі старінням населення, економічне зростання та відповідальне фінансове управління і контроль з боку держави, відіграють, при цьому, вирішальну роль. Життєздатність пенсійної системи, що базується на приватних внесках, залежить від бажання працівників брати у ньому участь і робити внески, що, у свою чергу, залежить від того, чи довіряють учасники довгостроковій прихильності уряду цим цілям і чи є правила системи стабільними та зрозумілими для громадськості.

МАТІЇВ Марія

студентка

МАРИНЧАК Лілія

к.е.н., доцент

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

СТРАТЕГІЯ ЗБІЛЬШЕННЯ ДОХОДІВ ВІД МИТНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

З початку повномасштабного збройного вторгнення російської федерації у 2022 році управління державними фінансами зіткнулося з надзвичайними викликами, але Україна продемонструвала неабияку стійкість та адаптивність для забезпечення стабільності. Зовнішня підтримка разом із пожвавленням внутрішнього боргового ринку дозволила Уряду покрити значний бюджетний дефіцит, не вдаючись до емісійного фінансування. Війна серйозно вплинула на стабільність державних фінансів, погіршивши доходи через скорочення економічної активності, структурні зміни. Водночас вона призвела до збільшення витрат на оборону, що створило додатковий тиск на бюджет [1].

Коли держава настільки залежить від зовнішнього фінансування, то в разі його відсутності влада змушена робити неприємні кроки. Такі заходи вже запроваджували у 2023 році, коли темпи надходження коштів від партнерів почали падати.

27 грудня минулого року уряд погодив "Національну стратегію доходів" (НСД) до 2030 року. Цей документ визначатиме, як держава буде жити наступні шість років та фінансувати свої потреби, зменшуючи залежність від партнерів [2].

Національна стратегія доходів України (далі – НСДУ) – це дорожня карта реформування податкової та митної системи, а також удосконалення процедур податкового та митного адміністрування, яка необхідна для забезпечення потенціалу задоволення фіскальних потреб у середньостроковій перспективі. Вона також підтримує економічне зростання через зменшення нерівності та неефективності в політиці та адмініструванні доходів. Це бачення майбутньої системи доходів України, що надає чіткості та мети реформам.

Для того, щоб національна стратегія доходів була ефективною та успішною, вона повинна мати широку підтримку та політичну волю. НСДУ втілює стратегію фінансування видаткових потреб і забезпечення фіскальної стабільності у керований і сталий спосіб на протипагу довільним і непослідовним реформам.

Прийняття НСДУ засвідчує наміри Уряду України щодо пошуку шляхів збільшення доходів бюджету на стійкій основі, покращення надходження податків шляхом закриття існуючих можливостей для ухилення від оподаткування, підвищення рівня дотримання законодавства та боротьби з тіньовою економікою. Стабільні податкові надходження необхідні для фінансування першочергових

витрат воєнного часу, а також потрібні для задоволення нагальних потреб відновлення, реконструкції та модернізації у період повоєнного відновлення.

Стратегія підвищення внутрішніх доходів на середньострокову перспективу є важливим документом з огляду на те, що Україна прагне менше покладатися на зовнішні запозичення, оскільки хоче контролювати власний розвиток і стабільність. Крім того, НСДУ має на меті покращити ставлення громадськості та платників податків до повноти сплати податків та митних платежів, а також їхнє сприйняття податкового та митного адміністрування [1].

Необхідно відмітити, що основою зростання обсягів митних платежів є прискорення темпів економічного розвитку України.

По-перше, позитивний вплив на обсяг митних надходжень від ЗЕД здійснювали відносна стабільність обмінного курсу гривні до іноземної валюти. Оскільки, розрахунок по зовнішньоекономічних контрактах здійснюється в іноземній валюті, надходження митних платежів до бюджету є чутливими до коливань курсу євро та долара США.

По-друге, збільшення споживчого попиту на імпортні товари позитивно відобразилося на розмірі бюджетних надходжень від митних платежів. Збільшення обсягів митних платежів відбувається ще й за рахунок ефективності організаційних засад ДФС у напрямку посилення митного контролю, а саме, за правильністю визначення митної вартості товарів, країни походження та класифікації окремих видів товарів, а також попередження незаконного ввезення товарів на територію України [3].

У рамках адміністративного реформування Державної митної служби, яке визначено в Національній стратегії доходів з метою інституційного посилення митних органів, заплановано впровадження низки важливих заходів [4].

По-перше, щодо антикорупційних ініціатив, передбачається реалізація Антикорупційної програми Державної митної служби та запровадження атестації митників, використання натільних відеокамер для відео фіксації виконання фізичного контролю товарів та спілкування з громадянами на кордоні.

По-друге, планується налагодження співпраці з бізнес-сектором. Оперативним кроком повинен стати розвиток служби підтримки бізнесу (Help Desk), яка швидко реагуватиме на запити бізнесу. Це допоможе оцінювати та дотримуватись балансу між контролем і спрощенням митних процедур. Очікується на подальший розвиток та широке застосування програми спрощень для бізнесу, у тому числі Авторизованого економічного оператора (АЕО) та системи NCTS (Спільна транзитна система).

Третім аспектом є посилення міжнародного співробітництва. Воно передбачає обмін митною інформацією між країнами та спільний контроль на пунктах пропуску.

Четвертий напрям – це інституційний розвиток. Він включає підвищення зарплат митників до ринкового рівня, впровадження системи оцінки ефективності (КРІ), а також удосконалення управління персоналом через контракти, ротацію та особисту відповідальність.

П'ятий аспект полягає у розвитку ІТ та технічного оснащення. Планується впровадження нових ІТ-рішень, сумісних з ЄС, оновлення системи митного оформлення, управління ризиками, а також оснащення пунктів пропуску сучасними технічними засобами, такими як сканери, ваги та системи відео нагляду тощо.

В цілому, впровадження окреслених ініціатив дозволить зміцнити ефективність та прозорість митного адміністрування в Україні.

Список використаних джерел

1. Національна стратегія доходів до 2030 року. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_.pdf
2. Вінокуров Я. Вищі податки для ФОПів та перетворення митників на слідчих. Як держава планує зібрати більше доходів у наступні шість років? *Економічна правда*. 2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/12/27/708168/>
3. Хміль О. М. Фіскальна ефективність адміністрування митних платежів в Україні. 2018. URL: <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-2735/>
4. Міністерство фінансів України: Метою адміністративного реформування митних органів в рамках Нацстратегії є підвищення їх прозорості та ефективності. *Урядовий портал*. 2024. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minfin-metoiu-administratyvnoho-reformuvannia-mytnykh-orhaniv-v-ramkakh-natsstrategii-ie-pidvyshchennia-ikh-prozorosti-ta-efektyvnosti>

УДК 336.71

МАТІЙЧУК Віктор

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

МАРИНЧАК Лілія

к.е.н, доцент

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

ДИСТАНЦІЙНИЙ БАНКІНГ В УМОВАХ РИНКОВОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

Сучасні технології все більше стають для нас чимось звичним. Ще недавно можливість читати та отримувати актуальні новини зранку, не покидаючи ліжку, за допомогою декількох кліків по екрану смартфона було чимось небаченим. Сьогодні ж ми звикаємо та все більше інтегруємо сучасні технології з орієнтацією на можливість покращити якість нашого життя. Технології інтегруються не тільки в нашу щоденну рутину, вони також стають інструментом для бізнесу, активно впровадження якого дозволяє вирізнятися на ринку.

Активне впровадження новітніх технологій відбувається і у банківському секторі. В умовах активної конкуренції банки шукають нові методи залучення клієнтів, звертаючись до Інтернет-простору як потенційної сфери для залучення зацікавлених у використанні дистанційних банківських технологій. Це сприяє вдосконаленню та поширенню дистанційного банкінгу в Україні, що стає ключовою складовою стратегії розвитку фінансових установ країни. Із впровадженням інформаційних технологій в банківську сферу постає потреба у модернізації і створенні нових банківських продуктів і послуг, зокрема дистанційного банківського обслуговування. Однак, серйозною проблемою є недостатня кількість і застарілість даних щодо дослідження цієї сфери, що пояснюється швидким темпом розвитку та впровадженням новітніх інформаційних послуг в банківському секторі.

Віддалене дистанційне банківське обслуговування - загальний термін для технологій надання банківських послуг на підставі розпоряджень, переданих клієнтом віддаленим чином (тобто без його візиту в банк), найчастіше з використанням комп'ютерних та телефонних мереж. Законодавчо закріплено, що дистанційне банківське обслуговування – це комплекс інформаційних послуг за рахунком клієнта та здійснення операцій за рахунком на підставі дистанційних розпоряджень клієнта. Дистанційне обслуговування рахунку клієнт може здійснювати за допомогою систем «клієнт–банк», «клієнт – Інтернет – банк» (Інтернет-банкінг), «телефонний банкінг» тощо.

З часом розвиток дистанційного банківського обслуговування активізувався і став одним із ключових компонентів високоякісного обслуговування клієнтів. Якщо 20 років тому воно було лише додатковим сервісом, то тепер технологічно розвинене дистанційне обслуговування та широкий спектр послуг, доступних через нього, є однією з найважливіших передумов вибору банку для клієнтів.

Мета використання дистанційного банківського обслуговування полягає у забезпеченні доступу клієнтів до всіх функцій та послуг банку через різноманітні дистанційні канали, такі як Інтернет-банкінг, мобільний банкінг, телебанкінг тощо. Це дозволяє клієнтам самостійно здійснювати різноманітні фінансові та сервісні операції, використовуючи доступні продукти банку. Використання цих онлайн-технологій також дозволяє банкам економити кошти за рахунок зменшення витрат на оренду та обслуговування відділень, а також скорочення штату та витрат на заробітну плату.

Використання дистанційних систем дистрибуції банківських продуктів дозволяє залучити ширший сегмент клієнтів, незалежно від географічного розташування банківської установи. Засобами доступу клієнтів до дистанційного банківського обслуговування є мобільний телефон, персональний комп'ютер, смартфон та банкомат.

Поряд із перевагами та додатковими можливостями, які відкриваються перед банками в сфері обслуговування клієнтів з використанням засобів Internet-технологій, виникають певні труднощі, що охоплюють широкий спектр питань пов'язаних із фінансовими, технічними, кадровими, юридичними, психологічними аспектами, питаннями безпеки та ін., зокрема:

- фінансові проблеми пов'язані із вкладанням значного обсягу коштів на впровадження відповідних технологій надання банківських послуг через Internet та обслуговування цих технологій. В цілому ж, освоєння електронного бізнесу потребує значних інвестицій;

- технічні проблеми пов'язані із вибором системного програмного забезпечення для інтернет-комплексів, Веб-серверу, проксі-серверу, брандмауера, поштового серверу, FTP - сервера тощо;

- 1) кадрові проблеми пов'язані із потребою кваліфікованих фахівців для реалізації завдань банку в сфері технічного обслуговування та надання банківських послуг через мережу Internet;

- 2) юридичні проблеми, які характеризують наявність не вирішених питань в сфері регулювання "віртуальних" правовідносин;

- 3) психологічні проблеми, пов'язані із питанням психології та етики при роботі банку з клієнтом та клієнта з банком;

- 4) проблеми безпеки в системі Internet-банкінгу, пов'язані із передачею повідомлень та їх шифруванням.

В цілому ж, впровадження або більш активніше використання можливостей дистанційного обслуговування на базі Internet-банкінгу, як однієї з форм системи безперервного взаємозв'язку з клієнтами, дозволить банківським структурам:

- забезпечити ефективну організацію процесу обслуговування;
- призупинити та/або продовжити обслуговування в залежності від поточних індивідуальних можливостей та потреб клієнтів;

- знизити вартість надання послуг;

- зберегти і примножити фінансовий потенціал банківських структур та ін.

Використання засобів та прийомів дистанційного обслуговування об'єднає зусилля банків щодо створення та реалізації перспективної програми доведення

банківських послуг до клієнтів та забезпечить їх висококваліфікованими кадрами, спроможними швидко опанувати сучасні технології та достатньою мірою володіти методами банківської діяльності.

Серед комерційних банків на ринку виділяється банк з іноземним капіталом, один із перших іноземних банків в Україні – АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК». З самого початку свого існування банк ставив перед собою мету використовувати новітні технології для забезпечення зручності клієнтів. Банк надає можливості дистанційного банкінгу не лише для фізичних осіб, але й для юридичних осіб та підприємців, попри те, що реалізація цих технологій для даного сегменту клієнтів є набагато складнішою. Зокрема, Креді Агріколь Банк запустив СА+ Pro – це новий інтернет-банк для ІТ-підприємців та креативних індустрій, що пропонує підприємцям відкрити поточний рахунок повністю дистанційно, без візиту у відділення [6]. Ці рішення, насамперед, спрямовані на підтримку клієнтів із ІТ, рекламних агентств, дизайн-студій, кафе, представників крафтового бізнесу та інших приватних підприємців.

Із СА+ Pro де б ви не були, ви завжди можете здійснювати платежі та інші операції онлайн для малого і середнього бізнесу. Ну і, звичайно, це інтуїтивно зрозумілий інтерфейс та приємний дизайн. СА+ Pro став покращеною версією мобільного додатку СА+, який в трійці лідерів ринку згідно з відгуками користувачів на App Store і Google Play Store. Дистанційний банкінг для фізичних осіб є не менш важливим, адже клієнти Credit Agricole отримують усі переваги обслуговування в надійному банку, що належить до міжнародної групи, яка в ТОП–10 найбільших банків світу. Це комплексний підхід до потреб за допомогою сучасного мобільного СА+ для зручного щоденного банкінгу онлайн та постійний зв'язок клієнтів із їхніми менеджерами. Під час війни це особливо цінується, оскільки є можливість індивідуально підходити до запитів клієнтів, миттєво реагувати на їхні проблеми та шукати рішення разом. Це справді значна конкурентна перевага проти банків, які розвивають лише один канал підтримки клієнтів (діджитал).

Отже, сучасний конкурентний банківський ринок вимагає не лише надання клієнтам якісних продуктів, що дозволяють надійно зберігати та використовувати кошти. Споживач хоче ще більшого доступу до власних активів і потребує якісних технічних рішень для легкого самостійного управління своїми фінансами. У цьому контексті банки України використовують новітні технології та створюють платформи, які надають клієнтам можливість керувати своїми активами та використовувати нові банківські продукти та послуги дистанційно.

Список використаних джерел

1. Файдула М. В. Дистанційне обслуговування клієнтів банків та його розвиток в Україні. Тернопіль, 2018. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/28342/1/Файдула%20М.В..pdf>
2. Про затвердження Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті: Постанова Національного банку України. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0377-04>

3. Що таке Інтернет-банкінг? Дія.Бізнес - Головна сторінка. URL: <https://business.dia.gov.ua/handbook/finansovij-menedzment/so-take-internet-banking>
4. Особливості банківського обслуговування на основі Internet-технологій. FORINSURER: Форіншурер – журнал про страхування та InsurTech. URL: <https://forinsurer.com/public/03/10/16/774>
5. Новий інтернет-банк та дистанційне відкриття рахунку – що пропонує Креді Агріколь для підприємців - Banker.ua. Banker.ua. URL: <https://banker.ua/uk/projects/kredi-agrikol-dlya-pidpriyemciv/>
6. Розвиток мобільного банкінгу під час війни на прикладі СА+ від Credit Agricole. Vector. URL: <https://vctr.media/ua/rozvitok-mobilnogo-bankingu-pid-chas-vijni-na-prikladi-sa-vid-credit-agricole-216427/>

РОМАШКО Олександра

к.е.н., доцент

КОЦКО Анастасія

здобувач освіти

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

ОЦІНКА ВАЛЮТНОГО РИЗИКУ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУЦІЙ

Валютний ризик виникає через несприятливі коливання курсів іноземних валют, що впливають на активи, зобов'язання та позабалансові позиції. Основним підходом та інструментом управління валютним ризиком у банківських установах є лімітування, яке допомагає їм уникати занадто великих ризиків та забезпечувати стабільність їхньої фінансової діяльності в умовах валютних коливань [1].

Ліміти відкритої валютної позиції для банківських установ встановлені Інструкцією № 368 [2]. Розрахунок відкритої валютної позиції здійснюється відповідно до встановлених процедур та методик, які передбачені зазначеним документом. Ці ліміти є важливими інструментами для контролю ризиків, пов'язаних зі змінами валютних курсів та змінами валютного ринку, а їх дотримання дозволяє банкам забезпечувати свою фінансову стійкість та зменшувати ризики валютних втрат у відповідності з вимогами регуляторів.

Проведемо оцінку валютного ризику АТ «ПРАВЕКС БАНК» за останні 3 роки.

На рис. 1 наведена динаміка нормативу ризику загальної довгої відкритої валютної позиції (Л13-1), який визначається співвідношенням величини перевищення обсягу вимог за іноземною валютою та банківськими металами над обсягом зобов'язань у гривневому еквіваленті до регулятивного капіталу.

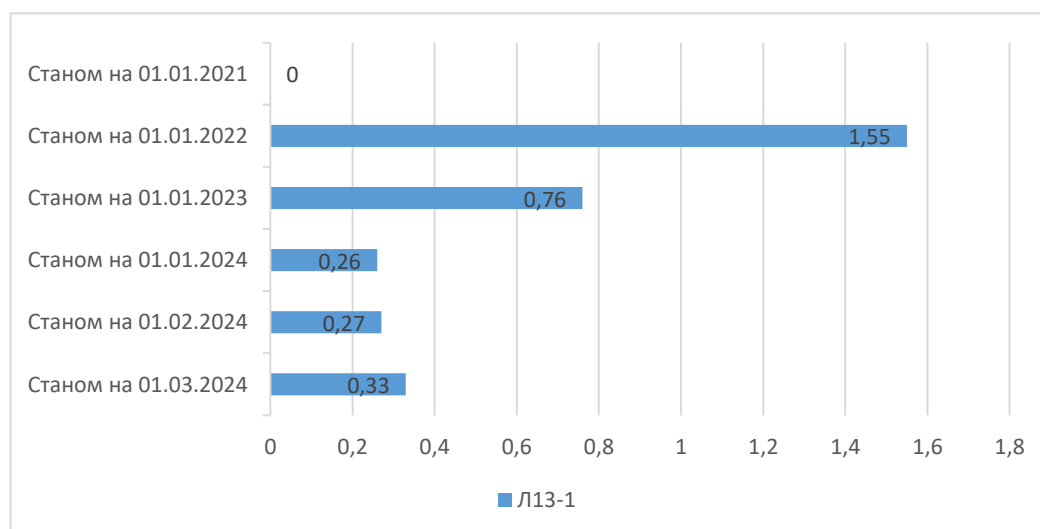

Рисунок 1 – Динаміка нормативу ризику загальної довгої відкритої валютної позиції (Л13-1) в АТ «ПРАВЕКС БАНК»

Джерело: розроблено авторами за даними [3]

На рис. 2 наведена динаміка нормативу ризику загальної короткої відкритої валютної позиції (Л13-2).

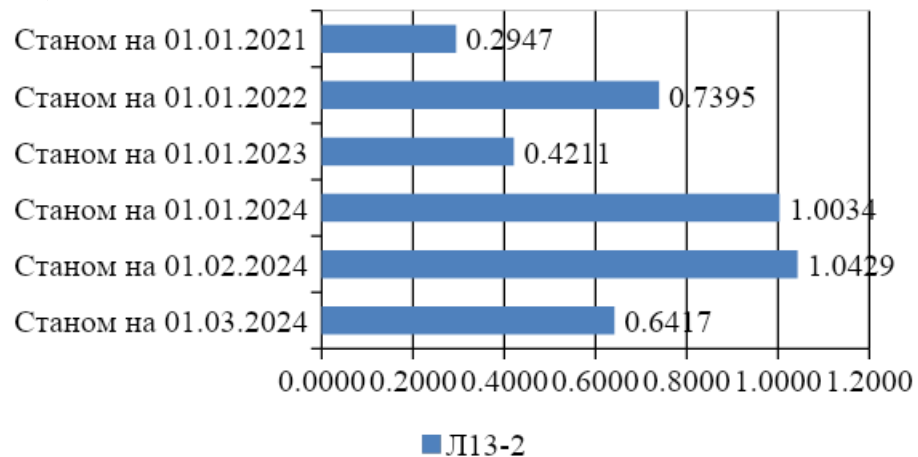

Рисунок 2 – Динаміка нормативу ризику загальної короткої відкритої валютної позиції (Л13-2) в АТ «ПРАВЕКС БАНК»

Джерело: розроблено авторами за даними [3]

Нормативні значення протягом обраних років були наступними [2]:

- 01.01.2021 рік – не більше 10% (Л13–1) та не більше 10% (Л13–2);
- 01.01.2022 рік – не більше 15% (Л13–1) та не більше 15% (Л13–2);
- 01.01.2023 рік – не більше 5% (Л13–1) та не більше 5% (Л13–2).

Протягом 2021–2023 років АТ «ПРАВЕКС БАНК» виконував обидва нормативи валютної позиції. З рис. 1 та 2 слідує, що ризик втрат внаслідок коливань валютних курсів є низьким, бо наявні значення впродовж усього аналізованого періоду знаходяться значно нижче порогових.

Ліміт довгої валютної позиції (Л13–1) характеризувався нестабільними коливаннями. У 2022 році значення показника було максимальним (1,55%), а причиною було нарощення обсягів кредитів у валюті, проте в наступні періоди даний норматив мав тенденцію до зниження. Це свідчить про те, що співвідношення перевищення зобов'язань за іноземними валютами над обсягами у гривневому еквіваленті відносно суми регулятивного капіталу зменшувалось.

Ліміт короткої валютної позиції (Л13–2) також мав мінімальні значення. Норматив Л13–2 демонстрував тенденцію до зростання у 2021 році на 0,4448 пп та на 0,5823 пп у 2023 році порівняно з попередніми періодами. Але в 2022 році відмічено зниження до рівня 0,4211%.

Також банком було дотримано:

- внутрішні ліміти валютної позиції у розрізі валют для доларів США та євро окремо і для загальної відкритої валютної позиції в абсолютному вимірі для всіх валют;

- субліміти для загальної короткої та довгої відкритої валютної позиції для готівки та банківських металів було дотримано.

Таким чином, на основі аналізу валютного ризику за пруденційними нормативами НБУ встановлено, що АТ «ПРАВЕКС БАНК» дотримується виконання лімітів валютних позицій, що є свідченням несхильності банку до вагомих валютних ризиків. Отже, банк в своїй роботі схиляється до політики

мінімізації валютного ризику, проте АТ «ПРАВЕКС БАНК» важливо і надалі продовжувати моніторинг та аналіз цього ризику для забезпечення стабільності та надійності банку.

Список використаних джерел

1. Петик Л.О., Нурієва В.Р. Управління валютними ризиками банківських установ в сучасних умовах. *Приазовський економічний вісник*. 2023. Випуск 4 (36). С. 86-91. URL: http://rev.kpu.zp.ua/journals/2023/4_36_ukr/16.pdf
2. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні. Постанова Правління Національного банку України від 28.08.2001 № 368. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text>
3. Офіційний сайт Національного банку України. Наглядова статистика. Пруденційні нормативи та ліміти валютної позиції (в розрізі банків). URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>

УДК 336.748

РОМАШКО Александра

к.е.н., доцент

ЯКОВІВ Андрій

студент

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ОПЕРАЦІЙ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ АТ «УКРСИББАНК»

Становлення і швидкий розвиток фондового ринку в Україні створює необхідні передумови для широкомасштабного й ефективного використання у сфері банківської діяльності операцій з цінними паперами, а аналіз ефективності операцій з цінними паперами є важливою складовою для оцінки роботи банку на даному ринку. Аналіз доцільно проводити за такими показниками: коефіцієнт дохідності операцій з цінними паперами, дохідність на 1 грн активів та частка доходів від операцій з цінними паперами, табл. 1.

**Таблиця 1 - Показники ефективності АТ «Укрсиббанк»
на ринку цінних паперів**

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Абсолютне відхилення 2022-2021	Коеф.росту 2022-2021	Абсолютне відхилення 2023-2022	Коеф.росту 2023-2022
Процентні доходи за інвестиціями в цінні папери, тис грн	1073793	4628627	8752522	3554834	4,31	4123895	1,89
Частка доходів від операцій з цінними паперами	0,18	0,39	0,60	0,21	2,20	0,21	1,54
Коефіцієнт дохідності операцій з цінними паперами, грн./грн.	16,10	6,67	6,59	-9,43	0,41	-0,07	0,99
Дохідність на 1 грн активів	140,02	40,29	27,60	-99,73	0,29	-12,69	0,68

Джерело: пораховано за даними [1]

Прямими результатами операцій банку з цінними паперами є доходи, пов'язані з цими операціями. До процентних доходів за операціями з цінними паперами належать [2, с. 82-87]:

- процентні доходи за цінними паперами, що рефінансуються НБУ, у портфелі банку на продаж;
- процентні доходи за цінними паперами, що рефінансуються НБУ, у портфелі банку на інвестиції.
- процентні доходи за іншими цінними паперами в портфелі банку на продаж.
- процентні доходи за іншими цінними паперами в портфелі банку на інвестиції.

Щодо динаміки величини доходів, то відмічене зростання впродовж останніх 3 років: за 2022 рік процентні доходи зросли у 4,31 рази у порівнянні з 2021 роком, а в 2023 році відбувся ріст ще в 1,89 рази.

Частка доходів від операцій з цінними паперами показує, на що саме АТ «Укрсиббанк» робить ставку при формуванні доходів. У 2021 році доходи банку склалися на 18% з доходів від інвестицій в цінні папери, тобто становили майже 1/5. У 2022 році цей показник вже складав 39%, тобто збільшився більш ніж вдвічі. І загальна величина доходів АТ «Укрсиббанк» на 2/5 складалася з доходів від цінних паперів. У 2023 році цей показник вже був на рівні 60%. Тобто загальні доходи банку більш ніж на половину, а саме 3/5 склалися з доходів від вкладень в різні цінні папери.

Бачимо з табл. 1, що після початку повномасштабної війни в 2022 році коефіцієнт дохідності, який показує величину доходів від операцій з цінними паперами на 1 грн. вкладень в цінні папери, стрімко впав з 16,10 до 6,67, тобто на 9,43 пункти. В 2023 році цей показник був майже на рівні попереднього року – 6,59. Даний тренд показника зумовлений значним нарощенням портфелю цінних паперів.

Наступним показником є дохідність на 1 грн. активів. Він показує величину вкладень на 1 грн. доходів від операцій з цінними паперами. Встановлено, що з 2022 року, як і в минулого показника, спадний тренд. З доходу 140 грн. на 1 грн. вкладено в цінні папери в 2021 році цей дохід за два роки впав до 27,60 грн., що на 112,40 грн. менше за базовий показник. Це означає, що дохідність цінних паперів знизилась порівняно з активами, але не потрібно вважати, що це сталося через зменшення інвестицій, оскільки активи банку зростали більшими темпами, ніж інвестиційні вкладення.

Отже, загалом аналіз ефективності вкладень в цінні папери показав, що діяльність АТ «Укрсиббанк» за цим видом операцій протягом всього періоду була ефективною, але після початку повномасштабного вторгнення коефіцієнт дохідності стрімко впав, тобто дохідність зменшилась, хоча залишилась на достатньому рівні.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт АТ «Укрсиббанк». URL: <https://ukrsibbank.com/>
2. Аналіз банківської діяльності / уклад. Н.О. Станіславчук. Умань: Візаві, 2018. 191 с. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/9280/1/analiz_bank.pdf

РУДИК Карина

студентка

КОРОЛЬ Світлана

к.е.н., доцент, докторант

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Державне пенсійне страхування є однією з найважливіших соціальних інституцій у будь-якому суспільстві. Воно забезпечує фінансову підтримку громадянам після виходу на пенсію, коли вони вже не здатні працювати. Це не лише допомагає зберегти гідний рівень життя для пенсіонерів, але й сприяє соціальній стабільності та економічній безпеці держави. Проте, державне пенсійне страхування стикається з багатьма викликами, які вимагають ефективних рішень та реформ. Класичні пенсії за віком базуються на довгостроковому договорі між працюючими людьми та тими, хто через старість вже не може працювати, але раніше підтримував літніх людей фінансово, сплачуючи страхові внески. У цьому контексті діє принцип страхової солідарності: всі вносять кошти, хоча й у різний час, і здійснюється горизонтальний перерозподіл доходів від тих, кого ще не торкнулася страхова подія, до тих, кого вона вже торкнулася. На відміну від інших видів страхування, де страхують несприятливі події в житті людини, у пенсійному страхуванні ризиком є тривалість непрацездатного періоду через похилий вік, тобто ризик довголіття.

Дохід у пенсійних системах забезпечується накопиченням певних фінансових ресурсів. Принцип фінансування суттєво відрізняє одну пенсійну систему від іншої. Традиційні системи страхування передбачають внески до пенсійного фонду протягом усього трудового життя особи. У цьому випадку пенсія надається за умови наявності страхового стажу, що означає період сплати внесків до пенсійних фондів. Пенсійне забезпечення має виконувати функцію захисту від бідності таким чином, щоб мінімальна пенсія завжди перевищувала поріг доходу, необхідний для отримання соціальної допомоги. Тому пенсіонери не повинні ставати клієнтами служб соціальної допомоги. Розмір пенсії після завершення трудової діяльності визначається пропорційно до заробітної плати, яку людина отримувала.

Практичні аспекти фінансового забезпечення державного пенсійного забезпечення вказують на те, що станом на 1 січня 2024 року кількість пенсіонерів в Україні становила 10,516 мільйона осіб, що є зменшенням порівняно з 10,687 мільйонами на початку попереднього року. За даними Пенсійного фонду України, у 1991 році в країні було 13,1 мільйона пенсіонерів, а за наступні два роки їхня кількість зросла до 14,2 мільйона. Починаючи з 1994 року, спостерігається поступове зменшення кількості пенсіонерів в середньому на 2% щороку у таблиці 1.1 зображено кількість пенсіонерів з 2019-2024 рік.

Таблиця 1.1 – Кількість пенсіонерів в Україні

Рік	Кількість пенсіонерів, млн. ос.
2019	11,5
2020	11,3
2021	10,9
2022	10,8
2023	10,6
2024	10,5

Джерело: складено за даними [1-3]

Протягом періоду з 2019 по 2024 роки кількість пенсіонерів в Україні зменшується. У 2019 році кількість пенсіонерів становила 11,5 мільйонів осіб, і ця цифра залишалася на аналогічному рівні в 2021 році. Проте, починаючи з 2020 року, спостерігається поступове зниження: у 2020 і 2022 роках кількість пенсіонерів становила 11,3 мільйонів, у 2023 році – 10,9 мільйонів, а у 2024 році – 10,8 мільйонів.

Така тенденція може бути наслідком демографічних змін, еміграції, а також змін у законодавстві щодо пенсійного віку та умов виходу на пенсію. Загалом, зменшення кількості пенсіонерів вказує на потенційний вплив на соціальну політику держави, фінансове навантаження на пенсійний фонд та економіку в цілому. Зменшення кількості пенсіонерів може мати як позитивні, так і негативні наслідки для держави. З одного боку, це може знизити фінансове навантаження на пенсійний фонд, але з іншого боку, скорочення кількості пенсіонерів може свідчити про збільшення демографічного навантаження на працююче населення. Це вимагає від держави продуманої соціальної політики, спрямованої на підтримку як молодого, так і старшого покоління, а також стимулювання економічного зростання для забезпечення стабільного фінансування пенсійної системи. Велика війна в Україні серйозно вплинула на економіку країни, загостривши та прискоривши болючі процеси. Однією з найсерйозніших проблем є демографічна криза, так як значна частина українців виїхала за кордон і збільшилася кількість людей з інвалідністю.

За даними ООН, Україна входить до числа 15 країн світу з найшвидшим темпом скорочення населення. Очікується, що протягом найближчих десятиріч скорочення населення буде переважно за рахунок працездатного віку. Якщо нинішні показники народжуваності, смертності та міграції залишатимуться незмінними, ООН прогнозує зменшення чисельності населення України на 28% до 2050 року. При цьому частка людей віком 60 років і старше зросте до 32%.

Це має серйозні наслідки для економіки:

Через зменшення кількості працюючих, які сплачують єдиний соціальний внесок (ЄСВ), страхові внески в солідарну систему зменшилися на 25%. За даними за 2022 рік, економічна активність знизилася на 30%.

Співвідношення застрахованих осіб до пенсіонерів зараз становить 1:1, тобто один працюючий українець фактично утримує одного пенсіонера. Через міграцію це співвідношення може ще більше погіршитися, що негативно вплине на фінансування солідарних пенсій. Середній розмір пенсії (4623 грн) часто не

покриває базових потреб людини і є найнижчим в Європі. Коефіцієнт заміщення (відсоток від зарплати, який людина може отримувати як пенсію) становить близько 30%, тобто при виході на пенсію доходи людини зменшуються втричі. Усі ці фактори збільшують ймовірність негативних наслідків для пенсійної системи та кожного українця. Є ризик, що пенсійну систему не зможуть фінансувати лише за рахунок страхових внесків. Це може призвести до вимушеного перегляду параметрів страхової системи, таких як підвищення пенсійного віку або збільшення страхових внесків, або до зменшення розміру пенсій. У результаті це призведе до подальшого зниження коефіцієнту заміщення та падіння рівня життя пенсіонерів.

Ігнорувати таку ситуацію – більше ніж безвідповідально. Україна не може дозволити собі відкладати вирішення цієї проблеми. Важкі часи вимагають важливих і системних рішень.

Враховуючи тенденцію до зменшення кількості пенсіонерів в Україні з 2019 по 2024 роки, важливо також проаналізувати розмір пенсій за цей період. Аналіз розміру пенсій дозволить отримати більш повне розуміння ситуації з пенсійним забезпеченням у країні. У табл. 2 проаналізовано розмір пенсій за 2019-2024 року.

Таблиця 2 – Розмір пенсії за 2019-2024 роки

Види пенсій	2019	2020	2021	2022	2023	2024
За віком	2648,24	3064,77	3538,97	4013,17	4497,37	4981,57
По інвалідності	1994,94	2480,41	2679,45	2878,49	3077,53	3276,57
По втраті годувальника	2254,57	2699,70	3012,50	3325,30	3638,10	3950,9
За вислугу років	2476,92	2841,74	3205,53	3569,32	3933,11	4296,90
Соціальна пенсія	1499,59	1644,25	1786,06	1927,87	2069,68	2211,49
Утримання суддів	28702,37	45874,27	67961,39	90048,51	112135,63	134222,75
Пенсії військовослужбовців	4682,05	5303,01	5583,21	5583,21	5863,41	6143,61

Джерело: складено за даними [1-3]

Аналізуючи дані про розмір пенсій в Україні за період з 2019 по 2024 роки, можна зробити кілька важливих висновків. Протягом цього періоду спостерігається стійке зростання розміру пенсій для всіх категорій пенсіонерів, що відображає тенденцію до підвищення рівня соціального забезпечення в країні.

1. Пенсії за віком зросли з 2648,24 грн у 2019 році до 4981,57 грн у 2024 році. Це значне збільшення вказує на те, що держава приділяє більше уваги забезпеченню гідного рівня життя для пенсіонерів.

2. Пенсії по інвалідності також демонструють позитивну динаміку, зростаючи з 1994,94 грн у 2019 році до 3276,57 грн у 2024 році. Це свідчить про посилення підтримки для цієї вразливої категорії населення.

3. Пенсії по втраті годувальника зросли з 2254,57 грн у 2019 році до 3950,90 грн у 2024 році, що є позитивним сигналом для родин, які втратили годувальника.

4. Пенсії за вислугу років підвищилися з 2476,92 грн у 2019 році до 4296,90 грн у 2024 році, що відображає визнання державою важливості трудових заслуг громадян.

5. Соціальні пенсії зросли з 1499,59 грн у 2019 році до 2211,49 грн у 2024 році, що свідчить про поступове підвищення мінімальних стандартів життя.

6. Утримання суддів продемонструвало найбільш значне зростання, збільшившись з 28702,37 грн у 2019 році до 134222,75 грн у 2024 році. Це може бути обумовлено реформами в судовій системі та прагненням забезпечити високі стандарти життя для суддів.

7. Пенсії військовослужбовців зросли з 4682,05 грн у 2019 році до 6143,61 грн у 2024 році, відображаючи визнання важливості служби для держави та потреби у підтримці військових пенсіонерів.

Світові фінансові кризи, які виникають у світовій економіці останніми роками, суттєво впливають на діяльність пенсійних систем країн Європейського Союзу та України. Вони підірвали фінансовий стан цих систем і не сприяли збільшенню доходів громадян пенсійного віку. Зокрема, кризові явища у фінансовій сфері негативно позначаються на інвестиційних доходах цінних паперів, що використовуються в накопичувальних пенсійних програмах, що призводить до зниження вартості пенсійних активів учасників цих програм.

Військові дії та введення воєнного стану в Україні протягом останніх двох років мають прямий вплив на подальше реформування національної пенсійної системи. Значна частина зобов'язань держави перед пенсійною сферою забезпечується за рахунок фінансових ресурсів міжнародних фінансових інститутів. Ці події також впливають на країни ЄС, оскільки вони змушені також збільшити видатки на оборонні сектори. При цьому запропоновані урядами Європейського Союзу заходи щодо реалізації пенсійних реформ, такі як підвищення пенсійного віку, високі ставки страхових пенсійних внесків та тривалий страховий стаж, не завжди зустрічають позитивний відгук у суспільстві. Тому, власне, їх потрібно ретельно пояснити спеціалізованим фінансовим інститутам, щоб вони могли оцінити їхню практичну доцільність.

Таким чином, нинішня ситуація вимагає комплексних і системних рішень для забезпечення фінансової стабільності пенсійної системи України та підвищення рівня життя пенсіонерів. Війна лише підкреслила нагальну потребу в таких змінах, які не можна більше відкладати.

Список використаних джерел

1. Скільки пенсіонерів в Україні – статистика на початок 2024 року. *Fakty*. 2024р.
URL: https://osvita.ua/vnz/reports/gov_reg/17724/.https://journals.pdu.khmelnytskyi.ua/index.php/podilian_bulletin/article/view/320/283
2. Розподіл пенсіонерів по видатках та розмірів пенсій. *Пенсійний фонд України*. URL: <https://www.pfu.gov.ua/382153-stanom-na-01-01-2019-roku/>
3. Жук А. Сучасний стан та перспективи розвитку системи пенсійного страхування в Україні. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/89309/1/Zhuk_bachelor_thesis.pdf.

УДК 336.27:330

САВЧИН Любов
асистент
ПРОЦЮК Наталія
студентка

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

ПЕРМАНЕНТНИЙ ДЕФІЦИТ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ТА УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ

Тема державного боргу та його частки у ВВП в розвинених країнах залишається надзвичайно актуальною в сучасному світі. На початку другого тисячоліття країни "Великої Сімки" стикаються з численними економічними, фінансовими і соціальними викликами, що вимагають уваги до проблеми державного боргу.

Зовнішній державний борг є заборгованістю держави за залученими з-за кордону коштами у вигляді позик і кредитів іноземних банків та міжнародних фінансових установ, відсоткам, що сплачуються по них, а також коштами, отриманими шляхом розміщення на міжнародних ринках державних цінних паперів. Для аналізу рівня боргової безпеки економісти часто використовують такий критерій, як відношення загального обсягу державного боргу до ВВП. Відповідно до Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України критичним рівнем вважається 55% [4]. Необхідно зазначити, що граничне значення цього коефіцієнта в Бюджетному кодексі України встановлено на рівні 60%. Проте для країн, що розвиваються, найвищим безпечним рівнем встановлено таке значення на рівні 50% від ВВП. Слід відзначити, що державні запозичення завжди були й залишаються найпоширенішим способом фінансування видатків держави. Саме тому постійне зростання обсягу державного боргу є поширеним явищем серед практично усіх країн світу [1, 2], табл. 1.

У розвинутих зарубіжних країнах не існує єдиної (уніфікованої) моделі управління державним боргом. Виокремлюють три основні моделі інституційного забезпечення управління державним боргом:

1. Банківська модель – центральний банк країни здійснює управління державним боргом.
2. Урядова модель – управління державним боргом здійснює певна урядова структура (Міністерство фінансів, Державне казначейство та ін.).
3. Агентська модель – окрема структура (агентство) вибирає найоптимальніші методи управління державним боргом [1].

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну має величезний вплив на економічну активність: реальний ВВП різко скоротився, інфляція різко зросла, а бюджетний дефіцит сягнув безпрецедентного рівня. Військові видатки у бюджеті 2022 року збільшилися на 387 млрд. грн. [4]. У цьому зв'язку про сталий розвиток країни здавалось би говорити немає сенсу.

Таблиця 1 – Частка державного боргу у ВВП країн «великої сімки» за період 2007–2023 р [1, 5]

Країна	Німеччина	Франція	Італія	Велика Британія	США	Канада	Японія
2007 р.	39,6	59,4	101,3	45,1	55,6	38,8	134,8
2008 р.	42	64,9	104,6	55,7	64	43,7	139,8
2009 р.	46,1	73,8	116,2	70	76,3	52,2	158,4
2010 р.	54,3	76,5	114,8	83,4	85,6	52,3	161,6
2011 р.	53,9	79,7	108,5	97,2	90,2	53	177,5
2012 р.	55,6	89	127,2	101,5	94,4	54,8	185,1
2013 р.	52,7	89,8	135,2	97,5	96,6	51,7	187,4
2014 р.	53,5	97,7	149	108,6	97,1	50,3	193,4
2015 р.	50,5	98	150,4	107,6	97,8	54,7	198
2016 р.	49,3	89,2	121,6	77,6	81,8	18	149,5
2017 р.	45,5	89,4	121,3	76,2	80,4	12	148,1
2018 р.	42,8	89,2	121,8	75,4	81,1	11,6	151,1
2019 р.	40,7	88,9	121,7	74,6	83,1	8,5	51,7
2020 р.	46,1	101,2	141,5	93,6	98,3	15,7	162,3
2021 р.	47,2	100,4	137,4	94,1	98,3	15,4	156,7
2022 р.	45,8	101,4	132,7	98,5	95,1	14,2	161,5
2023 р.	46,5	99,6	132,6	99	96,7	14,6	158,5

Однак, у сучасному світі майже не існує країни, яка б не мала боргу перед зовнішніми чи внутрішніми кредиторами. Японія, є «антилідером» щодо обсягу боргу серед країн великої сімки та посідає перше місце в рейтингу співвідношення боргу до ВВП країни [3]. Попри це економіка Японії — одна з найрозвиненіших економік світу з високим індексом людського розвитку. Політика управління державним боргом Японії спрямована на випуск державних облігацій. Основна мета – забезпечення стабільного фінансування національних рахунків та мінімізація витрат [3].

Уряд Японії випускає державні облігації (JGB), які можна розділити на два типи - загальні галузеві облігації (будівельні, облігації спеціального фінансування дефіциту, облігації на реконструкцію та облігації відшкодування); облігації фіскальних інвестицій та позик (FILP Bonds). що випускаються з однаковою процентною ставкою та терміном погашення 2 - 40 років. Органи влади Японії гнучко коригують суму випуску відповідно до ринкового середовища та інвестиційних потреб учасників ринку [3].

Особливістю управління державним боргом у Японії є різноманітність та специфічність облігацій. Країна “розбиває” цінні папери, аби заохочувати населення до інвестування задля покращення рівня життя та добробуту країни, наприклад, будівельні облігації, облігації спеціального фінансування дефіциту, облігації на реконструкцію та облігації відшкодування і т.д. [2, 3].

У Японії коштом державного боргу фінансуються дорожнє будівництво, роботи з розвитку авіаційного і залізничного транспорту, системи зв'язку, витрати з ліквідації наслідків стихійних лих. Тобто позики Японії мають інвестиційно-інноваційне спрямування. У Японії близько 70% державних облігацій купує Банк

Японії, більшість решти – японські банки та цільові фонди: власниками державного боргу країни є, переважно, внутрішні кредитори, що дає можливість Японії бути незалежною від міжнародних партнерів та інвестиційно привабливою для кредиторів. Завдяки цьому ціни та прибутковість цінних паперів ізольовані від впливу світового ринку, а їх чутливість до зміни кредитного рейтингу зменшується [3].

Державний борг Японії майже вдвічі перевищує обсяг ВВП країни, зростає дефіцит торгівлі. Безперечно, величезний вплив на економіку країни мала і криза COVID-19. Останнім часом країна повідомила про дефіцит торгівлі. Це означає, що вартість її імпорту перевищує вартість експорту [3]. Торгівля країни залишалася неактивною, тож прибутковість державних облігацій становила близько 0%. Очікується, що державний борг матиме тенденцію до зростання аж до 2026 року [3].

Управління державним боргом вимагає комплексного підходу, аналізу різних джерел фінансування та забезпечення його сталого зменшення, серед яких можуть бути запропоновані наступні напрями:

1. Розробка стратегії залучення зовнішніх кредитів та ефективного управління зовнішнім боргом з метою зниження ризиків і залежності від зовнішніх кредиторів.

2. Збереження фіскальної дисципліни має важливе значення для керування державним боргом. Уряд повинен забезпечити, щоб рівень витрат відповідав можливості генерувати доходи.

3. Диверсифікація джерел фінансування. Держави можуть розглядати можливості диверсифікації джерел фінансування для зменшення ризиків, пов'язаних з великою залежністю від одного джерела. Це покращить здатність уряду залучати кошти в різних ринкових умовах та знизити вразливість до зовнішніх шоків.

4. Стимулювання фінансової включеності може сприяти зниженню державного боргу. Забезпечення доступу до фінансових послуг, таких як банківські та кредитні послуги, може стимулювати економічну активність, розвивати підприємництво та збільшувати податкові надходження. Це, в свою чергу, може позитивно вплинути на здатність уряду обслуговувати та повертати свій борг.

Список використаних джерел

1. Макар О. П., Ільницька-Гикавчук Г. Я., Дулин І. С. Світовий досвід управління державним боргом та перспективи його застосування в Україні. *Ефективна економіка*. 2013. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2435>
2. Койло В. В. Зарубіжний досвід управління зовнішнім боргом. *Гроші, фінанси і кредит*. 2017. № 5 (61) С. 199-204. URL: http://psae-jrnl.nau.in.ua/journal/5_61_2017_ukr/30.pdf.
3. Мигаль М. Управління державним боргом: світовий досвід для України. *Інститут аналітики та адвокації*. URL: <https://iaa.org.ua/articles/upravlinnya-derzhavnym-borgom-svitoviy-dosvid-dlya-ukrayiny/>

4. Зовнішній державний борг України (2009-2023). *Ставки, індекси, тарифи*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/foreign/>

5. Розмір чистого державного боргу країн G7 у % до ВВП. *Statista.com*. URL: <https://www.statista.com/statistics/1370943/g7-government-net-debt-share-gdp/>

УДК 342.9

СМОЛІЙ Богдан
студент**ГОРАЛЬ Ліліана**
д.е.н., професор

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

ПРИНЦИПИ ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ДЛЯ НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

В суспільстві виникла дискусія щодо дієвості системи публічних закупівель в мережі неприбуткових організацій, до яких чинний Податковий кодекс (ПКУ) відносить ті підприємства, установи, організації, які не є платниками податку на прибуток згідно з п. 133.4 (п.п. 14.1.121) ПКУ [1]. Зокрема до них за окремими ознаками відносяться ті, що створені для провадження наукової, освітньої, культурної, оздоровчої, екологічної, релігійної, благодійної, соціальної, політичної та іншої діяльності з метою задоволення потреб та інтересів громадян у межах, визначених законодавством України, без мети отримання прибутку.

Основними вимогами, за якими виокремлюють неприбуткові організації є наступні:

- створені та зареєстровані в порядку, визначеному законом, що регулює діяльність відповідної неприбуткової організації;
- установчі документи містять заборону розподілу отриманих доходів (прибутків) або їх частини серед засновників;
- установчі документи передбачають передачу активів одній або кільком неприбутковим організаціям відповідного виду;
- внесені контролюючим органом до Реєстру неприбуткових установ та організацій.

Під час другої (гарячої) фази широкомасштабної війни росії в Україні благодійні організації, фонди, громадські та інші організації, як неприбуткові, стикнулися з утрудненням процедури закупівель товарів військово-оборонного призначення, що стало причиною прийняття Постанови Кабінету міністрів України від 28.02.2022 № 169 «Про деякі питання здійснення оборонних та публічних закупівель товарів, робіт і послуг в умовах воєнного стану». Однак дана Постанова залишила остронь закупівлі до 50 000 грн. [2]. Міністерство економіки України зазначає: «...Постанова КМУ № 169 встановлює правило незастосування процедур публічних закупівель, а також спрощених закупівель для здійснення закупівель, що відповідно до положень Закону України «Про публічні закупівлі» повинні проводитись шляхом проведення процедур закупівель (спрощених закупівель), тобто публічних закупівель, вартістю, що перевищує 50 000 гривень. Тобто, для здійснення закупівель товарів, робіт та послуг, вартість яких не перевищує 50 000 гривень, замовник зобов'язаний дотримуватися принципів проведення публічних закупівель та може застосувати електронну систему закупівель, а також електронні

каталоги для закупівлі послуг. У випадку здійснення публічних закупівель без використання єдиної електронної системи замовник зобов'язаний оприлюднювати в електронній системі закупівель звіт про укладені договори про закупівлю, укладені без використання єдиної електронної системи закупівель відповідно до статті 3 Закону» [3].

До неприбуткових організацій відносяться також і заклади освіти, в їх числі і вищої освіти, які надають платні освітні послуги здобувачам. Дані кошти належать до спеціального фонду університету і, власне, щодо них і виникають пропозиції по відміні в частині використання даного фонду для матеріально-технічного оснащення відмінити дію Закону «Про публічні закупівлі» та Постанови [2].

Однак, завдяки публічним закупівлям досягається ефективність дії механізму регулювання кон'юнктури ринку та уникнення проявів корупції в органах державної влади. Як зауважує Н. Суходольська: «Для уникнення корупційних ризиків, необхідним є внесення змін до законодавства, шляхом: використання електронних торгів; спрощення системи проведення процедур державних закупівель та її доступність; чіткого формулювання законодавчої норми та уникнення колізій між юридичними нормами; встановлення необхідних та об'єктивних стандартів поведінки та проведення процедур держзакупівель, включаючи визначення термінів та понять на законодавчому рівні (пов'язані особи, змова тощо); імплементації міжнародних стандартів» [4].

Таким чином, трансформація системи публічних закупівель, орієнтуючись на міжнародне право, повинна відбуватися на основі поєднання таких елементів, які доповнюють і підсилюють дію один одного:

- формування державних потреб залежно від цілей, завдань, і функцій держави;
- фінансування державних потреб (з бюджетних та позабюджетних джерел);
- звітність виконання контрактів, договорів;
- проведення контролю (у тому числі фінансового) за правильністю застосування норм про державне замовлення, ефективністю та якістю задоволення державних та муніципальних потреб, економністю та цілеспрямованістю використання фінансових ресурсів країни [5].

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України. Чинна редакція. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

2. Про деякі питання здійснення оборонних та публічних закупівель товарів, робіт і послуг в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 № 169 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/335-2022-%D0%BF#Text>.

3. Лист Міністерства економіки України від 09.03.2022 № 3304-04/9472-06 «Щодо змін, внесених до порядку закупівель у період воєнного стану»: URL: <https://radnuk.com.ua/pravova-baza/lyst-minekonomiky-shchodo-zmin-vnesenykh-doporiadku-zakupivel-u-period-voiennoho-stanu>

4. Суходольська Н. А. Загальна характеристика системи публічних закупівель товарів, робіт і послуг в Україні *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична.* 2022. Випуск 33/2022. С. 28-34

5. Fazekas M., Blum J. Improving Public Procurement Outcomes : Review of Tools and the State of the Evidence Base. *Policy Research Working Paper.* 2021. No. 9690. World Bank, Washington, DC.

СТЕПАНЮК Ольга

к.е.н, доцент

НАЙДА Олександр

студент

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

ВПЛИВ КРИПТОВАЛЮТИ НА ЕКОЛОГІЮ: ЗАГРОЗИ ТА МОЖЛИВОСТІ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Ключовим елементом функціонування багатьох криптовалют вважається процес майнінгу. Він відіграє важливу роль у екосистемі, оскільки забезпечує створення цифрової валюти та гарантує децентралізоване управління і безпеку самої мережі. Майнери, тобто, виконавці такого процесу, додаючи нові блоки до ланцюжка транзакцій, отримують винагороду у вигляді криптовалюти, яку вони «майнили». Ще у далекому 2009 році, коли виникла перша криптовалюта – біткоїн, для забезпечення процесу майнінгу було достатньо й домашнього комп'ютера. Проте, з плином часу, ринок криптоактивів зростає, що зумовило збільшення вимог до обчислювальної потужності обладнання. Це стало передумовою до створення так званих майнінг-ферм, що являють собою великі вентилязовані приміщення із високотехнологічним обладнанням, що безупинно виконує складні обчислення та забезпечує сам процес майнінгу.

Перетворення майнінгу із локального процесу у висококонкурентний бізнес призвело до значного споживання електроенергії для його забезпечення, що негативно впливає на навколишнє середовище. Каталізатором активного обговорення цієї проблеми став твіт Ілона Макса, головного виконавчого директора автомобільної компанії «Tesla», який заявив про відмову приймання платежів за автомобілі власної компанії біткоїном внаслідок їх негативного впливу на екологію. Також, таке рішення прийняло багато організацій, найпомітнішою з яких став американський підрозділ екологічної організації «Greenpeace» [1, 2].

Також, негативний вплив криптовалюти на навколишнє середовище проявляється через накопичення електронних відходів, який виникає через те, що процес майнінгу здійснюється за допомогою одноцільових пристроїв, які швидко зношуються або застарівають в зв'язку постійного покращення енергоефективності сучасного майнінгового обладнання [3].

Згідно даних ресурсу «Digiconomist», структура екологічного сліду біткоїну станом на 25 травня 2023 року виглядає наступним чином [4]:

- вуглецевий слід становить 56,83 млн. тон викидів CO₂, що еквівалентно вуглецевому сліду всієї Португалії;
- споживання електроенергії становить 101,88 терават в годину, що можна порівняти до потужності споживання у Казахстані;
- електронні відходи становлять 56,86 кілотон, що можна зіставити із відходами невеликого ІТ-обладнання Нідерландів.

Проте, існують дослідження, які стверджують про те, що біткоїн використовує менше енергії, ніж вважають. Центр альтернативних фінансів Кембриджського університету (CCAF) обчислив частку біткоїну у загальносвітовому споживанні електроенергії, яка становить всього 0,63 % [5].

Також, криптовалютна компанія «Galaxy Digital» провела дослідження та порівняла річний рівень споживання електроенергії біткоїну, золота та банківської справи. Виявилось, що з вищенаведеного переліку біткоїн споживає найменше електроенергії, ба навіть вдвічі менше, ніж банківська справа [6, с. 8].

Загалом, вирішення проблеми «екологічності» криптовалюти вбачаємо в таких трьох моментах:

1. Перехід на використання енергії, що походить із відновлювальних джерел, що дозволить мінімізувати негативний вплив на навколишнє середовище. При такому сценарії, свою думку про біткоїн обіцяв змінити сам Білл Гейтс: «Якщо це «зелена» електроенергія, яка не витісняє інші види використання, зрештою, знаєте, можливо, це нормально» [9].

2. Зміна алгоритму підтвердження транзакцій з Proof of Work на Proof of Stake. На відміну від механізму Proof of Work, де майнери отримують винагороду за проведення обчислень для валідації транзакцій та створення нових блоків, в механізмі Proof of Stake творець нового блоку обирається системою заздалегідь, враховуючи його володіння часткою загальної емісії криптовалюти [8].

3. Утилізація та подальше використання тепла, що виділяється комп'ютерним обладнанням під час процесу майнінгу. В якості прикладу можна навести чеську компанію Parallel Garden, яка побудувала свою бізнес-модель на засадах гідропоніки, в тому числі, із використанням утилізованого тепла від майнінгу [7].

Зважаючи на найнижчі ціни на електроенергію для побутових споживачів, порівняно з іншими країнами Європи, майнінг в Україні може стати досить популярним як і серед власних громадян, так і іноземців, що дозволить залучити додаткові інвестиції та створити нове джерело надходження податків до бюджету країни. Тому, вважаємо за потрібне у Законі України № 2074-IX «Про віртуальні активи» повною мірою внести поняття «майнінг», присвоїти такій діяльності окремий код КВЕД та забезпечити комплексне ліцензування і звітування такого виду діяльності задля зменшення негативного впливу на навколишнє середовище.

Список використаних джерел

1. Musk E. Tesla & Bitcoin. Twitter. 2021. URL: https://twitter.com/elonmusk/status/1392602041025843203?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwterm%5E1392602041025843203%7Ctwgr%5Eb5fa92bb4512de110882338085630e935e31918d%7Ctwcon%5Es1_&ref_url=https%3A%2F%2Ffnachasi.com%2Fcrypto%2F2021%2F05%2F27%2Fkryptovaliuty-ekologiya-elon-mask%2F.

2. Bitcoin's growing energy problem: "It's a dirty currency". The Financial Times. 2021. URL: <https://www.ft.com/content/1aecb2db-8f61-427c-a413-3b929291c8ac>.

3. Екологічні та енергетичні проблеми криптовалют. PATRIOT-NRG. 2021. URL: <https://patriot-nrg.com/content/ekologichni-ta-energetychni-problemy-kryptovalyut>.
4. Bitcoin Energy Consumption Index. Digiconomist. 2023. URL: <https://digiconomist.net/bitcoin-energy-consumption>.
5. Total World Production & Consumption. Cambridge Centre for Alternative Finance. 2023. URL: <https://ccaf.io/cbnsi/cbeci/comparisons>.
6. Rybarczyk R., Armstrong D., Fabiano A. On Bitcoin`s energy consumption: a quantitative approach to a subjective question. Galaxy Digital. 2021. URL: <https://docsend.com/view/adwmdeeyfvqwecj2>.
7. Preiss I. In Czech Republic, cryptocurrency mining boosts agriculture. Incline. 2020. URL: <https://the-incline.com/2020/04/05/in-czech-republic-cryptocurrency-mining-boosts-agriculture/>.
8. Князева Н. Чи шкодить крипта екології й до чого тут твіти Ілона Маска. Nachasi. 2021. URL: <https://nachasi.com/crypto/2021/05/27/kryptovaliuty-ekologiya-ilon-mask/>.
9. Sorkin A.R., Karaian J., de la Merced M. J., Hirsch L. Why Bill Gates Is Worried About Bitcoin. The New York Times. 2021. URL: <https://www.nytimes.com/2021/03/09/business/dealbook/bill-gates-bitcoin.html>.

СТЕФАНІВ Ігор

к.е.н., доцент

Західноукраїнський національний університет (Україна)

ФОРМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

В даний час значна кількість підприємств в Україні функціонують у складних економічних умовах, які формують значну кількість загроз і не дають змоги ефективно функціонувати та розвиватися. Суб'єкти господарювання відчують суттєві проблеми із формуванням необхідного обсягу фінансових та матеріальних ресурсів, що негативно позначається на рівні прибутковості їх діяльності. Відсутність дієвих систем з управління факторами виробництва за умов невизначеності знижує загальний рівень ефективності системи менеджменту підприємства та загальні результати діяльності, негативно позначається на рівні конкурентоспроможності, фінансової стійкості та ліквідності активів.

Функціонуючи у складному економічному середовищі компанії змушені управляти значним спектром ризиків, здійснюючи операційну, фінансову та інвестиційну діяльність, що ускладнює виробничі процеси та вимагає пошуку нових рішень із стабілізації господарської діяльності. Тим підприємствам, яким вдасться сформувавши оптимальний рівень фінансової безпеки буде легше стабільно функціонувати тривалий час та вони матимуть більше можливостей із реалізації власних економічних завдань.

Слід зазначити, що основні форми реалізації фінансової безпеки за рахунок лише стабілізації інформаційної діяльності вже не приносять достатнього ефекту і суб'єкти господарювання вимушені постійно розвиватися. Досягнути стабільних темпів розвитку можна лише сформувавши ефективну систему управління активами і, як результат, отримати оптимальний рівень фінансової стійкості.

Значний вплив на рівень фінансової безпеки компаній здійснює зовнішнє середовище та їх можливості швидко адаптуватися до постійних змін на ринку. При цьому оптимальний рівень економічної ефективності суб'єкта господарювання може бути досягнутий за рахунок налагодженої співпраці із рештою підприємств та за рахунок використання дієвих систем менеджменту, планування та прогнозування власної діяльності. Саме таким чином можна отримати прийнятний рівень фінансової безпеки та забезпечити ефективність операційної діяльності та постійний розвиток.

Варто зазначити, що основними факторами, що здатні сформувавши оптимальний рівень фінансової безпеки є:

- новітні технології;
- кадрове забезпечення;
- раціонально сформована інформаційна система;
- оптимальна структура та вартість капіталу;

– нормалізація економічної співпраці із решта суб'єктами економічної системи.

У свою чергу якісні ознаки фінансової безпеки прямо пов'язані із:

- 1) прибутковістю;
- 2) фінансовою стійкістю;
- 3) платоспроможність та ліквідністю;
- 4) ефективністю управління капіталом;
- 5) оптимальністю системи менеджменту підприємства;
- 6) формами управління ризиками.

Для формування оптимального рівня фінансової безпеки суб'єкту господарювання варто:

- розвивати економічні відносини із дебіторами та кредиторами;
- забезпечити сталість прибутковості та нормалізувати структуру ресурсів;
- підтримувати прийнятний рівень ліквідності активів;
- оптимізувати витрати.

Оскільки підприємствам доводиться функціонувати в умовах невизначеності, то вони зустрічаються із новими факторами, що здатні негативно впливати на діяльність, а отже необхідно їх ідентифікувати та формувати методи їх нейтралізації.

Список використаних джерел

1. Ареф'єва О. В. Наукові основи формування економічної безпеки підприємств. Київ: Видавництво Європейського університету, 2001. 480с.
2. Барановський О. І. Фінансова безпека: монографія. Інститут економічного прогнозування. Київ: Фенікс, 1999. 338с.
3. Ванькович Д. Роль фінансової безпеки підприємства в управлінні його фінансовими ресурсами. *Актуальні проблеми економіки перехідного періоду*. 1999. Вип. 4. С. 131-135.
4. Мельник С. І. Управління фінансовою безпекою підприємств: теорія, методологія, практика: монографія. Львів: «Растр-7», 2020. 384с.
5. Філімонюк Є. В., Тарасенко І. О. Теоретичні засади управління фінансовою безпекою підприємства. *Інтернаука. Серія: Економічні науки*. 2018. № 9 (17). С. 23-28.

ФАДЄЄВА Ірина

д.е.н., професор

ТАРАС Тетяна

студентка

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

«ЗЕЛЕНЕ» ФІНАНСУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ НА ЗАСАДАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Екологізація та сталий розвиток економіки стали основними трендами для країн світового співтовариства протягом останніх десятиліть. Розвинені країни світу приділяють значну увагу вирішенню проблем впровадження «зеленої» економіки і стимулюванню бізнесу до переходу на екологічно чисті технології виробництва та споживання. Україна також не стоїть осторонь світових процесів, проте початок повномасштабного вторгнення вніс корективи у плани сталого розвитку і створило нові проблеми, деякі з яких потребують негайного вирішення, а деякі будуть першочерговими у період повоєнного відновлення країни.

Повномасштабне вторгнення росії на території України призвело до значних людських та матеріальних втрат для нашої країни. Ризики, пов'язані із безпекою та екологією, зростають, утворюються небезпечні воєнні відходи, в результаті руйнування будівель утворюється велика кількість відходів, що містять у своєму складі озоноруйнівні речовини, відбувається забруднення внаслідок руйнування транспортної і промислової інфраструктури, що призводить до масштабних розливів нафтопродуктів та інших небезпечних речовин.

Понад 227 підприємств, фабрик і заводів, у тому числі хімічної промисловості, було пошкоджено або зруйновано. Існує серйозна загроза ядерній та радіологічній безпеці через можливі пошкодження ядерно- та радіологічно небезпечних об'єктів [1].

За оцінками експертів, до війни з росією «екологізація» української економіки за стандартами Європейського Союзу могла б коштувати країні кілька сотень мільярдів доларів. Після війни ця сума значно зросте. Тому структура «зеленого» фінансування України має включати не лише державні кошти та інвестиції українського приватного сектору, а й кошти іноземних інвесторів. Останнім мають бути надані значні фіскальні стимули, насамперед податкові. Водночас важливо посилити державний фінансовий контроль (як на національному рівні, так і на рівні регіонів/громад) та громадський контроль за реалізацією «зелених» проектів з іноземними інвестиціями. Це особливо важливо для запобігання надходженню в Україну іноземних інвестицій для реалізації екологічно шкідливих проектів під час відновлювального періоду.

У Паризькій угоді зазначено, що прискорення переходу до низьковуглецевого суспільства та економіки є стратегічною метою розвитку людства, але реалії виробництва та споживання поки що такі, що цього можна досягти у найближчі 20-30 років. Для створення «зеленої» фінансової системи у

нашій країні в нинішніх умовах необхідно дотримуватися принципів повоєнної зеленої відбудови України, сформульованих експертами екологічної організації «Екодія» [2]:

- 1) сталість та послідовність процесу прийняття рішень - рішення мають бути якісними, ефективними та довгостроковими;
- 2) прозорість та публічність - має на увазі те, що участь громади та громадськості у процесах прийняття рішень має бути забезпечена через відкритий доступ до публічної інформації;
- 3) нормативно-правове забезпечення через застосування законодавства ЄС для використання найкращих доступних технологій та практик;
- 4) збалансований територіальний розвиток ;
- 5) декарбонізація та децентралізація енергетики;
- 6) децентралізований сталий розвиток.

У процесі відбудови економіки України важливо знайти перехідні механізми, які дадуть змогу об'єднати концепції сталого розвитку та «зеленої» економіки для досягнення цілей сталого розвитку. Одним із способів поєднання цих концепцій може стати використання інвестицій у боротьбі зі зміною клімату, спрямованих на гармонізацію відносин між людиною та природою шляхом збільшення «зеленої» зайнятості в усіх країнах світу, в тому числі в Україні.

Провідні держави світу та багато міжнародних організацій висловили свою готовність надати фінансову підтримку, щоб допомогти Україні подолати наслідки цієї війни. Зокрема, Європейський Союз оголосив про намір підтримати українців у процесі відновлення після війни з росією [3]. З цією метою Рада Європи планує створити спеціальний трастовий фонд солідарності з Україною. Швеція, США, Іспанія, Велика Британія, Данія та інші країни також висловили готовність фінансово підтримати відновлення нашої країни. Для України важливо використати ці кошти максимально ефективно та врахувати екологічні вимоги ЄС до реконструкції окремих промислових та інфраструктурних об'єктів. З цією метою інвестиційні експерти, які представляють Україну, пропонують створити наглядову раду з представників країн-донорів для контролю за іноземними інвестиціями, залученими для відбудови України.

Загалом, для подолання негативних наслідків російської агресії Україна потребує значних іноземних інвестицій, особливо у сфері «зеленої» економіки: Згідно з планом реструктуризації, представленим Україною в Лугано (Швейцарія) в липні 2022 року, Україна отримає державну підтримку протягом наступних п'яти років. Вона сподівається отримати гарантії від ЄС та країн "Великої сімки", що принесе 100 мільярдів доларів США щорічно [4].

Нещодавно оголошена Ініціатива з відновлення української економіки визначає основну ідею її трансформації через кліматичну модернізацію відповідно до вимог Європейського зеленого курсу. Відповідно, усі нові промислові об'єкти в металургійній, харчовій та енергетичній галузях будуть будуватися за принципами «зеленої економіки». Іншими словами, будуть мінімізовані викиди парникових газів та залежність від викопних видів палива, на що західні партнери виділятимуть значні «зелені» фінансові ресурси. Водночас, наразі є проблемою те, яким чином

кліматичні вимоги будуть враховані при реконструкції існуючих в Україні підприємств, які до війни характеризувалися значними викидами парникових газів, забрудненням води, ґрунтів та накопиченням відходів. Тому важливо знайти відповідь на це питання вже зараз.

Одним з варіантів вирішення цієї проблеми може бути створення спільних підприємств на базі окремих компаній з країнами ЄС, які дотримуються вищих екологічних стандартів. Досвід багатьох країн в екологізації виробництва показує, що це займає тривалий час і неможливе без фінансової підтримки держави.

Згідно з дослідженням Асоціації європейського бізнесу, українські компанії значною мірою поділяють Цілі сталого розвитку ООН, але проблема полягає в тому, що чим більше українські компанії інвестують у досягнення цих цілей (особливо в екологічні проекти), тим більше державних регуляторних бар'єрів стоїть на їхньому шляху і заважає їм реалізувати свій потенціал. Тому бажано, щоб українська держава створила сприятливі умови для того, щоб українські компанії були готові збільшувати фінансування проектів сталого розвитку, в тому числі «зелених» проектів. Перш за все, слід удосконалити державну нормативно-правову базу. Крім того, необхідна також консультативна підтримка бізнесу з боку держави щодо необхідності інвестувати у проекти сталого розвитку, в тому числі в «зелену» економіку, адже з 1 жовтня 2023 року було запроваджено новий вуглецевий податок на так званий вуглецевий слід товарів, виготовлених за межами ЄС [5], а це формує нові виклики для економіки України у сенсі експорту товарів.

Новою формою «зеленого» фінансування у процесі відновлення економіки могло б стати також спільне надання коштів державою, регіональними громадами та бізнесом на створення еко-промислових комплексів, особливо на територіях, що постраждали від російської агресії. Індустріальні парки - це спеціальні промислові зони, які сприяють сталому розвитку шляхом забезпечення соціальних, економічних та екологічних параметрів у процесі вибору ділянки, планування, управління та щоденної експлуатації [6]. Такі індустріальні зони характеризуються тісною співпрацею між підприємствами, спільним ефективним використанням ресурсів та управлінням відходами.

Список використаних джерел

1. Проект Плану відновлення України. URL: <https://ua.urc2022.com/plan-vidnovlennya-ukrayin>
2. Принципи зеленої післявоєнної відбудови України. URL: <https://ecoaction.org.ua/zelena-vidbudova-ua.html>
3. Ukraine: Commission presents plans for the Unions immediate response to address Ukraine's financing gap and the longer term reconstructions. URL: https://ec.europa.eu/commission/press-corner/detail/en/ip_22_3112
4. Карлін М., Проць Н. Проблеми та необхідність «зеленого фінансування» у повоєнний період відбудови економіки України. URL: <https://echas.vnu.edu.ua/index.php/echas/article/view/765/622>

5. Андрусевич А. , Хабатюк О. СВAM по експорту: що таке «вуглецевий податок» ЄС та чим він загрожує Україні. Українська правда. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2021/12/1/7130830/>

6. Клещов А. Навіщо Україні еко-індустріальні парки? URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/07/14/689172/>

Секція 5
ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ОПОДАТКУВАННЯ В
УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

УДК 336.22

БАЛИЦЬКИЙ Богдан
студент

КРИХІВСЬКА Наталія
к.е.н., доцент

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

ЦИФРОВІЗАЦІЙНІ ТЕНДЕНЦІЇ СФЕРИ ОПОДАТКУВАННЯ

Сучасні цифровізаційні тренди і постійна динаміка економічних процесів вимагають постійного вдосконалення систем управління та надання послуг. Система оподаткування не є винятком, і сучасні інноваційні підходи до організації податкової служби визначають новий рівень її функціонування. Застосування сучасних інформаційних систем і технологій у галузі оподаткування здатне забезпечити здійснення ефективного моніторингу дотримання податкового законодавства та оптимізувати процес адміністрування податків, зборів й обов'язкових платежів.

Державна податкова служба України (ДПС) веде активну роботу з впровадження передових підходів та інновацій у свою діяльність для оптимізації адміністрування податків. Важливим досягненням є розвиток високотехнологічних засобів аналізу податкової інформації в автоматичному режимі. Це дозволяє фокусувати увагу на перевірці ризикованих платників податків та здійснювати контроль за окремими аспектами оподаткування, зокрема трансфертним ціноутворенням, адмініструванням ПДВ тощо.

Вітчизняна сфера оподаткування активно адаптується до сучасних викликів, пов'язаних із зростанням ролі цифрових технологій у економіці. Важливе місце займають питання оподаткування електронного бізнесу, використання цифрових валют, зокрема криптовалюти. Здатність адаптувати податкові норми до реалій електронного суспільства стає однією з ключових стратегій для ефективного функціонування ДПС в умовах цифровізаційних тенденцій.

Доволі успішною практикою стало впровадження систем електронного управління документацією, електронного декларування та інтеграція платіжних систем із електронними кабінетами платників податків. Це дало змогу скоротити час на обробку даних та документів, спростити ведення обліку, полегшити взаємодію між сторонами, а також скоротити адміністративні витрати. Застосування автоматизованих систем для перевірки податкових декларацій дозволяє ефективно виявляти можливі помилки чи ухилення від оподаткування. Серед успішних цифрових новацій вітчизняного податкового простору варто виокремити: Електронний кабінет платника податків, система «Податковий блок»,

М.Е.Дос, чат-бот для платників податків, Єдине вікно подання електронної звітності, Електронна митниця, Відкриті дані, Держава в смартфоні («Дія»).

Вважаємо, що вагомий вплив на подальший цифровізаційний розвиток сфери оподаткування, зокрема роботи податкової служби, процесів аналізу та прийняття рішень забезпечить активне застосування інноваційних технологій, таких як штучний інтелект, роботизація та блокчейн-технології. Впровадження блокчейн-технології у систему оподаткування спрямоване на підвищення безпеки та прозорості фінансових операцій. Технологія блокчейн здатна забезпечити формування розподіленого реєстру операцій, який неможливо змінити чи підробити, що підвищить рівень довіри до податкової системи.

Отже, варто зауважити, що сучасні інноваційні підходи до організації роботи податкової служби реалізуються через впровадження передових технологій, спрямованих на підвищення ефективності та якості надання послуг. Інтеграція електронних засобів, аналітичних інструментів та новітніх фінансових технологій дозволяє створити сучасну, прозору та ефективну систему оподаткування.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua/>

БРАЗИЛІЙ Наталія

к.е.н, доцент

Черкаський державний технологічний університет (Україна)

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ОБЛІКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Тема безпеки облікової інформації підприємства є дуже актуальною в сучасному цифровому світі, де дані стають однією з найцінніших активів компанії. Забезпечення безпеки облікової інформації підприємства є критично важливим в сучасних умовах господарювання з ряду різних причин. Багато облікових даних, таких як фінансова інформація, особисті дані клієнтів та інша конфіденційна інформація, є цінним активом підприємства. Втрата або неправомірний доступ до цих даних може призвести до серйозних фінансових втрат та порушення довіри. Багато країн мають строгі закони щодо захисту даних, таких як Загальний регламент про захист персональних даних (GDPR) в Європейському Союзі. Невиконання цих вимог може призвести до суттєвих штрафів та інших правових наслідків.

Порушення безпеки даних може серйозно пошкодити репутацію підприємства серед клієнтів, партнерів та громадськості. Втрата довіри може мати негативний вплив на бізнес та призвести до втрати клієнтів.

Забезпечення безпеки даних може стати конкурентною перевагою для підприємства. Клієнти все більше звертають увагу на захист їхніх особистих даних, тому підприємства, які демонструють високий рівень безпеки, можуть здобути перевагу на ринку.

Основні підходи до забезпечення безпеки облікової інформації включають:

– Шифрування даних: Шифрування даних в системах обліку і звітності є важливим аспектом забезпечення безпеки і конфіденційності інформації. Цей процес полягає в перетворенні звичайного тексту (даних) у криптографічно захищений шифртекст за допомогою спеціальних алгоритмів шифрування. Шифрування даних в системах обліку і звітності може бути важливим для запобігання несанкціонованому доступу до конфіденційної інформації, такої як фінансові дані, особиста інформація про клієнтів або внутрішня звітність компанії. Зашифровані дані можуть бути розшифровані лише за допомогою ключа, який призначений тільки для конкретного отримувача. Важливо вибирати надійні алгоритми шифрування та правильно керувати ключами доступу до зашифрованих даних. Також слід використовувати заходи безпеки для захисту цих ключів, щоб уникнути можливого витоку конфіденційної інформації.

– Контроль доступу: Встановлення строгих прав доступу до інформації, щоб забезпечити, що лише авторизовані користувачі мають доступ до певних даних. Контроль доступу в системах обліку і звітності — це процес обмеження та контролювання прав доступу користувачів до інформації та ресурсів в системі. Цей

процес включає в себе ідентифікацію користувачів, автентифікацію їх особи, надання відповідних прав доступу та моніторинг їхньої діяльності. Основні принципи контролю доступу в системах обліку і звітності включають: ідентифікацію - користувачі повинні ідентифікувати себе у системі, наприклад, за допомогою логіна або імені користувача; аутентифікацію - система повинна перевірити, чи користувач має право доступу до системи, зазвичай за допомогою пароля, біометричних даних або інших методів; авторизацію - після успішної аутентифікації користувачеві надаються відповідні права доступу до ресурсів системи на основі його ролі або обов'язків; моніторинг та аудит - система повинна вести журнали дій користувачів для подальшого аудиту та виявлення можливих порушень безпеки; управління правами доступу - адміністратори системи повинні мати можливість ефективно керувати правами доступу користувачів, включаючи надання, зміну або вилучення цих прав. Ефективний контроль доступу допомагає запобігти несанкціонованому доступу до конфіденційної інформації та забезпечити безпеку даних в системах обліку і звітності [1].

– Захист мережі: Використання файрволів, антивірусного програмного забезпечення та інших заходів для захисту мережі підприємства від кібератак. Захист мережі системи обліку і звітності є критично важливим для забезпечення безпеки даних та запобігання несанкціонованому доступу. Ось деякі важливі кроки, які можна вжити для захисту мережі системи обліку і звітності: використання брандмауера - налаштування брандмауера допомагає контролювати трафік, що входить та виходить з мережі, і блокувати потенційно шкідливий трафік; шифрування даних - важливо шифрувати дані під час передачі через мережу, щоб унеможливити несанкціонованим особам доступ до конфіденційної інформації; оновлення програмного забезпечення: Регулярне оновлення операційних систем, програм та антивірусного програмного забезпечення допомагає заповнити можливі вразливості; використання VPN - використання віртуальної приватної мережі (VPN) дозволяє безпечно передавати дані через ненадійні мережі, забезпечуючи конфіденційність; мультифакторна аутентифікація - додатковий шар захисту можна надати, вимагаючи введення не лише пароля, але й іншого підтвердження, такого як одноразовий код або відбиток пальця; аудит безпеки - проведення регулярних аудитів безпеки допомагає виявляти потенційні загрози та слабкі місця в системі безпеки; навчання персоналу - важливо навчати персонал правилам кібербезпеки та своєчасно повідомляти їх про потенційні загрози [2].

– Регулярне навчання персоналу: Важливо навчати співробітників про безпеку даних, фішинг-атаки та інші загрози, щоб знизити ризик людського фактору.

– Резервне копіювання даних: Резервне копіювання даних системи обліку і звітності є критично важливим для забезпечення безпеки даних та можливості відновлення інформації в разі випадкового видалення, катастрофи або кібератаки. Основні важливі практики резервного копіювання даних можуть включати: регулярність - важливо створювати регулярні резервні копії даних, щоб мати актуальну інформацію для відновлення; тризрівневе збереження - рекомендується зберігати резервні копії на трьох різних носіях (наприклад, на

сервері, зовнішньому жорсткому диску та в хмарному сховищі) для захисту від можливих проблем з доступом до одного джерела; шифрування - перед збереженням резервних копій важливо шифрувати дані, щоб запобігти несанкціонованому доступу до конфіденційної інформації; тестування відновлення - регулярна перевірка процесу відновлення даних з резервних копій, щоб переконатися, що вони дійсно можуть бути використані у разі потреби; автоматизація - використання програмного забезпечення для автоматизації процесу резервного копіювання, щоб уникнути людських помилок та забезпечити стабільну роботу; локальне та офсайтове збереження - крім локальних резервних копій, необхідно розглянути можливість збереження даних в офсайтових сховищах або хмарних сервісах для додаткового захисту; документація процедур – створення документації про процедури резервного копіювання, щоб переконатися, що всі члени команди розуміють і виконують необхідні кроки [3].

Отже, забезпечення безпеки облікової інформації підприємства є важливим елементом успішного управління бізнесом в сучасних умовах господарювання. І лише розробка комплексної стратегії безпеки даних системи обліку і звітності є ключовою для успішного захисту інформації компанії в сучасному світі.

Список використаних джерел

1. Вітер С. А., Світлишин І. І. Захист облікової інформації та кібербезпека підприємства. *Економіка і суспільство*. 2017. № 11. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/11_ukr/80.pdf.
2. Феденко Д. О. Сучасні теоретико-методологічні підходи до забезпечення інформаційної безпеки в бухгалтерському обліку. *Протидія дезінформації в умовах російської агресії проти України: виклики і перспективи*: тези доп. учасників міжн. наук.-практ. конф. (Анн-Арбор - Харків, 12-13 груд. 2023 р.). Харків, 2023. С. 301-304. URL: <https://doi.org/10.32782/PPSS.2023.1.78>.
3. Легенчук, С. Ф., Вигівська І. М., Григорєвська О. О. Захист облікової інформації в умовах забезпечення кібербезпеки. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2022. № 2 (52), С. 40–46. URL: [https://doi.org/10.26642/pbo-2022-2\(52\)-40-46](https://doi.org/10.26642/pbo-2022-2(52)-40-46).

ДОЛІШНЯ Тетяна

к.е.н., доцент

ЛІЗАНЕЦЬ Каріна

студентка

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ

Сучасний стрімкий світовий розвиток передбачає впровадження у всі сфери життя різноманітних новітніх технологій. Скорочення часу на виконання рутинної роботи та задіяння більшої кількості людських ресурсів для здійснення обліково-аналітичної, прогностичної роботи є ключовими питаннями сьогодення.

Одним із найперспективніших напрямів для вирішення цієї проблеми є впровадження штучного інтелекту (далі – ШІ) у різні галузі життя. Все більше компаній застосовують цю новітню технологію для вдосконалення низки організаційних, технологічних, управлінських процесів у своїй господарській діяльності. Зокрема, з метою покращення обліково-аналітичного забезпечення управлінського персоналу. Тож застосування ШІ у бухгалтерському обліку, в період цифрової трансформації та розвитку цифрових технологій в умовах сталого розвитку, набуває все більшої актуальності.

Метою дослідження є розкриття питання впровадження штучного інтелекту в системі бухгалтерського обліку, визначити, як це вплине на зайнятість бухгалтерів та їхню роботу, прийняття управлінських рішень і ефективність провадження підприємницької діяльності, розглянути позитивний та негативний вплив ШІ на ведення бухгалтерського обліку.

Дослідження проводилися шляхом використання новітніх технологій «AI Claude» [1] від компанії Anthropic та «ChatGPT» [2] від OpenAI. Аналіз отриманого матеріалу дозволив виокремити ключові напрямки впливу впровадження штучного інтелекту у бухгалтерському обліку.

Штучний інтелект є революційним інструментом для багатьох видів діяльності, включаючи облік. Йому властивий потенціал, який дозволяє радикально змінювати спосіб ведення обліку та роботу бухгалтерів. Його впровадження дозволяє автоматизувати значну кількість рутинних процесів, а саме:

- введення даних у бухгалтерські програми завдяки технології оптичного розпізнавання символів та обробки природної мови, які дозволяють ШІ розпізнавати і вводити дані з різноманітних джерел, таких як рахунки, виписки з банків, чеки тощо;

- здійснення обробки рахунків та управління дебіторською чи кредиторською заборгованістю. Системи ШІ здатні автоматично обробляти вхідні рахунки, перевіряючи їх на відповідність, автоматично створюючи бухгалтерські записи та відстежуючи строки сплати дебіторської та кредиторської заборгованості;

- підготовка фінансової звітності (балансу, звіту про фінансові результати, звіту про рух грошових коштів тощо) безпосередньо з бухгалтерських даних;
 - ведення податкового обліку та підготовку податкових декларацій.
- Алгоритми ШІ можуть допомагати в обчисленні податків, заповненні податкових декларацій та дотриманні відповідних вимог податкового законодавства;
- за допомогою аналізу великих даних та машинного навчання ШІ може виявляти незвичні або підозрілі фінансові транзакції, що можуть свідчити про шахрайство чи інші порушення;
 - здійснювати автоматичну класифікацію фінансових транзакцій за категоріями витрат чи типами операцій, тим самим, спрощувати ведення бухгалтерського обліку [1].

Крім того, ШІ може ефективно обробляти та аналізувати великі обсяги даних, виявляючи складні зв'язки та закономірності, які можуть залишатися непоміченими для людського ока. Це дозволяє розробляти прогностичні моделі для прогнозування фінансових показників, ринкових тенденцій та інших важливих параметрів.

Застосування штучного інтелекту, такого як чат-боти та віртуальні асистенти, може значно підвищити не тільки якість обслуговування клієнтів, а й забезпечити швидку комунікацію з контрагентами. Впровадження такого типу ШІ у компанії зменшить навантаження на співробітників бухгалтерії, які більше не будуть змушені відповідати на рутинні та повторювані запити вручну. Системи ШІ можуть аналізувати історію взаємодії з контрагентами, виявляючи найпоширеніші запити та проблемні питання, що дозволяє постійно вдосконалювати процеси комунікації. До того ж, такі асистенти полегшують взаємодію із контрагентами-нерезидентами, підтримуючи спілкування багатьма мовами [2].

Таким чином, бухгалтер матиме більше часу для аналітичної роботи, прийняття стратегічних рішень та надання консультацій. Загалом, це вже будуть не просто бухгалтери, а аналітичні статистики.

Проте впровадження систем ШІ має й певні недоліки. По-перше, для користування такими технологіями потрібні знання. Тож керівництву компанії необхідно буде залучити спеціалістів, які навчання співробітників користуватися штучним інтелектом та доцільно його використовувати. Далі, деякі бухгалтери, все ж, можуть втратити свою роботу, якщо вона полягала лише у виконанні рутинних задач. Проте це не означає, що ШІ забере роботу у людей та підвищить рівень безробіття. Навпаки, це великий стимул розвиватися, адже бухгалтер, окрім ведення господарських операцій чи розрахунку податків, повинен вміти аналізувати та приймати управлінські рішення, впроваджувати нові тенденції для підвищення ефективності господарської діяльності підприємства тощо.

Впровадження штучного інтелекту в бухгалтерський облік може забезпечити ефективність, точність та розвиток цієї важливої сфери діяльності. Завдяки цим технологіям бухгалтер буде звільнений від рутинних завдань та зможе сконцентруватися на аналізі діяльності підприємства та стратегії його розвитку. Але варто пам'ятати, що ШІ – це лише інструмент в руках у спеціаліста, який може допомогти йому чітко й продуктивно справлятися із поставленими задачами.

Комп'ютерний механізм ніколи не замінить ділової спроможності креативного та результативного бухгалтера, адже перший просто працює на основі машинного алгоритму і не може приймати підприємницьких доленосних рішень.

Список використаних джерел

1. Anthropic. «AI Claude» - *інтелектуальна модель штучного інтелекту*. URL: <https://claude.ai/>
2. OpenAI. «ChatGPT» - *інтелектуальна модель штучного інтелекту*. URL: <https://chat.openai.com/>

ДОЛІШНЯ Тетяна

к.е.н., доцент

ЯВЕЦЬКА Софія

студентка

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

ЕКОЛОГІЧНА ЗВІТНІСТЬ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У сучасних умовах розвитку економічних моделей, важливість ринкових аспектів у господарській діяльності зазвичай перевищує увагу до екологічних питань. Тому виникає необхідність в створенні та подальшому розвитку ефективних систем екологічного управління. Однак без належної інформаційної бази як однієї із основних компонент, які забезпечують реалізацію концепції сталого розвитку це стає неможливим. Джерелом такої бази на рівні підприємства є фінансова звітність, яка формується через систему бухгалтерського обліку та забезпечує інформацією для прийняття рішень як зовнішніх, так і внутрішніх користувачів.

Важливість та актуальність дослідження даної теми обумовлюється також все зростаючою увагою до екологічних проблем в умовах сталого розвитку. Посилюються вимоги щодо відповідальності підприємств за вплив на довкілля та ефективну комунікацію із зацікавленими сторонами.

Метою дослідження є розкриття сутності екологічної звітності в умовах сталого розвитку. Головною ціллю є підвищення свідомості та відповідальності підприємств щодо їхнього екологічного впливу та сприяння стратегіям сталого розвитку, які дозволять задовольнити потреби сучасного покоління без шкоди для майбутніх поколінь.

Екологічна звітність не лише відображає аспекти охорони довкілля, а й є важливою складовою підприємства, яка надає повну інформацію про виробництво та фінансові аспекти його діяльності. Наприклад, аналізуючи дані про викиди забруднюючих речовин у повітря, можна зрозуміти, чи зросло чи зменшилося виробництво і продукція підприємства. Цей аналіз може також вказувати на вплив цінової політики на товари, допомагаючи зберегти стабільний фінансовий стан підприємства при зменшенні кількості викидів через оптимізацію використання сировини. Це ще раз підтверджує, що екологія має комплексний характер. Екологічна звітність відображає всі аспекти виробництва та внутрішніх процесів підприємства і містить великий обсяг інформації, що відображає розвиток підприємства, його слабкі місця та стратегічні цілі [2].

Екологічна звітність на підприємстві вважається нефінансовою звітністю та обов'язковою. Відсутність екологічної звітності або дозвільної документації може призвести до наслідків у вигляді санкцій та штрафів для підприємства. Ця звітність містить інформацію про екологічну діяльність підприємства за поточний рік. Її існування важливе для того, щоб визначити вплив підприємства на навколишнє

середовище та здійснити необхідні заходи для зменшення негативного впливу. Після завершення року кожне підприємство сплачує екологічний податок на основі кількості викидів забруднюючих речовин. Ці кошти направляються на компенсацію за забруднення та на проекти, спрямовані на поліпшення стану навколишнього середовища. Крім того, інформація з екологічної звітності дозволяє країні встановлювати умови для торгівлі забруднюючими речовинами на міжнародному ринку [3].

Екологічна звітність базується на трьох основних складових – повітряне середовище, водне середовище та утворених відходах. Звітність включає в себе наступні документи:

- пов’язані в атмосферним повітрям: форма 2 ТП повітря «Звіт про охорону атмосферного повітря», дозвіл на викиди в атмосферне повітря, паспорт газоочисних установок (ГОУ).

- пов’язані з відходами утвореними на підприємстві: декларація про відходи, форма 1 ВТ відходи та форма 1 відходи.

- пов’язані з водоспоживанням: дозвіл на спеціальне водокористування [4].

Отже, формування екологічної звітності забезпечує надійне інформаційне підґрунтя у створенні механізмів прозорості, відповідальності та сталого розвитку для підприємств у збереженні навколишнього середовища. Для досягнення цієї мети важливо враховувати якісні показники, які відображають екологічний вплив та результати діяльності. Додавання таких показників допомагає забезпечити об’єктивність та повноту інформації, необхідної для прийняття обґрунтованих рішень.

Більше того, вважаємо, що показники кількості викидів та їх складу за типами забруднюючих речовин повинні бути обов’язковими. Адже вони дозволяють оцінити обсяги забруднення довкілля та ефективність заходів з мінімізації викидів.

Використання відновлюваних джерел енергії – вимірювання використання енергії з відновлюваних джерел допомагає визначити внесок підприємства у зменшення викидів та споживання природних ресурсів.

Кількість та типи відходів, що підлягають вторинній переробці – цей показник вказує на рівень управління відходами та ступінь їхньої переробки, сприяючи зменшенню відходів та підвищенню використання ресурсів.

Додавання таких показників до екологічної звітності допомагає створити повну та об’єктивну картину екологічного впливу підприємства, сприяючи вдосконаленню стратегій сталого розвитку та заохочуючи до прийняття екологічно відповідальних рішень.

Перспективи подальших досліджень вбачають покращення екологічної звітності пов’язані із механізмом реалізації концепції сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Сталий розвиток: веб-сайт. URL: <https://www.ecolabel.org.ua/stalij-rozvitok>.
2. Вороновська О. Сутність і розвиток екологічного обліку. *Галицький економічний вісник*. 2011. № 2 (31). С.195-200.

3. Сироїд Н.П. Відображення інформації про екологічну якість продукції у звітності. *Ефективна економіка*. 2018. № 12. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2018/210.pdf.

4. Екологічна звітність та її зміст для підприємств різних класів небезпечності: веб-сайт. URL: <https://eco.aep.kiev.ua/novini/ekologichna-zvitnist-ta-yiyi-zmist-dlya-pidpriyemstv-riznih-klasiv-nebezpechnosti/>

5. Методика оцінки ефективності реалізації регіональних природоохоронних та державних (загальнодержавних) цільових екологічних програм: наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 15 жовтня 2012 р. № 491. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2146-12#Text>.

ДОЛШНЯ Тетяна

к.е.н., доцент

ЯЦИШИН Катерина

студентка

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

РОЛЬ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ОПОДАТКУВАННЯ В УПРАВЛІННІ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ

Сучасні умови вимагають від підприємств не лише ведення правильного, точного обліку, а й аналізу даних для прийняття ефективних управлінських рішень. Особливо актуальним є питання обліково-аналітичного забезпечення (ОАЗ) та оподаткування в контексті сталого розвитку (СР), коли підприємства мають враховувати не лише фінансові показники, а й соціальну, екологічну та етичну відповідальність.

Мета дослідження - розкрити роль обліково-аналітичного забезпечення та оподаткування в управлінні підприємством з урахуванням принципів сталого розвитку. Визначити вплив цих процесів на ефективність функціонування підприємств та їх соціальну відповідальність.

Обліково-аналітичне забезпечення відіграє критичну роль в управлінні сталим розвитком на всіх рівнях: від підприємств до цілих країн.

У цьому аспекті першочергового значення набуває ефективна система інформаційно-аналітичного забезпечення як основа прийняття оперативних управлінських рішень в умовах динамічності зовнішнього та внутрішнього середовища [1].

ОАЗ надає інформаційну базу, необхідну для:

- визначення цілей та пріоритетів СР: ОАЗ допомагає визначити поточний стан економічної, соціальної та екологічної складових СР, а також ідентифікувати ключові проблеми та можливості;

- розробки стратегій та планів дій: ОАЗ використовується для оцінки ефективності різних стратегій СР та вибору тих, які найімовірніше призведуть до бажаних результатів;

- моніторингу та оцінки прогресу: ОАЗ використовується для відстеження прогресу в досягненні цілей СР та внесення необхідних коригувань у стратегії та плани дій;

- звітності про результати: ОАЗ використовується для підготовки звітів про результати СР для зацікавлених сторін, таких як інвестори, кредитори, уряди та громадськість.

ОАЗ складається з двох основних компонент (рис. 1):

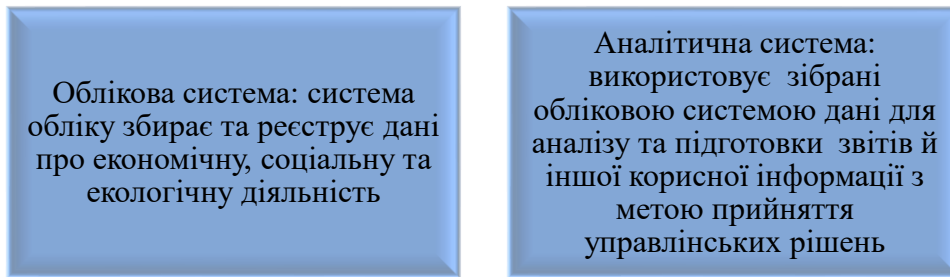

Рисунок 1 - Основні компоненти ОАЗ

Для ефективного управління СР важливо, щоб ОАЗ відповідало наступним вимогам:

- інтегрованість: ОАЗ має бути інтегровано з іншими системами управління підприємства, такими як система планування ресурсів (ERP) та система управління відносинами з клієнтами (CRM);
- доступність: дані ОАЗ мають бути доступними для всіх зацікавлених сторін, які потребують їх для прийняття рішень;
- надійність: дані ОАЗ мають бути надійними та точними;
- гнучкість: ОАЗ має бути гнучким, щоб можна було адаптувати його до мінливих потреб та умов.

Впровадження ефективної системи ОАЗ може допомогти підприємствам:

- ідентифікувати та знизити ризики, що пов'язані зі сталим розвитком, а саме ризики для довкілля, соціальні ризики та корпоративні ризики;
- покращити ефективність використання ресурсів, таких як енергія, вода та матеріали;
- підвищити їх конкурентоспроможність на ринку, який дедалі більше орієнтується на сталий розвиток;
- покращити їх ділову репутацію серед зацікавлених сторін, таких як інвестори, кредитори, уряди та громадськість.

У цілому, ОАЗ є одним із важливих інструментів завдяки якому підприємства можуть досягти своїх цілей у сфері сталого розвитку.

Податкова система повинна стимулювати підприємства до здійснення діяльності з урахуванням принципів сталого розвитку. Основна роль оподаткування полягає у стимулюванні екологічно чистих технологій, поведінки та інвестицій, а також у стримуванні діяльності підприємств, яка шкодить навколишньому довкіллю.

Способи використання оподаткування:

- заохочення екологічно чистих технологій: податкові пільги для інвесторів;
- знешкодження забруднення: податки на викиди шкідливих речовин;
- стимулювання транспорту: податкові пільги за екологічний транспорт;
- збереження природних ресурсів: податки на видобуток ресурсів тощо.

Оподаткування може бути потужним інструментом для сталого розвитку. Загалом, оподаткування - це інструмент, який використовується в комплексі з іншими.

Аналіз соціальної відповідальності через призму обліково-аналітичного забезпечення.

Застосування методів аналізу даних дозволяє оцінювати вплив діяльності підприємства на соціальну сферу. Наприклад, вимірювання рівня задоволеності працівників, виявлення відхилень від стандартів безпеки праці та оцінка впливу діяльності на місцеву спільноту.

Соціальна відповідальність (СВ) стає все більш важливою для підприємств. СВ - це зобов'язання підприємства позитивно впливати на суспільство та мінімізувати свій негативний вплив. ОАЗ може відігравати важливу роль у аналізі та вимірюванні СВ підприємства.

Способи використання ОАЗ для аналізу СВ:

- відстеження та звітність про соціальні показники, зокрема, такі як кількість годин волонтерської роботи, наданої працівниками, або кількість пожертвуваних благодійним організаціям коштів тощо;
- оцінка ризиків та можливостей СВ (наприклад, ризик шкоди репутації або можливість покращення відносин зі спільнотою тощо);
- вимірювання впливу СВ шляхом відстеження змін у рівнях бідності або освіти тощо;
- покращення прийняття рішень щодо СВ, наприклад, про те, які соціальні ініціативи слід підтримувати.

Переваги використання ОАЗ для аналізу СВ:

- підвищення прозорості (шляхом надання інформації зацікавленим сторонам про соціальні показники та їх вплив);
- покращення підзвітності підприємства за свою СВ (забезпечує надання чіткої структури для відстеження та звітності про їхні соціальні дії);
- підвищення ефективності (ОАЗ може допомогти підприємствам бути більш ефективними у своїх зусиллях щодо СВ, надаючи їм інформацію, необхідну для прийняття обґрунтованих рішень щодо того, які соціальні ініціативи слід підтримувати);
- покращення репутації (шляхом демонстрації своєї відданості СВ).

Виклики використання ОАЗ для аналізу СВ полягають у складності:

- визначення та вимірювання соціальних показників (може бути складно визначити та вимірювати соціальні показники, які мають значення для конкретного підприємства);
- збору даних (може бути не тільки складним, але й дорогим);
- інтерпретації даних;
- інтеграції ОАЗ із системами управління.

Незважаючи на ці виклики, ОАЗ може бути цінним інструментом для аналізу та вимірювання СВ підприємства. Підприємства, які прагнуть покращити свою СВ, повинні розглянути можливість використання ОАЗ для відстеження своїх соціальних показників, оцінки ризиків та можливостей СВ, вимірювання впливу СВ та прийняття кращих рішень щодо СВ.

Таким чином, обліково-аналітичне забезпечення та оподаткування відіграють важливу роль в управлінні сталим розвитком підприємств у сучасному

бізнес-середовищі. Впровадження ефективних систем обліку та аналізу даних дозволить підприємствам досягати успіху не лише з економічної точки зору, а й у сфері екологічної та соціальної відповідальності.

Список використаних джерел

1. Глушко А. Д., Матяш Т. В., Токаюк Л. О. Обліково-аналітичне забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства в сучасних умовах. Розвиток фінансового ринку в Україні: загрози, проблеми та перспективи: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. 22 жовтн. 2020. Полтава. 2020. С.71-72. URL: https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PolNTU/8749/1/Глушко_Матяш_72.pdf.

2. Зачосова Н. З. Проблемні аспекти обліково-аналітичного забезпечення оцінювання рівня економічної безпеки підприємств. *Ефективна економіка*. 2018. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/8_2018/12.pdf.

3. Тарасова Т. О. Обліково-аналітичне забезпечення управління сталим розвитком підприємств торгівлі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.00.09. Харків, 2017. 40 с. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/31689/1/08.00.09_Tarasova.pdf

УДК 657:629.3.027.5(06)

КОСТЮК Уляна

к.е.н., доцент

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ АВТОМОБІЛЬНИХ ШИН

Нині в складі активів більшості суб'єктів господарювання є автотранспорт. Автомобільні шини належать до комплектуючих частин транспортних засобів, які найбільше зношуються. Особливість бухгалтерського обліку таких специфічних активів, як шини, полягає у їх заміні не тільки в результаті зношування чи пошкодження, але й через зміну сезонів (літо/зима; пів року в експлуатації, а пів року на складі).

Шини, які є на автомобілі під час придбання транспортного засобу, в обліку окремо не відображаються. Їх обліковують в складі основного засобу – автомобіля, на субрахунку 105 «Транспортні засоби». Операції з сезонної заміни цих шин, а також їх списання показують тільки в аналітичному обліку.

Окремо куплені шини для заміни в обліку відображаються. Вони оприбутковуються на субрахунку 207 «Запасні частини» за первісною вартістю. Такі шини як об'єкт обліку, незважаючи на тривалий строк використання (більше року), відображаються в складі оборотних активів. Про це сказано в Інструкції №291: на субрахунку 207 "Запасні частини" ведеться облік придбаних чи виготовлених запасних частин, готових деталей, вузлів, агрегатів, які використовуються для проведення ремонтів, заміни зношених частин машин, обладнання, транспортних засобів, інструменту, а також автомобільних шин у запасі та обороті [1].

В подальшому при експлуатації шин виникає потреба в їх заміні двічі на рік: з літніх на зимові і навпаки, так звана сезонна заміна. Така операція не залежить від вироблення ресурсу. Операції з заміни шин відносяться до технічного обслуговування, а відповідно до НПСБО7 витрати, що здійснюються для підтримання об'єкта в робочому стані (проведення технічного огляду, нагляду, обслуговування, ремонту тощо) та одержання первісно визначеної суми майбутніх економічних вигод від його використання, включаються до складу витрат [2]. Тобто вартість робіт із сезонної заміни шин відноситься до витрат поточного періоду – обліковується на тому самому рахунку витрат, що й інші витрати на обслуговування відповідного автомобіля.

На практиці не існує єдиного підходу щодо того, коли вартість списаної шини потрапить у бухгалтерські витрати. Одні спеціалісти вважають, що витрати слід визнавати на дату списання шин з балансу, інші — на дату передачі їх в експлуатацію. Кожен із підходів має право на життя, позаяк має свої плюси й мінуси. Тому бухгалтеру слід застосувати своє професійне судження і обрати той варіант, який йому більше до вподоби. При чому, доцільно заздалегідь обраний підхід закріпити в обліковій політиці.

Підхід І. Новопридбані шини підприємство відносить до складу запасів та обліковує на субрахунку 207 «Запасні частини». При передачі шин зі складу для встановлення на автомобіль їх вартість списують на витрати звітного періоду як витрати, пов'язані з підтриманням об'єкта основних засобів у робочому стані (п. 15 НП(С)БО 7) за допомогою запису: Дт 23, 91, 92, 93, 94 — Кт 207.

У подальшому щодо таких запасів ведуть аналітичний облік за місцями їх зберігання та в розрізі матеріально відповідальних осіб.

Підхід ІІ. Куплені шини також зараховують до складу запасів та обліковують на субрахунку 207 «Запасні частини» до моменту їх списання через непридатність. І лише тоді вартість шин потрапить до витрат, а не в момент встановлення на автомобіль. Тому для обліку шин у запасі та обігу (на автомобілі в експлуатації) до субрахунку 207 слід відкривати окремі субрахунки третього та четвертого порядків або аналітичні рахунки, наприклад, 2071 «Запасні частини на складі та в інших місцях зберігання» і 2072 «Запасні частини в обігу». Недоліком цього підходу – завищена вартість шин в обліку, перевага – підприємство може на рахунках бухгалтерського обліку відстежити наявність та оборот шин.

Є ще ІІІ підхід - витрати визнаються частинами протягом строку експлуатації. Прихильники цього варіанту виступають за те, щоб списувати вартість придбаних шин на витрати вже в момент їх першого встановлення на автомобіль. Проте, якщо після їх повернення на склад шини можливо експлуатувати, то вони наполягають на їх оприбуткуванні за чистою вартістю реалізації (проводкою Дт 207 Кт 719). Вартість шин, по якій оприбутковувати, має встановити спеціальна комісія. Це може бути комісія з питань обліку пробігу (наробітку), обігу та списання пневматичних шин. Зрозуміло, що чиста вартість реалізації шин нижча за первісну вартість, адже вони вже від'їздили певний час. Наступного разу, коли підприємство встановить ці шини на авто, їх вартість знову доведеться списати. А після їх повернення на склад — оприбуткувати за умови, що такі шини придатні для використання за прямим призначенням.

Шини, що відпрацювали, - це відходи[3]. Тому щоб не платити екологічний податок (п.п.240.1.3.ПКУ)[4], підприємству слід укласти договір зі спеціалізованим підприємством на утилізацію шин. Здавати шини на утилізацію потрібно не пізніше 6 місяців з дати списання [5]. Вартість послуг з утилізації відноситься до витрат поточного періоду.

Якщо підприємство вирішує продати шини, то можна говорити про отримання майбутніх економічних вигід від них. Це означає, що зношену шину слід зарахувати на баланс. Оскільки вона не може бути використана за своїм прямим призначенням, найбільш доцільний є субрахунок — 209 «Інші матеріали», де їх оприбутковують за чистою вартістю реалізації. Для цього використовують кореспонденцію Дт 209 Кт 719 «Інші доходи від операційної діяльності» (доволі рідко, але також використовується кореспонденція Дт 209 Кт 207). Продаж таких шин відображається у бухгалтерському обліку в загальновстановленому порядку продажу інших оборотних активів.

Отже, шини, що входять до комплектації транспортних засобів при придбанні, не обліковуються як окремі об'єкти. Придбані шини для заміна

обліковуються на субрахунку 207 «Запасні частини». Є різні варіанти їх обліку. Вартість встановлених (замінених) шин не впливає на первісну вартість автомобіля.

Список використаних джерел

1. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: затверджена Наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>.

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби": Затверджено Наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text>.

3. Про управління відходами: Закон України від 20 червня 2022 року № 2320-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#n924>.

4. Податковий Кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.

5. Правила технічної експлуатації коліс та пневматичних шин колісних транспортних засобів категорій L, M, N, O та спеціальних машин, виконаних на їх шасі: затверджені Наказом Міністерства інфраструктури України від 26.07.2013 № 549. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1452-13#Text>

БАЛИЦЬКИЙ Богдан
студент
КРИХІВСЬКА Наталія
к.е.н., доцент

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

ПРОБЛЕМАТИКА ОПОДАТКУВАННЯ КРИПТОВАЛЮТНИХ ДОХОДІВ

За результатами щорічного дослідження «WorldCryptoAdoptionIndex 2023» [1], яке проводить компанія Chainalysis, Україна займає п'яте місце у світі за використанням криптовалют. Дане дослідження підтверджує, що криптовалюта посідає чільне місце серед платіжних інструментів в руках українців. Якщо є обіг криптовалюти, отже виникають доходи отримані у вигляді криптовалютних активів. Тому, відкритим як у наукових, так і у законотворчих колах залишається питання оподаткування отриманих криптовалютних доходів.

Переконання, про те, що криптовалюти використовуються виключно для нелегальних операцій, таких як відмивання коштів, фінансування тероризму або торгівля зброєю можна вважати неправильним, адже всі дані про криптовалютні транзакції є відкритими та доступними у децентралізованій системі блокчейн. Це забезпечує більше можливостей для державної регуляції, мінімізуючи ті проблеми, які виникають при регулюванні готівкових операцій. Однак легалізувати криптовалюту неможливо без запровадження системи оподаткування. В Україні використовувати криптовалютні активи не заборонено, проте на даний час відсутня система її регулювання.

Щодо законодавчого підкріплення обігу криптовалют, уже було декілька спроб регулювання ринку криптовалют. Зокрема у 2017 р. до Верховної ради був поданий Проект закону України «Про обіг криптовалюти в Україні» від 06.10.2017 р. № 7183 [2], в статтях якого акцентовано увагу на необхідності легалізації криптовалютного ринку, визначенні правового статусу криптовалюти, правові засади організації та діяльності суб'єктів криптовалютних транзакцій. Поданий законопроект визначав криптовалюту як: програмний код (набір символів, цифр та букв), що є об'єктом права власності, який може виступати засобом міни, відомості про який вносяться та зберігаються у системі блокчейн в якості облікових одиниць поточної системи блокчейн у вигляді даних (програмного коду) [2]. Проте, даний законопроект було відправлено на доопрацювання, а згодом відкликано.

Наступною спробою легалізації обігу криптовалюти в Україні на початку 2022 р. було затвердження Верховною радою Закону України «Про віртуальні активи» від 17.02.2022 р. № 3637 [3], який тлумачить не саме поняття «криптовалюта», а дещо ширше поняття «віртуальний актив». Згідно закону віртуальний актив – це сукупність даних в електронній формі, яка має вартість та існує в системі обігу віртуальних активів. Віртуальний актив може бути як самостійним об'єктом цивільного обороту, так і посвідчувати майнові або

немайнові права, зокрема, права вимоги на інші об'єкти цивільних прав. У законі визначено правила для постачальників послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів і відповідальність за порушення встановлених правил, яка базується на актуальних стандартах регулювання операцій із віртуальними активами міжнародної групи з протидії відмиванню грошей (FATF). Однак, питання оподаткування операцій, пов'язаних із віртуальними активами у законі не розглянуто. Оскільки після прийняття закону не було внесено змін до Податкового кодексу України представлений закон так і не набрав чинності.

Уже наприкінці 2023 р. до Верховної ради України внесено два законопроекти: «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні» від 07.11.2023 р. № 10225 [4] та від 17.11.2023 р. № 10225-1 [5], які містять такі положення щодо оподаткування операцій з віртуальними активами:

- для юридичних осіб оподаткування за правилами тотожними нарахуванню податку на прибуток для операцій з цінними паперами – спільно в обох законопроектах;

- для фізичних осіб:

- 1) згідно законопроекту №10225: податок на доходи фізичних осіб за ставкою 18 % від інвестиційного прибутку та 1,5 % військовий збір;

- 2) згідно законопроекту №10225-1: податок на доходи фізичних осіб за ставкою 5% протягом трьох років, протягом наступних п'яти років для тих фізичних осіб, у яких сума інвестиційного прибутку не перевищує 7 млн. грн. протягом року ставка 9%, а в подальшому 18% та 1,5 % військовий збір при усіх умовах;

- операції з віртуальними активами не оподатковуються ПДВ;

- не можуть бути платниками єдиного податку першої - третьої груп суб'єкти господарювання (юридичні особи та фізичні особи – підприємці), які здійснюють операції з віртуальними активами.

На даний момент законопроекти знаходяться на розгляді у Верховній раді. Відповідно до норм законопроектів пропонується нова редакція Закону України «Про віртуальні активи» та відповідні зміни до пов'язаних законодавчих актів. У разі прийняття одного із проектів, він набере чинності з першого числа місяця, наступного через 12 місяців з дня опублікування.

Звернемо увагу, що оскільки правовий статус криптовалюти не визначений, власники криптовалютних активів наразі мають можливість їх задекларувати як майно чи грошові кошти, що і відбувається на практиці вже декілька років поспіль.

Отже, як підсумок, зазначимо, що впровадження системи оподаткування криптовалютних операцій є тривалим та громіздким процесом, адже в жодній із країн світу немає чіткого законодавчого регламентування діяльності на ринку криптовалют, затверджених правил використання криптовалют як платіжних засобів із визначеними нормами з питань оподаткування. Тому, дане питання залишається відкритим для світової та вітчизняної спільноти законодавців та учасників крипторинку.

Список використаних джерел

1. Звіт «World Crypto Adoption Index 2023». URL: <https://go.chainalysis.com/>
2. Проект закону України «Про обіг криптовалюти в Україні» від 06.10.2017 № 7183. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/jh5jj00i?an=3&ed=2017_10_06
3. Закон України «Про віртуальні активи» від 17.02.2022 р. № 3637. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>
4. Проект закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні» від 07.11.2023 № 10225. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43123>
5. Проект закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні» від 17.11.2023 № 10225-1. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43232>

УДК: 368.03:351

ЛІШТВАН Ольга

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

ПРИСТЕМСЬКИЙ Олександр

д.е.н., професор

Херсонський державний аграрно-економічний університет (Україна)

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ ТА СТРАХОВИХ УСТАНОВ: БЛОКЧЕЙН ТА ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ

У світі постійних змін і швидкого технологічного розвитку фінансові та страхові установи не можуть залишатися осторонь інновацій. Сучасні вимоги до обліку фінансових операцій та ризиків вимагають інноваційних рішень, що відповідають найвищим стандартам ефективності, безпеки та точності. Сьогодні, в контексті цифрової трансформації, дві з найбільш обговорюваних технологій, що перетинають кордони можливого, – це блокчейн та штучний інтелект (ШІ). Вони не лише відкривають нові горизонти для збору та аналізу даних, але й перетворюють підходи до обробки інформації, забезпечуючи більш точний, надійний та швидкий облік у цих сферах.

Блокчейн, як децентралізована система зберігання даних, принесла в облік фінансових та страхових установ неперевершену безпеку та недоторканість інформації. Завдяки своїй унікальній архітектурі, блокчейн забезпечує непереривність та достовірність даних, що є критичними аспектами у фінансовому та страховому секторах [1].

На страховому ринку, блокчейн-технології виконують ряд важливих завдань. Вони автоматизують процеси формування бази страхових історій, що спрощує аналіз ризиків та управління страховим портфелем. Також, блокчейн забезпечує отримання довідок від державних органів влади, що полегшує перевірку та підтвердження страхових випадків. Іншою важливою функцією є фіксація страхових подій, що дозволяє сторонам угоди точно визначити умови та обставини страхового випадку [2].

Впровадження технології блокчейну в бухгалтерську систему призводить до зменшення використання паперових документів, що відкриває можливості для вдосконалення обігу документів, дозволяє автоматизувати процеси, що сприяє зменшенню витрат та підвищенню ефективності управління ризиками. Діджиталізація бухгалтерської інформації також спрощує доступ аудиторів до неї для підтвердження проведених підприємством транзакцій. Принципи доступності і прозорості передбачають можливість всім учасникам приватного блокчейну отримати доступ до відповідних даних, які є доступні для них згідно наданих прав. Штучний інтелект в свою чергу, відкриває безліч можливостей у сфері аналізу даних та прийняття рішень. Алгоритми машинного навчання та глибокого навчання дозволяють фінансовим та страховим установам аналізувати величезні обсяги даних у реальному часі, ідентифікувати тенденції та прогнозувати події з

високою точністю. Це допомагає зменшити ризики, підвищити рівень обслуговування клієнтів та оптимізувати стратегії в управлінні портфелем активів та ризиками [3].

У контексті бухгалтерського обліку та фінансів, штучний інтелект може відігравати важливу роль у автоматизації рутинних завдань і вирішенні складних проблем. Наприклад, системи ШІ можуть бути використані для аналізу фінансових даних, виявлення аномалій у звітах, прогнозування фінансових результатів, аудиту та багатьох інших завдань, що раніше вимагали б значних людських ресурсів та часу. Яскравим прикладом впровадження ШІ в обліку є автоматизація процесів управління запасами. Це включає визначення руху запасів, визначення чистої реалізаційної вартості та автоматичну підготовку бухгалтерських проводок [4]. Крім того, за допомогою аналітичних процедур штучний інтелект може підготувати звіт про очікувані кредитні втрати (Expected Credit Losses, ECL), користуючись даними з різних джерел, таких як сайти, рейтингові агентства та журнали.

Так само, як у випадку з будь-якою передовою технологією, штучний інтелект несе з собою не лише потенціал для прогресу, але й ризики та етичні проблеми. Серед них варто виділити сумніви у відносності та можливість дискримінації в алгоритмах, а також проблеми конфіденційності особистих даних та впливу на ринок праці. У світлі цих проблем, наукова спільнота повинна активно працювати над розробкою етичних та правових стандартів для ШІ. Такий підхід дозволить збалансувати переваги цієї технології з мінімізацією ризиків і забезпечити сприятливі умови для її подальшого розвитку [5].

Загалом, інноваційні технології блокчейну та штучного інтелекту відкривають нові можливості для фінансових та страхових установ у покращенні ефективності, зменшенні ризиків та підвищенні якості обслуговування клієнтів. Однак важливо враховувати потенційні виклики, такі як захист персональних даних та нормативна відповідність, і впроваджувати ці технології з врахуванням всіх аспектів безпеки та приватності.

Список використаних джерел

1. Ющенко Н. Л. Розвиток блокчейн-технологій в Україні та світі. *Вісник Мукачівського державного університету*. 2018. № 19. С. 269–275.
2. Волосович С., Фоміна О. Технологічні інновації на страховому ринку. *Вісник КНТЕУ*. 2018. № 5. С.124-137.
3. Атамас О. П. Як цифрові технології змінюють сучасні бухгалтерські фірми. *Цифрове суспільство: управління, фінанси та соціум: матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. Дніпро: Університет митної справи та фінансів, 2023. Том 1. С. 32-33.
4. Sudipta Bose, Sajal Kumar Dey. Handbook of Big Data Research Methods. *Research Handbooks in Information Systems*, 2023. p. 32-50.
5. Богом'я В. І., Гудзь А. С. Штучний інтелект: сучасний стан і перспективи застосування. *Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони*. 2023. №1 (46). С.13-17.

САВЧУК Тетяна
к.е.н., доцент
КОСТІВ Вікторія
студентка

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНУ ЕКСПЛУАТАЦІЇ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Основні засоби є ключовим елементом будь-якого підприємства, оскільки вони складають, як правило, найвагомішу частину активів.

Основні засоби, як активи довготермінового використання, підлягають амортизації, для нарахування якої необхідно для кожного об'єкту визначити термін корисного використання.

Сьогодні термін корисної експлуатації об'єкта основних засобів визначається суб'єктами господарювання самостійно, що зумовлює значний рівень суб'єктивізму. Законодавчо-нормативні акти, що регулюють ведення обліку основних засобів на підприємствах, не містять чітких критеріїв або алгоритмів для визначення терміну використання основних засобів.

Визначення самого терміну наведено у НП(С)БО 7 “Основні засоби” [1, п. 4], згідно з яким: “строк корисного використання (експлуатації) – очікуваний період часу, протягом якого необоротні активи будуть використовуватися підприємством або з їх використанням буде виготовлено очікуваний підприємством обсяг продукції (робіт, послуг)”.

Положення НП(С)БО 7 визначає такі фактори впливу на формування терміну корисного використання:

- очікуване використання об'єкта підприємством з урахуванням його потужності або продуктивності
- моральний знос;
- очікуваний фізичний знос;
- правові або аналогічні обмеження щодо використання об'єкта.

Фізичний знос виникає при втраті майном своїх властей через старіння та експлуатацію. Цей показник вираховується як відношення часу використання активу до його очікуваного терміну служби. Моральний знос відбувається через часткову втрату вартості основних засобів внаслідок появи нових технологій або інших факторів. Ці два чинники хоч і є більш наглядними, але, на нашу думку, є менш практичними, так як не зрозуміло, яким саме чином можна їх врахувати на початку експлуатації активу, коли відбувається встановлення терміну корисного використання.

Наявність певних часових обмежень передбачає обмеження граничного терміну, але, знову ж таки, мало допомагає визначити фактично очікуваний термін. Тому і виходить, що ключовим з наведених чинників є очікуваний термін, впродовж якого суб'єкт господарювання очікує одержувати економічні вигоди від

експлуатації об'єкта. Звичайно, таку оцінку зробити самому бухгалтеру складно, а тому вона оцінюється колегіально спеціально затвердженою комісією, до складу якої окрім бухгалтера обов'язково мають входити і технічні працівники, які будуть експлуатувати цей об'єкт і компетентні в особливостях умов цієї експлуатації. Тому обґрунтовано спостерігається ситуація, коли для одного і того ж активу в різних суб'єктів господарювання визначаються різні терміни.

Податкове законодавство України, на відміну від НПСБО 7, не визначає факторів, на основі яких слід встановлювати термін у відношенні конкретного активу, а встановлює мінімальні дозволені терміни експлуатації з метою оподаткування. У податковому обліку амортизація нараховується впродовж терміну корисного використання об'єкта, встановленого платником податків самостійно, але не менше мінімального допустимого терміну, який встановлений для кожної групи основних засобів [2]. Дозволяється цими термінами послуговуватись і з метою розрахунку облікової суми амортизації, але ми вважаємо, що такий підхід є не надто вдалим. З одного боку, це, звичайно, дозволить уникнути податкових різниць, але, з іншого, порушить достовірність і правдивість облікової інформації. На нашу думку, податкові терміни мають мало економічного обґрунтування і зумовлені фіскальними, а не обліковими потребами.

На основі проведеного аналізу, при визначенні терміну корисного використання основних засобів, окрім визначених НПСБО 7, пропонуємо враховувати ще такі чинники:

1. Оцінка поточного стану основних засобів, враховуючи їхню робочу ефективність та потребу в ремонті.
2. Результати аналізу витрат на утримання та обслуговування об'єкту і їх порівняння з доходами, які він приносить.
3. Оцінка швидкості застаріння технологій та її потенційний вплив на продуктивність та вартість основних засобів.
4. Враховуючи зібрані дані, розроблений план заміни засобів у майбутньому.
5. Інтенсивність та тривалість використання основного засобу.
6. Вивчення ринкових тенденцій і прогнозів змін вартості та доступності нових технологій і основних засобів.

Ці дані допоможуть суб'єктам господарювання прийняти виважене рішення щодо визначення доречного терміну експлуатації основних засобів.

Встановлений термін важливо задокументувати. Як правило, ця оцінка фіксується в документах на введення в експлуатацію об'єкта і за необхідності може переглядатись з метою уточнення на наступні звітні дати. За такого підходу вдасться нарешті відійти від звиклої практики визначення терміну корисного використання майже випадковим чином і усуне з балансу основні засоби з "нульовою" залишковою вартістю, які продовжують експлуатуватись.

Таким чином, основним призначенням визначення терміну корисного використання основних засобів є виявлення можливих резервів для ефективнішого їх використання, розробка заходів щодо підвищення їх рентабельності, оптимізації витрат та доходів, а також забезпечення правильності нарахування амортизації.

Список використаних джерел

1. НП(С)БО 7 «Основні засоби»: затверджене наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000р. № 92. (із змінами №148 від 26.05.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text>
2. Податковий кодекс України від 2011р. (зі змінами № 2906-IX від 06.02.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

САВЧУК Тетяна

к.е.н., доцент

ПУНЯК Вікторія

студентка

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

ОРГАНІЗАЦІЯ ПЕРВИННОГО ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ ЗА ВИПЛАТАМИ ПРАЦІВНИКАМ

Ефективна організація первинного обліку виплат працівникам має важливе значення для забезпечення дотримання вимог трудового і податкового законодавства. Вона допомагає уникнути прорахунків і виплати незаконних сум, а також забезпечує точність і правильність розрахунків з працівниками. Крім того, вона сприяє ефективному управлінню ресурсами компанії та підтримці репутації підприємства перед працівниками та органами влади.

Актуальність теми полягає в тому, що правильна організація первинного обліку розрахунків з працівниками має важливе значення для сучасних організацій, беручи до уваги суворі вимоги законодавства, а також більш ніж значні суми фінансових санкцій за їх порушення.

Основна ідея полягає в тому, що організація первинного обліку виплат працівникам є важливим аспектом ефективного управління персоналом та фінансами підприємства. Це допомагає забезпечити дотримання законодавства, уникнути фінансових ризиків та зберегти довіру працівників до компанії. Дане твердження сприяє підвищенню ефективності та стійкості бізнесу загалом.

Оплата праці – система відносин з оплати праці, пов'язаних із забезпеченням встановлення та здійснення власником виплат працівникам за використання їх ресурсу праці.

Згідно зі ст. 5 Закону України «Про оплату праці» [1] система організації оплати праці на підприємстві проводиться на підставі:

- законодавчих та інших нормативних документів;
- генеральної угоди на національному рівні;
- галузевих (міжгалузевих), територіальних угод;
- колективних договорів;
- трудових договорів;
- грантів.

Підприємства самостійно розробляють та затверджують форми й системи оплати праці: тарифні ставки й посадові оклади, відрядні розцінки, премії, надбавки і доплати за умовами, передбаченими договором, і це правильно, оскільки вони мають відображати особливості умов праці на конкретному підприємстві.

Під час нарахування заробітної плати працівникам за невідпрацьований час враховуються вимоги Постанов Кабінету Міністрів України [2] і [3]. Базою для нарахування таких виплат є правильно документовані підстави розрахунків.

Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про виплати працівникам та її розкриття в фінансовій звітності визначаються Національним положенням бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам» [4]. Аналітичний облік розрахунків ведеться в розрізі кожного працівника підприємства, видів виплат і утримань.

Розрахунок усіх видів виплат працівникам здійснюється на основі даних первинного обліку розрахунків з працівниками. І саме від того, наскільки повно і правильно відображатиметься інформація в первинних документах і облікових регістрах буде залежати, в значній мірі, ефективність всієї системи організації розрахунків виплат працівникам.

В умовах цифровізації і автоматизації навряд чи є ще підприємства, які б не використовували відповідне програмне забезпечення для ведення бухгалтерського обліку. Але потужності і можливості різних облікових систем відрізняються.

Для удосконалення системи організації виплат працівникам пропонуємо звернути увагу на наступні моменти.

Насамперед, це можливість встановлення інтегрованої інформаційної системи управління персоналом HRIS, що дозволяє збирати, зберігати та аналізувати дані про працівників з одного централізованого місця. Це спростить процеси обліку та дозволить ефективніше взаємодіяти з персоналом. Ця HRIS-система дозволяє менеджеру належним чином управляти талантами компанії, а також створювати, додавати і централізувати дані про співробітників. Система консолідує інформацію про персонал компанії та полегшує виконання пов'язаних з ним процесів. Але, у випадку невеликої компанії, вартість встановлення такої системи може перевищити очікувані вигоди від її використання, а тому її встановлення може бути визнано недоцільним. В такому випадку слід розглянути можливість удосконалення використовуваної уже на підприємстві.

На нашу думку, дуже добре, якщо система дає можливість відображення інфографіки в автоматичному режимі, як в розрізі окремих працівників, їх груп, так і за окремими виплатами чи загалом по підприємству. Наглядне представлення інформації спрощує аналіз цих даних.

Окрім цього, важлива функція автоматичного розсилання інформаційних листків працівникам про суми нарахованої їм виплати та утриманих податків. Практику, коли ця інформація видається тільки за зверненням працівника, вважаємо не надто вдалою, оскільки вона знижує прозорість нарахування, тим самим погіршуючи мотивацію працівників до ефективної праці.

Сучасні ІТ компанії пропонують найпоширеніші програми, які вже можна використовувати на підприємстві для обліку показників щодо оплати праці. Це «MASTER:ЗАРПЛАТА І КАДРИ», «BookKeeper», «jSolutions» та «SMARTFIN.UA», та ціла низка інших програмних продуктів на додаток до широковикористовуваної BAS Бухгалтерії

Варто підкреслити, що організація первинного обліку розрахунків з працівниками є важливим аспектом фінансового та кадрового управління підприємством. Використання сучасних ІТ-засобів для обліку робить процес ефективнішим і надійнішим у довгостроковій перспективі. Ці процедури є не лише

обов'язковими з погляду виконання законодавчих вимог, але й визначають успішність та конкурентоспроможність організації в сучасному бізнес-середовищі.

Отже, на сьогоднішній день облік нарахування заробітної плати, потребує постійного контролю та вдосконалення. Будь-яка помилка, невірний запис чи відсутність певного виду документації може автоматично стати причиною помилок чи інших порушень в нарахуванні виплат працівникам, що може спричинити на накладення значних фінансових санкцій контролюючими органами.

Список використаних джерел

1. Про оплату праці: Закон України 24 березня 1995 року № 108/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text>.

2. Порядок обчислення середньої заробітної плати: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 8 лютого 1995 р. № 100. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/100-95-%D0%BF#Text>.

3. Порядок обчислення середньої заробітної плати (доходу, грошового забезпечення) для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2001 р. № 1266 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 26 червня 2015 р. № 439). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1266-2001-%D0%BF#Text>.

4. Національне положення (стандарту) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам»: затв. наказом Міністерства фінансів України від 12.10.2003 р № 601. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1025-03#Text>.

УДК657:339.972(06)

САВЧУК Тетяна

к.е.н., доцент

САВЧИН Анна

студентка

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

ТРУДНОЩІ І ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ ПРИ ПЕРЕХОДІ НА МСФЗ ДЛЯ МСП

Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) стали загально визнаною системою стандартів бухгалтерського обліку для підприємств у всьому світі, забезпечуючи прозорість, зрозумілість та зі ставність інформації фінансової звітності. Однак для суб'єктів малого підприємництва перехід на ці стандарти часто стає справжнім викликом через низку об'єктивних причин. Тож пошук ефективних шляхів подолання проблем під час переходу на МСФЗ для суб'єктів малого підприємництва стає надзвичайно актуальним питанням.

Мета даного дослідження – допомогти суб'єктам малого підприємництва ефективно впровадити міжнародні стандарти фінансової звітності шляхом виявлення проблем та пошуку шляхів їх вирішення.

Міжнародні стандарти фінансової звітності для малих та середніх підприємств (МСФЗ для МСП) [1] є спрощеною версією повного комплексу МСФЗ, розробленою спеціально для задоволення потреб малого та середнього бізнесу.

Згідно Закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [2], обов'язкове застосування міжнародних стандартів стосується насамперед тих підприємств, що становлять суспільний інтерес (банки і страхові компанії, недержавні пенсійні фонди, емітенти цінних паперів, фінансові установи), публічні акціонерні товариства, суб'єкти господарювання, які здійснюють діяльність у видобувних галузях, материнські підприємства які не належать до категорії великих підприємств, а також підприємств, які провадять господарську діяльність за видами, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України. Ці підприємства, як правило, є підзвітними громадськості, а тому саме громадськість, насамперед, зацікавлена в прозорості їх фінансової звітності.

Малих і середніх підприємств, як правило, вимога обов'язковості переходу на МСФЗ не стосується (за дуже невеликими винятками).

Тому перехід малих і середніх підприємств відбувається, здебільшого, на добровільній основі, як правило, внаслідок розуміння всіх переваг, які одержує бізнес від такого переходу.

Суб'єкти малого підприємництва можуть стикнутися з низкою проблем при переході на МСФЗ для МСП:

- недостатньо обізнаних та кваліфікованих бухгалтерів. МСФЗ для МСП суттєво відрізняється від національних стандартів бухгалтерського обліку, а тому вимагає дещо інших знань і компетенцій;

- перехід на міжнародний стандарт потребує високих витрат на навчання персоналу;
- необхідність змін в обліковій політиці відповідно до МСФЗ для МСП, що може бути досить складно та трудомістко;
- деякі підприємці можуть бути психологічно не готові до радикальних змін в обліку та звітності через звичку до старих правил.

Для успішного впровадження МЗСФ для МСП, пропонуються наступні шляхи подолання цих проблем:

1. потрібно організувати відповідні тренінги, семінари, курси підвищення кваліфікації окремо для бухгалтерів малих підприємств з метою опанування МСФЗ для МСП;

2. запровадити державні програми фінансової підтримки, надання пільг для малих підприємств, які здійснюють перехід на МСФЗ для МСП;

3. співпрацювати з професійними консалтинговими та аудиторськими фірмами, які мають досвід у сфері МСФЗ, для отримання відповідної методичної і організаційної допомоги;

4. запровадити спеціалізоване бухгалтерське програмне забезпечення, адаптоване під вимоги МСФЗ для МСП, що полегшить процес переходу;

5. запустити поетапний процес підготовки до впровадження МСФЗ для МСП впродовж кількох років замість одномоментного переходу, що може зменшити навантаження на персонал.

Отже, перехід суб'єктів малого підприємництва на Міжнародні стандарти фінансової звітності є важливим, але водночас складним процесом, який супроводжується низкою проблем та викликів. Це вимагає скоординованих зусиль усіх зацікавлених сторін, в тому числі працівників самих малих і середніх підприємств. Подолання існуючих проблем дозволить отримати переваги від застосування загальновизнаних міжнародних стандартів фінансової звітності.

Список використаних джерел

1. Міжнародний стандарт фінансової звітності для малих та середніх підприємств (МСФЗ для МСП). URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/MSFZ-dlya-MSP.pdf>

2. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липн. 1999 року № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>

САКУН Аліна
к. е. н., доцент
ЄФРЕМОВ Арсен
студент

Херсонський державний аграрно-економічний університет (Україна)

ВПЛИВ ОПОДАТКУВАННЯ НА СТАЛІЙ РОЗВИТОК КРАЇНИ

Тема дослідження актуальна внаслідок значного зниження рівня екологічного стану по всьому світу, задля чого у вересні 2015 р. всі 193 члени Організації Об'єднаних Націй (ООН) ухвалили план досягнення спільного кращого майбутнього. Так, наступні 15 років спільні зусилля мають бути спрямовані на подолання крайньої бідності, боротьбу з нерівністю та несправедливістю та на захист нашої планети. Щоб досягти цього плану, було сформовано 17 Цілей сталого розвитку, які можна поєднати у соціальні, економічні і екологічні напрями (табл. 1) [1].

Таблиця 1 - Цілі сталого розвитку

Напрями	Цілі сталого розвитку
Соціальні	1. Подолання бідності в усіх її форматах та всюди.
	2. Подолання голоду, досягнення продовольчої безпеки, поліпшення харчування і сприяння сталому розвитку сільського господарства.
	3. Забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх у будь-якому віці.
	4. Забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливостей навчання впродовж усього життя для всіх.
	5. Забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчат.
Економічні	6. Забезпечення наявності та раціонального використання водних ресурсів і санітарії для всіх.
	7. Забезпечення доступу до недорогих, надійних, сталих і сучасних джерел енергії для всіх.
	8. Сприяння поступальному, всеохопному і сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх.
	9. Створення стійкої інфраструктури, сприяння всеохопній і сталій індустріалізації та інноваціям.
	10. Скорочення нерівності всередині країн та між ними
Екологічні	11. Забезпечення відкритості, безпеки, життєздатності й екологічної стійкості міст і населених пунктів.
	12. Забезпечення переходу до раціональних моделей споживання і виробництва.
	13. Вжиття невідкладних заходів щодо боротьби зі зміною клімату та її наслідками.
	14. Збереження та раціональне використання океанів, морів і морських ресурсів в інтересах сталого розвитку.
	15. Захист та відновлення екосистем суші та сприяння їх раціональному використанню, раціональне лісокористування, боротьба з опустелюванням, припинення і повернення назад процесу деградації земель та зупинка процесу втрати біорізноманіття.
	16. Сприяння побудові мирнолюбного й відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних та заснованих на широкій участі інституцій на всіх рівнях.
	17. Зміцнення засобів здійснення й активізація роботи в рамках Глобального партнерства в інтересах сталого розвитку.

Джерело: складено авторами за [1, 2 с. 17]

Важливість виконання Цілей сталого розвитку полягає в національному престижі на міжнародній арені як серед країн-партнерів, так і серед інвестиційних груп, які готові пришвидшувати економічне зростання, створювати додаткові робочі місця і товари з доданою вартістю, що позитивно впливатиме на зовнішньоторговельний баланс країни.

Водночас, оподаткування в країнах може відігравати ключову роль у сприянні досягненню сталого розвитку, використовуючи при цьому різні механізми, як-от:

1. Стимулювання зелених інвестицій. Так, надання податкових пільг, зниження податків або інші податкові заходи можуть стимулювати збільшення інвестицій в зелені технології, відновлювальні джерела енергії, енергоефективність та в інші ініціативи, що сприяють сталому розвитку. До того ж, “зелені” інвестиції сприяють зменшенню викидів парникових газів, раціоналізації поводження з відходами, ефективному управлінню стічними водами та протидії різним екологічним ризикам, підтримуючи стабільність екосистем. Такі інвестиції можуть позитивно впливати на енергетичний баланс країни, підвищувати рівень енергоефективності економіки та конкурентоспроможність вітчизняної продукції на світових ринках [3, с.27].

2. Здоров'я та екологія. Введення екологічних податків щодо забруднення, може стимулювати підприємства до зменшення викидів шкідливих речовин та використання більш екологічно-чистих технологій.

3. Інновації та дослідження. Вони відіграють важливу роль у розвитку сучасного суспільства та досягнення сталого розвитку. Так, податкові канікули, зниження податків та інші податкові стимули можуть відкривати шлях для інвестицій у дослідження та розвиток нових технологій та інновацій. Це сприяє конкурентоспроможності економіки, створенню нових робочих місць, а також забезпечує реалізацію нових ідей та розробок, які в свою чергу сприяють ефективному використанню ресурсів, зменшенню викидів та покращенню життя.

Таким чином, з допомогою системи оподаткування, країни мають можливість ефективно спрямовувати ресурси задля досягнення сталого розвитку та створення умов екологізації, що позитивно впливатиме на економічний рівень та стан довкілля.

Також, окремим механізмом оподаткування є мито. За допомогою митно-тарифного регулювання (наприклад, здешевлення експорту або здорожчання імпорту) держава досягає таких цілей, як: покращення конкурентних умов в імпортуючій країні та захищає національну промисловість, здоров'я населення, навколишнє середовище та національну безпеку, що є необхідними складовими сталого розвитку[4, с. 148]. На сьогоднішній день діють грантові програми як єдині інструменти сприяння розвитку бізнесу, але вони направлені тільки на започаткований бізнес. Крім програм державної підтримки (Доступні кредити 5-7-9, Компенсація роботодавцям, Грант для власної справи), в Україні почали діяти також програми EU4Environment та Програма USAID «Конкурентоспроможна економіка України» (КЕУ), котрі направлені саме на підтримку суб'єктів малого підприємництва. Водночас, Комітет з питань фінансів, податкової та митної

політики постійно анонсує радикальні реформи, що спричиняють нестабільність серед підприємців, які в наш час прагнуть стабільності у своїх умовах діяльності [5, с. 167].

Таким чином, система оподаткування у вигляді різних механізмів є ключовим інструментом для досягнення цілей сталого розвитку. Вона може стимулювати екологічну відповідальність та інновації, сприяти соціальній справедливості через рівніший розподіл доходів, фінансувати проекти сталого розвитку та регулювати споживчу поведінку. Ефективна податкова політика дозволяє суспільству вирішувати екологічні, економічні та соціальні виклики, сприяючи збалансованому та сталому розвитку.

Список використаних джерел

1. 17 Цілей сталого розвитку. *Global Compact Network Ukraine*. URL: <https://globalcompact.org.ua/tsili-stijkogo-rozvytku/>
2. Yefremov A., Prystemskiy O. Financial sustainability of enterprises in the context of sustainable development. *Стратегічні пріоритети розвитку економіки, менеджменту, сфери обслуговування та права в умовах інтеграційних процесів: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (ХДУ, 02-03 листопада 2023 р.) / за ред. А.І. Соловійова. Івано-Франківськ: ХДУ, 2023. С. 16-19. URL: <https://dspace.ksaeu.kherson.ua/handle/123456789/8620>*
3. Аверчева Н. О., Єфремов А. О. Роль “зелених” інвестицій у повоєнному стійкому розвитку аграрного сектору України. *Глобальні виклики сьогодення: наука, освіта та технології: матеріали міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених, м. Рига, Латвія, 14 вересня 2023 р. Рига: ЦПР «Педагогічний простір», 2023. 86 с. URL: <http://surl.li/tsykc>*
4. Карнаушенко А. С., Єфремов А. О. Мито як фінансовий інструмент у підтримці міжнародної торгівлі в умовах глобальних інтеграційних процесів. *Трансформація обліку та бізнес-консалтингу в умовах невизначеності: сучасні тренди, виклики, міжнародний досвід: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 10 листопада 2023 р. Держ. біотехнологічний ун-т. Харків, 2023. URL: http://dspace.ksaeu.kherson.ua/bitstream/handle/123456789/8746/materialy_conf_10_11_23-148-151.pdf?sequence=1*
5. Саун, А., Щербаків А. Трансформація податкового режиму для фізичних осіб-підприємців. *Таврійський науковий вісник. 2024. Серія: Економіка. № 19. С. 166-174. URL: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.19.20>*

САКУН Аліна

к.е.н., доцент

ПРИСТЕМСЬКИЙ Олександр

д.е. н., професор

Херсонський державний аграрно-економічний університет (Україна)

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ СИСТЕМИ КОНТРОЛІНГУ

Цифровізація бізнес-процесів актуалізує пошук ефективних методів і підходів до підтримки інформаційного, облікового та аналітичного інструментарію процесу прийняття управлінських рішень, які сприяють прискореній адаптації бізнес-одиниць до змін зовнішнього середовища на тлі загострення воєнно-економічної ситуації. Відповідно до завдань інноваційно-технологічного розвитку економіки виникають передумови для подальшого розвитку системи контролінгу, яка забезпечує суб'єктів господарювання інформаційними ресурсами для прийняття та реалізації оперативних і стратегічних рішень і базується на методах обліку, аналізу та контролю господарської діяльності. Водночас поява обліково-аналітичного простору супроводжується інтенсивним обміном інформацією між учасниками, внаслідок чого виникають складні процеси обробки фінансової та нефінансової інформації, які потребують інтеграції та координації процесів планування, обліку, аналізу та контролю в системі контролінгу [1].

Традиційний погляд на інформаційне забезпечення та різноманітність інформації щодо аналітичного інструментарію, який використовується в контролінгу, не дозволяють контролерам налагодити компетентну комунікацію з менеджерами та працівниками, що сприяє зростанню невизначеності в центрах відповідальності та погіршенню координаційних зв'язків між бізнес-процесами через відокремлення функцій підсистем обліку, бізнес-аналізу, стратегічного планування та контролю [2]. Проблема недостатнього розвитку методології контролінгу посилюється також тим, що при науковому обґрунтуванні напрямів розвитку інформаційного забезпечення та аналітичного інструментарію контролінгу не повною мірою використовуються інституціональний та системний підходи відповідно до структурних змін в економіці.

Розробка системи контролінгу повинна здійснюватися на основі нового системного підходу, що є результатом взаємодії парадигм інформації та теорії прийняття рішень, згідно з якими контролінг представляється як незалежна, просторово та часово стабільна структура, яка при водночас має властивості зовнішньої інформаційної цілісності та функціонально взаємопов'язаних підсистем планування, обліку, аналізу та контролю [3]. З цієї точки зору створені в підсистемах контролінгу інформаційні потоки дозволяють своєчасно фіксувати поточний стан виконання бюджетів і параметри центрів відповідальності, здійснювати моніторинг і аналіз результатів фінансово-господарської діяльності підприємства, ідентифікувати причини відхилень і формування управлінських впливів у центрах відповідальності [4,5]. У цьому контексті доцільно створення

інноваційної системи контролінгу для підвищення ефективності прийняття рішень, що потребує подальшого розвитку теорії та методології контролінгу. Недостатня розробленість теоретико-методологічних положень щодо організації та адаптації системи контролінгу до сучасних функціональних умов, а також науково-практична потреба у розробці інформаційного забезпечення та інструментарію визначають проблемне поле подальшого дослідження.

Отже, система контролінгу з точки зору інституційно-системного підходу - це процес, спрямований на формування комплексної та релевантної інформації, що генерується підсистемами управлінського обліку, бізнес-аналізу та внутрішнього контролю для прийняття оперативних та стратегічних рішень, і включає структурну модель з мінімально необхідними та достатніми ресурсами і можливостями для посилення функцій управлінського обліку (інформативної, прогнозної, управлінської).

Список використаних джерел

1. Костюченко В.М., Каміл (Купрієнко) А.В. Економічні передумови та особливості впровадження облікового забезпечення контролінгу на підприємствах торгівлі. *Приазовський економічний вісник*. 2020. Вип.1 (18). С. 290-294.
2. Alina Zh. Sakun, Iryna V. Perevozova, Olha H. Kartashova, Oleksandr S. Prystemskyi, Andrii S. Mokhnenko, "Innovative Paradigm of Management Accounting and Development of Controlling in the Entrepreneurship". *Universal Journal of Accounting and Finance*, Vol. 9, No. 4, pp. 548-564, 2021. DOI: 10.13189/ujaf.2021.090403.
3. Перезозова І. В. Застосування новітніх інформаційних технологій у системі інформаційного забезпечення контролінгу як метасистеми управління промисловим підприємством. *Theoretical and Practical Aspects of Economics and Intellectual Property*. 2018. № 17. DOI: <https://doi.org/10.31498/2225-6407.17.2018.147180>
4. Саун А. Ж., Пристемський О.С. Роль управлінського обліку в інформаційному забезпеченні бізнес-процесів підприємств. *Вісник Одеського національного університету. Економіка*. 2020. Т. 25. № 1(80) С. 219–223.
5. Саун А. Ж., Головаш Ж. Управлінський облік в умовах цифровізації. The 13th International scientific and practical conference “Development trends and improvement of old methods” (December 12 - 15, 2023) Warsaw, Poland. International Science Group. 2023.Pp. 136-137. URL: <https://isg-konf.com/development-trends-and-improvement-of-old-methods/>

УДК: 336.71(075.8)

САРАХМАН Оксана

к.е.н., доцент,

Львівський національний університет імені Івана Франка (Україна)

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В БАНКУ ЯК ОСОБЛИВИЙ ОБ'ЄКТ НАУКИ І ПРАКТИКИ

В сучасних умовах господарювання одним із важливих чинників розвитку ринкової економіки є ефективна банківська система, основу якої складають комерційні банки. Від надійності банківської системи залежить не тільки подальший ефективний розвиток економіки країни, а й добробут кожного клієнта банківської установи [1]. Фінансові результати банківського бізнесу можна отримати, розрахувати, оцінити, порівняти тільки завдяки бухгалтерському обліку, який націлений на рух грошових потоків, які належать клієнтам банку і самому банку.

Специфіка банківської діяльності попередила і необхідність окремого виду бухгалтерського обліку – банківського обліку, який має свої теоретичні, методологічні, методичні, організаційні і практичні особливості, наявність яких підтверджує факт його самостійності в рамках загальної теорії бухгалтерського обліку і тим самим може бути виділеним в особливий об'єкт науки і практики.

Банківський облік представляє собою інформаційний потік про стан і рух активів (грошові кошти, міжбанківські кредити, золото і дорогоцінні метали, кредити клієнтам, кореспондентські рахунки, цінні папери, довгострокові фінансові вкладення, основні засоби), зобов'язань (залучення коштів від банків і клієнтів) і капіталу банку (фондів, доходів, витрат, прибутку) [2].

Функціонування інституту бухгалтерського обліку в економічній науці завжди були і є предметом вивчення багатьох учених, а саме: М. Білухи, Ф. Бутинця, О. Григоренка, Б. Усача, Ю. Вериги, О. Грицишина, В. Завгороднього, В. Костюченка, С. Легенчука, В. Мервенецької, А. Озерана, В. Собка, О. Харламової, О. Фоміна, М. Шигуна та інших. У їхніх працях висвітлюються найбільш поширені види обліку, а саме: фінансовий облік, судово-бухгалтерська експертиза, управлінський облік, фідучіарний облік, податковий облік, державний облік, міжнародний бухгалтерський облік.

Що ж стосується безпосередньо питань бухгалтерського обліку і звітності в банківському секторі економіки, то вони розглядаються в меншій мірі з погляду суттєвих організаційно-технічних, економічних, правових у функціональних особливостей діяльності банків.

Серед вітчизняних науковців та практиків, які досліджують питання обліку в банку, можна відзначити таких як: Л. Кіндрацька, В. Ричаківська, Л. Снігурська, В. Фаріон, Т. Фаріон, Г. Табачук, О. Андренко, Н. Литвин, Л. Шевченко, Н. Сіренко, В. Варцаба, Л. Шевців та інші. У свої працях вони розкривають сутність, види та організацію обліку в установах банків, зосереджують свою увагу на призначенні

обліку, особливостях ведення обліку в банках, а також дають чітко зрозуміти, що на повноту та достовірність операцій, відображених в обліку, впливає облікова політика, яка базується на принципах бухгалтерського обліку, яких банки повинні дотримуватися під час ведення рахунків і складання звітності.

Основними завданнями системи бухгалтерського обліку в банках є: накопичення інформації про банківські операції, їх вартості та часу проведення, перевірка правильності відображення даних, підведення підсумків і узгодженість бухгалтерських записів, повідомлення про помилки і розбіжності. У свою чергу, План рахунків бухгалтерського обліку являє собою систематизований перелік рахунків бухгалтерського обліку, призначений для відображення активів, зобов'язань, власного капіталу, а також господарських операцій і накопичення бухгалтерської інформації. На підставі даних бухгалтерського обліку складається фінансова звітність банку: баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал та примітки до звітів.

В практичній повсякденній діяльності облік в банках тісно пов'язаний з обліком в інших секторах економіки. Цей зв'язок визначається діяльністю банків по відкриттю і введенню розрахункових, поточних та бюджетних рахунків, які відкриваються юридичним і фізичним особам та іншим суб'єктам підприємницької діяльності незалежно від форм власності на умовах, викладених правилами банку та договором на кредитно-розрахункове обслуговування. Відкриття банківського рахунку для бізнесу є обов'язковим.

Сучасний стан бухгалтерського обліку засвідчує, що облік представляє собою окрему самостійну галузь наукових знань, що має відповідні системоутворюючі ознаки і є складовою загальної системи прикладних економічних наук у сфері забезпечення господарської діяльності підприємств необхідною інформацією установи [4]. Володіти системою бухгалтерського обліку – означає вміти компактно й логічно, тобто спеціальною бухгалтерською мовою, писати історію бізнесу.

Список використаних джерел

1. Руцишин Н. М., Костак З. Р. Банківська система України: сучасний стан та перспективи розвитку. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/119.pdf
2. Табачук Г. П., Сарахман О. М., Бречко Т. М. Фінансовий облік у банках: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2010. URL: <https://finance.mnau.edu.ua/files/dystsyplyny/bankivska-diyalnist/2010-tabachuk-finansovij-oblik-u-bankakh.pdf>
3. Шурпенкова Р. К., Сарахман О. М., Калайтан Т. В. Стратегічний управлінський облік. URL: <https://ser.net.ua/index.php/SER/article/view/361>
4. Крупка Я. Д. Бухгалтерський облік як наука і практична діяльність. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/21907/1/32-35.pdf>

СКАСКО Олег

д.е.н., професор

ДМИШКО Ярославздобувач освітнього-наукового ступеня «доктор філософії»
Національний університет «Львівська політехніка» (Україна)

ВНУТРІШНІЙ АУДИТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В СИСТЕМІ БАНКІВ

Забезпечення внутрішнього аудиту інформаційної безпеки банківських установ є нагальною і актуальною проблемою їх функціонування, адже несе у собі потенціал збереження і ефективного використання фінансових, матеріальних та інформаційних ресурсів банків, своєчасного виявлення та нейтралізації реальних та потенційних загроз, а також формування умов реалізації банками своїх стратегічних цілей.

У структурі інформаційної безпеки банківської установи виділяють такі основні складові: безпека інформаційних ресурсів; безпека інформаційної інфраструктури; безпека «інформаційного поля». Інформаційні ресурси установи банку – це взаємопов'язана, упорядкована, систематизована та зафіксована на матеріальних носіях інформація, що належить установі банку. Безпека інформаційної інфраструктури банків складається із стану безпеки комп'ютерів, систем і комп'ютерних мереж і телекомунікаційних мереж банку, що забезпечує цілісність і доступність інформації, що в них обробляється. Безпека «інформаційного поля» банків базується на керованості переважно неструктурованих інформаційних потоків, які оприлюднюються різними учасниками інформаційних комунікацій [1].

Важливу роль для попередження інформаційної безпеки банків відіграє внутрішній аудит, що надає об'єктивну оцінку поточному рівню інформаційної безпеки в банку, виявляє слабкі місця в системі забезпечення безпеки, управління ризиками і готує рекомендації щодо їх усунення.

Внутрішній аудит безпеки інформаційних систем банку може проводитися за заздалегідь підготовленим планом або позачергово з метою виявлення можливих загроз, які можуть призвести до втрати даних або репутації банку найближчим часом.

Етапи проведення внутрішнього аудиту інформаційної безпеки банку мають наступний вигляд, а за потреби адаптуються аудитором у ході проведення аудиту. Вони включають:

- Перший етап: призначаються відповідальні за проведення аудиту інформаційної безпеки співробітники служби безпеки та інформаційного відділу, зокрема інженери, які відповідають за функціонування ІТ-інфраструктури в банку;
- Другий етап: відповідальні фахівці перевіряють бізнес-процеси та сервіси відповідно до заздалегідь підготовленого списку. Їхнє завдання - виявити потенційні вразливості чи можливості для вторгнення.

– Третій: результати перевірки документуються та аналізуються, після чого підбиваються підсумки і, якщо необхідно, вживаються додаткові заходи щодо захисту інформаційних систем банку [2].

На усіх етапах перевірки інформаційної безпеки банку внутрішній аудит має спрямовуватись на оцінці ефективності інформаційної безпеки банку для того, щоб визначити, чи відповідає вона стратегії та цілям діяльності банку на ринку в поточних умовах.

Для досягнення поставленої мети слід виконати значну кількість різноспрямованих завдань, а саме: перевіряти відповідність чинної політики інформаційної безпеки банку чинному законодавству та міжнародним стандартам; виявити слабкі сторони та оцінити ефективність політики інформаційної безпеки банку, внутрішніх банківських стандартів, регламентів і процедур; оцінити поточний рівень безпеки інформаційних активів банку; проводити аналіз ризиків щодо загроз інформаційній безпеці банку через інформаційні активи; за результатами аналітичної роботи визначити можливі уразливості інформаційних активів банку до зовнішніх та внутрішніх загроз; вивчати наявні заходи контролю безпеки банківської інформації в операційному, адміністративному та управлінському аспектах, забезпечувати ефективне впровадження норм безпеки та дотримання встановлених стандартів; підготувати рекомендації щодо впровадження нових механізмів забезпечення безпеки банківської інформації та підвищення ефективності існуючих.

До додаткових завдань служби внутрішнього аудиту банку може входити підготовка політики інформаційної безпеки банку та інших нормативних документів; визначення кадрових завдань щодо забезпечення захисту інформаційних активів та запобігання реалізації внутрішніх і зовнішніх інформаційних загроз; участь у навчанні персоналу у сфері інформаційної безпеки банку тощо [3].

У сучасних умовах воєнного стану в Україні, банки борються з новими викликами, ухвалюють складні рішення та шукають інноваційні підходи і найважливіше місце у цій роботі, безсумнівно, посідає внутрішній аудит інформаційної безпеки банку.

Список використаних джерел

1. Інформаційна безпека банківської установ URL: <http://obt.inf.ua/page10.html>
2. Аудит інформаційної безпеки: що це і навіщо потрібно, коли проводити. URL: https://blog.colobridge.net/uk/2023/06/information_security_audi
3. Кощинець М. І., Спяк Г. І., Хорунжак Н. М. Проблеми та перспективи комп'ютеризації аудиту банків в умовах цифрової економіки. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/42734/1/%d0%a1%d0%bf%d1%8f%d0%ba.pdf>

УДК: 657.6:336.71

СКАСКО Олег
д.е.н., професор
ДМИШКО Ярослав
здобувач освітнього-наукового ступеня «доктор філософії»
Національний університет «Львівська політехніка» (Україна)

УПРАВЛІНСЬКИЙ АУДИТ В БАНКУ ЯК РІЗНОВИД ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ

Останнім часом через зростання кількості проблемних банків спостерігається зменшення кількості комерційних банків в Україні. Сьогодні, за даними Національного банку України, в Україні залишилося 63 чинні банки. З початку року було закрито чотири, в яких було 150 відділень «Айбокс Банк», Укрбудінвестбанк, «Форвард» та «Конкорд». Станом на 1 січня 2024 року в Україні налічувалося 5 138 діючих структурних підрозділів банків. За попередній рік їхня кількість скоротилася на 198. Крім того, 869 відділень банків перебувають у статусі «тимчасово призупинених» [1].

Це пов'язано не лише з нестабільною економічною та політичною ситуацією, війною на сході країни, змінами зовнішнього середовища, а й із впливом негативних факторів, зумовлених ризикованою кредитною політикою банків, некваліфікованим менеджментом, відсутністю стратегічного планування, недостатнім внутрішнім контролем.

На нашу думку, українські банки надто мало уваги приділяють ролі внутрішнього аудиту в підвищенні якості операційного менеджменту, вжиття заходів щодо обмеження та захисту від ризиків, що трактується як особливо сприятливі умови для стабільності та розвитку банків.

Внутрішній аудит є однією з найважливіших ланок управлінської структури банку, який здійснюючи оцінку всіх інформаційних потоків, зменшує інформаційний ризик та надає суттєву допомогу керівництву та співробітникам банку. За таких обставин зростає значення управлінського аудиту, який сприятиме забезпеченню стійкості, конкурентоспроможності та ефективності управління комерційним банком [2].

За визначенням деяких учених, управлінський аудит – це вивчення ділових операцій із метою розроблення рекомендацій відносно більш економічного й ефективного використання ресурсів, результативності в досягненні цілей діяльності і відповідності політиці організації. Тобто за допомогою управлінського аудиту керівництво забезпечує контроль виконання рішень, спрямованих на збільшення ефективності і результативності діяльності чи управлінського впливу[3].

Управлінський аудит в банку являє собою систематичний загальний огляд організаційної структури, методів і прийомів управління. Результатом аудиту є визначення діяльності з метою підготовки рекомендацій щодо економічного та

ефективного використання ресурсів, досягнення кінцевого результату та формування політики банку. Його відмінність від інших видів аудиту полягає в тому, що аудит зосереджується на управлінській складовій банку та її впливу на діяльність інших підрозділів.

У центрі уваги управлінського аудиту перебуває ефективність та економічність діяльності банку. Також цей вид аудиту приділяє увагу питанням загальної діяльності, програмам, проектам і конкретним напрямкам діяльності та організації як такої, планам управління (стратегічним, управлінським та операційним), методикам та процедурам: перевіряє, чи вони існують, застосовуються і сприяють досягненню бажаних результатів у банківській установі.

Завдання управлінського аудиту полягає у наданні апарату управління банку інформації щодо найефективнішого використання залучених і власних ресурсів банку з метою досягнення найвищого фінансового результату.

У числі основних користувачів результатів управлінського аудиту банку виступають: акціонери, засновники банку; члени наглядової ради; керівництво банку, в тому числі керівники середньої та нижчої ланки; відділи управління кадрами банку.

Виконання управлінського аудиту і повідомлення про його результати визначаються важче, ніж при інших типах аудиту. Ефективність операцій значно складніше об'єктивно оцінити, ніж визначити їх відповідність інструкціям або надання фінансової звітності. У цьому управлінський аудит більш схожий на консалтинг адміністрації, ніж на те, що традиційно вважається аудитом [4].

Проведення управлінського аудиту досить важливо, так як результати такої перевірки можна використовувати для підвищення ефективності управління банком в цілому, оскільки управлінський аудит, на відміну від внутрішнього аудиту, націлений на майбутній розвиток банку.

Список використаних джерел

1. Кількість відділень банків за рік скоротилася на 200: рейтинг на 1 січня 2024. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/kilkist-viddilen-bankiv-rik-skorotilasya-17049545>.
2. Сарахман О. М., Скаско О. І., Вовчак О. Д., Волкова О. К. Внутрішній аудит у банку: навч. посібник. К.: УБС НБУ, 2015. URL: http://lpkafoa.lviv.ua/wp-content/uploads/2011/12/AUDYT_2015.pdf.
3. Колісник Г. М., Гелей Л. О., Шуліко А. О. Управлінський аудит як вид надання консалтингових послуг. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2022/63_2022/31.pdf.
4. Кіреєв О. І., Любунь О. С., Кравець М. П., та інші. Внутрішній аудит у банку: Навч. посіб. К.: Центр навчальної літератури, 2006. С. 37-39.

СКРИПНИК Світлана

д.е.н., доцент

Херсонський державний аграрно-економічний університет (Україна)

НОВІ ЗАВДАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В ЕПОХУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

В епоху цифровізації перед бухгалтерським обліком стоять певні складності та нові завдання. Поточні виклики у багатьох практикуючих бухгалтерів створюють почуття занепокоєння у швидкому пониженні значущості своєї професії чи навіть її частковому відмиранні. Ситуація посилюється ще й тим, що у публікаціях досить часто проходить інформація про те, що бухгалтер це одна з професій, яка практично зникне найближчим часом. Слід сказати, що бухгалтерська спільнота дуже болісно реагує на подібні заяви з публікацією різних матеріалів про те, що бухгалтерський облік має багатовікову історію та безсумнівно збережеться в майбутньому. Такі публікації професійної спільноти якраз і демонструють своєрідну невпевненість бухгалтерів у своїх силах – на будь-яку критику професії необхідно одразу скликати круглий стіл, організувати конференцію та доводити власну правоту.

Однак протягом останніх десятиліть загальносвітові тренди щодо обліку та звітності полягають у досить серйозному зміщенні фокусу професії. Суть змін – у зміні функціонального призначення бухгалтерського обліку: домінанта контрольної-аналітичної функції (оцінка ефективності розподілу ресурсів, контрольованих економічним суб'єктом) змінилася домінантою функції інформаційно-комунікативної (надання даних, по-перше, потенційно корисних для прийняття рішень інвестиційно-фінансового характеру та, по-друге, що знижують рівень невизначеності у взаєминах незалежних економічних суб'єктів). Про зміни, що відбулися, недвозначно свідчить і факт зміни назви міжнародних бухгалтерських стандартів: якщо спочатку вони називалися як International Accounting Standards (IAS), то починаючи з 2001 р. ці регулятиви стали виходити під назвою International Financial Reporting Standards (IFRS). І це не проста зміна назви. Тут, у принципі, можна бачити досить глибокий зміст, який полягає в акцентуванні уваги не так на внутрішньофірмовій, як на позафірмовій орієнтації регулятивів, що визначають суть обліку та його методологічного забезпечення. Головне в обліку (і це повинні відображати стандарти) – не облікова техніка, не процедура, але вихідний продукт, орієнтований різні категорії користувачів, тобто публічна звітність. Фактично на різних рівнях ми маємо справу з технічними, процедурними питаннями щодо складання фінансової звітності та деякими сутнісними щодо її розуміння, читання, аналізу та подальшого використання в управлінському процесі.

Крім того, в останні роки у міжнародному бізнес-середовищі спостерігається очевидне підвищення інтересу та уваги до якості інформаційно-аналітичного

забезпечення діяльності економічних суб'єктів та пошуку шляхів його вдосконалення. Певні зусилля робляться як бухгалтерським співтовариством, і особами, які не є бухгалтерами.

Бухгалтери спільно з фінансистами акцентують увагу на змістовній, якісній стороні звітності (удосконалення професійних стандартів) та вважають, що будь-яка додаткова інформація може бути подана у спеціальних розділах річного звіту. Фахівці-небухгалтери борються за публікацію інтегрованого звіту, розуміючи його як систематизований набір даних, що дозволяють користувачеві отримати детальне уявлення про фірму в контексті її взаємин з економічними суб'єктами і суспільством. Бухгалтерські дані у такому звіті можуть бути присутніми, але мають лише допоміжне значення. У цьому зв'язку зауважимо, що формування будь-якої інформаційної бази є дуже витратним процесом. А тому, незважаючи на критику бухгалтерського обліку, вироблена ним публічна звітність, швидше за все залишиться системоутворюючим ядром інформаційних потоків, що характеризують підприємство.

Іншими словами, перший варіант розвитку інформаційно-аналітичного забезпечення бізнес-середовища є цілком прийнятним. Тому не тільки не застаріває, а й дедалі більше актуалізується проблема гармонізації інтересів постачальників і користувачів публічної звітності, що передбачає вдосконалення як власне звітності (за складом, структурою, якісними характеристиками), так і культури, навичок і методик аналітичної роботи з нею.

Розвиток цифрових технологій позитивно вплинув на облікове середовище, зокрема це підвищення рівня прозорості інформації; точність її відстеження; постійний реєстр; скорочення витрат з обробки мега даних; підвищення рівня довіри до результатів перевірки. Як негативні та слабко прогнозовані моменти можна відзначити: складну технологію цифровізації; непередбачувані нормативно-правові та соціальні наслідки; необхідність розробки нових стандартів; формування нових форм довіри та контролю на взаємній основі.

В економічній літературі розвиток цифровізації економіки пов'язують з аналітичним та тимчасовим розширенням форм звітності (інтегрована звітність, звітність із сталого розвитку та соціальної відповідальності тощо). Цифровізація обліку істотно змінює обліковий еколандшафт і вимагатиме суттєвої зміни спрямованості освіти в даній сфері та застосування нових інноваційних продуктів. Впровадження технології блокчейн може істотно вплинути на організаційні форми капіталу в епоху цифровізації. Гіпотеза смартфірми може бути реальністю. Соціальні наслідки цифровізації можуть позначитися на зайнятості у цій сфері та зміні системи навчання. Цифровізація обліку, ймовірно, вплине на структуру та зміст облікових програмних продуктів, інтегруючи в них технології блокчейн, роботизації та цифрових двійників.

Список використаних джерел

1. Мазіна О. І., Олійник В. С. Цифровізація як найважливіший інструмент розвитку системи обліку та звітності. URL: <https://www.internauka.com/uploads/public/15916561676404.pdf>

ROLA RACHUNKOWOŚCI WE WSPIERANIU ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

Poruszając temat zrównoważonego rozwoju, powinniśmy zdać sobie sprawę z tego czym on jest, odpowiedzieć na pytanie do czego służy. Tak naprawdę pojęcie to sprowadza się do szeregu działań kompleksowo obejmujących standardy na polu ekonomicznym, społecznym i przede wszystkim ekologicznym. Celem zrównoważonego rozwoju jest taki rozwój społeczeństwa, aby stawał on się bogatszy w zasoby, z zachowaniem poszanowania dla ekologii i ochrony środowiska. Rodzi się więc pytanie, co potrzebujemy, abyśmy mogli stwierdzić, że podjęte przez nas działania są zgodne z tą zasadą?

Odpowiedź na zadane pytanie dostarcza rachunkowość. Rachunkowość jest doskonałym narzędziem odpowiadającym na szereg pytań, jest źródłem informacji dla wszystkich grup interesariuszy, zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych organizacji. System zrównoważonego rozwoju polega na zaspokajaniu potrzeb obywateli w taki sposób, aby nie zagrażał on poziomowi zaspokojenia potrzeb kolejnym pokoleniom [1, str. 44]. Narzędziem wspomagającym system dostarczającym aktualnych i rzetelnych informacji o procesach, działaniach i realizowanych zadaniach zgodnych z zasadą zrównoważonego rozwoju jest system rachunkowości.

Rachunkowość jako nauka ewidencjonująca zdarzenia gospodarcze w organizacji dostarcza wielu informacji, w tym również jest rzetelnym źródłem informacji o procesach związanych z działaniami zrównoważonego rozwoju. W zależności od podjętych działań, dzięki systemowi rachunkowości, możemy wygenerować informację, a następnie stworzyć szereg zestawień i raportów o wykonywanych zadaniach ekonomicznych, społecznych i ekologicznych.

Jako społeczeństwo, oparte na wiedzy, dzięki informacjom dostarczonym przez system rachunkowości w organizacji, możliwe do podjęcia stają się decyzje o dalszych działaniach zrównoważonego rozwoju. Dzięki podjętym decyzjom, a następnie kontrolowaniu ich efektów, możemy podnosić standardy ekologiczne, ekonomiczne i społeczne, wspólnie integrując i angażując jednostki w ochronę środowiska.

Dla przedsiębiorców na całym świecie głównym celem jest osiągnięcie zysku. Rachunkowość pozwala nam na przeprowadzenie rachunku tych działań pod kątem ekonomicznym. To oznacza, że gromadzone, przetworzone i dostarczone informacje w porównaniu z efektami prowadzonych działań zrównoważonego rozwoju dają możliwość przeprowadzenia rachunku ekonomicznego. Ułatwiają prezentację osiągniętych efektów, w przeliczeniu na poniesione koszty.

Każde przedsiębiorstwo, działając zgodnie z koncepcją zrównoważonego rozwoju, powinno podejmować takie działania, aby były one zgodne ze standardami ekonomicznymi, społecznymi i ekologicznymi. Podejmowane działania przyczyniają się

do jakości życia i rozwoju całej gospodarki w skali kraju, jak i świata. Generowanie informacji, ich pozyskiwanie i zapisywanie odbywa się dzięki systemowi rachunkowości. Dlatego tak ważne jest, aby krajowe standardy rachunkowości, obowiązujące w Polsce w sposób obligatoryjny uregulowały treści związane ze zrównoważonym rozwojem. W Polsce takim dokumentem narzucającym zastosowanie rachunkowości w przedsiębiorstwie jest ustawa o rachunkowości [2]. Rachunkowość w tym aspekcie dostarcza informacji do różnych grup interesariuszy, zainteresowanych zrównoważonym rozwojem. Do tej grupy możemy zaliczyć: zarząd wraz kadrami kierowniczą, dostawców i odbiorców, społeczeństwo lokalne (w tym: samorząd, instytucje naukowe, szkolne), organizacje ochrony środowiska. Użytkownicy Ci, interesują się w jaki sposób podejmowane działania wspierają zrównoważony rozwój.

Efektywne zarządzanie przedsiębiorstwa zgodne z zasadą zrównoważonego rozwoju, ma za zadanie odbywać się poprzez ciągłe podnoszenie poziomu świadomości na szczeblu menadżerskim, jak i szczeblu niższym. Kluczowym aspektem powinno stać się uświadomienie konieczności ciągłych zmian i rozwoju. Rozwój systemu rachunkowości na potrzeby użyteczności informacji jest podstawowym kierunkiem korzystnego wpływu na otoczenie wewnętrzne i zewnętrzne przedsiębiorstwa. Organizacja ma za zadanie szukać potencjalnych korzyści zastosowania nowych narzędzi.

Ze wspomnianego przez mnie wcześniej pojęcia rachunkowości jako źródła informacji, w dobie rozwoju społeczeństwa opartego na wiedzy, wyłania się nowe zjawisko w postaci „księgowości” zrównoważonego rozwoju. W obliczu zmieniających się przepisów, standardów i wytycznych raportowania, w tym TCFD (Task Force on Climate Related Financial Disclosures), Taksomia [3], CSRD (Corporate Sustainability Reporting Directive), ESRS (European Sustainability Reporting Standards) oraz TNFD (The Taskforce on Nature-related Financial Disclosures) znaleźliśmy się w sytuacji zaangażowania wszystkich działów finansowych w przedsiębiorstwie.

Wyżej wymienione akty i dyrektywy powodują wzrost znaczenia raportów zrównoważonego rozwoju i postawienie ich, prawie że na równi ze sprawozdaniem finansowym. Najnowsze wytyczne powodują nie tylko wzrost znaczenia, ale również potrzebę rozbudowania systemu pozyskiwania odpowiednich informacji, a tym samym zwiększenie pracy dla specjalistów. Wygląda na to, że niewystarczające jest gromadzenie danych wyłącznie przez specjalistów ds. zrównoważonego rozwoju. Tu na pomoc powinno przyjść podejście holistyczne w przedsiębiorstwie. Zarządy takich firm, którym leży na sercu działalność zgodnie z zachowaniem zasobów naturalnych, muszą znać i rozumieć wpływ swojej działalności na kwestie ekologii i klimatu.

Przedsiębiorstwo potrzebuje danych, aby potwierdzić swoje efekty dotyczące zrównoważonego rozwoju. Do tego niezbędne stają się coraz to bardziej szczegółowe informacje. Z kolei gromadzenie ich, oznacza potrzebę większej ilości pracowników, którzy w sposób profesjonalny się tym zajmą. Otwiera to nowy rynek pracy dla księgowych, jako specjalistów ds. zrównoważonego rozwoju. Zasób w postaci profesjonalnych pracowników, umiejętnie korzystającymi z dostępnych już informacji, przyspiesza podejmowanie decyzji i uruchomienie działań na rzecz zrównoważonego rozwoju. Sytuacją zagrażającą taki stan rzeczy, może być zbyt duże skupienie uwagi na

zdobywaniu kolejnych danych, kiedy to może dojść do sytuacji bałaganu informacyjnego, co w rzeczywistości opóźni zamierzone działania.

Wzrost raportowania zrównoważonego rozwoju powoduje zatem pewien dysonans. Osoby, które do tej pory skupiały się na działaniach wspierający rozwój i wdrażanie zmian w działalności przedsiębiorstwa, teraz muszą skupić się również na pozyskiwaniu danych i raportowaniu. Pracownicy, dla których pasją są działania na rzecz zrównoważonego rozwoju muszą widzieć realne efekty swojej pracy. Nie możemy zrobić z nich wyłącznie księgowych i zmusić do skupienia się wyłącznie na pozyskiwaniu danych. Dlatego ważne jest zapewnienie integralności działań w służbie na rzecz rozwoju zrównoważonego. Powinniśmy dopuścić możliwość kompromisu, na poziomie dopuszczalnego błędu, w celu podjęcia decyzji.

Musimy zauważyć, że nadal wiele przedsiębiorstw działa w braku świadomości o swoim wpływie na środowisko naturalne. Te przedsiębiorstwa są na początku swojej drogi. Dla takich przedsiębiorstw nie ma innego sposobu jak rozpocząć działania od zbierania danych, liczenia wskaźników i analizie. Muszą dowiedzieć się na jakim etapie jest ich obecny wpływ na środowisko, aby móc określić cele działań zgodnych z zachowaniem zrównoważonego rozwoju.

Bibliografia

1. Roggall H. Ekonomia zrównoważonego rozwoju. Teoria i praktyka. Wydawnictwo Zysk i S-ka, Poznań 2010. Strona 44.
2. Ustawa z dnia 29 września 1994 roku o rachunkowości, tekst jednolity Dz.U. z 2002.
3. Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2020/852 z dnia 18 czerwca 2020 roku w sprawie ustanowienia ram ułatwiających zrównoważone inwestycje.

УДК 338.5:336.2

ХОМА Світлана
к.е.н., доцент
ПОДЛЕЦЬКА Уляна
студентка

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

АНАЛІЗ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ: ВПЛИВ ВОЄННОГО ЧАСУ НА МЕХАНІЗМИ ТА СТРАТЕГІЇ РЕГУЛЮВАННЯ

Трансфертне ціноутворення є одним із найбільш важливих і водночас найскладніших податкових аспектів сучасності. Необхідність посилення контролю над трансфертним ціноутворенням зумовлена недобросовісністю транснаціональних компаній. Маючи свободу встановлення цін в угодах між собою, міжнародні компанії можуть створювати неринкові умови власної комерційної діяльності, що в результаті впливає на розмивання оподаткованої бази й виведення прибутку з-під оподаткування. І сьогодні капітал виводиться з України, як правило, шляхом завищення цін на імпортовані товари, укладання фіктивних імпортних та кредитних угод, заниження ціни на товари, що експортуються. Відтак, контроль з боку контролюючих органів за трансфертним ціноутворенням (ТЦУ) дозволяє зменшити застосування протиправних методів ухилення від сплати податків.

Трансфертне ціноутворення – це практика визначення справедливої ціни товарів, послуг та інших об'єктів операцій між пов'язаними особами. В Україні трансфертне ціноутворення регулюється статтею 39 Податкового кодексу (ПКУ), яка ґрунтується на принципі «вितягнутої руки». Цей принцип передбачає, що ціна, яка використовується в контрольованих операціях, має відповідати ціні, яка б застосовувалась у аналогічних операціях між непов'язаними особами.

За останні роки Україна значно посилила правила ТЦУ. У 2016 році було прийнято нову статтю 39 ПКУ, яка запровадила більш жорсткі вимоги до документації ТЦУ та розширила перелік контрольованих операцій.

В 2020 році було прийнято Закон України № 466-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення адміністрування податків», який, зокрема, вдосконалив правила ТЦУ в частині розширення повноважень контролюючих органів щодо проведення перевірок ТЦУ; збільшення штрафних санкцій за порушення правил ТЦУ; вдосконалення процедури погодження методів ТЦУ з контролюючими органами.

Незважаючи на значні зусилля, Україна стикнулася з новими викликами щодо регулювання трансфертного ціноутворення з початком повномасштабного вторгнення.

Війна в Україні суттєво вплинула на трансфертне ціноутворення в країні. Цей вплив проявляється насамперед у зміні ланцюгів постачання. Багато українських підприємств змушені були змінити свої ланцюги постачання через

бойові дії та руйнування інфраструктури. Це призвело до нових торгових відносин з контрагентами, які можуть мати інші практики трансфертного ціноутворення. Другий аспект – це зростання цін. Війна спричинила значне зростання цін на товари та послуги. Це може призвести до того, що трансфертне ціноутворення ще частіше може використовуватися для штучного заниження податкової бази. Окрім того доцільно звернути увагу на зниження прозорості в бізнесі в умовах воєнного стану. Багато компаній не розкривають достатньо інформації про свою політику трансфертного ціноутворення, що ускладнює контроль за трансфертним ціноутворенням з боку контролюючих органів.

Змінився також під час воєнного часу і механізми регулювання трансфертного ціноутворення в Україні. Контролюючі органи змушені були змінити свої пріоритети в роботі. Зосередження уваги на трансфертному ціноутворенні може бути дещо зменшено на користь інших питань, таких як боротьба з ухиленням від сплати податків. До того ж контролюючі органи можуть мати обмежені ресурси для контролю за трансфертним ціноутворенням. Це може призвести до того, що деякі випадки трансфертного ціноутворення залишаться без уваги.

У зв'язку з цим виникає необхідність комплексного дослідження проблемних питань трансфертного ціноутворення, що дозволить окреслити напрями удосконалення системи ТЦУ в умовах післявоєнного періоду.

Україна може розглянути можливість використання нових методів ТЦУ, таких як метод розподілу прибутку, метод чистої вартості транзакції та метод порівняльної контрольованої ціни, окрім традиційного методу «витягнутої руки». Це дозволить більш точно визначити справедливу ціну в деяких складних випадках.

Особливе значення має збільшення використання аналітики даних. Контролюючі органи можуть використовувати аналітику даних для виявлення потенційних порушень ТЦУ. Це може включати аналіз даних про торгівлю, фінанси та ланцюги постачання.

Особливе місце у системі трансфертного ціноутворення належить розширенню міжнародного співробітництва. Україна може співпрацювати з іншими країнами для обміну інформацією про ТЦУ та координації зусиль щодо боротьби з ухиленням від сплати податків. Це може включати укладення угод про обмін податковою інформацією та участь у міжнародних форумах з питань ТЦУ.

Регулювання трансфертного ціноутворення потребує удосконалення законодавства. Це може включати чітке визначення контрольованих операцій, запровадження жорсткіших вимог до документації ТЦУ та збільшення штрафних санкцій за порушення правил.

Висновки. На основі проведеного дослідження виявлено, що українська практика трансфертного ціноутворення все ще перебуває на стадії становлення. Законодавство про ТЦУ в Україні потребує удосконалення для усунення прогалин і посилення норм, а також зростання довіри до податкової системи.

УДК 336.02

ХОМА Світлана
к.е.н., доцент
ПРОЦЮК Наталія
студентка

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

ОСОБЛИВОСТІ СПРАВЛЯННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ ПДФО ІЗ ВИПЛАТ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

У сучасних умовах економічних і соціальних перетворень, особливу увагу привертає питання справляння та адміністрування податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) із виплат військовослужбовців. Ця тема набуває актуальності з огляду на специфіку діяльності військових, а також на виклики, пов'язані з фінансуванням оборонних потреб держави.

Податок на доходи фізичних осіб – це податок, що стягується з фізичних або юридичних осіб (платників податків), який змінюється залежно від відповідного доходу або прибутку (оподатковуваного доходу). ПДФО обчислюється як добуток податкової ставки та бази оподаткування.

Порядок оподаткування ПДФО врегульовано розділом IV Податкового кодексу України (ПКУ). Ставку ПДФО зафіксовано ст.167 ПКУ, і досягає 18%. Вона кореспондує практично до всіх доходів громадян, починаючи від зарплати та стипендії, закінчуючи преміальними виплатами, а також оплатою послуг із цивільно-правової угоди.

Виплати військовослужбовцям включають основну грошову винагороду, надбавки, премії та інші види матеріального забезпечення. З огляду на важливість забезпечення обороноздатності держави, доходи військовослужбовців мають специфічний порядок оподаткування. Відповідно до законодавства України, сума утриманого ПДФО компенсується військовослужбовцям за рахунок державного бюджету, що дозволяє їм отримувати грошове забезпечення у повному обсязі.

Це означає, що на практиці у військовослужбовців не зменшуються нарахування через сплату податку. Тобто вони отримують своє грошове забезпечення у повному обсязі.

Восени минулого року широкого розголосу набуло обговорення змін до Бюджетного кодексу України щодо розподілу ПДФО з виплат військовослужбовцям. Дискусія про «військовий» ПДФО спричинена тим, що із початком війни відбулося значне зростання податкових надходжень у ОТГ, де знаходяться військові частини. Це пояснюється тим, що відповідно до норм чинного законодавства освоєнням ПДФО займаються місцеві громади. На думку деяких аналітиків, зростання доходів місцевих бюджетів спровокувало розкрадання та корупцію.

Слід зазначити, що водночас у багатьох громадах суттєво знизилася надходження від ПДФО з інших доходів через зупинку бізнесу, виїзд людей та інші

наслідки повномасштабної війни. Таким чином, різке зростання сплаченого військовими ПДФО з одного боку та зниження решти доходів з іншого призвело до перерозподілу грошей між громадами.

У результаті обговорень у статті 42 Закону про Державний бюджет на 2024 рік передбачено розподіл ПДФО(крім податку від оподаткування доходів у вигляді грошового забезпечення) між бюджетами різних рівнів у таких пропорціях:21% – до загального фонду державного бюджету; 64% – до загального фонду бюджетів сільських, селищних, міських територіальних громад – у розмірі 64 відсотки;15% – до загального фонду обласних бюджетів.

Щодо ПДФО від оподаткування доходів у вигляді грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями, поліцейськими та особами рядового і начальницького складу, у 2024 році суми податку не є надходженнями місцевих бюджетів. Його зараховують до державного бюджету у пропорціях: 25% – загальний фонд, 75% – спеціальний фонд.

При цьому кошти «військового» ПДФО, отримані до спеціального фонду Державного бюджету України спрямовуються в таких пропорціях і за такими напрямками: 45% Адміністрації Державної служби спеціально зв'язку та захисту інформації України на здійснення заходів із закупівлі спеціальної техніки та обладнання, 45% Міністерству з питань стратегічних галузей промисловості України на виконання державних цільових програм реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу і 10% розпорядникам сектору безпеки й оборони для автоматичного розподілу між військовими частинами пропорційно до сплаченого ПДФО.

Переспрямування «військового» ПДФО має свої переваги та недоліки.

На підтримку урядового рішення щодо переспрямування «військового» ПДФО до державного бюджету свідчать такі аргументи: зростання надходжень громад через «військовий» ПДФО є свого роду штучним та зумовленим специфічними обставинами через війну. Оскільки грошове забезпечення військовим платиться з державного бюджету, то має повертатись до держбюджету. Окрім того, не всі громади раціонально використовують «незаплановані» надприбутки. Чітке визначення пріоритетів – ключове питання в умовах обмеженого фінансового ресурсу.

Однак варто визначити деякі недоліки нововведень: вилучення «військового» ПДФО до державного бюджету суперечить принципу цілісності бюджетної та податкової систем. Справа в тому, що ПДФО з військовослужбовців нічим не відрізняється від такого самого податку на доходи представників інших професій. Вилучення у громад «військового» ПДФО можна розцінювати як згортання реформи децентралізації. Водночас місцева влада гнучкіша та мобільніша в прийнятті рішень, зокрема в питаннях допомоги військовим та посилення обороноздатності.

Висновок. На основі викладеного вище можна стверджувати, що зміни принципів розподілу ПДФО є більш справедливими, позаяк дозволять зняти диспропорцію між бюджетами самих громад, підвищити прогнозованість бюджетних надходжень та ефективність їх витрачання.

ХОМА Світлана
к.е.н., доцент
СЕМКО Вікторія
студентка

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕОЦІНКИ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ЗА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Переоцінка основних засобів – процес зміни вартості основних засобів для відображення їхньої справедливої вартості на певну дату.

Переоцінка основних засобів є важливим етапом в управлінні фінансами компанії, оскільки вона сприяє відображенню справедливої вартості майна на певну дату. Цей процес дозволяє перевірити правильність визначення вартості активів та уникнути розбіжностей між справедливою вартістю та балансовою на звітну дату.

МСБО 16 «Основні засоби» пропонує дві моделі оцінки основних засобів на дату балансу:

1. Модель собівартості:

Ця модель передбачає, що об'єкти основних засобів обліковуються за первісною вартістю за вирахуванням накопиченої амортизації та накопичених збитків від знецінення після визнання. При застосуванні цієї моделі єдиною підставою оцінки об'єктів основних засобів буде їх знецінення. Щоб визначити, чи має місце знецінення активу, і врахувати збиток від знецінення, що виник при цьому.

2. Модель переоціненої вартості:

Модель вартості переоцінки вимагає, щоб об'єкти основних засобів, справедливу вартість яких можна оцінити, обліковувалися за вартістю переоцінки. Під переоціненою вартістю мається на увазі, справедлива вартість об'єкта основних засобів на дату переоцінки за вирахуванням накопиченої амортизації та подальших накопичених збитків від знецінення.

Суттєвою перевагою відображення у фінансовій звітності основних засобів за переоціненою вартістю вважаємо те, що переоцінена вартість краще відображає реальну економічну цінність, особливо у випадку значних змін ринкових цін. Крім того, переоцінка може призвести до збільшення чистих активів компанії, що може позитивно вплинути на її фінансові показники та інвестиційну привабливість.

Щодо недоліків переоцінки можна виділити такі моменти:

1. Мінливість балансової вартості: переоцінена вартість основних засобів може суттєво коливатися залежно від зміни ринкових цін, що може негативно вплинути на порівнянність фінансових звітів за різні періоди.

2. Витрати на переоцінку: переоцінка може вимагати значних витрат на послуги оцінювачів та інші пов'язані з цим витрати.

На відміну від вимог НП(С)БО 7 «Основні засоби», міжнародна практика передбачає можливість вибору методу переоцінки:

1. Індексний метод:

За цим методом сума накопиченої амортизації перераховується пропорційно зміні балансової вартості основного засобу. Роблять це так, щоб переоцінена балансова вартість дорівнювала справедливій вартості. Для цього використовується індекс переоцінки, який визначається діленням справедливої вартості об'єкта основних засобів на його балансову вартість. На отриманий показник множиться первісна вартість і накопичена амортизація.

2. Метод «згортання»:

При застосуванні методу «згортання» спочатку з балансової вартості об'єкта основних засобів виключають суму накопиченої амортизації. Отриману балансову вартість потім переоцінюють до справедливої вартості. Тобто, після переоцінки первісна вартість починає дорівнювати справедливій, а накопичена амортизація вираховується.

Перевагами методу «згортання» є те, що цей метод:

- Простий у застосуванні.
- Надає чітке відображення впливу переоцінки на баланс.

Серед недоліків методу «згортання» слід виділити такі:

- Метод «згортання» може призвести до значних коливань у нерозподіленому прибутку.

- Не завжди відображає економічну суть переоцінки.

Кожен з цих методів має свої переваги та обмеження, але їх вибір повинен відбуватися з урахуванням специфіки та потреб компанії. Слід зауважити, що після відображення в обліку переоцінки має бути оновлений розрахунок сум амортизаційних відрахувань цих активів, які ґрунтуються вже на переоціненій балансовій вартості основних засобів, протягом строку корисної експлуатації, що залишається.

Крім того, варто наголосити, що переоцінка – це не обов'язковий процес, компанії можуть вирішити не переоцінювати основні засоби.

Правильно проведена переоцінка основних засобів за міжнародними стандартами фінансової звітності є важливим елементом забезпечення достовірності та об'єктивності фінансової звітності підприємства.

ЧУЧУК Юрій

к.е.н.

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

НОВАЦІЇ ПОДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ СКЛАДЕНОЇ ЗА МСФЗ

Незабаром у сфері фінансового звітування за Міжнародними стандартами фінансової звітності очікуються масштабні новації. Ці новації будуть запроваджені новим стандартом МСФЗ 18 «Подання і розкриття інформації у фінансовій звітності», який замінить МСБО 1 «Подання фінансової звітності». Разом з новим МСФЗ 18 будуть внесені суттєві зміни до деяких інших стандартів, зокрема до МСБО 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки», який по-новому буде мати назву «Основа підготовки фінансової звітності».

Причиною, яка обумовила необхідність запровадження змін до стандартів стала стурбованість інвесторів щодо прозорості та порівняльності фінансової звітності.

Запровадження нових підходів буде мати досить довгий адаптивний період – очікується набуття чинності стандартами для річних періодів що починаються з 1 січня 2027 року. Проте внаслідок цього, не очікуються звільнення від ретроспективного застосування. Тому суб'єктам господарювання слід завчасно готуватись до застосування нових підходів, для уникнення зайвих труднощів в майбутньому [2,3,4].

Першою новацією, яка не є складною в застосуванні, це те, що змінився порядок наведення звітів в загальному пакеті фінансової звітності - звіт про фінансові результати буде наводитись перед звітом про фінансовий стан. В звіті про фінансові результати додатково будуть представлятися два нові проміжні підсумки – операційний прибуток та прибуток до фінансування і податку на прибуток. Тобто, тут жартома можна сказати, що Рада з МСФЗ переймає досвід застосування НП(с)БО, а не навпаки.

Вимоги до проміжних підсумків стануть більш конкретними та детальними. МСФЗ часто критикують за надто широкі межі застосування їх вимог для розкриття конкретних показників чи інформації. Адже на даний момент розробники нарахували 9 варіантів як це зазвичай відображають за діючими вимогами. Такі нововведення сприятимуть більш чіткому розумінню вимог стандарту, підвищуючи цим зрозумілість та достовірність представленої інформації [2,3,4].

Ще одним перейманням досвіду від НП(с)БО буде впровадження більш структурованих категорій доходів і витрат, включаючи операційну, фінансову та інвестиційну діяльність.

Більш складною до застосування буде вимога розкривати визначені керівництвом показники ефективності, зокрема щодо проміжних підсумків доходів і витрат, не передбачених МСФЗ, які використовуються в публічних комунікаціях

для інформування суспільства про думку керівництва щодо аспектів фінансових результатів діяльності. Для більш прозорого представлення звітуючі компанії повинні будуть наводити звірку між цими показниками та загальними або проміжними підсумками, визначеними МСФЗ. Цим буде забезпечуватись більша прозорість і порівняльність інформації.

Також МСФЗ 18 робить значний акцент на дезагрегації фінансової інформації, щоб уникнути приховування суттєвих деталей. Це упущення піддавалось знаній критиці в МСБО 1. Більше того, буде значно розширено вимоги до розкриття інформації в примітках до фінансової звітності, забезпечуючи більш повне розуміння фінансового стану та результатів діяльності компаній [1].

В звіті про фінансовий стан будуть представлені нові статті та підстатті, щоб забезпечити детальніше розкриття інформації.

В звіті про зміни у власному капіталі вимагатиметься додаткове розкриття інформації про природу та призначення кожного резерву в рамках власного капіталу.

Обмежені зміни в МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів» вимагатимуть від звітуючих компаній використовувати проміжний підсумок операційного прибутку як відправну точку для складання звіту про рух грошових коштів від операційної діяльності з використанням непрямого методу. Також усунуто альтернативні варіанти представлення грошових потоків від відсотків та дивідендів, зокрема дивіденди та відсотки сплачені – фінансова діяльність, а отримані - інвестиційна. І знову ж таки – такі підхід є єдиним можливими закладеними в форми звіту про рух грошових коштів за НП(С)БО [2,3,4].

Зміни внесені до МСБО 8 значно розширюють його положення та сферу застосування, що впливає з того що частина вимог перенеслись в стандарт з Концептуальної основи. Зокрема до таких перенесених вимог можна віднести: достовірне подання та відповідність, припущення про безперервність діяльності, принцип нарахування та відповідності доходів і витрат та інші вимоги які стосуються розкриття інформації [5].

Отже, підсумувавши викладені вище зміни, які очікуються щодо фінансового звітування за МСФЗ можна зробити висновок, що багато вимог за якими раніше було більш вільне трактування їх розкриття, тепер будуть більш конкретні та чіткі.

Список використаних джерел

1. Харламова О. МСФЗ 18 «Подання та розкриття інформації у фінансовій звітності»: новому стандарту бути. Агентство з МСФЗ. 28.09.2023. URL: <https://amsfo.com.ua/msfz-18-novomu-standartu-buty/>
2. IFRS 18 — Presentation and Disclosure in Financial Statements. Агентство з МСФЗ. 28.09.2023. URL: <https://www.iasplus.com/en/standards/ifrs/ifrs-18>
3. New IFRS Accounting Standard will aid investor analysis of companies' financial performance. IFRS Foundation. 09.04.2024. URL: <https://www.ifrs.org/news-and-events/news/2024/04/new-ifrs-accounting-standard-will-aid-investor-analysis-of-companies-financial-performance/>

4. Project Summary: IFRS 18 Presentation and Disclosure in Financial Statements. IFRS Foundation. 09.04.2024. URL: <https://www.ifrs.org/supporting-implementation/supporting-materials-by-ifrs-standards/ifrs-18/>

5. Харламова О. МСБО 8 отримав нову назву – «Основи підготовки фінансової звітності». Агентство з МСФЗ. 22.05.2024. URL: <https://amsfo.com.ua/msbo-8-novu-nazvu/>

ШУРПЕНКОВА Руслана

к.е.н., доцент

Львівський національний університет імені Івана Франка (Україна)

**ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ СИСТЕМИ
БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ І ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

Так як Україна тільки стала на шлях інтеграції у світовий простір, і ще досить невпевнено крокує ним, то в країні ще є час для того, щоб все привести у відповідність до міжнародних стандартів, та для розвитку всіх складових частин економіки, в тому числі і бухгалтерського обліку. Тим паче, що всі передумови для цього створено. Цими передумовами є: уточнення та дотримання в умовах активного розвитку різноманітних облікових систем концептуальних основ і методологічної бази бухгалтерського обліку; уніфікація методики визначення даних бухгалтерського обліку та показників фінансової звітності, термінології бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародної практики стандартизації; гармонізація на основі міжнародних стандартів фінансової звітності та з урахуванням вітчизняних потреб і можливостей методики обліку підприємницької та непідприємницької діяльності (підприємств, фінансових установ, органів державного сектора); безперервна професійна освіта, реалізація програми сертифікації бухгалтерів та аудиторів із забезпеченням прийнятних для широкого загалу умов та належного рівня оцінювання [1].

Визначення стратегічного розвитку України в напрямку партнерства та співпраці з Європейським Союзом (ЄС) призвело до виникнення зобов'язань щодо поступової адаптації національного законодавства до законодавства ЄС. Зокрема, Угода про асоціацію Україна - ЄС [2] передбачає гармонізацію правового регулювання у таких сферах, як митне право, банківське право, інтелектуальна власність, бухгалтерський облік і звітність, податкова система тощо.

Оскільки звичайна фінансова звітність часто не відображає реальної вартості сучасних підприємств і не дає цілісного уявлення про їх діяльність, висвітлюючи лише окремі аспекти, назріла необхідність появи і формування інтегрованої звітності. Разом з тим, у зв'язку з євроінтеграцією України постає низка невирішених проблем, відсутня цілісна концепція формування та якісного наповнення, чіткого змісту, контенту інтегрованої звітності, що потребує напрацювань та удосконалення.

Основними причинами, що зумовили появу інтегрованої звітності була невідповідність попередніх її видів сучасним вимогам (виникнення небезпеки для навколишнього середовища та інші ризики, що виникають від корпоративної діяльності, що не розкривалися в корпоративній звітності, а їх розкриття за допомогою допоміжних звітів або приміток до фінансової звітності відбувалося за залишковим принципом) [3, с. 167-170].

Не дивлячись на те, що механізм складання інтегрованої звітності ще не досконалий, значна кількість підприємств може експериментувати в складанні звітності та вносити свої правки в механізм і принципи її складання. Така свобода дій приваблює тих, хто не боїться застосовувати у своїй діяльності інноваційні технології.

Слід зауважити, що за міжнародним стандартом інтегрованої звітності в основі принципів підходів до складання і якісного наповнення інтегрованої звітності має застосовуватися професійне судження. Тому, безумовно, контент інтегрованої звітності різних підприємств матиме свої характеристики. Відповідно, неможливо створити єдиний алгоритм складання та подання інтегрованої звітності, оскільки кожна компанія має свої особливості функціонування та розвитку. Попри все, превалюючою характеристикою інтегрованої звітності для усіх зацікавлених сторін є презентація інформації щодо оцінки здатності підприємства створювати вартість протягом визначеного терміну. Інтегрована звітність дозволяє корпоративним підприємствам показувати зв'язок між організаційною стратегією, управлінням, фінансовими результатами та соціальним, екологічним та економічним контекстом діяльності. Інтегрована звітність, а відповідно, її якісне наповнення, має еволюціонувати через необхідність відображення змін у самому підприємстві, у зовнішньому середовищі, у бізнес-середовищі, в потребах користувачів [4, 132-136].

За результатами проведеного автором дослідження випливає висновок, що реформа бухгалтерського обліку в Україні є поверховою, не враховує інтереси різних груп конкретних користувачів фінансової інформації. У цьому полягає її слабкість з точки зору практичної реалізації передбачених заходів. Важливо усвідомлювати, що МСФЗ – не універсальна концепція, а один із варіантів обліку в інтересах фінансових інститутів.

Список використаних джерел

1. Transformation of Ukraine's economy: formation of an inclusive economy system and functionality of financial inclusion: Scientific monograph. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2023. 428 p. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-321-7> ISBN 978-9934-26-321-7
2. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом від 30.11.2015р. № 72/14-612/1-2980 // Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011
3. Кундря-Висоцька О.П., Шурпенкова Р.К. Контент інтегрованої звітності. Актуальні проблеми розвитку обліку, аналізу, контролю і оподаткування у контексті Європейської інтеграції та сучасних викликів глобалізації: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції. Львів: Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2018. С.167-170.
4. Шурпенкова Р.К., Сарахман О.М. Розвиток національної системи бухгалтерського обліку і звітності в умовах євроінтеграції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2022. Випуск 44. С. 132-136.

Секція 6
УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

UDC 338

BERLOUS Maria
assistant of the department
of management and administration
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas (Ukraine)

**STRATEGY OF THE UNIVERSITY AS A PREREQUISITE FOR
SUSTAINABLE DEVELOPMENT**

Recently, university education has undergone significant changes due to the Covid-19 pandemic, and in Ukraine also due to a full-scale war. Of course, there has been progressive development in the use of technological tools, but since 2020, the use of virtual or remote access to ensure the continuous provision of educational services has been radically expanded. Since the university is an institution that connects the interests of society, its management must be effective in achieving not only its purpose, but also the purpose of the community. Therefore, it is so important that the university management develops actions that guarantee academic quality, which is the main goal of the university [1].

In the strategic management of education, which every university carries out, it is important to think about demanding aspects such as transformation of thinking, adaptation to changes, decentralization of decisions, understanding of human actions and flexibility in practices and relationships [2]. University management consists of a set of strategies used by rectors and management of educational institutions to ensure institutional stability. Thus, each university adopts a certain identity regarding its connection with the environment [3].

Major changes in the economic, technological, scientific, and social spheres have had a great impact on university education. These achievements have made university management a more complex process [4]. At the same time, management requires certain features from the leaders of educational institutions; one of these core competencies is leadership. In this regard, Rebok notes that leadership positions itself as a fundamental skill necessary for university leaders [5]. Serbian scientists define leadership as the ability to influence or motivate groups or individuals in an organization to achieve institutional goals or objectives [6]. It is important to take into account that university institutions have special characteristics that distinguish them from other organizations and make their management more difficult, scientists from Ecuador note [2]. A review of articles by Western European scientists proves that the management principles of educational institutions are oriented to management models based on strategic planning [7] with the interaction of vertical and horizontal management [8] and requires a comprehensive approach [9].

We can summarize that the vision of European scientists is applied in the management of Ukrainian universities to achieve the institutional mission. Continuous review, assessment and analysis allow continuous improvement of processes in university institutions. University management must clearly define the mission and develop strategic goals that reflect its responsibility to students, staff, academic colleagues and society in general. This includes analysis of labor market needs, student needs, technological trends and other factors that affect educational processes. Management should develop strategies aimed at achieving the set goals, taking into account the current state and potential opportunities. The interaction of vertical and horizontal management involves ensuring cooperation and interaction between different levels of management (administrative, academic, faculty, etc.) to achieve common goals, and also includes cooperation and information exchange between different departments and faculties to promote innovation, problem solving, and process optimization. It is important to ensure effective information sharing, both vertically and horizontally, so that all stakeholders are aware of the situation and can make informed decisions. Building such a management system helps universities respond effectively to changing conditions and needs, ensuring quality education, development of scientific research, and implementation of innovative practices. The Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas adopted the Strategy for 2024-2028 [10]. It includes 8 substrategies, 3 developed by departments of the Institute of Economics and Management [11]:

- marketing strategy (Department of Entrepreneurship and Marketing);
- digitization strategy;
- financial strategy (Department of Finance, Accounting and Taxation);
- internationalization strategy;
- strategy for ensuring gender equality;
- personnel strategy (Department of Management and Administration).

We believe that the adopted university development strategy will contribute to the movement towards the set goals, the basis of which are the needs of consumers of educational services.

References

1. Yovera Y. La gestión educativa universitaria venezolana: un planteamiento desde la acción transcompleja. *Telos: revista de estudios interdisciplinarios en ciencias sociales*. 2020. Vol. 22, no. 3. P. 541–550.
2. Jiménez J. Transformando la educación desde la gestión educativa: hacia un cambio de mentalidad. *Praxis*. 2018. Vol. 15, n. 2. P. 223–235.
3. Lopera P. Antinomias, dilemas y falsas premisas que condicionan la gestión universitaria. *Revista mexicana de la investigación educativa*. 2004. Vol. 9, n. 22. P. 617–635.
4. Hacia el cambio en las instituciones de educación superior. / C. Díaz et al. Riobamba, Ecuador: Unidad de Publicaciones y de la Propiedad Intelectual, de la Universidad Nacional de Chimborazo (UNACH), 2017.
5. Rehbock S., Antoniadou M., Crowder M. Modern day challenges in academia: time for a change. London, UK: Edward Elgar Publishing, 2020.

6. Solaja O., Idowu F., James A. Exploring the relationship between leadership communication style, personality trait, and organizational productivity. *Serbian journal of management*. 2016. Vol. 11, no. 1. P. 99–117.
7. Huerta-Riveros P., PedrajaRejas L. Mobile planning: new approaches to strategic management in higher education institutions. *Ingeniare. Revista chilena de ingeniería*. 2019. Vol. 27, no. 3. P. 346–347.
8. Performance management at Ukrainian university: A case of the KPIs use / L. Shaulska et al. *Problems and perspectives in management*. 2021. Vol. 19, no. 1. P. 78–89.
9. Yáber G., Chaves A., Csoban E. Modelo de gobernanza, liderazgo y gestión en instituciones de educación superior aplicado a la innovación curricular. *Revista academia & negocios*. 2018. Vol. 4, n. 1. P. 53–64.
10. Стратегія ІФНТУНГ на 2024-2028 pp. URL: <https://nung.edu.ua/content/stratehiya-ifntunh-na-2024-2028-roky>
11. Institute of Economics and Management. URL: <https://nung.edu.ua/en/department/ineu>.

УДК 675.006.004

ВОЙТКІВ Людмила

к.е.н, доцент

РОДЗОНЯК Богдан

студент

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

МИТНО-ТАРИФНІ АСПЕКТИ В ФОРМУВАННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Сучасний етап ринкової трансформації економіки України передбачає, насамперед, розбудову таких елементів економічної системи, які, з одного боку, здатні забезпечувати однакові умови для здійснення господарської діяльності для усіх суб'єктів підприємницької діяльності, а з іншого – є інструментами державного впливу на загальну ситуацію в країні з метою захисту національних інтересів. Важливу роль у захисті національних інтересів відіграє митна політика, яка є одним із основних засобів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності у сфері інтеграції України та її регіонів до світових ринків.

Митна політика являє собою певний комплекс заходів, спрямованих на забезпечення ефективного функціонування митних кордонів та забезпечення захисту національних інтересів та національної безпеки держави у зовнішньоекономічній сфері. Національні інтереси та національна безпека виступають тією головною категорією, за якою можливе визначення ефективності та актуальності державного впливу на сферу зовнішньоекономічних відносин.

Національна безпека і національні інтереси є взаємопов'язаними проблемами і носять, у першу чергу, політичний характер, а вже потім, набувши конкретного суспільного і державно-політичного змісту і значення, знаходять свій формальний вираз у конкретних нормативно-правових актах різних органів публічної влади.

Основним завданням держави в контексті забезпечення економічної безпеки є створення такого економічного, політичного, правового середовища та інституційної інфраструктури, які б стимулювали на підприємствах інвестиційні процеси та виробництво перспективних конкурентоспроможних товарів. Цей процес має супроводжуватися реалізацією низки заходів, серед яких найактуальнішими є [5]:

- діагностика галузевої конкурентоспроможності та створення умов входження до світової господарської системи; вибір пріоритетних сфер, галузей, комплексів, що в змозі забезпечити вихід на світові ринки;
- розробка програм та механізмів їх реалізації відповідно до обраних пріоритетів;
- забезпечення активної участі в реалізації програм держави та інших

суб'єктів господарської діяльності.

Реалізація митної політики здійснюватись через систему аспектів національної економічної безпеці держави, яка вміщує в себе:

- фінансовий аспект, пов'язаний з розладом фінансів держави, місцевого самоврядування та приватних підприємницьких структур; втратою внутрішньої та зовнішньої платоспроможності; загрозою банкрутства; послабленням контролю у сфері розрахунків між економічними агентами; загостренням кризи платіжної системи; нерозвиненістю фондового ринку; домінуванням негрошових відносин в економіці; перетіканням національного капіталу за кордон; втратою довіри населення до національної грошової одиниці та фінансових інституцій і таким іншим;

- енергетичну безпеку, що характеризується домінуванням енергоємних галузей економіки в різних країнах світу; нестачею енергетичних ресурсів; світовою енергетичною кризою і таким подібним;

- соціальні і трудові аспекти, а саме – зменшення кількості населення; міграційні процеси; погіршення рівня життєдіяльності людини; втрата історико-культурних цінностей народу і тому подібні;

- продовольчу безпеку, що характеризує рівень забезпечення належної якості продукції; контрабанди продовольства; інвестиції в сільське господарство тощо;

- екологічні та техногенні аспекти: виникнення надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру; розвиток еколого-кризової медицини; створення іноземних екологічно небезпечних підприємств таке інше;

- науково-технологічний аспект, що є: втрата кадрового наукового потенціалу; відхід від наукової і фахової діяльності, старіння наукових та інженерно-технічних кадрів, зниження рівня підготовки фахівців, безпрецедентне зростання прихованого безробіття в науковій сфері; зниження міжнародного рейтингу вітчизняних наукових видань і тому подібне.

Таким чином, митна політика впливає на формування національної безпеки. В свою чергу, національна безпека – це державна політика, скерована на створення внутрішніх і міжнародних умов, сприятливих для збереження чи зміцнення життєво важливих національних цінностей; це стан, що забезпечує захищеність інтересів народу й держави, суспільства та кожного його члена.

Проблеми національної безпеки стоять сьогодні у центрі уваги більшості цивілізованих країн світу, міждержавних утворень та громадських об'єднань. Причиною такої уваги стало саме глобальне середовище безпеки, яке сьогодні містить у собі велику кількість загроз і викликів найрізноманітнішого характеру. Тому, з огляду на активізацію євроінтеграційних та міжнародних процесів України, слід підняти на новий рівень обговорення проблем реформування сектору безпеки нашої держави.

Незважаючи на те, що у сучасному світі гарантії національної безпеки досі забезпечуються силою чи погрозою застосування такої сили, все більшого значення набувають економічні, політичні, морально-етичні та інші, не силові, аспекти забезпечення національної безпеки. Враховуючи об'єктивні обставини сьогодення

силовий сектор національної безпеки України, що був продуктом тоталітарної держави, потребує кардинального реформування. Самостійний розвиток України визначально пов'язувався з її суверенітетом у зовнішньоекономічній діяльності, де особливого значення набуває митна справа, основу якої складає митне законодавство. Україна як суверенна країна самостійно створює митну систему та здійснює митну справу.

У ринковій економіці держава здійснює регулювання зовнішньоекономічної діяльності з метою забезпечення безпеки країни й захисту загальнонаціональних інтересів. Діяльність державних органів по регулюванню ЗЕД здійснюється практично у всіх країнах світу, але її масштаби, форми й методи, конкретні цілі й завдання визначаються кожною країною, виходячи з її масштабів, положення в сучасному світі, зовнішньої та внутрішньої політики держави.

Список використаних джерел

1. Мартинюк І.В., Дубовик О.Ю. Адміністрування митних платежів в Україні за групами товарів згідно з УКТ ЗЕД. *Економіка та держава*. 2021. № 11 ст. 84-89.
2. Митна статистика України: навч. посібник. За ред.П.В. Пашко, О.Ю. Ушаков, В.М. Краєвський та інші; Університет державної фіскальної служби України. Ірпінь: УДФСУ, 2020. 380 с.
3. Шевчук С.В. Аналіз динаміки здійснення митної справи в Україні. *Економіка та держава*. 2018. № 8. С. 65-70
4. Державна митна служба України URL: <http://www.customs.gov.ua>
5. Про затвердження Регламенту Державної митної служби України URL: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1025.13469.0>

GURINA Ganna

Doctor of economic science

PODRIEZA Serhii

Doctor of economic science

VLASOVA Anastasia

Student

National Aviation University (Ukraine)

COMMUNICATION CHALLENGES IN THE AVIATION INDUSTRY DURING UKRAINE'S POST-WAR RECONSTRUCTION

The aviation industry plays a vital role in facilitating economic growth, connectivity, and national development. However, in the aftermath of conflict and war, countries like Ukraine face unique challenges in rebuilding and revitalizing their aviation sector. This paper examines the communication challenges encountered in Ukraine's aviation industry during the post-war reconstruction period. Drawing upon theoretical frameworks and empirical evidence, the study explores issues such as infrastructure damage, regulatory hurdles, stakeholder coordination, technological limitations, and organizational restructuring. Additionally, it highlights the importance of effective communication strategies and stakeholder engagement in addressing these challenges and fostering sustainable growth and resilience in the aviation sector. By analyzing the complexities of communication within the context of post-war reconstruction, this paper provides valuable insights for policymakers, industry stakeholders, and researchers seeking to support Ukraine's efforts to rebuild and modernize its aviation infrastructure.

The aviation industry serves as a critical driver of economic development, trade, and tourism, contributing to national connectivity and global integration. However, countries emerging from conflict and war often face significant challenges in rebuilding and revitalizing their aviation infrastructure. Ukraine, having experienced periods of conflict and instability, confronts unique communication challenges in the post-war reconstruction of its aviation sector. This paper examines these challenges and explores strategies to address them effectively.

1. Infrastructure damage and rehabilitation: One of the primary communication challenges in Ukraine's aviation sector post-war is the extensive damage to infrastructure, including airports, air traffic control facilities, and navigation systems. Effective communication is essential among government agencies, aviation authorities, and international partners to assess the extent of damage, prioritize reconstruction efforts, and secure funding for rehabilitation projects. 2. Coordination and information sharing are critical to ensure timely and efficient restoration of essential aviation infrastructure.

Regulatory hurdles and compliance: Post-war reconstruction efforts in the aviation sector are often hindered by regulatory complexities and bureaucratic hurdles. Harmonizing regulatory frameworks, streamlining procedures, and ensuring compliance with international standards require close collaboration and communication among government agencies, regulatory bodies, industry stakeholders, and international

organizations. Transparent communication and stakeholder engagement are essential to navigate regulatory challenges and facilitate the implementation of reforms aimed at enhancing safety, security, and efficiency in the aviation sector.

3. Stakeholder coordination and collaboration: Effective communication and coordination among stakeholders are vital for the success of post-war reconstruction initiatives in the aviation industry. Stakeholders, including government agencies, civil aviation authorities, airlines, airports, air navigation service providers, and international partners, must collaborate closely to align priorities, resources, and efforts. Regular meetings, working groups, and information-sharing platforms can facilitate dialogue, consensus-building, and joint decision-making, thereby enhancing the effectiveness and sustainability of reconstruction efforts.

4. Technological limitations and capacity building: Post-war environments often present challenges related to technological limitations, outdated equipment, and skills shortages in the aviation sector. Communication is essential to identify technological needs, mobilize resources for technology acquisition and capacity building, and facilitate knowledge transfer and skills development. Partnerships with technology providers, training institutions, and international organizations can help address these challenges and accelerate the modernization of Ukraine's aviation infrastructure and workforce.

5. Organizational restructuring and change management: Organizational restructuring and change management are inherent aspects of post-war reconstruction in the aviation sector. Effective communication is essential to manage transitions, address resistance to change, and foster a culture of innovation, adaptability, and continuous improvement. Clear communication of vision, goals, and expectations, as well as active engagement of employees and stakeholders, can facilitate organizational restructuring and enhance organizational resilience and effectiveness in the post-war context.

The post-war reconstruction of Ukraine's aviation sector presents numerous communication challenges that require careful planning, coordination, and collaboration among stakeholders. By addressing issues such as infrastructure damage, regulatory hurdles, stakeholder coordination, technological limitations, and organizational restructuring through effective communication strategies and stakeholder engagement, Ukraine can overcome these challenges and build a resilient, modern, and sustainable aviation infrastructure. This paper underscores the importance of communication in supporting Ukraine's efforts to rebuild and revitalize its aviation sector in the aftermath of conflict and war.

References

1. Gurina G., Podrieza S. Globalization challenges of strategic management of the export potential of aviation complex enterprises. *Electronic scientifically and practical journal "Intellectualization of logistics and Supply Chain Management"*, №19 (2023), p.19-23. June 2023.
2. Гудзь О.Є. Модернізація інформаційного забезпечення корпоративного управління на основі сучасних цифрових технологій. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. №3 (25), 2018. С. 4- 12

3. Дзяна Г. О., Дзяний Р. Б. Комунікаційна стійкість суспільства як запорука стабільності держави в умовах кризи. Публічне управління XXI століття: портал можливостей: зб. тез XX Міжнар. наук. конгресу (м. Харків, 23 квітня 2020 р.). Х.: Вид-во ХарРІДУ НАДУ «Магістр», 2020. С. 199-201.

УДК 339.9:691

КАРМАНСЬКИЙ Андрій

аспірант першого року навчання спеціальності 073 «Менеджмент»

КОРОЛЬ Світлана

к.е.н., доцент, докторант

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНИХ КОМПАНІЙ У СФЕРІ ТОРГІВЛІ БУДІВЕЛЬНИМИ МАТЕРІАЛАМИ

В нинішніх умовах управлінські аспекти міжнародних компаній у сфері торгівлі будівельними матеріалами полягають у вивченні та аналізі методів управління бізнесом, що займається міжнародною торгівлею будівельними матеріалами, зокрема з огляду на вплив глобалізації, міжнародних ринкових тенденцій та юридичних аспектів.

Власне, зі зростанням світової торгівлі та будівельної індустрії міжнародні компанії, що займаються виробництвом та торгівлею будівельними матеріалами, стикаються з усе більш складними викликами управління, фінансовою стійкістю та конкурентоспроможністю. Врахування цих аспектів є критично важливим для забезпечення успішного функціонування та розвитку міжнародних компаній. На практиці вивчення управлінських аспектів у даній площині допомагає розробити стратегії для успішної експансії на зовнішні ринки, визначити найбільш ефективні методи логістики та постачання, здійснювати аналіз ризиків та визначати фактори, що впливають на прийняття управлінських рішень. Для цього необхідно провести ринковий аналіз, вивчити логістику та постачання, маркетинг та продажі, фінансові аспекти та ризики, кадровий потенціал, а також врахувати юридичні особливості.

Так, міжнародні компанії мають аналізувати ринки будівельних матеріалів у країнах, де вони планують розширювати свою діяльність. Це передбачає вивчення попиту на ринку, конкуренції, тарифів, нормативних вимог та інших факторів.

Водночас ефективне управління логістикою, складською ланкою та постачанням грає ключову роль у міжнародному бізнесі. Це включає в себе вибір постачальників, планування транспорту, управління запасами тощо.

Маркетинг та продажі мають на меті розробку ділових стратегій, позиціонування бренду, рекламу та продажі, котрі можуть вимагати адаптації до різних культур та ринків. Тому важливо розробити місцеві маркетингові стратегії і комунікаційні підходи.

Управління валютними ризиками, оптимізація фінансових потоків та міжнародне оподаткування – це важливі аспекти для міжнародних компаній у будівельній сфері, що, в свою чергу, потребують ґрунтовного аналізу та оцінки, і в кінцевому підсумку здатні визначити фінансовий результат.

Також важливе значення має розвиток та управління міжнародними командами, процес прийняття і утримання кваліфікованих кадрів з урахуванням міжкультурних відмінностей.

При цьому чималий вплив мають юридичні аспекти, що включають врахування різних правових моментів – від міжнародних торговельних угод до дотримання місцевих законів та вимог.

Очевидно, що в умовах мінливого середовища управління міжнародною торгівлею будівельними матеріалами може бути складним завданням через багатофакторність та сезонність ринків у різних країнах. Однак, навіть за таких умов, з хорошою стратегією та відповідною підготовкою можливо досягти успіху. Власне мова йде про енергетичний перехід, де зміни, як пов'язані з ним, – енергоефективність, використання альтернативних джерел енергії та стандарти сталого розвитку, спрямовані на забезпечення ефективного використання енергії з мінімізацією негативних впливів на навколишнє середовище.

Зокрема, енергоефективність означає зменшення споживання енергії при збереженні або підвищенні якості продукції та послуг. У будівельній галузі це може стосуватися застосування енергоефективних будівельних матеріалів, систем опалення та охолодження, утеплення та удосконалення будівельних конструкцій для зменшення втрат енергії.

Використання альтернативних джерел енергії має на меті перехід від традиційних джерел, таких як вугілля, нафта та природний газ, до використання відновлюваних джерел, таких як сонячна, вітрова та гідроенергетика. У будівельній галузі це може означати встановлення сонячних панелей, вітрових установок та використання тепла ґрунту для забезпечення будівлі енергією.

Стандарти сталого розвитку можуть бути уможливлені шляхом впровадження певних стандартів та підходів у виробництві та споживанні, спрямованих на збереження природних ресурсів та мінімізацію негативного впливу на довкілля. В будівельній галузі це може стосуватися використання екологічно чистих будівельних матеріалів, впровадження технологій енергозбереження та водопостачання.

Власне, виокремлені зміни, що мають місце в здійсненні енергетичного переходу, сприятимуть створенню більш сталої та екологічно чистої енергетичної системи, яка, в свою чергу, має значний вплив на будівельну галузь і вимагає адаптації виробників будівельних матеріалів та учасників ринку торгівлі будівельними матеріалами. Для цього міжнародні компанії повинні ретельно розробляти стратегії для входу на зовнішні ринки шляхом вивчення ринку, аналізу конкурентів, визначення цільових сегментів та розробки планів розвитку з урахуванням цифровізації; ефективно використовувати ресурси, забезпечувати ліквідність та контролювати ризики; забезпечити своєчасну доставку товарів та оптимізувати витрати; розуміти культурні аспекти та адаптуватися до них; дотримуватися місцевих законів та регуляцій [1; 2].

Загалом можемо зазначити, що управління міжнародними компаніями в сфері торгівлі будівельними матеріалами вимагає комплексного підходу та глибокого розуміння ринкових умов. Відповідальність за успіх компанії лежить на плечах її керівників, які повинні вміло вирішувати всі вищезазначені аспекти [3].

Список використаних джерел

1. Гончар В.О., Морозов О.Ф. Аналітичний огляд проблем управління людським капіталом будівельних підприємств. *Актуальні проблеми економіки та управління*. 2017. №11. С. 1-6. URL: <http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/102742/97808>
2. Подвальна Г., Бочко О. Управління персоналом будівельних підприємств в умовах цифровізації: основні підходи та проблеми. *Scientific Notes of Lviv University of Business and Law*. 2020. 24, 50-55. URL: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/238>
3. Ганін В. І., Борох С. В. Стратегічні аспекти управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства. *Економічний аналіз*. Тернопіль, 2018. Том 28. № 3. С. 162-169. URL: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/download/1562/6565656665>

KYRYLENKO Oksana

Doctor of economic science

PODRIEZA Mykhailo

Postgraduate

MAKARENKO Evgenia

Student

National Aviation University (Ukraine)

ELEMENTS OF MANAGING ORGANIZATIONAL CHANGES IN THE PROCESS OF ENSURING THE SUSTAINABILITY OF ENTERPRISE DEVELOPMENT

In today's dynamic business environment, organizations constantly face the challenge of adapting to changes to ensure their sustainability and long-term success. This paper explores the key elements involved in managing organizational changes with the aim of fostering sustainability in enterprise development. By examining various theoretical frameworks and empirical evidence, this study provides insights into the strategies, practices, and factors that contribute to effective change management within organizations. The findings underscore the importance of proactive planning, leadership engagement, employee involvement, communication strategies, and organizational culture in facilitating successful transitions and fostering sustainability amidst changing circumstances. Furthermore, this paper highlights the significance of aligning change initiatives with strategic goals, leveraging technology and innovation, and fostering a supportive organizational climate to enable continuous adaptation and growth. Overall, the synthesis of literature and empirical insights offers valuable guidance for practitioners and scholars seeking to enhance their understanding and implementation of change management processes to support sustainable enterprise development.

Organizational change is an inevitable aspect of modern business operations, driven by various internal and external factors such as technological advancements, market dynamics, regulatory requirements, and competitive pressures. Effectively managing these changes is critical for organizations to adapt, thrive, and sustain their competitiveness in the long term. While change presents opportunities for growth and innovation, it also entails risks and challenges that must be navigated skillfully to minimize disruptions and maximize benefits. This paper examines the essential elements of managing organizational changes in the context of ensuring the sustainability of enterprise development.

1. **Proactive Planning and Strategic Alignment:** Successful change management begins with proactive planning and alignment with the organization's strategic objectives. This involves conducting thorough assessments of the internal and external environment, identifying potential risks and opportunities, and formulating clear goals and objectives for the change initiative. By aligning change efforts with the overarching strategic direction of the organization, leaders can ensure coherence, focus, and resource allocation towards sustainable development goals.

2. **Leadership Engagement and Visionary Leadership:** Effective leadership is paramount in driving organizational change and fostering sustainability. Leaders play a crucial role in articulating a compelling vision for change, mobilizing support, and inspiring employees to embrace new ways of thinking and working. Engaged and visionary leaders demonstrate commitment, resilience, and empathy, thereby fostering trust, motivation, and alignment throughout the change process.

3. **Employee Involvement and Empowerment:** Engaging employees as active participants in the change process is essential for building ownership, commitment, and resilience. By soliciting input, feedback, and involvement from employees at all levels, organizations can tap into diverse perspectives, harness collective intelligence, and promote a culture of collaboration and empowerment. Empowered employees are more likely to embrace change, adapt quickly, and contribute proactively to the organization's sustainability agenda.

4. **Effective Communication and Stakeholder Engagement:** Open, transparent, and timely communication is critical for managing uncertainty, mitigating resistance, and fostering trust and buy-in among stakeholders. Communication strategies should be tailored to the needs and preferences of different audiences, utilizing various channels and formats to convey key messages, address concerns, and solicit feedback. By fostering a culture of dialogue and information-sharing, organizations can enhance engagement, alignment, and resilience throughout the change journey.

5. **Organizational Culture and Change Readiness:** Organizational culture plays a significant role in shaping attitudes, behaviors, and responses to change. Cultivating a culture of agility, learning, and adaptability is essential for building change readiness and resilience within the organization. Leaders should promote values such as innovation, collaboration, and continuous improvement, while also addressing cultural barriers and resistance to change. By nurturing a supportive and inclusive culture, organizations can enhance their capacity to navigate change and sustain long-term success.

6. **Leveraging Technology and Innovation:** Technology and innovation are powerful enablers of organizational change and sustainability. Leveraging digital tools, automation, and data analytics can streamline processes, enhance productivity, and facilitate collaboration in a rapidly evolving business landscape. Furthermore, fostering a culture of experimentation, creativity, and risk-taking can drive innovation and position the organization for future growth and competitiveness.

7. Special attention should be paid to aviation enterprises that work during martial law and plan to continue working even after the end of the war in Ukraine. The organizational culture should be adaptive, which would allow adapting the specific aviation branch of industry to the likely changes that will accompany all processes. Organizational changes are important in the context of post-war reconstruction. However, all elements of the system must be ready and adaptable to these changes. this process is long and complicated. Need to start with the simplest changes, consistently preparing all system elements for changes. Many organisations are proactively engaging with sustainability, where sustainability has been, in general, equally driven by external stimuli and internal factors, followed mainly by internal factors but with some external stimuli.

References

1. Blanco-Portela, N., Benayas, J., Pertierra, L. R. L. R., & Lozano, R. (2017). Towards the integration of sustainability in higher education institutions: A review of drivers of and barriers to organisational change and comparison against those found of companies. *Journal of Cleaner Production*, 166, 563–578. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2017.07.252>
2. Domingues, A. R., Lozano, R., Ceulemans, K., & Ramos, T. B. (2017). Sustainability reporting in public sector organisations: Exploring the relation between the reporting process and organisational change management for sustainability. *Journal of Environmental Management*, 192, 292–301. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2017.01.074>
3. Arefieva, O., Vovk, O. M. & Posypaiko, Ye. A. (2020). Intensification of formation of material and technical support of the enterprise in the conditions of neo-industrial modernization. *Ekonomichnyi visnyk*, 2, 123-131. Retrieved from <https://doi.org/10.33271/ev/70.123> [in Ukrainian].

УДК 005.01

КОЛІЄНКО Олексій

здобувач 1 курсу третього освітньо-наукового рівня вищої освіти (доктор філософії)
ННІ «Українська інженерно-педагогічна академія» ХНУ ім. В. Н. Каразіна
(Україна)

ЕМЕРДЖЕНТНІСТЬ МЕНЕДЖМЕНТУ У КОНТЕКСТІ ЄДНОСТІ ЙОГО ФУНКЦІЙ

Менеджмент є невід'ємною складовою успішного функціонування будь-якої організації чи підприємства. Однією з ключових характеристик менеджменту є його емерджентність – виникнення нових властивостей та якостей системи, які не можуть бути зведені до простого суми її частин. Це явище особливо цікаво дослідити у контексті єдності функцій менеджменту, таких як планування, організація, мотивація та контроль.

Планування є першою функцією менеджменту і закладає основу для подальшої діяльності. В процесі планування визначаються цілі організації, розробляються стратегії та тактики для їх досягнення. Однак, само по собі планування не здатне забезпечити ефективне виконання завдань без організації ресурсів і процесів.

Організація як функція менеджменту передбачає структурування ресурсів, визначення ролей, відповідальності та встановлення взаємодії між різними елементами організації. Це створює основу для ефективного використання ресурсів і забезпечує чіткий порядок у виконанні завдань.

Мотивація є наступним важливим елементом, який забезпечує залучення і активну участь працівників у досягненні поставлених цілей. Мотивовані працівники здатні досягати високих результатів, справлятися зі складнощами і проявляти ініціативу.

Контроль, четверта функція менеджменту, замикає цикл управлінських дій, забезпечуючи моніторинг і оцінку досягнення цілей. Він дозволяє вчасно виявляти відхилення від планів і вносити корективи, тим самим підвищуючи ефективність менеджменту загалом.

Загалом, емерджентність (від англ. emergent – несподівано з'являється, раптово спливаючий) – це поява у цілому властивостей, неадитивних властивостям частин, що входять у нього, тобто властивостей, які не витікають з властивостей його частин. Проте, як показує практика, на сьогодні не існує єдиного визначення поняття «емерджентність», різні вчені його трактують неоднаково [1].

Емерджентність у контексті єдності цих функцій полягає в тому, що кожна з них, взаємодіючи одна з одною, створює нові можливості і додаткові переваги для організації. Наприклад, чітке планування без належної організації не дасть

очікуваних результатів, однак у поєднанні з мотивацією і контролем воно дозволяє створити стійку і динамічну підприємницьку систему.

Взаємодія цих функцій представляє собою не просто підсумок окремих дій, а нову якість – цілісний і системний підхід до управління. Ефективно організований процес мотивації персоналу може бути вибудований на основі чіткого плану розвитку співробітників, що, в свою чергу, підтримується системою контролю досягнень та оцінки результатів.

Таким чином, емерджентність менеджменту у контексті єдності його функцій є основою для створення ефективних управлінських систем, здатних адаптуватися і розвиватися у відповідності до змін у зовнішньому середовищі. Цей підхід дозволяє не лише досягати поточних цілей, а й забезпечити стійкий розвиток організації у довгостроковій перспективі.

Емерджентність менеджменту полягає у постійному розвитку та адаптації його функцій до змін у бізнес-середовищі. При цьому, об'єднуючи свої функції, менеджмент створює єдиний організаційний орган, який не лише реагує на зміни, але й активно впливає на них. Це відкриває нові можливості для створення гнучких та інноваційних стратегій, що відповідають сучасним вимогам ринку.

Емерджентність менеджменту проявляється у тому, що він постійно перетворюється, розвивається і адаптується до нових викликів та можливостей. Злиття його функцій дозволяє ефективніше використовувати ресурси, покращувати процеси та забезпечувати більшу гнучкість у вирішенні проблем. Цей підхід сприяє побудові більш злагоджених та інтегрованих команд, які спроможні працювати в умовах постійної зміни та нестабільності.

Список використаних джерел

1. Prokhorova V., Kovalenko O., Bozhanova O., Zakharchyn H. The paradigm of emergent qualities of education management as a scientific and technological platform for sustainable development. IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. 2023. DOI 10.1088/1755-1315/1150/1/012014

MATUSKA Ewa
PhD., Associate Professor
Pomeranian University in Slupsk (Poland)

HUMAN-CENTRIC APPROACH IN THE SUSTAINABLE BUSINESS MANAGEMENT

I how HR processes affect organizational performance and contribute to business results. While we are aiming to become a strategic and trusted partner for the business, one of the recent discussions in HR is how to humanize our organizations. The reason for this is that financial compensation alone is no longer enough to retain talent and create long-term commitment.

Professionals are seeking much more than a successful career, they are looking for meaningful jobs in humanized workplaces – where they perceive equal treatment and opportunities. Places where they feel included in decisions, which generate a feeling of belonging and where they feel openness to thrive and be creative. This is when employees feel safe at the workplace and are more likely to take risk.

Dave Ulrich mentioned many times that HR is not about HR, it is about the business and the value we deliver to any organization. It is worth mentioning, that his HR business partner model covers it very well. However, in addition to it, I would say HR is also about people. We are the ones delivering results (including HR) and making the business successful.

Introduction

It is already well proved by both academic research and practitioner discussions that the COVID-19 pandemic have made the revolution on *when*, *where*, and *how* people work. The new concepts and models of working were introduced, such as working from home (WFH) and remote or hybrid work. In the current post-pandemic reality, it is confirmed that organizational solutions from the time of the pandemic have become standard, as they are associated with significant savings for companies and are in line with the expectations of most employees [1,2]. For managers, this means the imperative to operate under the slogan: work flexibility and employee well-being. As it is focused on human resources health and satisfaction was called as human-centric HR approach [3]. The transformational change of pandemic experience for workers and workplaces, as well as its potential global environmental impact, demands for using multi-level analysis. Such kind is offered by the triple bottom line (TBL) framework [4, p.2], which can be easily utilised to the issue of sustainability.

Main conclusions from pandemic experience to HR management

From the intensive scientific research in connection with the impact of COVID-19 on health and socioeconomic activity at the individual, team and organizational scales, there are consistent conclusions about the negative impact of enforced social isolation on the mental and physical health of workers, as well as generally lower productivity under the new work systems [5]. Of concern to managers are data on low levels of engagement at work, high rates of sickness absence and retention, decisions by women and young workers to resign from their jobs, and difficulties in attracting competent employees

despite a significant reduction in vacancies on the labour market. There are also signals from the research that various types of investment in labour resources are necessary for effective hybrid work. Differentiated technological and social support is required for different generations in the labour market, including the youngest workers (generation Z), who are often overlooked in analyses of readiness for post pandemic work models [6]. Comprehensive support needed for women and experienced workers who are loyal to their employer and who need to be encouraged to delay the decision to retire from the labour force.

Attention to new occupational health risks

The pandemic has changed the perception of health risks of various occupations and specialties. In the description of these, the so-called general physical proximity score by workplace has emerged, calculated on the basis of indicators of human interaction and work environment [7]. It also determines the future directions of the automation of work and reveals the dilemmas of the requirement for retraining of labour resources. The research shows that the post-pandemic transformation of jobs is inevitable and will be much faster than predicted due to the development of Economy 4.0, or demographic trends. According to McKinsey's global scenario, post-pandemic COVID-19 shifts in occupations and specialties will increase by an average of 25% in all countries by 2030, compared to the pre-pandemic state [8]. Some authors conclude that the impacts of the COVID-19 pandemic on workers wellbeing have only just begun to be documented and understood [9].

The triple bottom line approach in sustainable business management

The triple bottom line (TBL) framework [10] represents a holistic approach useful in examination of the impacts of the pandemic upon people, productivity, and the planet. In literature are recently are discussed the opportunities, barriers, and challenges caused by pandemic with their reference to the future in terms of sustainability [11,12]. the TBL frame can be used as a theoretical basis for organizations corporations consider their environmental and social value, alongside their economic value. In recent times is observed increasingly utilisation of the TBL approach in a wide range of research disciplines, primarily focusing on the advancement and implementation of sustainable business models and the development of sustainable societies. The illustration of TBL framework shows Figure 1.

It can be seen that in TBL model three areas of People, Productivity and Planet are overlapping but also the People's primary role. That it is just kind of the quintessence of humancentric approach in business management.

Conclusions - shifts in HRM practices as the sustainability issue

The hybrid work environment described in the new Labor Code regulations forces the analysis and simplification of organizational structures, necessary work time and ergonomic equipment of workplaces. Many companies have already introduced the four-day work week without reducing their wages or benefits [13]. It also implies planning and conducting intensive training of digital competencies of employees and managers and caring about their overall, physical, mental and social well-being and work satisfaction. HR systems and processes are currently being reviewed and updated, especially those

related to occupational health and safety, including environmental issues, training policies, talent management programs, remuneration and benefits.

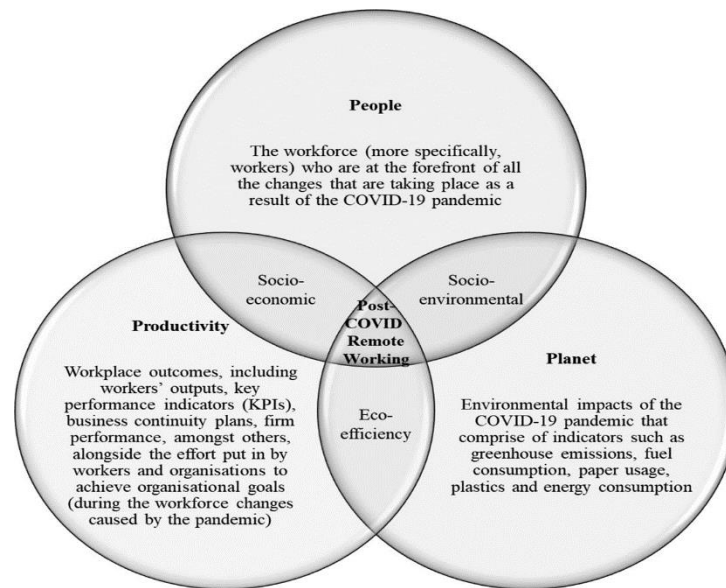

Figure 1 - Triple bottom line (TBL) conceptual framework: People – Productivity- Planet

Source: McPhaila R., Chan X., Maya R., Wilkinson A. Post COVID remote working and its impact on people, productivity, and the planet: an exploratory scoping review. *The International Journal of Human Resource Management*, 2023. P. 4.

The lack of comprehensive corporate solutions, especially in the area of strategic human resources management, can easily translate into a persistently low level of employee engagement, weakened loyalty attitudes and a lack of emotional attachment to the company. It will cause problems with maintaining a stable staffing, which means high retention rates, reducing the overall efficiency and competitiveness of the company. A negative image of the company in the environment will, in turn, make it difficult to acquire new "talents" and eliminate opportunities for innovation. Protection against such a scenario is a "milestone" of sustainable HR strategies.

References

1. Deloitte, Bezpieczny powrót do biura po pandemii. Praktyczny przewodnik, Warszawa, 2020. URL: <https://www2.deloitte.com/pl/pl/pages/zarzadzania-procesami-i-strategiczne/articles/poradnik-bezpieczny-powrot-do-biura-po-pandemii.html>
2. Deloitte. The social enterprise in a world disrupted: Leading the shift from survive to thrive, Global Human Capital Trends, *Deloitte Insights*. 2021. P.13.
3. Carnevale J. B., Hatak I., Employee adjustment and well-being in the era of COVID-19: Implications for human resource management, *Journal of Business Research*, 2020, No 116, P.183-187
4. McPhaila R., Chan X., Maya R., Wilkinson A. Post COVID remote working and its impact on people, productivity, and the planet: an exploratory scoping review. *The International Journal of Human Resource Management*, 2023. URL: <https://doi.org/10.1080/09585192.2023.2221385>

5. Green N., Tappin D., Bentley T., Working from home before, during and after the Covid19 pandemic: implications for workers and organisations, *New Zealand Journal of Employment Relations*, 2020, No 45 (2).
6. Microsoft, *The Next Great Disruption Is Hybrid Work – Are We Ready?*, 2021 Work Trend Index: Annual Report, 2021, 22 March, P. 12. URL: <https://www.microsoft.com/en-us/worklab/work-trend-index/hybrid-work>
7. McKinsey Global Institute, *The future of work after COVID-19. Executive summary*, (Feb. 2021). URL: <https://www.mckinsey.com/featured-insights/future-of-work/the-future-of-work-after-covid-19>
8. Lund S., The postpandemic economy. The future of work after COVID-19. Executive summary, *McKinsey Global Institute*, 2020, P.13-17.
9. Chan X. W., Shang S., Brough P., Wilkinson, A., Lu C. Q. Work, life and COVID-19: A rapid review and practical recommendations for the post-pandemic workplace. *Asia Pacific Journal of Human Resources*, 2023. No 61(2), P. 257–276. URL: <https://doi.org/10.1111/1744-7941.12355>
10. Elkington J. 25 years ago I coined the phrase “triple bottom line.” Here’s why it’s time to rethink it. *Harvard Business Review*, 2018. No 25, P. 2–5.
11. Bal M., Brookes, A. How Sustainable Is Human Resource Management Really? An Argument for Radical Sustainability. *Sustainability*, 2022. No 14(7), P. 4219. URL: <https://doi.org/10.3390/su14074219>
12. McPhail R. *What in the world will the office look like post COVID-19? People, Productivity and Planet: The opportunities, barriers and challenges*. Griffith Business School White Paper, Griffith University. 2021. URL: <https://www.griffith.edu.au/work-organisation-wellbeing/research/publications>
13. Zilber A., Four-day work week pilot set to kick off in UK. *The New York Post*. 2022, January 18. URL: <https://nypost.com/2022/01/18/four-day-work-week-pilot-set-to-kick-off-in-uk/>

УДК 159.9

ПИЛИПЕНКО Дмитро

здобувач 1 курсу третього освітньо-наукового рівня вищої освіти (доктор філософії)

ННІ «Українська інженерно-педагогічна академія» ХНУ ім. В. Н. Каразіна (Україна)

РЕФЛЕКСИВНИЙ ПІДХІД В СИСТЕМІ ВНУТРІШНЬОГО КОНСАЛТИНГУ

Рефлексивний підхід в системі внутрішнього консалтингу є ключовим елементом успішного впровадження стратегічних змін та удосконалення бізнес-процесів у внутрішній організації. Цей підхід базується на поєднанні теоретичних знань та практичного досвіду, а також активному включенні учасників в процес консультування для досягнення оптимальних результатів. У цьому есе розглянемо основні аспекти рефлексивного підходу та його застосування в системі внутрішнього консалтингу.

Внутрішній консалтинг — це ключова складова сучасної організаційної структури, що об'єднує в собі процеси управління, стратегії та інновацій. Цей підхід дозволяє підприємствам оптимізувати свої внутрішні процеси та підвищити ефективність, використовуючи ресурси та знання, які вже існують у межах підприємства [1].

Основи рефлексивного підходу доцільно систематизувати в наступних положеннях :

1. Постійне навчання та саморозвиток: рефлексивний підхід передбачає постійне оновлення та розвиток навичок та знань консультантів в організації, що означає активне вивчення новітніх тенденцій, методів та інструментів управління, а також розвиток особистих навичок спілкування, міжособистісних вмінь та лідерських якостей.

2. Взаємодія та співпраця: рефлексивний підхід стимулює взаємодію та співпрацю між консультантами та клієнтами в процесі консультування. Він покликаний сприяти відкритому обміну інформацією, взаємному навчанню та спільному пошуку оптимальних рішень.

3. Аналіз та саморефлексія: рефлексивний підхід передбачає постійний аналіз та самооцінку власної роботи та результатів консультування. Це означає глибоке розуміння своїх сильних та слабких сторін, а також відкритий до конструктивної критики та змін.

4. Підвищення ефективності: рефлексивний підхід дозволяє ідентифікувати недоліки та проблеми в роботі організації та швидко реагувати на них, що призводить до підвищення ефективності виконання завдань та досягнення стратегічних цілей.

Важливо вдосконалювати процеси управління та використовувати передові технології для оптимізації бізнес-процесів, що дозволяє забезпечити ефективну роботу підприємств та відповідати високим стандартам якості [2].

Застосування рефлексивного підходу в системі внутрішнього консалтингу дозволяє підприємствам: стимулювати інновації в організації шляхом пошуку нових, нестандартних рішень та підходів до вирішення проблем; підвищити ефективність управління шляхом систематичного аналізу та саморефлексії консультанти можуть виявляти та усувати проблеми та недоліки у внутрішніх процесах та структурах управління; рефлексивний підхід сприяє розвитку талантів усередині організації, оскільки він залучає співробітників до активної участі в процесі консультування та навчання.

Він є важливим елементом системи внутрішнього консалтингу, оскільки сприяє створенню ефективних та інноваційних рішень в організації. Шляхом поєднання теоретичних знань та практичного досвіду, а також активної взаємодії та саморефлексії, рефлексивний підхід дозволяє забезпечити оптимальні результати консультування та досягнення стратегічних цілей організації.

В практичному аспекті впровадження рефлексивного підходу в системі внутрішнього консалтингу може мати певні напрями:

- активне використання внутрішніх консультантів для вирішення різноманітних завдань, від розробки нових продуктів до вдосконалення бізнес-процесів; практика внутрішнього консалтингу базується на рефлексивному підході, що дозволяє їм швидко адаптуватися до змін на ринку та ефективно вирішувати складні завдання;

- використання у системі внутрішнього консалтингу для пошуку нових можливостей для інновацій та вдосконалення продуктів. Вони активно залучають співробітників різних відділів до процесу консультування, що сприяє виникненню нових ідей та розробці нових стратегій;

- постійний аналіз та оцінка результатів роботи, який сприяє виявленню потенційних проблем та знаходженню шляхів їх вирішення, що включає в себе оцінку ефективності використання ресурсів, аналіз впливу запропонованих рішень на бізнес-процеси та результативність вирішення конкретних завдань.

Загалом, впровадження рефлексивного підходу в системі внутрішнього консалтингу може стати важливим фактором успіху для компаній, дозволяючи їм ефективно вирішувати складні завдання та адаптуватися до змін на ринку.

Реалізація рефлексивного підходу може бути успішною завдяки певним стратегіям та практикам. Однією з ключових стратегій є створення відкритої та сприяючої атмосфери, де співробітники відчують вільність ділитися своїми думками, ідеями та поглядами на проблеми. Це може бути досягнуто шляхом створення механізмів зворотного зв'язку, організації регулярних зустрічей та форумів для обговорення проблем та пошуку рішень, а також заохочення ініціативності та творчості серед персоналу.

В цілому, успішна реалізація рефлексивного підходу в системі внутрішнього консалтингу потребує відданості та підтримки з боку керівництва, активної участі та співпраці всіх учасників процесу, а також постійного вдосконалення та розвитку

як самого процесу консультування, так і його учасників. Крім того, вони створюють умови для вільного обміну думками та ідеями серед співробітників, що сприяє пошуку нових рішень та розвитку креативного мислення; сприятливу атмосферу для відкритого обміну інформацією та ідеями, що дозволяє їм швидко реагувати на зміни на ринку та швидко впроваджувати нові стратегії та рішення для досягнення стратегічних цілей та забезпечення стійкого розвитку.

Список використаних джерел

1. Дем'яненко Т. І., Савченко О. С. Виклики та перспективи внутрішнього консалтингу на підприємстві. *Трансформація економічного середовища в умовах ентропії*: кол. мон. за заг. ред. д.е.н., проф. Прохорової В. В. Х.: Видавництво Іванченка І. С., 2024. С. 24-32. URL: <http://econmgmt.uipa.edu.ua/wp-content/uploads/2024/03/%D0%BC%D0%BE%D0%BD-2024-1-1.pdf>.

2. Прохорова В., Зайцева А. Побудова конфігурації бізнес ідеології новаторського типу в управлінні розвитком підприємств. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Економіка*. 2023. 17(34). URL: [https://doi.org/10.33296/2707-0654-17\(34\)-10](https://doi.org/10.33296/2707-0654-17(34)-10).

УДК 331.108.2:005.95

САВКІВ Уляна

к.е.н., доцент

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (Україна)

СИДОР Галина

к.е.н., доцент

Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти «Кам'янець-Подільський державний інститут» (Україна)

ФОРМУВАННЯ У ПЕРСОНАЛУ МОТИВАЦІЇ ДОТРИМУВАТИСЬ ЗАСАД СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Сучасне суспільство стикається з викликами, намагаючись адаптуватись до розвитку сучасних технологій та глобальних процесів. Відповідно, зростає невизначеність та складності, посилюється індивідуалізація та соціальна диверсифікація, а також знижується економічна та культурна стабільність. Людям потрібно зрозуміти світ, в якому вони живуть. Вони мають навчитися співпрацювати, обговорювати проблеми та конструктивно діяти для спільного блага.

Мотивація працівників до дотримання принципів сталого розвитку є важливим аспектом сучасного управління бізнесом. У зв'язку з посиленням уваги до екологічних та соціальних викликів компанії все частіше застосовують практику корпоративної відповідальності та сталого розвитку. Це означає, що працівники мають усвідомлювати, в якому напрямку розвивається компанія, і бути мотивованими до активної участі у впровадженні цих принципів.

Насамперед, важливо впроваджувати систематичні навчальні та просвітницькі заходи, щоб мотивувати працівників до дотримання принципів сталого розвитку, зокрема до розуміння значення сталого розвитку для компанії, суспільства та навколишнього середовища.

Для досягнення цілей сталого розвитку працівники мають володіти такими основними компетенціями:

- системне мислення – здатність розуміти взаємозв'язки та аналізувати складні системи;
- проактивні компетенції – здатність оцінювати наслідки своїх дій, ризиків і змін;
- нормативна компетенція – здатність розуміти та діяти відповідно до норм і правил, встановлених у суспільстві;
- стратегічна компетентність – здатність розробляти та впроваджувати інноваційні моделі поведінки, які ведуть до сталого розвитку;
- компетентність співпраці – здатність вчитися на прикладі інших, розуміти і поважати потреби й поведінку інших, виявляти співчуття та вирішувати проблеми колективно;

- компетенція самоусвідомлення – здатність розуміти свою роль у суспільстві, справедливо оцінювати власну поведінку та мотивувати себе, а також керувати своїми почуттями, емоціями та бажаннями;

- навички критичного мислення – здатність оцінювати, досліджувати, порівнювати, аналізувати та робити правильні висновки;

- навички інтегрованого вирішення проблем – здатність вирішувати проблеми через аналіз різних поглядів, думок і переконань [1, с. 10].

Для подолання взаємопов'язаних економічних, соціальних, політичних та екологічних викликів необхідна освіта, яка виховує в людях почуття відповідальності та креативності.

Науковці ЮНЕСКО вважають, що навчання сталому розвитку – це сукупність інструментів, методів і прийомів, які сприяють ухваленню обґрунтованих рішень і відповідальній поведінці, економічній стабільності та побудові справедливих суспільств для нинішнього і майбутніх поколінь, поважаючи культурне розмаїття.

Навчання сталому розвитку охоплює знання, навички, цінності, ставлення та педагогічні методи, спрямовані на розвиток потенціалу для створення мирних і самодостатніх суспільств.

На думку науковця М. Бонне, принципом сталого розвитку в навчанні персоналу потрібно вважати «силу мислення» – базову установку та усвідомлення зв'язку між поняттями та речами. Такий підхід дає можливість адекватно вирішувати конфлікти та запобігати їх виникненню [2, с. 17].

Науковець Р.Б. Стівенсон зазначає, що впровадження цілей навчання для сталого розвитку відкриває шлях до створення інтегрованих навчальних програм, відповідно до яких можна організовувати навчання, спрямоване на вирішення проблем. Такий тип програм ефективний, коли він розроблений для конкретного регіону і дає змогу поглиблено вивчати специфічні місцеві проблеми [3, с. 187].

Науковець В. Ноллетт обстоює концепцію «свідомого навчання» на противагу механічному запам'ятовуванню інформації. Він стверджує, що розробники навчальних програм повинні надавати своєрідну інструкцію для вирішення проблем, а не нав'язувати готову єдино правильну відповідь. Адже йдеться не лише про набуття знань, а й про формування готовності та здатності мислити, усвідомлювати взаємопов'язаність речей у світі [4, с. 421].

Крім того, важливо створити механізми заохочення, спрямовані на пошук та винагороду ініціатив у сфері сталого розвитку (наприклад, схеми, які пропонують бонуси або премії за досягнення певних цілей щодо зменшення негативних викидів, використання енергії та інших параметрів сталого розвитку).

Важливо залучати працівників до ухвалення рішень щодо сталого розвитку, зокрема через створення команд або робочих груп, які беруть участь у розробці та впровадженні стратегій сталого розвитку.

Не менш важливо створити позитивне корпоративне середовище, яке підтримує ініціативи зі сталого розвитку та визнає досягнення працівників у цій сфері. Підтримка та похвала з боку керівництва може суттєво мотивувати працівників та підвищити ефективність таких програм.

Таким чином, реалізуючи цілі сталого розвитку, працівники беруть участь у процесі критичного пошуку. Дослідження, критичне мислення та здатність інтегрувати знання дають змогу працівникам виявляти проблеми, пропонувати рішення, знаходити позитивні й негативні аспекти цих рішень та оцінювати їх.

Отже, для формування мотивації персоналу щодо дотримання засад сталого розвитку необхідно застосовувати комплексний підхід, що охоплює навчання, стимулювання, участь та підтримку. Це не лише сприяє досягненню цілей сталості, а й зміцнює корпоративну культуру та підвищує конкурентоспроможність підприємства.

Список використаних джерел

1. Education for Sustainable Development Goals – Learning Objectives / M. Rieckmann et al. France: UNESCO, 2017. 67 p.
2. Mahatma Gandhi Institute of Education for Peace and Sustainable Development. Textbooks for Sustainable Development: a guide to embedding. Paris: UNESCO, 2017. 186 p.
3. Stevenson R.B. Developing habits of environmental thought fullness through the in-depth study of select environmental issues. *Canadian Journal of Environmental Education*. 1997. № 2. P. 183–201.
4. Nolet V. Preparing sustainability-literate teachers. *Teachers College Record*. 2009. № 111 (2). P. 409–442.
5. Сидор Г. В., Савків У.С. Управління персоналом шляхом застосування психологічних методів. *Соціально-психологічна робота: інновації, стратегії та можливості*. (м. Кам'янець-Подільський, 19 березня 2024 р.). Кам'янець-Подільський, 2024.
6. Сидор Г. В., Савків У. С. Управління людськими ресурсами в умовах ризиків, спричинених війною в Україні. *Науковий вісник ІФНТУНГ. Серія: «Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості*. 2023. № 2 (28). С. 77–84.

УДК 331.108.2:005.95

САВКІВ Уляна

к.е.н., доцент

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (Україна)

СИДОР Галина

к.е.н., доцент

Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти «Кам'янець-Подільський державний інститут» (Україна)

УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ НА ЗАСАДАХ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Управління персоналом на засадах концепції сталого розвитку є не лише стратегічним курсом, а й етичним зобов'язанням сучасних організацій, що прагнуть до гармонії між економічними, соціальними та екологічними аспектами їхньої діяльності. Така концепція передбачає системний підхід до управління людськими ресурсами, спрямований на забезпечення взаємозв'язку потреб організації, потреб працівників та потреб суспільства загалом.

Економічний аспект сталого розвитку пов'язаний з переходом від економіки використання ресурсів, коли переважають короткострокові мотиви, до економіки їхнього системного відтворення. З методологічних позицій це означає визнання провідної ролі в економічному розвитку довгострокових чинників [2].

Концепція сталого розвитку набуває все більшого значення і впливає на розвиток, який називають сталим управлінням персоналом (SHRM) [1]. Центральним елементом управління персоналом на засадах сталого розвитку є створення стимулювального та відкритого середовища, де кожен працівник відчуває свою цінність та важливість для досягнення спільних цілей. Організації, що прагнуть до сталого розвитку, активно впроваджують підходи до управління, спрямовані на розвиток та підтримку своїх працівників, забезпечуючи їм можливості для самореалізації, професійного зростання та навчання.

Управління персоналом на засадах концепції сталого розвитку враховує не лише економічні результати, а й соціальні та екологічні виміри діяльності організації. Це означає, що воно має бути спрямоване на забезпечення справедливих умов праці, розвиток різноманітності та інклюзії, а також мінімізацію негативного впливу на навколишнє середовище.

Таке управління персоналом ґрунтується на декількох основних принципах, дотримання яких сприяє гармонії між економічними, соціальними та екологічними аспектами діяльності організації, зокрема таких:

– справедливість – забезпечення однакових умов для працівників, незалежно від статусу, раси, гендерної приналежності чи інших факторів; передбачає об'єктивне оцінювання здібностей та компетенцій кожного працівника й гарантування рівних можливостей для кар'єрного зростання;

- стимулювання саморозвитку – забезпечення можливості постійного професійного та особистісного зростання працівників через надання доступу до навчальних програм, тренінгів та інших ресурсів;
- збалансованість – створення умов для успішного поєднання професійних обов'язків з особистими і сімейними потребами;
- адаптивність – здатність організації швидко реагувати на зміни в економічному, соціальному та екологічному середовищах відповідно до інтересів та потреб працівників;
- створення сприятливого професійного середовища – безпечних і комфортних умов праці, а також підтримка здоров'я та добробуту працівників.

Реалізація управління персоналом на засадах сталого розвитку в сучасних умовах господарювання стикається з викликами, які можуть ускладнити її впровадження та ефективно функціонування.

По-перше, однією з основних перешкод є недостатня усвідомленість і розуміння принципів сталого розвитку серед керівництва та персоналу організації. Багато компаній зосереджені тільки на короткострокових економічних показниках, ігноруючи соціальні та екологічні вимоги.

По-друге, відсутність конкретних стратегій та методик для впровадження управління персоналом на засадах сталого розвитку може призвести до труднощів у реалізації. Недостатні ресурси, навички та підтримка з боку керівництва також можуть перешкоджати ефективному впровадженню цієї концепції.

По-третє, відсутність внутрішньої культури, що сприяє сталому розвитку, може перешкоджати успішній реалізації управління персоналом на вказаних засадах. Якщо цінності та принципи сталого розвитку не вбудовані в основи корпоративної культури, працівники можуть відчувати відчуження та нестабільність у робочому середовищі.

Крім того, бюрократичні перешкоди (складні процедури ухвалення рішень та недостатня координація між відділами організації) можуть уповільнювати впровадження нових практик управління персоналом.

Щоби подолати такі виклики, необхідно впроваджувати освітні та інформаційні програми для ознайомлення персоналу з принципами сталого розвитку. Керівництво має активно підтримувати такі практики та створювати умови для їх впровадження. Крім того, потрібно розвивати внутрішню культуру, що сприяє сталому розвитку, через проведення тренінгів, створення комунікаційних каналів та заохочення участі працівників в ухваленні стратегічних рішень.

Застосування концепції сталого розвитку управління персоналом вимагає постійного моніторингу та оцінювання ефективності заходів, які застосовує суб'єкт управління. Відкритість до інновацій та готовність до постійного вдосконалення є основними засадами до успішного управління персоналом на основі концепції сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Piwowar-Sulej K. Human resources development as an element of sustainable HRM – with the focus on production engineers. *Journal of Cleaner Production*. 2021.

Vol. 278. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S095965262034053>

2. Савків У.С. Аналіз підходів до визначення поняття і принципів сталого розвитку регіону. *Моделювання регіональної економіки*. 2010. № 1. С. 344–355. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Modre_2010_1_44

3. Сидор Г. В., Савків У. С. Управління персоналом шляхом застосування психологічних методів. *Соціально-психологічна робота: інновації, стратегії та можливості*. (м. Кам'янець-Подільський, 19 березня 2024 р.). Кам'янець-Подільський, 2024.

4. Сидор Г. В., Савків У. С. Управління людськими ресурсами в умовах ризиків, спричинених війною в Україні. *Науковий вісник ІФНТУНГ. Серія: «Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості*. 2023. № 2 (28). С. 77–84.

СТАНЬКОВСЬКА Ірина

к.е.н., доцент

МИХАЙЛОВ Тарас

аспірант

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

ПЛАНУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У сучасному світі, де стрімко змінюються технології та ринки праці, планування професійного зростання є важливим етапом для кожного фахівця [1]. У контексті сталого розвитку [2], цей процес набуває ще більшої значущості, оскільки він спрямований не лише на особистий успіх, а й на створення стійкої та ефективної команди та суспільства.

Планування професійного зростання в умовах сталого розвитку передбачає розгляд цілей, які не лише сприяють особистому кар'єрному зростанню, а й враховують потреби ринку праці та технологічні інновації. Цей процес включає розробку стратегій, що спрямовані на отримання нових навичок, поглиблення знань та розвиток особистих компетенцій.

Проаналізуємо базові кроки фахівця в професійному зростанні.

1. Самооцінка поточних навичок та постановка професійних цілей. Самооцінка є цінним інструментом для професійного розвитку, оскільки вона допомагає визначити сфери для вдосконалення та встановити цілі на основі саморефлексії [3]. Самооцінка може включати: визначення сильних сторін, визначення потреб у розвитку, встановлення цілей.

2. Виявлення ресурсів професійного зростання. Ресурси допомагають дізнатися, які навички та знання потрібно розвивати. Ось деякі з них:

а) Перегляд ефективності (Performance review). Допомагає отримувати конструктивний відгук про продуктивність та визначити можливості професійного зростання;

б) Професійний план розвитку (Professional Development Plan, PDP). Допомагає в створенні плану дій щодо професійного розвитку та досягненню конкретних цілей;

в) Менторство (Mentorship). Допомагає в отриманні професійної консультації, нових знань та досвіду від наставника.

3. Виявлення інструментів професійного зростання. Інструменти допомагають визначити, як розвивати конкретні навички. Ось деякі з них:

а) Навчальна платформа. Внутрішня платформа компанії з навчальними матеріалами для отримання нових навичок або вдосконалення вже наявних;

б) Компенсація навчання. Можливість відшкодувати вартість різних видів навчання, курсів, освітніх заходів;

в) Технічні зустрічі (TechTalks). Внутрішні заходи з експертами, щоб дізнатися про останні тенденції, поділитися знаннями та досвідом;

г) Навчання з англійської мови. Можливість відвідувати групові заняття, розмовні клуби та семінари з англійської мови, а також допомога в підготовці до успішного проходження атестації (IELTS, CAE, FCE, TOEFL);

д) Професійні сертифікації. Рекомендації по підготовці та успішного проходження сертифікацій

е) Участь у професійному співтоваристві. Можливість приєднатись до корпоративних груп, об'єднаних спільною професією. Можливість стати тренером, експертом або спікером в цій групі.

4. Обговорення плану з керівником. Після ознайомлення з ресурсами та інструментами, наступним кроком у процесі планування кар'єрного зростання є обговорення та підтвердження свого плану з керівником. Це важливий етап, що допомагає визначити шлях до досягнення поставлених цілей та отримати необхідну підтримку від вищого керівництва.

Складання плану кар'єрного зростання передбачає встановлення SMART цілей - конкретних, вимірних, досяжних, релевантних та обмежених у часі. Це допомагає створити чітку дорожню карту для досягнення кар'єрних амбіцій та перевірки прогресу на шляху до них.

Затвердження плану з керівником включає обговорення кар'єрних прагнень та цілей з вищим керівництвом. Керівник може надати цінні поради та вказівки щодо можливостей кар'єрного зростання в компанії, а також залучити до консультацій з групою для отримання додаткової підтримки.

Уточнення очікувань з керівником є важливим кроком для уникнення непорозумінь та забезпечення відповідності результатів до очікуваних цілей. Це може включати усунення прогалин на поточному рівні компетентності або підвищення кваліфікації для досягнення наступних рівнів в професійному зростанні.

5. Розвиток професійних навичок. Проходження шляху кар'єрного зростання може бути викликом, але систематичне вдосконалення професійних навичок є ключем до успіху. Для досягнення цілей та розвитку кар'єри важливо дотримуватися певних рекомендацій:

а) Дотримання плану. Бути конкретними щодо цілей, необхідно встановити терміни та кроки дій. Систематичне відстежування прогресу та адаптування плану за необхідності;

б) Продовження навчання. Інвестування в професійний розвиток, беручи нові відповідальності, відвідуючи курси або впроваджуючи нові ініціативи;

в) Зворотний зв'язок з керівниками. Важливо отримувати зворотний зв'язок від керівників, щоб визначити напрямки для поліпшення та розробити план подолання будь-яких перешкод;

г) Бути гнучкими. Бути відкритими до нових можливостей та готовими адаптувати цілі за необхідності;

д) Залишатися зосередженими. Мати на увазі свої професійні цілі та регулярно нагадувати собі, чому вони важливі;

е) Зберігати мотивацію: Зосередитись на своїх сильних сторонах та досягненнях, використовуючи невдачі як можливості для вивчення та зростання.

Досягнення цілей - це особиста відповідальність і власний шлях, тому важливо залишатися відданим та наполегливим у досягненні успіху.

Список використаних джерел

1. Баб'як Г., Сич Т. Планування ділової кар'єри і професійного навчання персоналу на підприємстві. *Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України*. 2018. № 23. С. 95-98.

2. Указ Президента України "Про Стратегію сталого розвитку "Україна - 2020"". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

3. Гріщенко І. В. Формування самооцінки як необхідної умови досягнення професійної компетентності. Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції "Інноваційні технології в процесі підготовки фахівців". 2016. С. 53-55.

УДК 658.15

ТАРНОВСЬКИЙ Володимир

здобувач 1 курсу третього освітньо-наукового рівня вищої освіти (доктор філософії)

ННІ «Українська інженерно-педагогічна академія» ХНУ ім. В. Н. Каразіна (Україна)

МЕХАНІЗМ ДІАГНОСТИКИ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ЗОВНІШНЬОГО КОНТЕКСТУ

У сучасному світі підприємства постійно стикаються з невизначеністю у зовнішньому середовищі, що створює значні ризики для їхньої діяльності. Механізм діагностики ризиків в цих умовах відіграє важливу роль у виявленні потенційних небезпек та розробці стратегій управління ними, доцільно розглянути основні аспекти механізму діагностики ризиків підприємства в умовах невизначеності зовнішнього контексту.

Аналіз зовнішнього середовища: перший крок у механізмі діагностики ризиків – це аналіз зовнішнього середовища, включаючи економічні, політичні, соціокультурні та технологічні фактори. Цей аналіз допомагає виявити зовнішні загрози та можливості, які можуть вплинути на діяльність підприємства.

Внутрішній аудит: після виявлення зовнішніх ризиків необхідно провести аналогічний аудит внутрішнього середовища підприємства. Це включає аналіз фінансових даних, внутрішнього контролю, ресурсів та процесів, що допомагає виявити внутрішні слабкі місця та потенційні джерела ризику.

Оцінка ризиків: після аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища необхідно оцінити вплив і ймовірність кожного ризику. Це дозволяє приділити пріоритетність та ресурси для управління найбільш критичними ризиками.

Розробка стратегій управління ризиками: на основі результатів оцінки ризиків розробляються стратегії управління ризиками, що включає прийняття заходів для зменшення ризиків, їх перенесення або уникнення, а також планування заходів у разі виникнення небажаних подій.

Моніторинг та коригування: останнім етапом є постійний моніторинг ризиків та коригування стратегій управління ними відповідно до змін в зовнішньому та внутрішньому середовищі підприємства.

Ризики супроводжують людину протягом всього життя в будь-яких умовах. Теж можна зазначити й про суб'єкти господарювання, які мають певний життєвий цикл від зародження до припинення існування (або відновлення) [1].

Механізм діагностики ризиків підприємства в умовах невизначеності зовнішнього контексту є ключовим інструментом для забезпечення стійкості та успішності діяльності організації, дозволяє ідентифікувати загрози зменшення попиту на свої товари, коливання валютних курсів, змін в законодавстві або зростанням конкуренції та розробляти стратегії їх управління, такі як

диверсифікація асортименту товарів, фінансове забезпечення валютних ризиків, створення резервів на випадок змін в законодавстві та інші.

Для ефективного здійснення фінансово-господарської діяльності необхідно вміло визначати ступінь ризику та ймовірність його виникнення, а для цього необхідно знати види ризику, який одним із факторів формування прибутку, тому одержання істотної частини прибутків зумовлено диференційованим управлінням ризиком [2].

Ефективне управління ризиками дає можливість підприємствам адаптуватися до змін у навколишньому середовищі та досягати своїх стратегічних цілей незважаючи на невизначеність.

Механізм діагностики ризиків може бути застосований для виявлення потенційних загроз та розробки стратегій управління ними в умовах невизначеності зовнішнього контексту. Це дозволяє підприємствам адаптуватися до змін у середовищі та забезпечити стійкість та успішність своєї діяльності.

Впровадження системи моніторингу та реагування на ризики в реальному часі може включати в себе встановлення систем автоматичного спостереження за ключовими показниками, які сигналізують про можливі ризики, а також швидкого реагування на виникнення небезпек.

Також, важливою практикою є систематичне оновлення стратегій управління ризиками відповідно до змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі. Постійне оновлення та вдосконалення механізму діагностики ризиків допомагає підприємствам бути готовими до найбільш непередбачуваних викликів.

В цілому, механізм діагностики ризиків в умовах невизначеності зовнішнього контексту вимагає поєднання систематичного аналізу, стратегічного планування та гнучкого реагування на зміни. Його успішне впровадження допомагає підприємствам ефективно управляти ризиками та забезпечувати стійкість та успішність у динамічному бізнес-середовищі.

Список використаних джерел

1. Прохорова В. Методи оцінки проєктних ризиків ІТ-компаній. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Економіка*. 2023. 16(32). URL: [https://doi.org/10.33296/2707-0654-16\(32\)-16](https://doi.org/10.33296/2707-0654-16(32)-16).
2. Прохорова В. В., Ус Ю. В. Управління ризиками підприємств. Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки: Збірник наукових статей за матеріалами IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (12 – 13 квітня 2018 р.). Частина 2. Дніпро: НМетАУ, 2018. С. 118-122. URL: https://nmetau.edu.ua/file/sbornik_18_2.pdf.

Секція 7

ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА МАРКЕТИНГ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

УДК 658.8

ВАСИЛИК Оксана

к.е.н., доцент

ПЕНТЯКОВ Володимир

студент

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

БРЕНДИ ТА ІДЕНТИЧНІСТЬ: ВПЛИВ НА ПОВЕДІНКУ СПОЖИВАЧА

Бренд – це не лише товар чи послуга, але й унікальна сутність, що базується на визначених цінностях, враженнях та асоціаціях, що виникають в свідомості споживача. Відображаючи стиль і характер компанії чи продукту, бренд виступає як ідентифікаційний знак, сприяючи впізнаваності та взаємодії з аудиторією [1].

Процес формування бренду розпочинається з чіткого визначення місії та цінностей компанії. Це відображення основного прагнення бренду і його місця у суспільстві. Визначення унікальної ідентичності, яка може бути візуалізована через логотип, кольорову палітру та стиль комунікації, визначає яскравий образ бренду.

Ключовим етапом формування бренду є створення емоційного зв'язку із споживачами. Це може включати в себе створення позитивних вражень, підтримку споживацьких вподобань та побудову довіри. Завдяки цьому бренд стає не лише постачальником товарів чи послуг, але й партнером у відчуттях, емоціях та стилі життя споживача [1]. Як результат, ефективний бренд взаємодіє зі своєю аудиторією, надаючи не лише продукти, а й цілісний досвід, який формує вірність та лояльність споживачів.

Бренд має значний вплив на поведінку споживача, визначаючи його вибір, враження та відношення до товарів чи послуг. Цей вплив виявляється через декілька ключових аспектів (рис. 1):

Рисунок 1 – Аспекти впливу бренду на поведінку споживача

Джерело: розробка автора на основі [2, 3]

Інтеграція аспектів впливу бренду на поведінку споживача у стратегію маркетингу дозволяє компаніям створити успішний та ефективний брендовий образ.

Базуючись на аспектах ідентичності та емоційного зв'язку, перший крок у розробці успішної стратегії – це сформулювати чітку брендову місію. Визначення цінностей компанії та того, як вона бажає взаємодіяти зі споживачами, створює основу для побудови стійкого брендового образу [3].

Також, розробка креативних та емоційно заряджених кампаній відіграє важливу роль у формуванні позитивних асоціацій та вражень. Здатність викликати емоції у споживачів допомагає зміцнити їхній зв'язок з брендом.

Крім того, використання соціальних мереж та інших інтерактивних інструментів дозволяє бренду вибудовувати взаємодію зі споживачами. Активна комунікація та залучення аудиторії створюють сприятливі умови для розвитку бренду.

Важливо також робити акцент на високій якості продукції та проводити асоціацію з вищим статусом. Це допоможе позиціонувати бренд як надійний та престижний. Споживачі частіше вибирають продукти, які асоціюються із вищими стандартами.

Регулярний моніторинг реакцій споживачів та здатність адаптувати стратегію до змін у попиті та умовах ринку є ключем до успішної стратегії. Аналіз забезпечує актуальність бренду, а адаптація дозволяє ефективно реагувати на зміни в умовах ринку [3].

У світі, насиченому різноманітними продуктами та послугами, роль брендів та їх вплив на ідентичність споживачів визначається не лише як маркетингова стратегія, але й як стилістичний вираз життєвого шляху. Купуючи стиль життя, споживачі активно вибирають бренди, що віддзеркалюють їхні цінності, смаки та індивідуальний підхід. Бренди стають не лише споживчими товарами, а й символами самовизначення, дозволяючи індивідам виражати свою унікальність та належність до конкретного стилю життя. Таким чином, розуміння і врахування цього явища стає ключовим для підприємств, щоб успішно адаптувати свої стратегії та збудувати глибокі зв'язки з аудиторією, яка прагне не лише продуктів, але й способу життя, який вони втілюють.

Список використаних джерел

1. Що таке бренд та брендинг. URL: <https://ideadigital.agency/blog/shho-take-brend-ta-branding/>
2. Лихолат С., Задоріжна І. М. Вплив бренду на поведінку споживачів в умовах COVID-19. Економіка та суспільство, 2021. № 26. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-8>.
3. Ідентичність бренду, імідж бренду та фірмовий стиль. URL: <https://bazilik.media/identychnist-brendu-imidzh-brendu-ta-firmovyj-styl/>

УДК 658.8

ДАЛЯК Надія

к.е.н., доцент

ГАВРИЛОВА Катерина

студентка другого (магістерського) рівня освіти

САВИЦЬКА Олена

студентка другого (магістерського) рівня освіти

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

РОЛЬ ЦИФРОВОГО МАРКЕТИНГУ В СТИМУЛЮВАННІ СТАЛОГО СПОЖИВАННЯ

Метою є дослідження ролі цифрового маркетингу у стимулюванні сталого споживання, а також дослідження методів стимулювання.

Стале споживання є однією з ключових складових сталого розвитку, який прагне забезпечити збалансований розвиток економіки, суспільства та екології. На сьогодні існують різні трактування сутності поняття сталого розвитку. Найпоширенішим визначенням сталого розвитку є визначення, яке наведено у доповіді «Наше спільне майбутнє» Міжнародної комісії з навколишнього середовища та розвитку ООН під керівництвом Брундтланд в 1987 році: сталий розвиток - це такий розвиток, що задовольняє покоління теперішнього часу, але не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби [1].

Стале споживання – це використання товарів і послуг, що задовольняють основні потреби і підвищують якість життя з мінімальним використанням невідновлюваних природних ресурсів і з найменшою шкодою для навколишнього середовища. Термін „стале споживання та виробництво” вперше було використано на Конференції ООН питань з навколишнього середовища і розвитку в 1992 році [2].

Цифровий маркетинг є потужним інструментом для стимулювання сталого споживання серед клієнтів. Шляхом використання різноманітних цифрових каналів, компанії можуть ефективно комунікувати зі своєю аудиторією та надавати їм інформацію про екологічні та соціальні переваги своїх продуктів та послуг.

Як стверджують автори наукових досліджень, цифровий маркетинг містить у собі інтернет-маркетинг, а також будь-який прийом маркетингу, що пов'язаний із цифровою комунікацією [3].

Компанії можуть використовувати свої веб-сайти для публікації інформації про сталість своїх продуктів та послуг. На веб-сайтах можна розміщувати дані про використання відновлюваних ресурсів, вплив на навколишнє середовище та соціальну відповідальність компанії.

Платформи соціальних медіа також є ефективним засобом для просування сталого споживання, оскільки компанії можуть регулярно публікувати пости,

фотографії та відеоролики, які демонструють екологічні та соціальні ініціативи компанії, а також надають корисні поради споживачам щодо сталого споживання.

Розсилка електронної пошти є ще одним ефективним способом просування сталого споживання. Компанії можуть використовувати розсилки для надання споживачам інформації про нові сталі продукти та послуги, акції та знижки на екологічні товари.

Рекламні кампанії в інтернеті дозволяють компаніям привертати увагу споживачів до сталого споживання. Вони можуть бути спрямовані на рекламу конкретних продуктів чи послуг з екологічними перевагами, а також на освітній контент про сталий спосіб життя. Прикладом успішних кампаній, що використовують цифровий маркетинг для стимулювання сталого споживання є компанія Dove. Вони зазначають наступне: «Ми хочемо, щоб жінки і дівчата будь-якого віку вважали красу джерелом впевненості, а не хвилювання... Наша місія полягає у тому, щоб допомогти наступному поколінню жінок виробити позитивне ставлення до своєї зовнішності, підвищуючи їхню самооцінку і розкриваючи внутрішній потенціал.» [3].

Проект Dove з підвищення самооцінки було розпочато у 2004 році. Його метою було допомогти наступному поколінню жінок вирости щасливими і впевненими у своїй привабливості [4]. Компанія створила серію відеороликів у соціальних мережах, присвячених питанням сталого споживання та прийняття себе, що сприяє підвищенню свідомості про екологічні проблеми серед споживачів.

Отож цифровий маркетинг є потужним інструментом для просування сталого споживання та стимулювання участі споживачів у сталих ініціативах. Шляхом використання цифрових каналів, компанії можуть ефективно комунікувати зі своєю аудиторією та надавати їм інформацію про переваги сталого споживання, сприяючи побудові сталого майбутнього для всіх зацікавлених сторін.

Список використаних джерел

1. Доповідь «Наше спільне майбутнє» Міжнародної комісії з навколишнього середовища та розвитку ООН, 1987 Р. URL: <http://www.un.org/documents/ga/res/42/ares42-187.htm>.
2. Онлайн ресурс: «Зелене дос'є». Стале споживання та виробництво. URL: http://porada.dossier.org.ua/?page_id=61
3. Шпак Н. О., Грабович І. В., Срока В. Цифровий та інтернет-маркетинг: співвідношення понять. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія «Проблеми економіки та управління». 2022 URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/apr/27458/v6n1ekonomika2022-145-158.pdf>
4. Онлайн сторінка компанії Dove. URL: <https://www.dove.com/ua/stories/about-dove/our-vision.html>.

УДК 336.71

ДАЛЯК Надія

к.е.н., доцент

МЕЛЬНИК Наталія

студентка

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

ЕФЕКТИВНІ МАРКЕТИНГОВІ РІШЕННЯ В УМОВАХ ЗОВНІШНЬОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

«Якщо ви не потурбуєтеся про ваших клієнтів, про них потурбується хтось інший», – Філіп Котлер.

Тренди, які цінні для споживачів: зручність, краща ціна, швидкість, безпека, фіджитальність [2], повинні лежати в основі маркетингових стратегій бізнесу. Саме цінність для споживача грає вирішальну роль для виживання малого бізнесу в складних зовнішніх умовах.

За даними дослідження Gradus Research за час війни покупки в Україні раціоналізувалися: 76% покупок є попередньо заплановані. Оскільки українці вдумливіше здійснюють покупки, то роль бренду зростає. На бренд та його походження зважають 54% споживачів. [2]

Як реагує український бізнес на зміни та чи встигає розробляти нові маркетингові стратегії?

Визначимо, чи адаптований бізнес до змін в Україні в умовах зовнішньої невизначеності. Так, дослідження стану українського бізнесу під час війни, проведене Kyivstar Business Hub у серпні 2022 року, свідчить про наступне: 42% мікропідприємств, 50% малого бізнесу та 52% середнього бізнесу працюють з обмеженнями через повномасштабне вторгнення. При цьому лише 5 % малого бізнесу та 9% середнього бізнесу змінили стратегію. Але навіть в таких умовах понад 60% представників МСБ називають пріоритетним завданням – пошук клієнтів, а 20 % розглядають вихід на нові ринки за межами України. [3]

Роль стратегічного маркетингу залишається недооціненою в середовищі українських підприємств. Стратегічний маркетинг – це насамперед процес аналізу і прогнозування, що визначає у подальшому ефективність тактичних маркетингових планів. Стратегічний маркетинг особливу увагу приділяє розгляду макросередовища діяльності підприємств, прогнозуванню розвитку ринку і потреб споживачів, а також орієнтації на вигоду і взаємодію всіх зацікавлених осіб. Роль стратегічного маркетингу полягає в тому, щоб націлити підприємство на привабливі стратегічні можливості, адаптовані до її ресурсів і ноу-хау, що забезпечують потенціал для зростання і рентабельності. Завданням стратегічного маркетингу є уточнення місії підприємства, визначення цілей, розробка стратегії розвитку і забезпечення збалансованої структури товарного портфеля. [4]

Українські компанії, які зводять планування до короткострокових перспектив та реагують лише на термінові виклики втрачають такий дієвий ресурс,

як стратегічний маркетинг. Хоча, як показує практика, навіть в умовах постійних змін працювати зі стратегічним планом простіше.

Розглянемо приклади успішної реалізації маркетингових стратегій в умовах постійних змін, високої конкуренції та нестачі кадрів.

Приклад 1. Дослідження маркетингової агенції Reiseplan для компанії з виробництва кормів для домашніх тварин “Кормотех” проводилися до 24 лютого. За результатами досліджень було прийняте рішення запускати нову лінію кормів у сегментів “Балувальник” (люди, які шукають кращі продукти для своїх домашніх улюбленців). Повторні дослідження, проведені після повномасштабного вторгнення, показали, що тип мислення та цінності споживачів не змінилися. Рекламну кампанію запустили з адаптацією комунікацій до умов війни, але не змінюючи основний сценарій [1].

Приклад 2. Мережа готелів CitizenM, яка працює на ринку перенасиченого пропозиціями готельного бізнесу, що постраждав від постковідної кризи. Ідея була в тому, щоб прибрати все, що не потрібно її клієнтам і залишити тільки те, за що вони готові сплатити. Фактично поєднати дві речі: люкс та економ. Навіть у п'ятизірковому готелі клієнтам треба небагато: комфортне ліжко, зручний душ, їжа 24/7 та локація в центрі. Там немає басейну, немає спа, немає того, хто розпакує валізу і збігає щось купити. Але це готель для тих, кому це не потрібно. У Лондоні та в Амстердамі ніч в такому готелі коштує значно дешевше за аналогічні пропозиції у центрі. Концентрація насправді важливих для клієнта речей дала змогу бізнесу збільшити продажі [2].

Приклад 3. BMW — перехід автовиробника до ринку екологічної мобільності. BMW активно рухається у напрямку екологічної мобільності, підкреслюючи свою відданість сталому розвитку та екологічній відповідальності. Автовиробник впроваджує інноваційні технології у свої електромобілі, зокрема серію BMW i, яка стала символом екологічно чистого транспорту. Використання перероблених матеріалів у виробництві, зменшення викидів CO₂ на всіх етапах життєвого циклу автомобіля та розвиток інфраструктури для електромобілів демонструють прагнення BMW до зменшення впливу на довкілля.

Одним з ключових аспектів стратегії BMW є розвиток електрифікації модельного ряду. Введення електричних та гібридних моделей, таких як BMW i3 та BMW i8, підкреслює націленість компанії на інновації та екологічність. Крім того, BMW активно інвестує в розвиток зарядної інфраструктури, включаючи співпрацю з партнерами для створення мережі зарядних станцій. Це дозволяє забезпечити зручність для власників електромобілів та стимулює перехід до екологічно чистих видів транспорту.

Зобов'язання BMW до сталого розвитку також проявляється у їхніх ініціативах щодо зменшення вуглецевого сліду не тільки у виробництві автомобілів, але й у всьому ланцюжку постачання. Компанія прагне досягти амбітних цілей, включаючи нейтралізацію вуглецевих викидів до 2030 року. Ці зусилля підкріплюються використанням відновлюваних джерел енергії та впровадженням замкнутого циклу матеріалів у виробничих процесах. Таким

чином, BMW не лише відповідає на сучасні виклики, але й формує майбутнє екологічно відповідального автопромислового сектора. [5]

Список використаних джерел

1. Дей Н. Як адаптувати маркетинг-стратегію бренду в умовах війни – кейс Reiseplan та “Кормотех”. Онлайн-ресурс Vector. 17.12.2022 року. URL: <https://vctr.media/ua/yak-adaptuvati-marketing-strategiyu-brendu-v-umovah-vijni-kejs-reiseplan-ta-kormoteh-165510/>
2. Економічна правда. Як збудувати дієву маркетингову стратегію в складні часи: поради бізнесу. 12.10.2023 року. URL: https://www.epravda.com.ua/cdn/cd1/2023/marketingova_strateg%D1%96ya_v_chasi_v%D1%96ini/
3. Київстар Бізнес Хаб. Дослідження стану українського бізнесу під час війни: як себе почувають середні, малі та великі компанії. URL: <https://hub.kyivstar.ua/articles/doslidzhennya-stanu-ukrayinskogo-biznesu-pid-chas-vijny-yak-sebe-pochuvayut-seredni-mali-ta-velyki-kompaniyi>.
4. Навчально-інформаційний портал НУБіП України. Маркетингові стратегії в агробізнесі. Тема 1. Сутність і сфера стратегічного маркетингу. URL: <https://elearn.nubip.edu.ua/mod/book/tool/print/index.php?id=476194>.
5. Сайт BMW. BMW на шляху до екологічного майбутнього. URL: <https://www.bmw.ua/uk/topics/fascination-bmw/electromobility/sustainability.html>.

УДК 338.1:330.341.1

ДЕНИСОВА Ольга

к.е.н., доцент

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
(Україна)**ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ ЕКОСИСТЕМ
ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ІННОВАЦІЙ**

Цифрова трансформація визначається як потужний каталізатор значних змін у бізнесі, здійснюючи руйнівний вплив на традиційні бізнес-моделі [1]. Екосистеми відіграють ключову роль у сучасному бізнес-середовищі, створюючи цінність на двох рівнях: горизонтальному – через консолідацію різноманітної клієнтської бази в різних секторах, і вертикальному – шляхом посилення або домінування точок взаємодії з клієнтами та співпраці з партнерами як усередині, так і за межами традиційних галузевих кордонів.

Екосистеми досягають успіху завдяки циклам підвищення ефективності та мережевим ефектам, що сприяють залученню більшої кількості клієнтів за рахунок унікальних продуктів і послуг, які окремі компанії не можуть запропонувати самостійно. Водночас це генерує значні обсяги даних, що, у свою чергу, дозволяє застосовувати штучний інтелект для покращення пропозицій та оптимізації процесів. Також вони забезпечують інтегровану, клієнтоорієнтовану пропозицію, яка дозволяє користувачам отримувати доступ до широкого спектру продуктів і послуг через єдиний шлюз, що не тільки знижує витрати, але й покращує досвід користувачів. Перехід до моделей, зорієнтованих на надання послуг надає змогу зменшити капітальні витрати та переосмислити моделі споживання. Зокрема, підтримка гнучкого використання незадіяних активів розширює ринкові можливості через оренду чи спільне використання, що є основою для економіки спільного використання. При цьому цінність послуг зростає з підвищенням кількості користувачів, що призводить до позитивного зворотного зв'язку та збільшення масштабованості. Зростання екосистем також підтримується великими виробниками та постачальниками технологій, які узгоджують свої стратегії з учасниками екосистеми, забезпечуючи необхідне обладнання, програмне забезпечення та інтерфейси для обміну даними. За умови досягнення значного масштабу компанія одержує можливість домінування на ринку.

Хоча багато компаній намагаються скористатися перевагами розбудови екосистем, лише 10% досягли значущих фінансових результатів, заробляючи 5% своїх доходів від участі у відповідних ініціативах [2]. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є переосмислення ланцюга створення вартості, зокрема через посилення процесів цифровізації та інтеграцію підприємницьких та інноваційних екосистем, що може надати наступні ключові переваги для бізнесу:

– розширені інновації – інтеграція підприємницьких екосистем з академічними екосистемами, мережами стартапів, дослідницьких установ і

розробників технологій, створює динамічне середовище для впровадження нових ідей технологій, створення нових продуктів, послуг або процесів;

- прискорення виходу на ринок – співпраця між підприємством та інноваційними екосистемами може оптимізувати розробку нових продуктів або послуг. Доступ до передових технологій і методологій допомагає скоротити цикли розробки та швидше виводити продукти на ринок;

- підвищення рівня адаптивності і гнучкості – адаптація до змін ринку або технологічних тенденцій відбувається завдяки новим технологіям або бізнес-моделям;

- підвищення ефективності витрат через зменшення витрат на дослідження та розробку завдяки співпраці з зовнішніми партнерами та використанню спільних ресурсів;

- збільшення можливостей для співпраці – у рамках екосистеми створюються умови для стратегічних партнерств та колаборацій, які були б неможливі в рамках традиційних підприємств;

- одержання конкурентних переваг – використання інноваційних ідей та технологій одержаних у рамках екосистеми, дозволяє підприємствам випереджати конкурентів.

Важливим фактором створення та розвитку цифрових екосистем є регуляторна політика в рамках державної стратегії сталого розвитку. Європейський Союз є прикладом успішної реалізації такої політики, визначивши розвиток цифрової економіки як один із головних пріоритетів. Основним напрямком є створення єдиного цифрового ринку з вільним рухом товарів, послуг, капіталу та даних. Підтримка досліджень та інновацій здійснюється через програми, такі як Horizon Europe, які фінансують дослідницькі проекти та інноваційні стартапи. Значна увага приділяється цифровізації підприємств, зокрема малих і середніх, шляхом діяльності мережі Європейських цифрових інноваційних хабів [3], які надають підприємствам доступ до передових технологій, консультаційної підтримки та фінансових ресурсів, сприяючи їх інтеграції в цифрову економіку та підвищенню конкурентоспроможності.

Список використаних джерел

1. Bejjani M., Göcke L., Menter M. Digital entrepreneurial ecosystems: A systematic literature review. *Technological Forecasting and Social Change*, 2023. 189, 122372.
2. McKinsey Quarterly. Ecosystem 2.0: Climbing to the next level. URL: <https://www.mckinsey.com/capabilities/mckinsey-digital/our-insights/ecosystem-2-point-0-climbing-to-the-next-level>
3. Kuom M. Digitising European Industry initiative and European Digital Innovation Hubs. 2021. URL: <https://eufordigital.eu/wp-content/uploads/2021/04/Digitising-European-Industry-initiative-and-European-Digital-Innovation-Hubs.pdf>

ДРАГАНЧУК Назар

магістр

ДЮК Оксана

к.е.н., доцент

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА ОЦІНКИ БРЕНДУ

Формування та оцінка бренду базуються на комплексному підході, який включає в себе теоретичні засади та практичні методики. Цей процес починається з розробки стратегії брендингу, яка визначає місію, цінності та цілі компанії. Стратегія брендингу визначає, яким чином бренд буде сприйматися в майбутньому, які історії він буде розповідати та як він буде відрізнятися від конкурентів. Стратегія бренду - це набір конкретних дій та підходів, спрямованих на формування унікального ідентичного образу бренду та досягнення стратегічних цілей компанії. Ця стратегія визначає, як бренд буде сприйматися споживачами і яким чином він відрізняється від конкурентів.

Основні етапи розробки стратегії бренду включають в себе аналіз ринку та аудиторії, визначення унікальних конкурентних переваг бренду, створення позиціонування та обрання способів комунікації з цільовою аудиторією. На основі стратегії бренду розробляються такі ключові елементи, як логотип, слоган, дизайн упаковки, та інші брендові елементи, які сприяють його впізнаваності та створюють певні асоціації у свідомості споживачів.

Стратегія бренду повинна бути гнучкою та адаптованою до змін на ринку та потреб споживачів, і в той же час відповідати стратегічним цілям компанії. Вона є ключовим інструментом для досягнення успіху та конкурентної переваги на ринку, створюючи відмінність та цінність для споживачів.

Чітко окресливши та зрозумівши стратегію бренду можна перейти до наступного етапу – формування цільових аудиторій. Глибоке розуміння цільової аудиторії є ключовим для успішного формування бренду. Це включає аналіз потреб, бажань, цінностей та поведінки споживачів. На основі цього аналізу розробляється унікальне позиціонування, яке відображає специфіку та переваги бренду в порівнянні з іншими учасниками ринку.

Ефективне спілкування з аудиторією грає важливу роль у формуванні бренду. Це охоплює рекламу, PR-кампанії, участь у подіях та акціях, а також активну присутність в соціальних медіа. Комунікаційні зусилля спрямовані на збільшення свідомості бренду, позитивне сприйняття його споживачами та побудову довіри.

Наступним етапом у формуванні бренду слід виділити візуальну складову, а саме – брендинг. Створення брендівих елементів, таких як логотип, слоган, дизайн упаковки, допомагає відрізнити бренд на ринку і створювати його впізнаваність.

Процес створення брендкових елементів є ключовим етапом у формуванні ідентичності бренду і включає ряд особливостей:

- Ідентифікація цільової аудиторії: Важливо враховувати аудиторію, до якої звертаються брендкові елементи. Розуміння потреб і побажань споживачів допомагає в створенні елементів, які будуть привабливими та зрозумілими для них.
- Креативний процес: Це етап, коли відбувається концептуалізація ідей і їх перетворення на конкретні візуальні елементи. Включає в себе роботу над логотипом, слоганом, кольоровою палітрою, типографією та іншими деталями.
- Тестування і затвердження: Створені брендкові елементи піддаються тестуванню серед цільової аудиторії для оцінки їх ефективності та сприйняття. Після внесення необхідних коректив і затвердження фінальних версій елементів.
- Збереження цілісності і консистентності: Важливо, щоб всі брендкові елементи були зіставлені один з одним і відображали цілісну ідентичність бренду. Це забезпечує консистентність у сприйнятті бренду споживачами.
- Адаптація до ринкових умов: Брендкові елементи можуть піддаватися змінам з часом, адаптуючись до зміни потреб ринку, модних тенденцій і конкурентної обстановки.

Створення брендкових елементів вимагає комбінації стратегічного мислення, креативності та уваги до деталей для того, щоб вони ефективно відображали ідентичність та цінності бренду і привертати увагу цільової аудиторії.

Оцінка бренду – це складний процес, що включає аналіз різних аспектів, що визначають його успішність та вплив на ринку. Однією з ключових специфік оцінки є визначення свідомості бренду серед цільової аудиторії, його уподобань та асоціацій, які викликає в споживачів. Лояльність споживачів також є важливим показником, відображаючим готовність обирати бренд та рекомендувати його іншим. Фінансова оцінка бренду, включаючи прибутковість, активи та вартість іміджу, також грає важливу роль у процесі оцінки. Динаміка розвитку бренду та його взаємодія з аудиторією є іншими факторами, які враховуються при оцінці. Нарешті, порівняльний аналіз з конкурентами допомагає зрозуміти місце бренду на ринку та його конкурентні переваги. Цей процес може бути проведений як квалітативно, так і кількісно, з використанням різних методів дослідження, що дозволяє компаніям отримати повну картину ефективності їхніх стратегій брендингу та визначити шляхи подальшого розвитку.

Формування та оцінка бренду - це складний процес, що базується на стратегічних принципах, глибокому розумінні цільової аудиторії, ефективній комунікації та створенні унікальних брендкових елементів. Оцінка бренду вимагає аналізу різних аспектів, включаючи свідомість, уподобання та лояльність споживачів, для забезпечення його успішності на ринку. Цей процес дозволяє компаніям краще розуміти сильні та слабкі сторони свого бренду і розробляти стратегії подальшого розвитку, сприяючи збільшенню конкурентоспроможності та досягненню бізнес-цілей.

Список використаних джерел

1. Смерічевський С. Ф., Петропавловська С. Є., Радченко О. А. Бренд-менеджмент: навчальний посібник. Міністерство освіти і науки України, Національний авіаційний університет. Київ: НАУ, 2019. 155 с.
2. Коляда С. П. Особистий бренд як прояв лідерства в цифровому суспільстві. *Бізнес-інформ*. 2019. № 11. С.401-406. URL: <https://koha.kname.edu.ua/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=172218>
3. Бейлі С., Мілліган Е. Міфи про бренди; пер. з англ. Я. Машико. Харків: Вид-во «Ранок»: Фабула, 2020. 256 с.
4. Wheeler A. "Designing Brand Identity: An Essential Guide for the Whole Branding Team." JohnWiley&Sons. 2013.

ДУДА Галина

к.е.н., доцент

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

МОЖЛИВОСТІ АВТОМАТИЗАЦІЇ МАРКЕТИНГУ ДЛЯ БІЗНЕСУ

У сучасному динамічному середовищі маркетингу підприємствам необхідно постійно адаптуватися та вдосконалювати свої стратегії, щоб залишатися на крок попереду конкурентів. Автоматизація маркетингу стає ключовим інструментом, який може допомогти підприємствам економити час, ресурси та підвищувати ефективність своїх маркетингових зусиль.

Автоматизація маркетингу – це програмне забезпечення, яке допомагає маркетологам сегментувати клієнтів, керувати даними клієнтів і кампаніями. Він надає маркетологам можливість пропонувати цільові кампанії на основі даних у реальному часі разом із підвищеною ефективністю та продуктивністю [1].

Автоматизуючи деякі ручні та повторювані роботи маркетингової функції в бізнесі, автоматизація маркетингу може звільнити час і ресурси. Він також може надати інформацію, щоб поглибити знання маркетологів про клієнта та допомогти їм проводити краще цілеспрямовані та значно ефективніші кампанії [2].

Автоматизація маркетингу може принести багато переваг для бізнесу, ось деякі з них:

- економія часу та ресурсів - автоматизація може допомогти заощадити час на таких завданнях, як розсилка електронних листів, публікація в соціальних мережах та управління лідами;

- покращення ефективності - автоматизація може допомогти покращити ефективність маркетингових кампаній за допомогою кращого відстеження даних, персоналізації та автоматизації робочих процесів, це може призвести до більшого коефіцієнта конверсії, кращого рентабельності інвестицій та зростання продажів;

- краща персоналізація - автоматизація може допомогти вам створювати більш персоналізовані маркетингові кампанії, які з більшою ймовірністю резонують з вашими клієнтами, це може призвести до більшої залученості клієнтів, кращого обслуговування клієнтів та підвищення лояльності клієнтів;

- покращена масштабованість - автоматизація може допомогти масштабувати маркетингові зусилля без збільшення штату, це може бути особливо корисно для невеликих підприємств, які швидко зростають.

- краще прийняття рішень - автоматизація може допомогти приймати кращі маркетингові рішення, надаючи доступ до даних та аналітики в режимі реального часу, це може допомогти визначати, які маркетингові кампанії є успішними, а які ні, і вносити необхідні корективи.

Тому автоматизація може стати потужним інструментом для будь-якого бізнесу, який прагне досягти успіху в сучасному динамічному середовищі.

Розглянемо 5 ключових сфер, де автоматизація може принести значну користь бізнесу:

1. CRM-система може автоматизувати багато аспектів взаємодії з клієнтами, таких як розсилка email, персоналізовані рекомендації продуктів та відповіді на запити в чатах. Це дозволяє надавати клієнтам більш швидкий та персоналізований досвід, що може призвести до підвищення їхньої задоволеності та лояльності. CRM-система може автоматизувати багато завдань, пов'язаних з продажами, таких як кваліфікація лідів, планування зустрічей та відстеження угод.

2. Автоматизація цільових сторінок дозволяє динамічно створювати цільові сторінки, які персоналізовані для кожного користувача, це може включати персоналізацію тексту, зображень та закликів до дії на основі таких факторів, як місцезнаходження користувача, історія переглядів та інтереси. Автоматизація цільових сторінок полегшує A/B тестування різних версій сторінки, щоб визначити, яка з них конвертує краще, це може допомогти покращити ефективність ваших цільових сторінок та отримати більше лідів та продажів.

3. Автоматизація email-розсилок дозволяє створювати та надсилати персоналізовані email-розсилки, які відповідають інтересам та поведінці кожного одержувача, це може призвести до більшого відкриття, кращого клікабельності та вищого рівня конверсій. Сюди можна віднести автоматизовані тригерні розсилки, які активуються певними подіями, наприклад, привітанням нового клієнта, подарунком на день народження або кинутим кошиком.

4. Автоматизація акаунтів у соціальних мережах, щоб запланувати публікацію контенту на місяць вперед. Сюди також можна віднести ведстеження та аналітику, яка дасть чітке уявлення про те, що працює, а що ні, щоб вдосконалити стратегію соціальних мереж.

5. Автоматизація сайту полягає у використанні інструментів автоматизації веб-сайту, щоб персоналізувати веб-сайт для кожного користувача. Це може включати персоналізацію контенту, рекомендацій продуктів та закликів до дії на основі таких факторів, як місцезнаходження користувача, історія переглядів та інтереси. Автоматизація веб-сайту полегшує A/B тестування різних версій сторінки, щоб визначити, яка з них конвертує краще, це може допомогти покращити ефективність веб-сайту та отримати більше лідів та продажів.

Автоматизація є потужним інструментом для будь-якого бізнесу, який прагне досягти успіху в сучасному динамічному середовищі. За допомогою автоматизації можна звільнити час, покращити ефективність маркетингових кампаній та отримати кращі результати.

Список використаних джерел

1. Автоматизація	маркетингу.	URL:
https://www.gartner.com/en/marketing/glossary/marketing-automation		
2. Які переваги	автоматизації	маркетингу? URL:
https://www.salesforce.com/uk/learning-centre/marketing/what-is-marketing-automation/#benefits		

УДК 338.1

ЖАРСЬКА Тетяна
асистентка, аспірантка
ШАРВАН Максим
аспірант

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

РОЗВИТОК БРЕНДУ ЧЕРЕЗ ОПТИМІЗАЦІЮ ЛАНЦЮГА ПОСТАВОК

У динамічному ландшафті сучасного бізнесу розвиток бренду полягає не лише у створенні яскравого логотипу чи помітного слогану. Йдеться про створення цілісної розповіді, встановлення довіри та постійне надання цінності клієнтам.

Одним із ключових аспектів, який часто забувають, є оптимізація ланцюга поставок. Завдяки оптимізації операцій, зниженню витрат і підвищенню ефективності в усьому ланцюгу постачання компанії можуть не тільки підвищити прибутковість, але й підвищити імідж свого бренду та покращити клієнтський досвід.

Постачальницька діяльність включає у себе керування рухом матеріальних ресурсів, яке забезпечує підприємство необхідними матеріальними ресурсами. Мета постачальної діяльності як забезпечення підприємства необхідними якісними і кількісними матеріалами у визначений час і місце від надійного постачальника, який вчасно виконує свої зобов'язання з надання якісного обслуговування та за доступною ціною.

З огляду на це можна зробити висновок, що для успішної діяльності підприємства необхідний ефективний метод організації постачальницько-збутової діяльності. Щоб задовольнити потреби кінцевих споживачів, необхідно грамотно організувати та керувати постачальницько-збутовою діяльністю всередині підприємства.

Будь-яке підприємство, виробниче чи торговельне, змушене здійснювати закупівельну діяльність, що включає фактичне виконання складних логістичних функцій та основних логістичних операцій.

Оптимізація ланцюга постачання передбачає стратегічне управління кожним етапом процесу виробництва та розподілу, від постачання сировини до доставки кінцевого продукту кінцевому споживачеві. Йдеться про пошук найефективніших способів переміщення товарів мінімізуючи відходи, скорочуючи час виконання робіт і швидко реагуючи на вимоги ринку.

Хоча переваги оптимізації ланцюга постачання очевидні з точки зору економії коштів і ефективності роботи, її вплив на розвиток бренду є настільки ж значним.

Однією з головних цілей оптимізації ланцюга постачання є забезпечення послідовності та якості протягом усього виробничого процесу. Впроваджуючи суворі заходи контролю якості та стандартизуючи процедури, компанії можуть постачати продукцію, яка щоразу відповідає або перевершує очікування клієнтів.

Постійність породжує довіру, і коли клієнти знають, що вони можуть покластися на бренд, який постійно постачатиме високоякісний продукт, це зміцнює лояльність до бренду та покращує репутацію.

Зводячи до мінімуму затримки та неефективність, бренди можуть швидше виводити на ринок нові продукти, використовувати нові можливості та випереджати конкурентів. Ця гнучкість не тільки підвищує дохід, але й підвищує сприйняття бренду як чуйного та інноваційного гравця на ринку.

Рисунок 1 – Взаємозв'язок оптимізації ланцюжка поставок та розвитку бренду

Численні компанії в різних галузях успішно використовують оптимізацію ланцюжка поставок для підвищення вартості свого бренду. Приклад із Zara, іспанського магазину швидкої моди, який відомий своїм гнучким ланцюжком поставок і швидким часом виконання [1].

Централізувавши процеси дизайну, виробництва та розповсюдження, Zara може за лічені тижні представити новий дизайн від концепції до полиць магазину, виділяючи себе серед конкурентів і культивуючи відчуття терміновості та ексклюзивності серед клієнтів.

Подібним чином Apple Inc. створила чудову репутацію бренду завдяки тісно інтегрованому ланцюжку поставок. Здійснюючи контроль над кожним аспектом виробничого процесу, від проектування до виробництва до роздрібної торгівлі, Apple може підтримувати суворі стандарти якості, забезпечувати узгодженість продукту та забезпечувати безперервну взаємодію з клієнтами на всьому асортименті пристроїв.

Отже, оптимізація ланцюга постачання є ключовим аспектом успішної діяльності підприємства в сучасному бізнес-ландшафті. Цей процес відіграє важливу роль у підвищенні ефективності, зниженні витрат і підвищенні прибутковості компанії. Крім того, оптимізація сприяє покращенню іміджу бренду та зміцнює його репутацію шляхом забезпечення послідовності, якості і надійності у виробничому процесі. Постійний контроль якості і стандартизація процедур дозволяють підприємствам постійно задовольняти потреби клієнтів і зберігати їх довіру. Крім того, оптимізований ланцюг постачання надає брендам гнучкість і

можливість швидше реагувати на зміни на ринку, що сприяє підвищенню їхньої конкурентоспроможності та сприйняттю як інноваційного гравця.

Список використаних джерел

1. Як працює бізнес Zara, одного з найпопулярніших в світі брендів одягу
URL: <https://rau.ua/novyni/yak-pratsyuye-biznes-zara/>

РИНОК НЕРУХОМОСТІ УКРАЇНИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Ринок нерухомості України, починаючи з 2022 року, функціонує в умовах значної турбулентності. В перші місяці повномасштабного вторгнення він повністю зупинився, включаючи навіть ті регіони, в яких не велися бойові дії. Практично всі будівельні компанії призупинили свою діяльність через високі ризики та невизначеність. Станом на сьогодні прогнозувати розвиток ринку нерухомості в Україні досить складно через активні бойові дії, підвищення вартості будівельних робіт та будівельних матеріалів, брак робочої сили, зміни в купівельній поведінці клієнтів, інфляційні процеси, зміна курсу іноземних валют, тощо. Проте, за останній рік в цій сфері намітилися певні стійкі тенденції. Дослідження даних закономірностей дозволить будівельним компаніям отримати стійкі показники продажу та забезпечити більш ефективну комунікацію з покупцями.

В довоєнний період ринок нерухомості України показував високі показники зростання. За даними Державної служби статистики у 2021 році було збудовано та введено в експлуатацію 11433 тис. кв. м. житлової нерухомості, що стало історичним максимумом за останні 30 років. Початок повномасштабної війни привів до зменшення цих показників за підсумками 2022 року на 38,7%. Найбільший обсяг введеного в експлуатацію житла в 2022 році був у Київській обл. (20,5% від загального обсягу), м. Київ (12,8%), Львівська обл. (10,1%), Одеська обл. (9,8%), Івано-Франківська (6,9%). У 2023 році ситуація практично не змінилася, темпи введення житла в експлуатацію продовжують зменшуватися. За підсумками перших трьох кварталів 2023 року у порівнянні до аналогічного періоду 2022 року Київська обл. втратила 35%, м. Київ 15%, Львівська обл. 38%. Натомість зросли показники у Тернопільській обл. (+76%), Вінницькій обл. (+16%), Івано-Франківській обл. (+16%) [1]. Така ситуація характеризується тим, що у 2022 році будівельні компанії добудовували ті об'єкти, які були розпочаті раніше, тому показники 2023 року є більш інформативні щодо реального стану та перспектив формування пропозиції на ринку готового житла.

Враховуючи наведенні вище обставини, зазнали також змін і кількість реалізованих угод у досліджуваному періоді. Якщо темпи введення житла в експлуатацію в перший рік повномасштабної війни скоротилася на 38%, то кількість укладених угод, за даними «ЛУН статистика» [2], у 2022 році зменшилася на 90% до аналогічного періоду у 2021 році. У 2023 році ситуація дещо покращилася, оскільки кількість угод зросла до 20% у порівнянні з 2021 роком, але це ще досить далеко до показників довоєнного періоду.

Незважаючи на це, більшість фахівців зазначають про поступове відновлення ринку первинної нерухомості, попри продовження військових дій в Україні.

Цікавість до теми купівлі квартир у 2023 є стабільною і складає на рівні 70-80%, порівнюючи з довоєнним показником. Після падіння на дві третини з початку вторгнення, українці повертаються до ідеї придбання власної нерухомості [2]. Протягом усього періоду у 2023 році спостерігається поступове зростання кількості потенційних покупців, які здійснюють пошук інформації щодо купівлі житла через різноманітні спеціалізовані сайти агрегатори (рис.1).

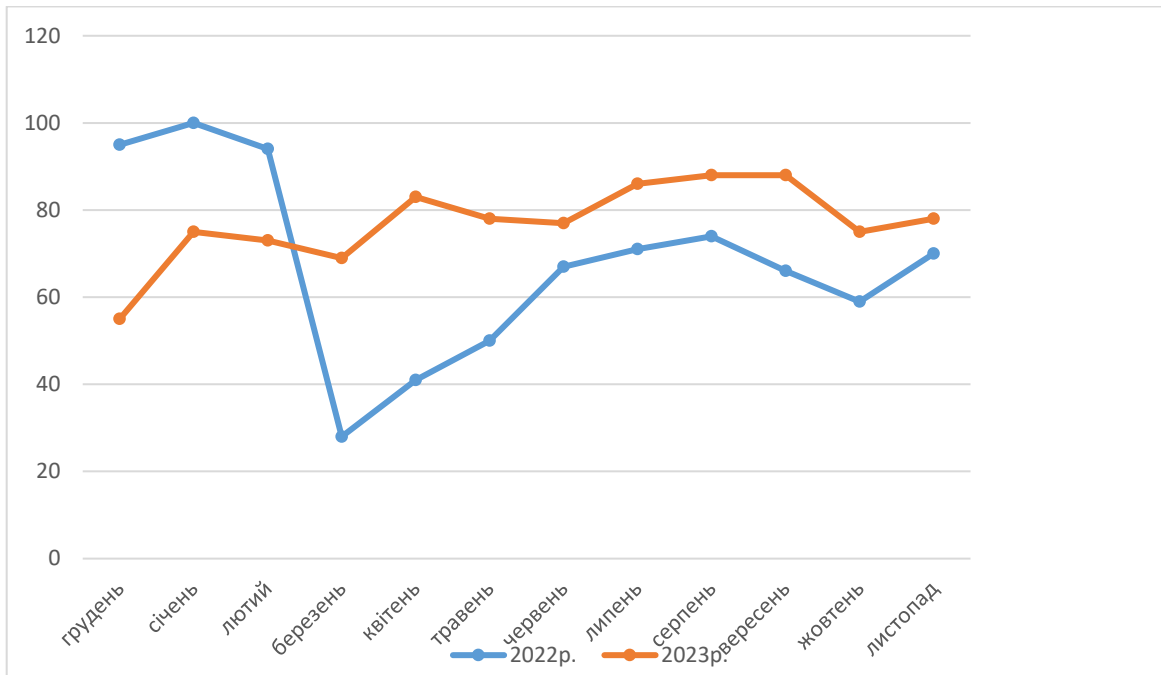

Рисунок 1 – Динаміка відвідування покупцями спеціалізованих пошукових інтернет-ресурсів з нерухомості [2]

Зміни, які відбулися на ринку нерухомості України останнім часом, суттєво змінили структуру попиту. Так, згідно синдикативних досліджень, за другу половину 2023 року зріс попит на купівлю житла, яке введене в експлуатацію або буде збудоване до кінця року. Частка таких угод становила більше 60% від усіх угод, які були укладені за досліджуваний період. Змінився також акцент при виборі розміру квартир. У 2023 році покупці активно купували однокімнатні квартири, їх частка в структурі попиту складала 50-60% залежно від регіону. На другому місці за популярністю були двокімнатні квартири (30-40% від загального продажу). Найменший попит був на трикімнатні квартири (10% від загального продажу). Таку ситуацію можна пояснити тим, що покупці поки не націлені на покращення своїх житлових умов, а здебільшого інвестують задля перепродажу або здачі житла в оренду.

Важливим фактором при виборі житла є безпековий фактор. Тому ситуація в різних регіонах України є неоднаковою. В центральних та західних регіонах країни відновлення відбувається швидше. Так, станом на кінець 2023 року кількість житлових комплексів, які відновили будівництво у західній частині України складають біля 90%, тоді, як у східних та південних регіонах цей показник складає 20-30% та має тенденцію до зниження [2].

Ще один із важливих факторів, який має позитивний вплив на український ринок нерухомості, є впровадження державних програм «є Оселя» та «є Відновлення». Так, за даними Міністерства економіки за час дії програми «є Оселя» майже 10 тис. сімей отримали кредит на загальну суму понад 15 млрд. грн., 30% з яких були витрачені на ринку первинної нерухомості. В свою чергу, за даними Міністерства цифрової трансформації, за програмою «є Відновлення» на відшкодування втраченого житла 23 тисячі сімей отримали понад 1,8 млрд. грн. відшкодування. Наявність подібних програм не тільки вирішує ряд соціальних проблем, а й сприяють сталому розвитку ринку нерухомості.

Проведений аналіз стану ринку нерухомості дозволяє зробити ряд висновків: у 2023 році відбувається поступове відновлення ринку майже у всіх сегментах; спостерігається зростання запитів споживачів в тому числі і за рахунок стимулювання попиту державними програмами; зміни торкнулися не тільки динаміки ринку нерухомості, а і його структури; активні бойові дії впливають на нерівномірний розвиток ринку в регіональному контексті. Попри це більшість фахівців вважає, що український ринок нерухомості зберігає значні перспективи розвитку, але за певних умов: завершення воєнних дій, повернення окупованих територій, надходження міжнародної допомоги, наявність державної підтримки галузі.

Список використаних джерел

1. Загальна площа житлових будівель, прийнятих в експлуатацію, за видами, у 2021-2023 роках. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/bud/kzp/arh_kzp2021_u.htm.
2. Підсумки 2023 ринку нерухомості від ЛУН. URL: <https://misto.lun.ua/2023>

УДК 339.1

КАРП'ЯК Ольга

студентка

МАРЧЕНКО Валентина

д.е.н., професор

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (Україна)

МАРКЕТИНГОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЗМІЦНЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПОЗИЦІЙ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Маркетинг, як складова стратегічного управління бізнесом, відіграє вирішальну роль у формуванні і підвищенні конкурентної позиції підприємства. Уміння пристосовуватися до змін, а також активно реагувати на вимоги ринку є критичним для забезпечення сталого розвитку суб'єктів господарювання будь-якого сектору економіки. В епоху діджиталізації для формування впізнаваності бренду та підвищення лояльності споживачів дуже важливо використовувати сучасні маркетингові інструменти. В ході технологічного розвитку, маркетинг трансформувався і в сучасних умовах використання виключно традиційних маркетингових засобів (таких, як, наприклад, рекламні оголошення на радіо, в газетах та журналах, поштова розсилка та інші) не приносить бажаних результатів, а деколи й взагалі – виявляються неефективними. На світовому ринку дедалі більшого поширення набуває використання штучного інтелекту, голосового пошуку, чат-ботів, соціальних медіа, електронної комерції, відео- та аудіо-контенту, ігрових практик та інших маркетингових інструментів.

В реаліях сьогодення підприємства намагаються максимально автоматизувати маркетинг. Найбільшою популярністю у даній сфері користуються чат-боти, що дозволяють швидко та цілодобово взаємодіяти із клієнтом без участі людини. Такий програмний сервіс зазвичай володіє усіма відомими даними про покупця і націлений на задоволення його потреб. Такий тип комунікації підвищує ефективність взаємодії із споживачами, зменшує час обробки запитів, знижує витрати підприємства (зокрема, на оплату праці менеджера). До того ж, інтеграція чат-ботів у діяльність компанії позитивно впливає на її імідж. Так, люди вважають, що роздрібні компанії, які використовують чат-боти є ефективними (47% респондентів), інноваційними (40%) та корисними (36%) [1].

Використання штучного інтелекту дозволяє підприємствам дуже детально та швидко аналізувати поведінку споживачів, передбачати їх дії. На основі глибокого аналізу та визначення своєї цільової аудиторії, компанії мають змогу формувати унікальні персоналізовані маркетингові стратегії, націлені на конкретних споживачів, що підвищує ефективність діяльності організації та дозволяє якнайповніше задовольнити потреби покупців.

Голосовий пошук, стаючи невід'ємною складовою повсякденного життя людей, стимулює підприємства підлаштовувати свої маркетингові стратегії під

голосову взаємодію. Використання даної технології дозволяє компаніям взаємодіяти із покупцями у зручному форматі, оптимізувати та персоналізувати контент, що сприяє збільшенню лояльності клієнтів.

Ігровізація стимулює залученість та лояльність покупців, а також мотивує до взаємодії з брендом шляхом використання ігрових елементів та механік. Технології доповненої реальності дозволяють компаніям створювати креативний контент, що здатен зацікавити споживачів. За допомогою даних інструментів підприємства створюють цікаві інтерактивні рекламні кампанії, віртуальні магазини та примірочні, де покупці можуть приміряти продукцію бренду тощо.

Варто зауважити, що на сьогодні, соціальні медіа виступають головними платформами електронної комерції. Мільярди людей регулярно користуються соцмережами, що робить їх потужним інструментом зростання. Так, станом на 2023 рік, в усьому світі зафіксовано близько 4,76 мільярда користувачів соціальних мереж (понад 59% населення світу) [2]. Водночас, середньостатистичний користувач витрачає близько 143 хвилини в день у соцмережах (станом на 2024 рік) [3]. Дані платформи дозволяють підприємствам прямо взаємодіяти зі споживачами через відгуки та коментарі, відстежувати тенденції у споживчій поведінці, залучати нових клієнтів, проводити рекламні кампанії. До того ж, можливість здійснення покупок у соцмережах робить купівлю простим і приємним процесом. Дедалі більшої популярності набувають короткі смішні відеоролики, сторітелінги, прямі трансляції. Це дозволяє взаємодіяти з аудиторією в реальному часі та робити відчуття «присутності». Набуває популярності інтерактивний контент (опитування, вікторини, тощо).

Тож, сьогодні замість переваг та характеристик товарів чи послуг, на перший план виступає клієнтський досвід. Сучасним компаніям необхідно не лише привернути увагу споживачів, але й втримати її, постійно «підігриваючи» інтерес до продукції та діяльності підприємства. Новітні технології допомагають підвищити результативність маркетингових комунікацій, оптимізувати рекламні кампанії, знизити витрати, краще розуміти потреби та поведінку споживачів. Цифровий маркетинг не обмежений територіально та дозволяє охопити велику кількість споживачів як онлайн, так і офлайн.

Список використаних джерел

1. 6 Ways Chatbots Influence your Marketing ROI. *Connect with Customers in Only Meaningful Interactions*. URL: <https://www.giosg.com/blog/chatbots-and-marketing>.
2. Global Social Media Statistics. *DataReportal*. URL: <https://datareportal.com/social-media-users>.
3. Global daily social media usage 2024. *Statista*. URL: <https://www.statista.com/statistics/433871/daily-social-media-usage-worldwide/>.

УДК 658.8

КІНДРАТ Владислав

магістр

ДАЛЯК Надія

к.е.н., доцент

КОНЕВИЧ Софія

асистент

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

РОЛЬ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СПОРТИВНОГО МАРКЕТИНГУ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Спортивний маркетинг - це ключовий інструмент у сучасному спортивному світі, який поєднує в собі елементи реклами, піару та стратегічного планування для просування спортивних товарів, послуг та подій. Він відіграє важливу роль у залученні уваги глядачів, спонсорів та інвесторів до спортивних подій та команд.

Залучення уваги та створення бренду. Спортивні події та команди використовують маркетинг для створення та зміцнення свого бренду. Вони будують унікальні образи, які відображають їхні цінності та привертають увагу фанатів. Наприклад, культові футбольні клуби, такі як "Барселона" чи "Манчестер Юнайтед", інвестують у маркетинг для підвищення відомості про свій клуб та залучення нових прихильників.

Генерація доходів через спонсорство. Спортивні події часто привертають велику увагу спонсорів, які бажають асоціювати свої бренди з успіхом та емоціями, пов'язаними зі спортом. Спонсори виступають у ролі фінансових партнерів, які допомагають забезпечити фінансування спортивних подій та команд. У свою чергу, спортивні організації намагаються створити спонсорам унікальні можливості для просування їхніх брендів серед аудиторії.

Маркетингові інновації та технології. Сучасні технології, такі як соціальні медіа, стрімінгові платформи та віртуальна реальність, перетворюють спосіб споживання спортивного контенту. Маркетингові інновації дозволяють спортивним організаціям досягати аудиторії у новий спосіб, створюючи інтерактивний та захоплюючий контент, що сприяє залученню фанатів.

Глобалізація спорту через маркетинг. Спортивний маркетинг відіграє ключову роль у глобалізації спорту. Великі міжнародні події, такі як Олімпійські ігри та Чемпіонати світу з футболу, стають платформами для співпраці між країнами та культурами. Маркетинг допомагає створити міжнародну аудиторію, яка підтримує спортивні події та команди незалежно від їхнього місця проживання.

Варто зауважити, що цифровалізація, індивідуалізація та стійкість, безумовно, є трьома найважливішими тенденціями в спортивній індустрії, і вони також вимагають фундаментальних змін у спортивному маркетингу.

Послуги фітнес-клубів є специфічний продукт праці, який не набуває речової форми, і споживча вартість полягає в корисному ефекті «живого» продукту, який

може бути об'єктом купівлі-продажу, предметом споживання. Традиційно вважається, що силовий тренінг призначений для дорослих клієнтів фітнес-центрів, але сьогоднішні підлітки на догоду маскультур прагнуть володіти сильним, красивим, накачаним тілом.

Віртуальні тренування в режимі реального часу - зручна альтернатива занять в залі. особливо в тих випадках, коли людина приїхати на тренування не може, але при цьому не хоче пропускати заняття. Фітнес клуби будуть надавати можливість підключитися до прямої трансляції групових занять і почати працювати над собою з дому. На відміну від запису, стрімінг не можна поставити на паузу і відпочити кілька хвилин, тому працювати доведеться також як і в залі.

Останнім часом в фітнес-індустрії відбувається багато трансформацій, стежити за якими стає все складніше, адже вони відбуваються дуже швидко.

У кожному географічному сегменті, на кожному ціновому рівні відбувалися абсолютно різноспрямовані процеси - якщо в преміальному сегменті регіону незначно зростали ціни і була стабільною частка додаткових послуг, то в регіонах в сегменті «лоукост» активний демпінг привів до істотного скорочення гравцями виручки, як в абсолютному, так і у відносному вираженні. Скорочення реальних доходів населення, безумовно, продовжує справляти вирішальний вплив на стан ринку і споживчу поведінку, що відбивається на показниках ефективності мережевих і немережевих гравців.

Практично весь ринок фітнесу та аматорського спорту перейшов в онлайн і стрімінг, реалізуючи дві основні моделі розвитку. Маленькі гравці (на кшталт стречинг-студій, клубу інтервальних тренувань, сайкл-студії і ін.) намагаються на цьому заробляти, продаючи тренування, марафони або онлайн-курси. Друга модель більше орієнтована на маркетинг. Більшість мережевих клубів пропонують аудиторії безкоштовний контент, працюючи на бренд і збір трафіку, а на платний формат перевели персональні тренування своїх фахівців.

Спортивний маркетинг є важливим елементом у сучасному світі спорту, який допомагає залучати увагу аудиторії, залучати спонсорів та розвивати глобальну спільноту фанатів. Він поєднує в собі традиційні методи з інноваціями, щоб створити неперевершений спортивний досвід для всіх учасників.

Список використаних джерел

1. Contemporary Issues in Sports Marketing. 2018. Vol. 26. URL: <https://www.tandfonline.com/toc/rjism20/current> SportMarketing / Ed. by Mullin B. J., Hardy S. and Sutton W. A. Champaign, IL: Human Kinetics, 2014. 482 p.
2. Полковниченко С. О., Гурський В. А. Хоменок М. В. Особливості реалізації комплексу маркетингу у сфері спорту. *Економіка та управління підприємствами. Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 39.
3. Леонов Я. В. Стратегічний розвиток спортивної індустрії. *Review of transport economics and management*. 2020. Вип. 4 (20).

УДК 658:502

КОНЕВИЧ Софія

асистент

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

ВІДЛИВАНІЙ Петро

викладач

ВСП «Калуський фаховий коледж економіки, права та інформаційних технологій»

ІФНТУНГ (Україна)

ВПЛИВ МАРКЕТИНГУ НА ЕФЕКТИВНЕ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ ТА ЗМЕНШЕННЯ ВІДХОДІВ

В сучасному світі, де проблеми екологічного забруднення та обмеженості ресурсів стають все більш актуальними, бізнес-середовище стикається з необхідністю прийняття сталих практик, щоб забезпечити ефективне використання ресурсів та зменшення відходів. У цьому контексті, маркетинг, як ключовий інструмент впливу на споживчі поведінки та бізнес-стратегії, відіграє важливу роль у формуванні екологічно стійких практик у підприємств.

Однією з основних функцій маркетингу є стимулювання попиту на товари та послуги. У контексті сталого розвитку, маркетинг може бути використаний для просування продуктів та послуг, які сприяють зменшенню відходів та ефективному використанню ресурсів. Наприклад, маркетингові кампанії можуть спрямовуватися на підвищення усвідомленості споживачів про переваги екологічно чистих продуктів, а також на стимулювання їхнього попиту.

Зелений маркетинг є одним з ефективних інструментів для сприяння екологічно стійкого споживання. Це включає в себе розробку етичних та екологічно чистих брендів, які активно просуваються на ринку. Крім того, зелений маркетинг може використовувати стратегії відкритості та прозорості у комунікації зі споживачами, щоб підтримати довіру до бренду та підвищити його привабливість для екологічно свідомих споживачів [1].

У сучасному світі технології швидко розвиваються, що відкриває нові можливості для реалізації сталих маркетингових стратегій. Наприклад, цифрові технології можуть бути використані для створення персоналізованих маркетингових кампаній, спрямованих на залучення споживачів до сталих продуктів та послуг. Крім того, інноваційні технології в області виробництва та логістики можуть допомогти підприємствам зменшити витрати ресурсів та оптимізувати процеси утилізації відходів.

Маркетинг може відігравати значну роль у просуванні ефективного використання ресурсів та зменшення відходів кількома способами:

1. Підвищення обізнаності:

- маркетингові кампанії можуть навчати споживачів про важливість стійкості та надавати їм поради щодо того, як вони можуть зменшити свій вплив на довкілля;

- маркетинг може допомогти просувати продукти, які розроблені з урахуванням екологічності, виготовлені з перероблених матеріалів або мають менший вплив на довкілля;

- споживачі все частіше обирають компанії, які поділяють їхні цінності. Маркетинг може допомогти етичним компаніям донести свої цінності до ширшої аудиторії.

2. Стимулювання змін у поведінці:

- маркетингові кампанії можуть заохочувати споживачів ремонтувати та повторно використовувати продукти замість того, щоб викидати їх;

- маркетинг може просувати спільне володіння товарами та послугами, що може призвести до зменшення загальної кількості використовуваних ресурсів;

- маркетинг може допомогти змінити сприйняття людьми одноразового використання та споживацтва, роблячи стійкість більш соціально прийнятною.

3. Сприяння інноваціям:

- маркетинг може допомогти заохотити інвестиції в розробку нових стійких продуктів, технологій та методів ведення бізнесу;

- маркетинг може допомогти просувати стартапи, які працюють над стійкими рішеннями;

- маркетинг може допомогти створити ринковий попит на стійкі продукти та послуги, що може стимулювати інновації [3].

Важливо зазначити, що маркетинг не може вирішити проблему відходів самостійно. Він повинен використовуватися в поєднанні з іншими стратегіями, такими як політичні заходи, стимулювання та освіта.

Ось кілька прикладів того, як компанії використовують маркетинг для просування стійкості:

1. Patagonia: ця компанія з виробництва одягу для активного відпочинку відома своєю прихильністю до стійкості. Вони використовують перероблені матеріали, ремонтують одяг та заохочують споживачів купувати менше, але якісніші речі.

2. Seventh Generation: ця компанія з виробництва екологічно чистих чистячих засобів використовує маркетинг, щоб просувати свої екологічно чисті продукти та інформувати споживачів про важливість стійкості.

3. Tesla: ця компанія з виробництва електромобілів використовує маркетинг, щоб просувати свої електромобілі як екологічно чисту альтернативу бензиновим автомобілям.

Вплив маркетингу на довкілля може бути значним. Використовуючи маркетинг відповідально, компанії можуть допомогти зменшити відходи, заощадити ресурси та створити більш стійке майбутнє.

Крім вищезазначеного, маркетинг також може допомогти:

- зменшити забруднення: маркетингові кампанії можуть заохочувати споживачів використовувати менш токсичні продукти та обирати екологічно чисті методи транспортування;

- зберегти біологічну різноманітність: маркетинг може допомогти підвищити обізнаність про важливість біологічної різноманітності та заохотити людей до захисту довкілля;
- боротися зі зміною клімату: маркетинг може допомогти підвищити обізнаність про зміну клімату та заохотити [2].

У світлі зростаючої свідомості про екологічні проблеми, маркетинг стає ключовим інструментом у реалізації сталих бізнес-практик. Шляхом використання стратегій зеленого маркетингу та інноваційних технологій, підприємства можуть сприяти ефективному використанню ресурсів та зменшенню відходів, при цьому забезпечуючи свій комерційний успіх та відповідаючи на виклики сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Садченко О. В. Принципи і концепції екологічного маркетингу: монографія. Одеса: Астропринт, 2002. 400 с.
2. Смоленський І., Степанюк Г. Стратегічно-операційний маркетинг екологізації виробництва. *Економіка України*. 2006. №9. С. 74–79.
3. Passent Tantawi, Nicholas O'Shaughnessy, Khaled Gad, Mohamed Abdel Salam Ragheb. Green Consciousness of Consumers in a Developing Country: A Study of Egyptian Consumers. *Contemporary Management Research*. 2009. Vol. 5 №1. P. 29–50.

УДК 339.138]005.412-022.322(043.2)

МЕНДЕЛА Ірина

к.е.н., доцент

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (Україна)

СОЦІАЛЬНО-ВІДПОВІДАЛЬНИЙ МАРКЕТИНГ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Соціально-відповідальний маркетинг є ключовим елементом стратегії компаній, спрямованих на досягнення сталого розвитку. Цей підхід передбачає не лише задоволення потреб споживачів, а й врахування соціальних, екологічних та етичних аспектів у процесі виробництва та реалізації продукції. Впровадження соціально-відповідального маркетингу дозволяє компаніям не лише залучати нових клієнтів та підвищувати конкурентоспроможність, але й активно впливати на соціально-екологічну ситуацію в суспільстві, сприяючи сталому розвитку та покращенню якості життя. Соціально-відповідальний маркетинг – це маркетингова філософія, що передбачає приєднання до базових елементів маркетингової концепції, якими є задоволення споживачів і прибуткова діяльність, фактору добробуту суспільства в коротко- і довгостроковій перспективах [2].

Принципи соціально-відповідального маркетингу визначають основні напрямки діяльності компаній у сфері сталого розвитку. Вони орієнтовані на забезпечення балансу між економічними, соціальними та екологічними аспектами бізнесу, сприяючи побудові стабільних відносин зі споживачами та громадою. Ці принципи стають основою для реалізації цілей сталого розвитку та формування позитивного впливу на суспільство та природне середовище. Принципи соціально-відповідального маркетингу включають:

- соціальну відповідальність, при якій компанії приймають на себе зобов'язання перед суспільством та дбають про соціальні потреби, враховуючи інтереси споживачів, співробітників та громади в цілому;
- екологічну стійкість, де компанії звертають увагу на вплив своєї діяльності на навколишнє середовище та приймають заходи для зменшення негативного впливу на природу;
- етичність. Компанії діють відповідно до моральних принципів, дотримуючись високих стандартів у взаємодії з клієнтами, партнерами та співробітниками;
- транспарентність, сутність якої полягає в тому, що компанії відкрито представляють інформацію про свою діяльність, продукцію та вплив на соціум, сприяючи створенню довіри до бренду;
- споживчий активізм, при якому компанії підтримують та стимулюють активну участь споживачів у справах, що стосуються соціальних та екологічних питань.

Ці принципи допомагають компаніям забезпечувати сталість та довгостроковий успіх, сприяючи одночасно покращенню якості життя суспільства та збереженню природних ресурсів.

Соціально-відповідальний маркетинг є важливим інструментом для компаній, які прагнуть не лише отримувати прибуток, але й сприяти соціальному та екологічному добробуту. Основні ознаки цього підходу допомагають компаніям побудувати довіру та позитивний імідж у суспільстві. Ознаки соціально-відповідального маркетингу включають цілісність та прозорість у взаємодії з громадськістю, соціальну спрямованість у вирішенні проблем суспільства, екологічну стійкість у діяльності компанії, активну взаємодію з громадськими організаціями та підвищення свідомості споживачів щодо соціальних та екологічних питань. Ці ознаки є ключовими для побудови позитивного іміджу компанії, збереження довіри споживачів та сприяння сталому розвитку суспільства.

Гармонійний розвиток ринку можливий за дотримання умови підходу до раціонального використання природних ресурсів, інвестування, розроблення нових товарів та організаційних змін [1, с.90]. Гармонійний розвиток ринку також можливий через сприяння інноваційному підходу, який включає в себе постійне вдосконалення технологій та процесів виробництва, а також стимулювання ефективного використання ресурсів та збалансованого росту. Такий підхід сприяє створенню стійких та конкурентоспроможних ринків, які забезпечують якість життя суспільства та збереження екологічної рівноваги.

«Urban Space 100» представляє собою інноваційний соціальний проєкт, спрямований на розвиток місцевого підприємництва та соціальної активності у місті Івано-Франківськ. Цей простір створений як центр зустрічі для пасіонаріїв, спільноти та підприємців, які діляться спільною метою зробити місто більш комфортним та життєздатним для його мешканців. «Urban Space 100» функціонує на принципах соціального підприємництва, забезпечуючи стале фінансування проєктів з розвитку міста. Фінансування здійснюється за рахунок прибутку, згенерованого рестораном, та коштів, залучених від 100 засновників, які інвестували у відкриття цього простору.

Цей проєкт також активно підтримує стартапи та соціальні проєкти, спрямовані на покращення якості життя місцевого населення. За підтримки «Urban Space 100» реалізовано вже 162 проєкти, загальна сума підтримки яких складає 6959316 гривень [3]. «Urban Space 100» виступає не лише як місце для відпочинку та розваг, але й як платформа для інноваційного підприємництва та соціального розвитку, що зробило його невід'ємною складовою міського середовища в Івано-Франківську.

Отже, соціально-відповідальний маркетинг є не лише інструментом залучення нових клієнтів, але й ключовою складовою стратегії компаній, спрямованих на досягнення сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Рибіна О.І., Летуновська Н.Є., Кужьор А. Соціально-відповідальний маркетинг як спосіб підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання. *Механізм регулювання економіки*. 2020. № 1. С. 86-96. DOI: <https://doi.org/10.21272/mer.2020.87.07>.
2. Kotler P. What Consumerism Means for Marketers. *Harvard Business Review*. 1972. Vol. 50. P. 48-57.
3. Urbanspace. URL: <https://www.urbanspace.if.ua/uk#top>.

MYKYTIUK Natalia

candidate of Economic Sciences, associate Professor,

CHAIKOVSKYI Andrii

graduate student

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

BRAND PROMOTION ON SOCIAL MEDIA

For Ukrainian businesses to function effectively in modern economic conditions, it is necessary to build a communication strategy, and this can be achieved through the social networks, which are gaining an increasing number of users every year. Through social media, brands can better understand their target audience (TA). In other words, social media can be used as a source of inexhaustible information about potential consumers - so-called "leads", based on which lead avatars and effective interaction mechanisms with them will be built. At this stage, further research into the strategy and tactics of using marketing communication tools during brand promotion in social networks becomes necessary.

Currently the most popular platforms are Facebook, Instagram, Telegram, and Twitter, where brands compete for users' attention in various ways to promote their products and services – in other words they engage in social media marketing (SMM). SMM is a specialized tool of Internet marketing that allows the promotion of a product, service, company, and/or brand through social networks. Online users not only increase the amount of information presented on the site but also boost the site's ranking in search engines. It is a misconception that SMM is primarily about stimulating sales, but this is a wrong opinion. The main, true goal of SMM is to generate consumer interest, create a positive image, and positioning the company as the one that is focused not on making a profit, but on meeting consumer needs. Consumers appreciate when brands are focused on their desires and ready to meet their needs. Brands should strive to be truthful and understandable, capable of admitting their mistakes.

Brands that embody high moral and ethical standards are highly valued in the eyes of consumers. Some brands even make ethical business models as their main differentiator – they always keep their promises, even if people are not watching. In 2010, Unilever launched the "Sustainable Living Plan," which it adopted as the foundation of its business model. The plan includes hundreds of goals and commitments divided into three areas: 1) helping over a billion people to improve their health and well-being; 2) halving the environmental impact of manufacturing and using the company's products; 3) improving the quality of life for thousands of people involved in the corporation's supply chain. The Sustainable Living Plan continues to function successfully to this day. This set of attributes forms the basis for users' perception of the brand, but every brand needs to constantly stimulate, attract, and retain customer interest. This is where content, targeted advertising, PR, and influencer marketing come into play. Content marketing involves the creation and distribution of content. Original and well-chosen content is 80% of a

brand's success in the eyes of customers. Why? For several years now, especially evident on Instagram, the saying "first impressions are made by content, farewells by product" has been prevalent. People love beautiful visuals, and if they also provide benefits, it is a definite victory for the marketing department.

Content includes not only the visual image itself but also the text that accompanies it. A copywriter must properly establish the Tone of Voice to be "on the same wavelength" with the target audience. Targeting is an advertising mechanism that allows for isolating the segment of the entire audience that meets specified criteria and displaying ads exclusively to them. Targeted advertising enables the segmentation of the target audience by interests, location, age, and other parameters. Properly configured targeting ensures an effective campaign and optimizes the budget. Based on personal experience, it's important to emphasize that targeting is a form of testing.

Conducting PR campaigns is one of the primary ways for a brand to communicate with the public and shape its image. The tools for promoting a brand on social media are often used in the sequence outlined above. Before engaging a lead in the brand's account, it's necessary to "package" the profile, which includes developing the right concept and strategy for the brand's activities. Thus, conducting effective and consistent marketing communications on social media is a decisive factor in the successful promotion of a brand, its products, and services. This approach aims to increase the target audience, improve and protect the company's reputation by fostering consumer loyalty to the brand.

References

1. Lebedenko M.S., Luchenko I.V. Veb-resurs jak efektyvnyj instrument marketynghovykh komunikacij. URL: http://archive.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchnu_ekon/2011_2_1/178-182.pdf
2. Pavlovsjkyj D.V. Socialjni merezhi u marketynghovykh komunikacijakh molokopererobnykh pidpryjemstv. Ekonomika. Upravlinnja. Innovaciji. 2013. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2013_2_62
3. Kitchenko O. M., Kuchina C.E Analiz metodiv promotion of the brand image. Вісник НТУ «ХПІ» (economic sciences). Kharkov: NTU «KhPI», 2017. № 46 (1267). p. 91-95. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPIPress/33965/1/vestnik_KhPI_2017_46_Kitchenko_Analiz_metodiv.pdf

ОБЕЛЬНИЦЬКА Христина

к. е. н., доцент

ІВАНЮК Тетяна

студентка

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГУ

Інтернет-маркетинг є одним з найважливіших інструментів для просування бізнесу в сучасному світі. Він дозволяє компаніям спілкуватися з потенційними клієнтами, продавати й просувати товари і послуги в цифровому середовищі, а також отримувати запити та відгуки від покупців. Новітні тенденції в діджитал-маркетингу постійно розвиваються і компаніям важливо відстежувати зміни, щоб розробляти відповідно ефективні маркетингові стратегії.

Метою даного дослідження є представлення сучасних технологій та інструментів діджитал-маркетингу, які набувають широкого застосування, що засвідчує про ефективність таких методів.

Digital-маркетинг – це спосіб підтримувати взаємодію із онлайн та офлайн цільовою аудиторією у цифровому середовищі – від веб-сайту та соцмереж, до реклами на ТВ чи білбордів з QR-кодом. Будь-яка компанія – від великих міжнародних B2B-корпорацій до малого B2C-бізнесу – при правильній стратегії гарантовано отримує вигоду від digital-просування [1].

Цифровий маркетинг постійно розвивається, і в найближчому майбутньому ми побачимо появу нових технологій та інструментів, які будуть допомагати компаніям досягати своїх маркетингових цілей. Одні з них – це штучний інтелект (AI), віртуальна та доповнена реальність (VR/AR), мікромаркетинг, імерсивний та інтерактивний маркетинг, сторітейлінг в соцмережах, голосовий пошук в SEO.

Формати контенту, які будуть найбільш ефективними в соціальних мережах. Соціальні мережі сьогодні – це джерело інформації, спосіб розваги чи пошук натхнення? Або все разом? Соцмережі вже є повсякденною рутинною аудиторією різних вікових категорій, починаючи від покоління Z та закінчуючи генерацією X. Не дивно, що маркетинг в соціальних мережах розвивається з небувалою швидкістю. Бренди активно застосовують доступні канали, щоб привернути увагу, підвищити впізнаваність та, зрештою, збільшити продажі [2].

Перевага короткого відео контенту. У сучасному світі, де темп життя швидко зростає, а кількість контенту в Інтернеті постійно збільшується, тривалість уваги споживачів зменшується. Люди почали здебільшого сканувати інформацію, не читаючи її докладно. У 2024 році маркетингологам потрібно шукати нові способи привернути увагу до свого бренду. Один із найефективніших інструментів для цього – відеоконтент.

Мікро- та наноінфлюенсери. У 2024 році інфлюенс-маркетинг залишиться важливим інструментом маркетингу в соціальних мережах. Як і раніше,

рекомендується співпрацювати з мікро- та нано-інфлюенсерами, які мають меншу, але більш зацікавлену та лояльну аудиторію.

Розширення UGC контенту. UGC (User-generated content) контент – це контент, створений користувачами. У 2024 році UGC контент буде дедалі популярнішим, оскільки це допоможе підвищити довіру до бренду та зробити його більш привабливим для потенційних клієнтів. Історії від покупців можна легко інтегрувати у маркетингову стратегію.

Сталий розвиток і соціальна відповідальність. Покупці дедалі більше цінують бренди, які мають соціальну відповідальність. Вони хочуть знати, що їхні гроші йдуть на добрі справи, і що бренди роблять свій внесок у вирішення соціальних проблем. Тому компанії повинні чітко заявляти про свою соціальну позицію та підтримувати соціальні ініціативи.

Пряма трансляція та інтерактивний досвід. Facebook Live, Instagram Live та YouTube Live дозволяють брендам спілкуватися з аудиторією в режимі реального часу, що створює відчуття близькості та залученості.

Ностальгічний маркетинг. Погляд на згадки в соціальних мережах показує, що використання ключових слів для термінів, пов'язаних із «ностальгією» та «згадуванням минулого», зросло з 13 мільйонів до 24.4 мільйонів, тобто на 88%.

R2P – reople to reople, від людей до людей. У 2024 році максимально додавайте людей у свій контент: працівники, відгуки клієнтів, інтерв'ю з партнерами, відео використання продукції/послуги, залаштунки бренду, контент від власника/керівника. 38% клієнтів стверджують, що будуть більш лояльними при відкритості CEO, а 32% говорять, що це надихне їх на покупку [3].

Також можливості штучного інтелекту (AI) та віртуальної діяльності (VR) можуть бути використані для маркетингових кампаній.

Штучний інтелект (AI) – це набір технологічних інструментів і алгоритмів, які надають нам прогнози, рекомендації та рішення щодо змін цифрового й реального середовища, базуючись на різних даних. Віртуальна та доповнена реальність (VR/AR) стануть все більш популярними для створення інтерактивних та захоплюючих маркетингових experiences. Ці технології можна використовувати для демонстрації продуктів, надання навчання та проведення рекламних кампаній. Віртуальна реальність стала уже трендом 2023 серед багатьох брендів, одним із них є бренд ювелірних прикрас «SOVA».

Ювелірний дім «SOVA» поділився результатами своєї публікації з 3D-анімацією. За словами бренду, загальне органічне охоплення публікації за місяць перевищило 16 мільйонів переглядів, а на сторінку бренду в Instagram підписалося понад 33 тисяч нових користувачів; публікацію зберегло близько 15 тисяч користувачів, поділилося більш ніж 20 тисяч підписників [4].

Нижче наведемо кілька конкретних прикладів того, як AI використовується в маркетингу:

- рекомендаційні системи, які використовують AI для пропонування клієнтам продуктів або послуг, які, ймовірно, їм сподобаються, є одним з найпоширеніших прикладів AI в маркетингу. Рекомендаційні системи використовуються в таких платформах, як Amazon, Netflix і Spotify;

- цільована реклама, яка використовує AI для показу реклами користувачам, які, ймовірно, зацікавлені в ній, є ще одним поширеним прикладом ШІ в маркетингу. Цільована реклама використовується в таких платформах, як Facebook, Google та Twitter;

- аналіз даних: AI використовується для аналізу даних про клієнтів, таких як їхні покупки, поведінка в Інтернеті та взаємодії з брендом. Це може допомогти маркетологам краще зрозуміти своїх клієнтів і їхні потреби.

Як висновок, слід вказати, що цифровий маркетинг дуже динамічна сфера. Розвиток інструментів, які використовуються та будуть використовуватися, є надзвичайно швидким та інноваційним. Проте, які б сучасні тенденції не ширилися, компаніям необхідно тестувати їх застосування та відстежувати реакції цільових клієнтів на такі маркетингові активності та обирати релевантний перелік найбільш відповідних методів у свою стратегію розвитку.

Список використаних джерел

1. Що таке digital-маркетинг: основи, канали та інструменти. URL: <https://wizeclub.education/blog/shho-take-digital-marketing-osnovi-kanali-ta-instrumenti/>

2. SMM-тренди 2024: ТОП-8 актуальних тенденцій, які варто включити в стратегію. URL: <https://web-promo.ua/ua/blog/smm-trendi-2024-top-8-aktualnih-tendencij-yaki-varto-vklyuchiti-v-strategiyu/>

3. Social listening, AI, фаст-фуд контент та інше: 10 трендів у SMM 2024 року. URL: <https://mmr.ua/show/social-listening-ai-fast-fud-kontent-ta-inshe-10-trendiv-u-smm-2024-roku>

4. Bazilik. URL: <https://t.me/bazilikmedia>

УДК 658.81

ОЛІНІЧЕНКО Катерина

к.е.н., доцент

ДВОРНІКОВА Тетяна

студентка

БЄЛЄВЦОВ Владислав

студент

Державний біотехнологічний університет (Україна)

ОСОБЛИВОСТІ МАРКЕТИНГОВОЇ ЗБУТОВОЇ ПОЛІТИКИ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ

У туризмі кожен елемент грає важливу роль. Туристичний продукт зазвичай складається з різних компонентів, які разом формують загальне враження. Наприклад, два готелі можуть мати однакову кількість номерів і основних сервісів, але відрізнятися за додатковими особливостями, такими як вид з номера, наявність парку, атмосфера вітальні або гостинний прийом персоналу. Хоча основні складові можуть бути подібними, їх комбінація може надати різне враження, відчутно відмінне від продукту конкурентів. Це може бути швидкість обслуговування, простота оформлення бронювання, ціна «все включено» або теплий прийом.

Для багатьох компаній, які використовують стратегію диференціації, важливий сильний брендовий імідж, особливо якщо фізичні характеристики продукту мало відрізняються. Наприклад, авіакомпанії часто використовують однакові типи літаків, пропонують схожі маршрути та ціни. Але вони намагаються відрізнятися від конкурентів, створюючи сильний брендовий імідж, інвестуючи в забезпечення лояльності клієнтів, відомість бренду та привернення уваги. Навіть невеликі компанії можуть залишити глибоке враження, встановлюючи сильний бренд. Для цього важливо використовувати однаковий логотип і шрифт на всіх матеріалах, таких як бланки, брошури та вивіски.

Ключовими елементами в диференційованому підході є відмінне обслуговування клієнтів і креативний маркетинг з метою випередження конкурентів. Основна ідея полягає в ідентифікації головних переваг і фокусуванні на них.

Сфокусований підхід означає зосередження на конкретних ринках, розуміння їхніх потреб та розробку продуктів і акцій, які відповідають цим потребам. Це вимагає глибокого розуміння вибраних ринків і здатності адаптуватися до їхніх змін. Багато малих компаній використовують сфокусований підхід, оскільки вони часто не мають великих ресурсів, але мають чітке розуміння своїх цільових ринків. Замість того, щоб намагатися задовольнити всіх, вони спеціалізуються на нішових ринках, які для них є достатньо малими, щоб уникнути конкуренції з великими компаніями.

Малі підприємства можуть ефективно розвивати прямі та глибші відносини з клієнтами завдяки своїй гнучкості. Такий сфокусований підхід відчувається

клієнтами як особливо цінний. Концентрація на обмеженому колі ринків дозволяє досягти максимальної ефективності та економічності [1].

Ключовим компонентом туристичного маркетингу є створення продукту. Внесення змін в існуючий продукт або розробка нового може бути витратним. Дослідження ринку допоможе визначити рівень попиту на нові або покращені зручності і встановити, які саме зручності потрібно розвивати. Також можна визначити, як сприйматимуться ці зміни і яку ціну готові платити споживачі.

Замість безпосереднього запуску нового продукту чи послуги на повний масштаб, рекомендується провести пробний маркетинг. Це дозволить оцінити реакцію клієнтів, внести необхідні зміни в продукт та уточнити стратегії продажу.

Перед тим як виводити турпродукт на ринок, доцільно провести пробний маркетинг. Для цього часто використовують фокус-групи. Малу групу потенційних клієнтів запрошують для оцінки їхніх відгуків та реакції на продукти чи послуги. Дослідник показує учасникам матеріали, а потім модерує обговорення для отримання максимальної інформації.

Для ефективного просування продукту потрібна виважена маркетингова стратегія. Важливо знати, як клієнти реагують на маркетингові заходи [2].

Дослідження ринку також допоможе оцінити результативність маркетингових кампаній. Наприклад, туристичні об'єкти можуть аналізувати, як люди приймають рішення про відвідування, що дозволить зрозуміти ефективність маркетингових ініціатив і профіль відвідувачів.

Інформація про клієнтів є ключовою для формування цільового продукту. Це дозволяє націлювати маркетингові заходи на людей, які вже користувалися послугами компанії, замість того, щоб працювати з абсолютно новим ринком. Аналізуючи профілі існуючих клієнтів, компанія може зрозуміти свої основні цільові групи і вибрати найкращий підхід до них.

Іноді може здаватися, що компанії вже добре розуміють своїх поточних клієнтів, але дослідження може допомогти покращити маркетингову стратегію. Отримання відгуків від клієнтів є ключовим для зрозуміння їхньої задоволеності. Багато фірм, які надають туристичні послуги, прагнуть не просто задовольнити, але й утримати клієнтів, створюючи позитивний імідж.

Туризм має свої особливості, які відрізняють його від інших секторів, таких як роздрібна торгівля або послуги. Тут представлені як послуги, так і товари. За оцінками фахівців, послуги становлять 75% туристичного ринку, а товари - 25%. Особливість полягає в споживанні туристичних товарів і послуг на місці їх надання, іноді результатом може бути сам туристичний продукт. Туризм як економічне явище охоплює діяльність суб'єктів ринку, що надають туристичні товари та послуги, і споживання цих послуг через купівлю туристичного продукту.

При розробці маркетингових стратегій для туристичного продукту важливо враховувати умови і передумови розвитку туризму.

Список використаних джерел

1. Бубенець І. Г., Тарасов І. Ю. Digital-маркетинг як чинник відбудови туристичної галузі в Україні після війни. Сучасні напрями розвитку економіки,

підприємництва, технологій та їх правового забезпечення: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції / відповід. за вип.: проф. Семак Б. Б. Львів : вид-во Львівського торговельно-економічного університету, 2022. 528 с. с. 289-290.

2. Мітяєва Т. Л., Прядко О. М., Тарасов І. Ю. Сучасна маркетингова концепція управління туристичним підприємством. III Міжнародна конференція «Ін-новаційні технології в науці та освіті. Європейський досвід»: Матеріали. Дніпро-Амстердам, 2019. С. 294-298.

ОЛІНІЧЕНКО Катерина

к.е.н., доцент

КОБЗАР Дар'я

студентка

УЛЬЯНЧЕНКО Марія

студентка

Державний біотехнологічний університет (Україна)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ЗАСОБАМИ ЦИФРОВОГО МАРКЕТИНГУ

Конкурентна боротьба на ринку стимулює учасників постійно вдосконалюватися та розвивати нові способи задоволення споживача. Наразі не лише маркетологи, але й просто продавці активно використовують інструменти та методи маркетингу у своїй діяльності. Ці зміни сприяють розвитку ринку та покращенню якості товарів, що призводить до зростання прогресу в цій сфері.

Об'єктом нашого дослідження стало підприємство «Я вчуся», що знаходиться у м. Харків, та надає свої послуги по навчанню в режимі он-лайн для всіх бажаючих. Асортимент курсів включає як авторські, так і надані розробниками програми. Методологія та допоміжні курси повністю узгоджені з постачальниками, проте орієнтовані на практичне застосування з урахуванням найновіших вимог ринку. Це дозволяє випускникам повною мірою використовувати функціонал, що вбудований у програму, і, що найважливіше, стати високо затребуваними та актуальними фахівцями.

Для проведення аналізу нами обрано ринковий інструмент: SWOT-аналіз, це чудовий інструмент для оцінки ринкового потенціалу компанії. SWOT-аналіз проводився щоб зібрати різні погляди, а отримана картина була об'єктивнішою. Важливо контролювати достовірність внесених даних, будь-яка оцінка має бути заснована на об'єктивних показниках, підтверджена цифрами та фактами. Здебільшого до таблиці внесено два види даних: ті, на які можна вплинути у межах поставлених завдань, і ті, які вдасться лише обійти, результати надано у таблиці.

**Таблиця 1 - SWOT-аналіз методів стимулювання збуту підприємства
«Я вчуся»**

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> - Укомплектованість фахівцями - Оснащеність обладнанням - Власна будівля/он-лайн викладання - Гнучкий графік роботи - Прихильна до своєї справи адміністрація 	<ul style="list-style-type: none"> - Відсутність брендування - Недостатність цифрового просування - Неefективність програм у напрямку утримання та розвитку лояльності співробітників - Недолік у системі соціального партнерства
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> - Мобільність - Розширення програм та інноваційних технологій практичного навчання 	<ul style="list-style-type: none"> - Висока конкуренція - Відсутність потоку клієнтів - Наявність великих ЗВО

Компанія має свої сильні та слабкі сторони. Найбільший вплив на ринковий потенціал здійснюється через відсутність довгострокової маркетингової стратегії та ситуативне, не систематичне формування продукту [1].

Для досягнення провідної позиції в інтернет-маркетингу компанії «Я вчуся» перш за все потрібно підвищити та систематизувати контекстну рекламу. Наразі вона запускається нерегулярно та не охоплює всі потрібні напрямки. Крім того, важливо забезпечити регулярність в управлінні соціальними мережами. Це особливо важливо для відображення життя компанії, підтвердження її експертності та якості послуг. Лише регулярне оновлення соціальних мереж дозволить досягти необхідного охоплення, оскільки алгоритми віддають перевагу активним та залученим користувачам. Також рекомендується додати онлайн-консультанта на головну сторінку сайту, що збільшить кількість вхідних запитів та покращить показники взаємодії користувачів з веб-сайтом.

Для об'єктивної оцінки задоволеності клієнтів, виявлення проблем та аналізу рівня факторів проводилося опитування, всього в ньому взяли участь 100 респондентів. Більшість учасників опитування – це працездатне населення віком від 18 років і старше. Цей метод дослідження надав можливість оцінити задоволеність відвідувачів навчального центру, а також їхню зацікавленість у процесі планування роботи.

З метою усунення виявлених недоліків пропонується такі заходи: виявлення резервів економії фонду оплати праці та збільшення виробітку; перегляд існуючої структури кадрів та організаційної структури управління, перегляд застосованих маркетингових дій.

Нами рекомендовано підвищити маркетингову ефективність за допомогою наступних заходів: провести SEO-оптимізацію мобільних сторінок сайту. На даному етапі багато, але не всі сторінки сайту індексуються досить високо, проте для деяких сторінок варто попрацювати над поліпшенням позицій сайту. Мобільна версія сайту на даний момент відсутня, проте згідно з загальносвітовою статистикою, не менше 70% користувачів шукають інформацію про товар або послугу за допомогою мобільного пристрою. У випадку, якщо сайт не оптимізований для мобільних пристроїв в першу чергу сама пошукова система знижує його в ранжируванні, а відбувається це завдяки накопиченню досвіду користувача, коли по переходу на сайт не сприймає інформацію, незручна навігація або елементи сайту некоректно відображаються. Також відсутність мобільної версії завдає незручності клієнтам компанії, які хочуть у своєму особистому кабінеті переглядати записи уроків. На даний момент це можна зробити тільки з десктопної версії, що безпосередньо впливає на конкурентоспроможність. Відповідно до поточної статистики відмов сайту з мобільних пристроїв цей метод без подальших регулярних витрат призведе до втрати аудиторії, готової до покупки.

Також слід проаналізувати джерела трафіку, які дають найбільшу конверсію на даний момент. Компанії необхідно використовувати utm мітки при розміщенні реклами, щоб мати можливість оцінити ефективність докладених зусиль і вибрати канали, що приносять найбільшу активність реклами. Зрештою використовуючи utm-мітки при запуску кожної маркетингової активності можна перерозподілити

зусилля та якісно покращити результат, направивши більшу частину бюджету та сил на канали, які приносять комерційний ефект та відмовитися від неефективних каналів просування.

Список використаних джерел

1. Жегус О. В., Беліченко В. Г. Чинники ефективності маркетингової діяльності торговельного підприємства. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2012. Вип. 1(2). С. 247-254. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/esprstp_2012_1\(2\)__37](http://nbuv.gov.ua/UJRN/esprstp_2012_1(2)__37)

УДК: 330.34

ПАНЕВНИК Тетяна

к.е.н., доцент

ПАНЕВНИК Владислав

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

ПІДПРИЄМНИЦЬКИЙ РЕСУРС У РОЗВИТКУ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Сучасні умови господарювання характеризуються глибоким зсувом реальності в напрямі зростаючої невизначеності. Економічні процеси відбуваються в умовах наростаючих проблем, пов'язаних з війною, глобальними кризами, екологічними проблемами, кліматичними змінами.

Війна в Україні вплинула на всі сфери життя, в тому числі на бізнес. Внаслідок російської широкомасштабної агресії Україна загалом втратила близько 30% підприємств, які на початок 2022р. були діючими. Між тим, втрати для різних груп підприємств суттєво різняться. Так, кількість великих підприємств скоротилась на майже 20%, малих — на 30%, а кількість середніх зменшилась на помітно меншу величину — на близько 15% (відтак, частка середніх підприємств у загальній кількості по країні зросла на 1 відсотковий пункт (в.п.) і склала 5,6% [1].

За підсумками 2022 року щонайменше 109 великих та середніх підприємств зазнали прямих збитків. Загальна сума прямих збитків підприємств, включно з державними, та приватних осіб-підприємців оцінюється в \$13 млрд. З них \$9 млрд — частка збитків великих та середніх підприємств. Загальні непрямі втрати сягають \$33,1 млрд. А необхідна сума для відновлення підприємств — \$24,9 млрд. [2].

Ці процеси мають значний вплив на усі сфери соціально-економічного розвитку. На їх фоні все більшого значення набуває необхідність формування стратегій розвитку з врахуванням глобальних правил, що впливають на економіку в цілому та окремі її галузі. Сучасна надзвичайно складна ситуація в Україні потребує особливої уваги до підприємницького сектора. Виникає потреба активізації впровадження в практику господарювання теоретичних надбань та прикладних розробок концепції сталого розвитку.

За матеріалами Конференції ООН із навколишнього середовища і розвитку (1992 р.) сталий розвиток трактується як такий розвиток суспільства, який задовольняє потреби сучасності, не ставлячи під загрозу здатність прийдешніх поколінь задовольняти свої власні потреби [3].

Найпоширенішим нині визначенням поняття сталого розвитку є «такий розвиток країн і регіонів, коли економічне зростання, матеріальне виробництво та споживання, а також інші види діяльності суспільства відбуваються в межах, які визначаються здатністю екосистем відновлюватися, поглинати забруднення і підтримувати життєдіяльність теперішніх та майбутніх поколінь» [4].

Оптимальне співвідношення раціонального природокористування й соціально-економічного розвитку, що зумовлюють ефективне використання природних ресурсів та визначає високу якість життя та добробут населення, є основною метою концепції сталого розвитку. Сталий соціально-економічний розвиток означає реалізацію трьох взаємопов'язаних та взаємозумовлених цілей: створення більш конкурентоспроможної, високоефективної та низьковитратної економіки; підвищення життєвого рівня населення; поліпшення екологічної обстановки [5].

Генеральною Асамблеєю ООН у резолюції №75/211 «Про підприємництво для сталого розвитку», ухваленій у грудні 2020 року, визнано важливий внесок підприємницької діяльності у сталий розвиток шляхом створення робочих місць, сприяння інклюзивному економічному зростанню та інноваціям, покращенню соціальних умов та вирішення економічних, соціальних та екологічних викликів у контексті 2030 року. Особливо підкреслено роль підприємництва, зокрема соціального, а також мікро-, малих і середніх підприємств [6].

Вітчизняна підприємницька спільнота демонструє здатність адаптуватися до потрясінь і знаходити інноваційні рішення та залучати наявний підприємницький ресурс для сприяння стабільності економіки, забезпечення притоку інвестицій та розвитку нових галузей. Підприємства забезпечують роботою значну частину населення. Підприємці часто виступають ініціаторами соціальних змін, впроваджуючи проекти, що спрямовані на вирішення суспільних проблем. Підприємницькі ініціативи, спрямовані на підтримку вразливих груп населення, допомагають зменшити соціальну нерівність. Підприємці часто інвестують у розвиток місцевої інфраструктури, освіти та охорони здоров'я, що сприяє загальному соціальному прогресу. Інноваційні підприємства розробляють екологічно чисті технології та продукти, що зменшують негативний вплив на довкілля, знижують викиди парникових газів, зменшують споживання енергії та ресурсів. Бізнес-моделі, спрямовані на циркулярну економіку, забезпечують повторне використання та переробку ресурсів, зменшуючи обсяги відходів.

Підприємницька діяльність є тим ресурсом, який відіграє критично важливу роль у розвитку концепції сталого розвитку, забезпечуючи інноваційні підходи та ефективні стратегії для досягнення економічного, соціального та екологічного балансу. Економічними індикаторами сталого розвитку підприємництва є впровадження інновацій, фінансові ресурси і механізми, темпи приросту виробництва, рівень конкурентоспроможності, капіталовкладення, управління ризиками. Соціальні індикатори охоплюють компетентнісний рівень персоналу, рівень заробітної платні порівняно з ринковим, дотримання прав людини, інвестування в некомерційні організації. Реалізація екологічної складової визначається впровадженням бережливих технологій, управлінням життєвим циклом продукту, зменшенням шкідливих викидів, відтворенням природних ресурсів [7].

Таким чином підприємництво відіграє важливу роль у забезпеченні сталого розвитку, сприяючи економічному зростанню, соціальній справедливості та екологічній стійкості. Інноваційні підприємницькі рішення дозволяють ефективно

вирішувати глобальні виклики, пов'язані зі зміною клімату, нерівністю та виснаженням ресурсів. Підтримка підприємництва через фінансові інструменти, регуляторні ініціативи та освітні програми є ключовим фактором успішного впровадження концепції сталого розвитку на глобальному та регіональному рівні.

Список використаних джерел

1. Юрчишин В. Які підприємства стійкіші. URL: <https://razumkov.org.ua/komentari/yaki-pidprijemstva-stiikishi>.
2. Український бізнес внаслідок російської агресії зазнав збитків на \$13 млрд. Дослідження аналітичного центру при Київській школі економіки. URL: <https://business.diaa.gov.ua/cases/novini/ukrainskij-biznes-vnaslidok-rosijskoi-agresii-zaznav-zbitkiv-na-13-mlrd-doslidzenna-analiticnogo-centru-pri-kiivskij-skoli-ekonomiki>.
3. Що таке сталий розвиток? URL: <http://www.un.org.ua/en/45-temp/1484-2012-06-11-14-41-36>.
4. Цілі сталого розвитку та їх адаптація для України. URL: <http://www.sd4ua.org/shho-take-stalijrozvitok>.
5. Буряк Є. В., Редько К. Ю., Чорновол А. О., Орленко О. В. Соціально-економічні аспекти сталого розвитку України в умовах війни (євроінтеграційні аспекти). *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. 2022. Випуск 34. С. 135-143.
6. Entrepreneurship for sustainable development. Resolution adopted by the General Assembly on 21. December 2020. URL: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n20/381/32/pdf/n2038132.pdf?token=FITu9rT5a6JXUp3Ez6&fe=true>.
7. Степаненко Т.О. Теоретичні та методичні засади сталого розвитку підприємства. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2020. Том 31 (70). № 6. С. 136-141.

УДК 658.8

ПЕРЕВОЗОВА Ірина

д.е.н., професор

ОРЛОВА Олена

аспірант

ВОЛОШИН Євген

асистент, аспірант

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

РОЗУМІННЯ РОЛІ УПРАВЛІНСЬКОГО КОНСАЛТИНГУ В ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ

Неможливо переоцінити значення цифровізації в сучасному бізнес-середовищі, оскільки вона докорінно змінює процеси функціонування та конкурування підприємств в різних галузях економіки. Саме цифровізація вносить глибокі зміни в процеси та практики управління бізнесом, змінюючи спосіб взаємодії з клієнтами, управління операціями та впровадження інновацій. На поточному етапі цифровізації підприємства повинні адаптуватися, щоб залишатися актуальними та конкурентоспроможними на ринку. В спрямуванні підприємств через процес цифрової трансформації та модернізації саме управлінський консалтинг може стати помічним інструментом вирішення значної низки стратегічних та прикладних завдань.

У контексті сучасного цифрового бізнес-ландшафту, де підприємства стикаються зі зростаючим тиском адаптації та впровадження інновацій, управлінські консультанти відіграють життєво важливу роль у розв'язанні складнощів цифрової трансформації та забезпеченні успішної інтеграції цифрових технологій у різні сектори та галузі.

Надаючи експертні поради та стратегічні ідеї, консультанти допомагають підприємствам орієнтуватися у складних ситуаціях, викликах і можливостях, пов'язаних із цифровізацією. Саме тому розуміння ролі управлінського консультування має важливе значення для ефективного використання цифрових технологій в контексті підвищення операційної ефективності та стимулювання сталого зростання. Це передбачає визначення управлінського консультування як послуги, що охоплює різні види діяльності, такі як бізнес-аналіз, визначення ризиків і стратегічне планування. А цифрового управлінського консалтингу як послуг у вирішенні питань, пов'язаних із трансформацією бізнес-моделей у цифровій сфері, орієнтуючи підприємства щодо «що», «як» і «коли» переходу до цифрово-орієнтованого підходу. Застосовуючи цифрові технології та стратегії, підприємства можуть підвищити свою гнучкість, ефективність і залучення клієнтів, прокладаючи шлях до стабільного успіху в епоху цифрових технологій.

Консультанти з управління, які спеціалізуються на цифровій трансформації, стимулюють ініціативи, пов'язані з цифровізацією на підприємствах, активізуючи інновації та організаційні зміни. Проводячи комплексний бізнес-аналіз для

виявлення існуючих проблем і ризиків, консультанти допомагають підприємствам оцінити поточні цифрові можливості, розробити індивідуальні плани (дорожні карти) цифрової інтеграції/трансформації, впровадити цифрові рішення, які оптимізують операційні процеси та покращують ефективність бізнесу.

Проводячи всебічну оцінку поточних цифрових можливостей, консультанти з управління можуть визначити сильні та слабкі сторони підприємства та зони вдосконалення, зокрема щодо позицій:

- архітектура підприємства та система управління;
- готовність персоналу;
- глибина проникнення цифрових технологій в бізнес-процеси.

У процесі оцифрування підприємства інтеграція нових технологій із існуючими системами становить серйозний виклик. Оскільки значна кількість підприємств працюють на застарілих системах, останні можуть бути просто неузгодженими з сучасними цифровими рішеннями, що призводить до таких проблем, як:

- розташування даних і складності інтеграції;
- проблеми сумісності та взаємодії;
- порушення поточних бізнес-операцій.

Ефективний управлінський консалтинг може допомогти подолати ці проблеми інтеграції шляхом оцінки поточних систем, виявлення прогалин і розробки стратегічної дорожньої карти для інтеграції технологій. Консультанти можуть рекомендувати такі рішення, як інтеграція API, платформи проміжного програмного забезпечення або стратегії поетапного впровадження, щоб забезпечити плавний перехід і максимізувати переваги оцифрування.

Дорожня карта (індивідуальний план) служить орієнтиром, який визначає кроки, пріоритети та часові рамки для впровадження цифрових ініціатив в організації діяльності підприємства, забезпечити її відповідність стратегічним цілям бізнесу. Ключовими компонентами дорожньої карти цифровізації є:

- визначення цілей і завдань цифровізації;
- пріоритезація цифрових ініціатив на основі впливу на бізнес і здійсненності;
- розподіл ресурсів і бюджету для цифрових проектів;
- інтеграція цифрових технологій з існуючими бізнес-процесами.

Заключним етапом процесу успішної цифровізації підприємств через управлінський консалтинг є реалізація ініціатив цифрової трансформації, що передбачає виконання визначених цифрових проектів, ініціатив і стратегій для стимулювання організаційних змін і досягнення цифрової зрілості.

Основні аспекти реалізації ініціатив цифрової трансформації можуть включати:

- збільшення доходів через цифрові канали;
- покращення досвіду клієнтів за допомогою цифрових платформ;
- оптимізація операцій і зниження витрат за рахунок цифрової оптимізації;
- адаптація бізнес-моделі відповідно до нових тенденцій у поведінці клієнтів.

Ефективно впроваджуючи ініціативи з цифрової трансформації, підприємства можуть розкрити нові можливості для зростання, підвищити операційну ефективність і залишатися конкурентоспроможними у все більш цифровому бізнес-середовищі.

УДК 316.472/.473:339.138(082)

ПЕРЕВОЗОВА Ірина

д.е.н., професор

ШПІНЬ Вікторія

студентка

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА В СПРИЯННІ ІНІЦІАТИВАМ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ

Соціальні медіа стали важливим інструментом комунікації, що впливає на різноманітні сфери суспільства, включаючи ініціативи сталого розвитку. У наш час вони мають потенціал не лише інформувати, а й мобілізувати, підтримувати і впливати на зміну поведінки в інтересах сталого розвитку.

Україна, як країна, що переживає період активного розвитку та перетворень, стикається зі значними можливостями (табл. 1) і викликами у забезпеченні сталого розвитку. Соціальні медіа відіграють важливу роль у мобілізації людей та підтримці ініціатив сталого розвитку в Україні [1, с. 22].

Їх використання може допомогти:

- Підвищити обізнаність про проблеми сталого розвитку та мобілізувати людей до дій.
- З'єднати людей, які поділяють спільні цінності та прагнуть до змін.
- Підтримувати та фінансувати ініціативи сталого розвитку.
- Відстежувати прогрес та вимірювати вплив проектів.

Таблиця 1 – Можливості соціальних медіа для сталого розвитку в Україні [2]

Можливість	Опис
Збільшення свідомості	Соціальні медіа можуть використовуватися для поширення інформації про екологічні проблеми, просування альтернативних джерел енергії та сприяння участі у відновлювальних проектах.
Залучення громадськості	Платформи соціальних медіа надають можливість залучення громадськості до обговорення та підтримки ініціатив сталого розвитку через організацію кампаній та петицій.
Сприяння мережі активістів	Створення спільнот та мереж активістів через соціальні медіа може сприяти обміну ідеями та ресурсами для ефективного розв'язання екологічних та соціальних проблем.
Можливість впливу	Громадськість може використовувати соціальні медіа для висловлення своїх поглядів, вимагати змін та впливати на прийняття рішень урядом та бізнесом у сфері сталого розвитку.

Виклики використання соціальних медіа для сталого розвитку в Україні:

- Розповсюдження дезінформації: недостовірна інформація у соціальних медіа може спричинити неправильне розуміння проблем сталого розвитку та зміну поведінки населення.

– Низький рівень медіаграмотності: не всі користувачі соціальних медіа мають достатній рівень медіаграмотності, щоб аналізувати та оцінювати інформацію, що надходить до них через ці платформи.

– Цифровий розрив: обмежений доступ до Інтернету та соціальних медіа в сільських районах та серед менш забезпечених верств населення створює нерівності у можливостях участі в ініціативах сталого розвитку. [2]

Також в нашій країні є успішно функціонуючі організації та ряд ініціатив, що допомагають людям в цей складний для нашої держави час (табл. 2) [3].

Таблиця 2 – Приклади успішних ініціатив в Україні

Ініціатива	Опис
«Гуманітарна підтримка на передовій»	Мережа волонтерів у соціальних медіа, яка організовує збір та доставку гуманітарної допомоги на передову лінію в зоні конфлікту.
«Екологічна безпека для майбутніх поколінь»	Кампанія у соціальних медіа, що спрямована на просування екологічних ініціатив та відновлення природних ресурсів у зоні конфлікту.
«Save the Children»	Ця міжнародна гуманітарна організація використовує соціальні медіа для підвищення обізнаності про вплив війни на дітей в Україні та для збору коштів на допомогу.
«Climate Action Tracker»	Цей науковий проєкт використовує соціальні медіа для відстеження прогресу країн у виконанні їхніх зобов'язань щодо скорочення викидів парникових газів.
«Fridays for Future»	Цей глобальний рух молоді використовує соціальні медіа для організації протестів та закликів до лідерів вжити заходів щодо зміни клімату.

Отже, соціальні медіа відіграють важливу роль у мобілізації людей та підтримці ініціатив сталого розвитку в Україні, навіть в умовах війни. Їх використання може допомогти підвищити обізнаність про проблеми, з'єднати людей, підтримати проєкти та відстежувати прогрес.

Проте, існують й виклики, які необхідно подолати, такі як дезінформація, мова ворожнечі, цифровий розрив та безпека.

Важливо використовувати соціальні медіа відповідально та етично, щоб максимізувати їхній потенціал для сприяння сталому розвитку в Україні.

Рекомендації:

– Підтримувати та фінансувати ініціативи, які використовують соціальні медіа для просування сталого розвитку.

– Навчати людей про те, як використовувати соціальні медіа для позитивних змін.

– Розробляти політики та практики, які сприяють відповідальному та етичному використанню соціальних медіа.

– Співпрацювати з платформами соціальних мереж, щоб боротися з дезінформацією та мовою ворожнечі.

Війна в Україні створила нові виклики, але й відкрила нові можливості для просування сталого розвитку. Соціальні медіа можуть бути потужним інструментом для мобілізації людей та створення більш стійкого майбутнього.

Список використаних джерел

1. Боголюбов В. М., Клименко М. О., Мельник Л. Г., Ракоїд О. О. Стратегія сталого розвитку: Підручник. К.: ВЦ НУБПУ, 2018. С. 16-33. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/4bac_finan/Bogolubov_Strategij-stalogo-rozvtuku.pdf
2. Джессіка Аббадія. Наука та соціальні медіа: Можливості та виклики. URL: <https://mindthegraph.com/blog/uk/%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%B0-%D1%82%D0%B0-%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96-%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D1%96%D0%B0/>
3. Волосевич І., Когут І., Жерьобкіна Т., Назаренко Ю. Вплив війни на молодь в Україні. Дослідження. URL: <https://cedos.org.ua/researches/vpliv-vijni-na-molod-v-ukrayini/>

ПРЯДКО Ольга

к.е.н., доцент

ТОКАР Софія

студентка

НЕЖИД Дарія

студентка

Державний біотехнологічний університет (Україна)

ТРАНСФОРМАЦІЯ МАРКЕТИНГУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Стійкий розвиток підприємств залежить від багатьох факторів, що впливають на економічну ситуацію, інвестиційну привабливість та перспективи розвитку соціальної сфери. Домогтися позитивних зрушень у цьому напрямі неможливо без широкого використання цифрової інфраструктури, яка є потужним драйвером динамічного зростання економіки.

Інформаційно-комунікаційні технології дозволяють значно прискорити ділові процеси, що передбачають міжвідомчі взаємодії у межах державних інформаційних систем. Створення нових інформаційних сервісів дозволяє населенню вирішувати багато проблем дистанційно, без особистого звернення до відповідних організацій. Пандемія показала необхідність та можливість впровадження у найкоротші терміни елементів цифровізації у різних сферах життя, які не були першочерговими та важливими раніше. Розвиток цифрових технологій створює комфортне середовище для роботи великого, середнього та малого бізнесу, а також для вирішення нагальних завдань населення.

Процеси цифровізації активно впливають не тільки на підприємства, але на окрему людину, тепер є можливість отримання багатьох послуг в електронному вигляді, а онлайн-торгівля та наявність маркет-плейсів стали невід'ємною частиною життя сучасної людини. Іншими словами, можна сказати, що сьогодні спостерігається впровадження сучасних цифрових технологій у всі сфери життя та виробництва.

Цифрова трансформація (диджиталізація, цифровізація) – це зміна форми бізнесу в умовах цифрової реальності, керованої даними. Цифрова трансформація спочатку означає нові бізнес-процеси, організаційні структури, правила, нову відповідальність за дані та нові моделі для наслідування [1].

Мета цифрової трансформації - удосконалення логіки процесів і перехід підприємства на ризик-орієнтоване управління на основі впровадження інформаційних та цифрових технологій. Під ефективним управлінням маркетингової діяльністю компанії розуміється необхідність різностороннього та якісного аналізу споживчої здатності та якості роботи фірми-виробника.

Сучасний маркетинг являє собою ефективний механізм ринкової взаємодії виробника і споживача. Саме грамотна організація маркетингової служби має вирішальне значення для досягнення цілей господарської діяльності компанії. За останні десять років до цифрового маркетингу стали відносити такі напрямки

маркетингу, як: сайти, e-mail-розсилки, соціальні медіа, реклама в інтернеті і її програмована логіка, інтерактивний контент, SEO-оптимізація і т.ін.

У сучасному світі точки взаємодії споживачів дедалі більше підключаються до цифрового простору, наприклад QR-коди, bluetooth-маячки, технологія бездротової передачі даних (NFC) і розумні кнопки. Офлайн-каналами продажів тепер можна керувати в цифровому вимірі.

Процеси цифровізації створюють нові види економічної діяльності. Наприклад, перехід з продажу матеріальних товарів на інформаційні та освітні продукти значно збільшує частку послуг у випуску компанії, а зручні обслуговування і інтерфейс привабливі для споживача. Також все більшої популярності набуває торгівля в Інтернеті, а покупців, які бажають робити покупки в мережі, називають «inetshopper». За короткий термін організувалися і розвиваються сотні великих і дрібних інтернет-магазинів по всьому світу.

Особливо цікавим виглядає використання штучного інтелекту (ШІ) у здійсненні угод через інтернет-магазини. Згідно з даними опитування, 89% e-продавців розглядають ШІ як вирішальний фактор оптимізації продажів і автоматизації відносин з клієнтами за рахунок підвищення якості прогнозного аналізу даних, управління запасами та системи персоналізації та індивідуалізації клієнтів; розуміння купівельної поведінки; автоматизації відповідей клієнтам. Також, за оцінками 82% учасників опитування, через кілька років найбільш затребуваними напрямками використання ШІ будуть обробка великих даних, персоналізація маркетингових кампаній і прогнозна аналітика.

Можна констатувати, що перенесення бізнес-діяльності в онлайн різко знижує, а в деяких випадках навіть повністю ліквідує, необхідність у посередниках і агентах, а це прямо означає, що новий курс вітчизняної економіки, подібно ланцюгової реакції, тягне за собою такі проблеми, як дефіцит фахівців нових професій та нових компетенцій. Недолік фахівців не компенсує ліквідацію багатьох інших робочих місць і викликає зростання диференціації доходів і нові проблеми.

Ще однією важливою проблемою можна зазначити безпеку даних і різко зростаючий ризик компаній. Наприклад, вважається, що всі сучасні платіжні електронні сервіси досить надійні і забезпечують високий рівень безпеки, а ШІ підвищує кібербезпеку сайтів електронної торгівлі шляхом виявлення і запобігання будь-якої шахрайської діяльності, що дозволяє убезпечити конфіденційні дані. Корпоративне шпигунство і цифрова злочинність зараз широко поширені, і компанії повинні убезпечити себе, вживши заходів [5].

Вживані заходи повинні бути багаторівневими: слід захистити дані рахунок використання локальних даних і шифрування; повинні бути захищені та комунікаційні мережі, якими користуються співробітники компанії; цифрова інформація повинна бути доступна тільки для авторизованих користувачів; необхідна централізована автентифікація для запобігання доступу хакерів до IP-компанії.

Сучасний маркетинг неможливо уявити без безлічі інструментів (програм, сервісів, платформ), що дозволяють вирішувати завдання, що стоять перед системою товарного звернення. Розвиваючи власну інфраструктуру,

автоматизуючи бізнес-процеси, створюючи бази зберігання необхідної інформації та даних, суб'єкти системи товарного звернення отримують максимальну віддачу від маркетингових інвестицій. Завдяки правильній комбінації інструментів можна побудувати маркетингову стратегію, яка буде постійно розвиватися, дозволяючи вибудовувати і поглиблювати багатоканальну комунікацію, як зі споживачем, так і з партнерами, що, у свою чергу, сприятиме реалізації концепції сталого маркетингу.

Таким чином, можна визначити ряд стратегічно важливих завдань, рішення яких сприятиме успішному розвитку маркетингу в умовах цифровізації економіки країни:

1. Усунення нестачі в сучасних технологіях та розвиток платформ електронної торгівлі. На початкових етапах не кожна компанія може дозволити собі дороге сучасне обладнання.

2. Необхідна модифікація системи освіти у вищих навчальних закладах для усунення дефіциту кадрів, що володіють цифровими виробничими технологіями.

3. Необхідно провести модернізацію стандартів інформаційної безпеки на державному рівні та впровадження контролю їх виконання.

Під впливом цифровізації маркетинг і маркетингові комунікації постійно еволюціонують, стаючи з кожним днем більш клієнтоорієнтованими і технологічними. Цифровізація в маркетингу дозволяє значною мірою знизити трансакційні витрати, пов'язані з пошуком, обміном і збереженням інформації, і навіть оптимізувати процеси, пов'язані зі створенням товарів та послуг. Таким чином, можна говорити про те, що на сьогоднішній день цифровізація є невід'ємною частиною сучасного маркетингу.

Список використаних джерел

1. Прядко О.М., Чміль Г.Л., Олініченко К.С. Маркетингова координація інноваційних процесів в умовах цифровізації. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2024. № 1 (85). С. 84–90. DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-666X/2024-85-13>

УДК 658.8

УСТЕНКО Андрій

д.е.н., професор

П'ЯСТА Андрій

асистент

ДЕДЕЛЮК Олександр

аспірант

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

УПРАВЛІННЯ ЛАНЦЮГОМ ПОСТАВОК ЯК КЛЮЧОВИЙ АСПЕКТ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Управління ланцюгом поставок є ключовим аспектом стратегії збереження конкурентоздатності підприємств в Україні на тлі російсько-української війни та подальшого їх відновлення й розвитку. Невизначеність ситуації на прифронтових територіях, динамічний характер глобальних ринків і мереж ланцюгів постачання, потребують від українських підприємств визначення дієвих стратегій управління ланцюгами постачання для забезпечення безперервності бізнесу та підтримання конкурентоспроможності. Підприємства стикаються поруч із викликами в управлінні ланцюгом поставок, з інфраструктурними та транспортними проблемами, що пов'язані зі зміною транспортних маршрутів, розбомбленням та/чи блокуванням транспортних мереж тощо. Завчасно враховуючи ризики та розвиваючи стійкість, вони можуть ефективніше долати виклики та підтримувати довгостроковий успіх у своїй діяльності.

Ефективні стратегії управління ланцюгом постачання відіграють вирішальну роль у підвищенні операційної ефективності та зниженні витрат українських підприємств, а також підвищують рівень задоволеності та лояльності клієнтів, споживачів. Забезпечуючи своєчасні поставки, дотримуючись стандартів якості продукції та пропонуючи чуйне обслуговування клієнтів, підприємства можуть покращити загальний досвід клієнтів і побудувати довгострокові відносини з ними.

Недостатня розвиненість та неефективність логістичної інфраструктури може суттєво ускладнити процеси поставок та збільшити витрати на транспортування товарів. Крім того, проблеми з транспортом, такі як перевантаженість доріг та обмежений доступ до розвинутих транспортних маршрутів, блокування транспортних мереж, бомбардування українських портів та аеропортів, можуть призвести до суттєвого зростання витрат на транспортування, затримок у поставках та невиконанні умов договорів.

Одним з ключових аспектів управління ланцюгом постачання, на якому під час невизначеності, пов'язаної з продовженням активних військових дій, можуть зосередитися українські підприємства, - побудова міцних відносин з постачальниками та партнерами. Розвиваючи партнерські відносини з надійними та ефективними постачальниками, суб'єкт господарювання може отримати доступ

до високоякісних матеріалів і комплектуючих за конкурентоспроможними цінами, зрештою покращуючи якість своїх продуктів і послуг.

Точний обмін інформацією в ланцюжку постачання має важливе значення для зниження ризиків, підвищення надійності планування та зменшення накладних і операційних витрат, що суттєво підвищить гнучкість і оперативність ланцюга постачання, дозволяючи компаніям ефективніше адаптуватися до мінливої ринкової динаміки та вимог клієнтів.

Узгоджуючи цілі, обмінюючись інформацією та тісно співпрацюючи з постачальниками та партнерами, підприємства можуть покращити координацію, скоротити час виконання робіт і підвищити загальну стійкість ланцюжка поставок. Це також може призвести до збільшення інновацій в діяльності та пришвидшення виходу українських компаній на зовнішній ринок.

У сучасному бізнес-ландшафті, що швидко розвивається, складність ланцюгів постачання вимагає використання передових технологій для оптимізації процесів, підвищення ефективності та оперативного реагування на збої. Використовуючи такі технології, як програмне забезпечення для керування ланцюгом поставок, інструменти аналізу даних і системи автоматизації, штучний інтелект і технологія блокчейн, підприємства можуть досягти кращої прозорості, видимості, відстеження та контролю над своїми операціями ланцюга поставок.

Підвищуючи прозорість, підприємства можуть краще розуміти процеси свого ланцюга постачання, виявляти потенційні вузькі місця та активно вирішувати проблеми, перш ніж вони переростуть у більшу кількість. Покращена видимість дає змогу в режимі реального часу відстежувати рівні запасів, стан замовлень і графіки доставки, що дозволяє краще розподіляти ресурси та прогнозувати попит. Крім того, підвищена прозорість сприяє зміцненню довіри між партнерами в ланцюзі постачання, сприяє ефективній комунікації та підтримує впровадження надійних стратегій управління ризиками. Завдяки підвищенню прозорості та видимості українські підприємства можуть оптимізувати свої операції в ланцюжку поставок, покращити процес прийняття рішень і стимулювати стабільне зростання бізнесу.

Це впровадження технології не тільки покращує операційну ефективність, але й дозволяє компаніям приймати рішення на основі даних, оптимізувати управління запасами та покращити загальну продуктивність ланцюга поставок, знизити ризики і підвищити його стійкість. Застосовуючи матриці класифікації ризиків і стратегічні підходи до управління ризиками, підприємства можуть визначати потенційні вразливі місця, зміцнювати стабільність ланцюжка постачання і підвищувати свою здатність ефективно реагувати на збої.

Окрім того, використання технологічних досягнень, таких як чат-боти та віртуальні помічники суттєво підвищує рівень обслуговування клієнтів, забезпечуючи цілодобову підтримку та оперативне вирішення запитів. Такий підвищений рівень задоволеності та лояльності клієнтів може призвести до повторних операцій, позитивних рекомендацій із вуст в уста та, зрештою, сталого зростання обсягів реалізації (доходів) підприємств.

Цей спільний підхід дозволяє підприємствам гнучко реагувати на ринкову динаміку, вимоги клієнтів і зовнішні збої, що зрештою призводить до більш гнучкого та ефективного ланцюга поставок.

Незважаючи на труднощі, пов'язані порушенням інфраструктури, транспортом і відповідністю нормативним вимогам, сприяння залученню інвестицій в розвиток інфраструктури, посилення заходів відповідності та впровадження інновацій, можуть допомогти українським підприємствам подолати перешкоди, пов'язані з війною, та ще більше оптимізувати практику управління ланцюгом поставок. Постійно адаптуючи та вдосконалюючи свої стратегії, українські підприємства можуть ефективно орієнтуватися в складнощах управління ланцюгом постачання та позиціонувати себе для довгострокового успіху, в тому числі і на світовому ринку.

УДК 658:338.2

ШЕПЕЛЬ Тетяна

к. е. н., доцент

ЖОЛОБАК Вікторія

студентка

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗБАЛАНСОВАНОМУ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ: ЕЛЕКТРОННА КОМЕРЦІЯ ТА ОНЛАЙН-МАРКЕТИНГ

У сучасному світі поняття «цифрових технологій» відноситься до широкого спектру інструментів, які застосовуються для обробки, передачі та зберігання інформації за допомогою електронних пристроїв та мереж. Ці технології включають в себе штучний інтелект, аналітику даних, Інтернет речей, хмарні обчислення та інше [1, С. 77]. Саме поняття «збалансованого розвитку» трактується як досягнення гармонії між факторами економічної, соціальної та екологічної сфери розвитку, що у свою чергу спрямовано на забезпечення стійкості та довгострокового успіху [3, С. 16].

Розглядаючи термін «електронна комерція», розуміємо, що це процес купівлі та продажу товарів та послуг через Інтернет, який використовує цифрові технології для здійснення торгових операцій [2, С. 18].

Визначення даних термінологій є дійсно необхідною складовою для розуміння ролі цифрових технологій у розвитку підприємств. Цифрові технології є чи не найголовнішим інструментом збалансованого розвитку, що спричинено тим, що вони дають можливість підприємствам оптимізувати бізнес-процеси, підвищувати ефективність та стійкість, а також забезпечувати взаємодію зі спільнотою та довкіллям.

Електронна комерція, як складова цифрових технологій, надає підприємствам можливість розширювати свій ринок та залучати нових клієнтів, що сприяє їхньому економічному зростанню. Таким чином, встановлення взаємного зв'язку між цими термінами допомагає висвітлити важливість цифрових технологій у створенні стійкого та збалансованого розвитку підприємств.

Цифрові технології виконують важливу роль у збалансованому розвитку компаній. На рис. 1 відображено ключові аспекти їх впливу [1, С. 79].

Електронна комерція та онлайн-маркетинг, як складові цифрових технологій, є важливими аспектами сучасного бізнесу, що спрямовані на збалансований розвиток підприємств.

Перш за все, електронна комерція дає можливість підприємствам розширювати свої ринки та залучати нових клієнтів за використанням онлайн-платформ. Це сприяє збільшенню обсягів продажів та підвищенню доходів, що є важливим аспектом економічної стійкості підприємства. Також, електронна комерція дозволяє оптимізувати ланцюг постачання та зменшує витрати на

зберігання та доставку товарів, що сприяє підвищенню ефективності та прибутковості [5].

Рисунок 1 – Вплив цифрових технологій на збалансований розвиток підприємств в сучасних умовах

Друга, не менш важлива, складова – це онлайн-маркетинг, який спрямований на надання підприємствам можливості підтримки зв'язку з клієнтами та залучення їх уваги до товарів та послуг. Через ефективне використання соціальних медіа, контент-маркетингу, таргетованої реклами та інших інструментів онлайн-маркетингу, підприємства можуть створювати позитивне сприйняття свого бренду серед споживачів, підтримувати їхню лояльність та збільшувати свою конкурентоспроможність на ринку. Такий підхід сприяє соціальній відповідальності підприємства шляхом підтримки та задоволення потреб споживачів.

Основні інструменти електронної комерції та онлайн-маркетингу для підприємств включають веб-сайт та мобільні додатки, соціальні мережі, електронну пошту, платформи електронної торгівлі (e-commerce), аналітику та веб-аналіз (рис. 2) [5].

В якості прикладу щодо успішного використання цифрових технологій для збалансованого розвитку в Україні є компанія «Rozetka». Варто сказати, що «Rozetka» розвиває свою електронну комерцію за рахунок власного інтернет-магазину, який містить широкий спектр товарів різноманітного призначення. Це дозволяє компанії нарощувати обсяги продажів та ефективно функціонувати на ринку [4].

Ще одним прикладом успішного використання цифрових технологій для збалансованого розвитку в Україні є компанія «Foxtrot». Вона успішно інтегрувала електронну комерцію у свою діяльність, створивши великий онлайн-магазин з широким асортиментом товарів, що дозволяє збільшити обсяги продажів та

розширити аудиторію клієнтів. Щодо маркетингу, компанія використовує інтернет-рекламу, контент-маркетинг та інші цифрові стратегії для підвищення своєї видимості та привертання уваги споживачів.

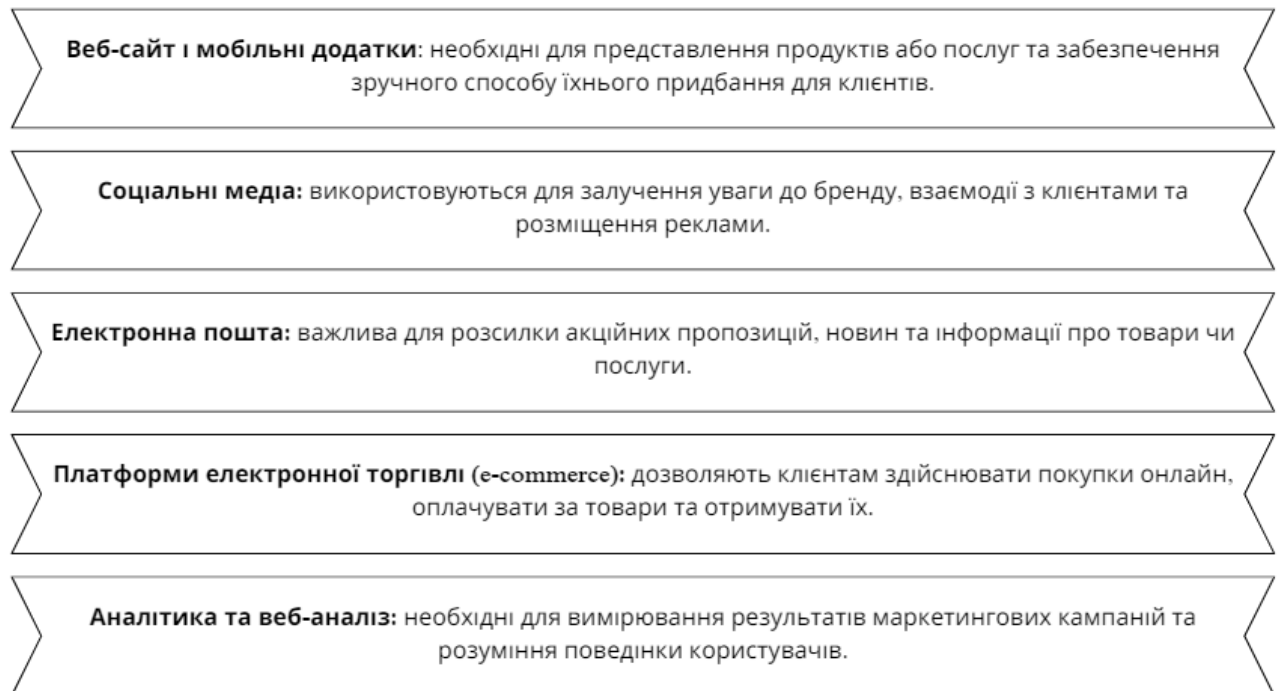

Рисунок 2 – Інструменти електронної комерції та он-лайн-маркетингу

У висновку слід відмітити, що застосування цифрових технологій у збалансованому розвитку підприємств, зокрема електронної комерції та онлайн-маркетингу, є дійсно актуальним питанням. Ці фактори не лише дають можливість підприємствам розширюватися та нарощувати прибутки через доступність нових ринків, але й сприяють розвитку економічної стійкості, соціальної відповідальності та екологічної свідомості. Інтеграція цифрових технологій стає ключовим чинником успіху сучасних підприємств, допомагаючи їм досягати збалансованого розвитку в умовах змінного бізнес-середовища.

Список використаних джерел

1. Кравцова А., Янчук Т. Використання цифрових технологій у маркетинговій діяльності. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Економічні науки.* 2022. №2. С. 75-81.
2. Краус К. М., Краус Н. М., Манжура О. В. Електронна комерція та Інтернет-торгівля: навчально-методичний посібник. Київ: Аграр Медіа Груп. 2021. 454 с.
3. Лелеченко А. П. Феномен поняття «сталий розвиток». *Державне управління: удосконалення та розвиток.* 2017. № 12. С. 15-19.
4. Як «Rozetka» вмикалася в лідери: URL: <https://new.finance.ua/ua/30-rokiv-nezalezhnosti/rozetka>
5. E-Commerce: як працює електронна комерція: URL: <https://voll.com.ua/uk/blog/e-commerce-yak-pracyuye-elektronna-komerciya>

УДК 339.138

ЯКУБЕНКО Наталія

студентка

ФІЦАК Іван

студент

ШЕПЕЛЬ Тетяна

к.е.н., доцент

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

СОЦІАЛЬНИЙ МЕДІА МАРКЕТИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОСУВАННЯ ПРОДУКТУ КОМПАНІЇ

В сучасному світі соціальні мережі є одним із найвідвідуваніших ресурсів в мережі Інтернет. Стрімкий розвиток соціальних мереж захоплює різні галузі. З кожним роком необхідність їх використання зростає, стаючи невід'ємним компонентом маркетингової політики власників бізнесу та блогерів. Обдуманий вибір інструментів Інтернет-маркетингу та їх використання в якості складових маркетингової політики є важливими завданнями теоретичного та прикладного характеру.

Соціальні медіа- це різноманітні онлайн платформи, на яких користувачі можуть:

- полегшити комунікацію, даючи змогу залишатися на зв'язку з друзями та близькими і навіть на великих відстанях спілкуватися між собою;
- обмінюватися думками та інформацією, що сприяє поширенню знань;
- бути потужним інструментом для бізнесу, надаючи можливості для росту та розширення;
- створювати профілі;
- поширювати та споживати контент;
- будувати особистий бренд;
- представляти власний бізнес аудиторії, задля більшої впізнаваності тощо.

Тісний зв'язок з аудиторією має велику кількість активних користувачів, що дає можливість налагодити взаємодію зі своєю цільовою аудиторією, перевірити нові продукти та одразу отримувати фідбек [1].

Кількість користувачів соціальних мереж у світі налічує майже 5 мільярдів, що становить близько 60% населення планети. Середньостатистичний користувач проводить приблизно 2,5 години на день в соціальних медіа, тому це є потужний інструмент для того, щоб просувати та рекламувати свій бізнес. Кожного року створюється велика кількість соціальних мереж які мають свої особливості, нові функції. За даними Statista [2],лідерами даного ринку залишаються такі популярні платформи, як Facebook, Youtube і Whatsapp (рис. 1).

Повномасштабна військова агресія на території України знизила довіру до Facebook та Instagram через "чистку контенту", а мережа TikTok лише збільшила кількість користувачів, через можливість транслювати більш достовірну

інформацію. Також варто зазначити, що великий відсоток українців довіряє новинам на каналі Telegram.

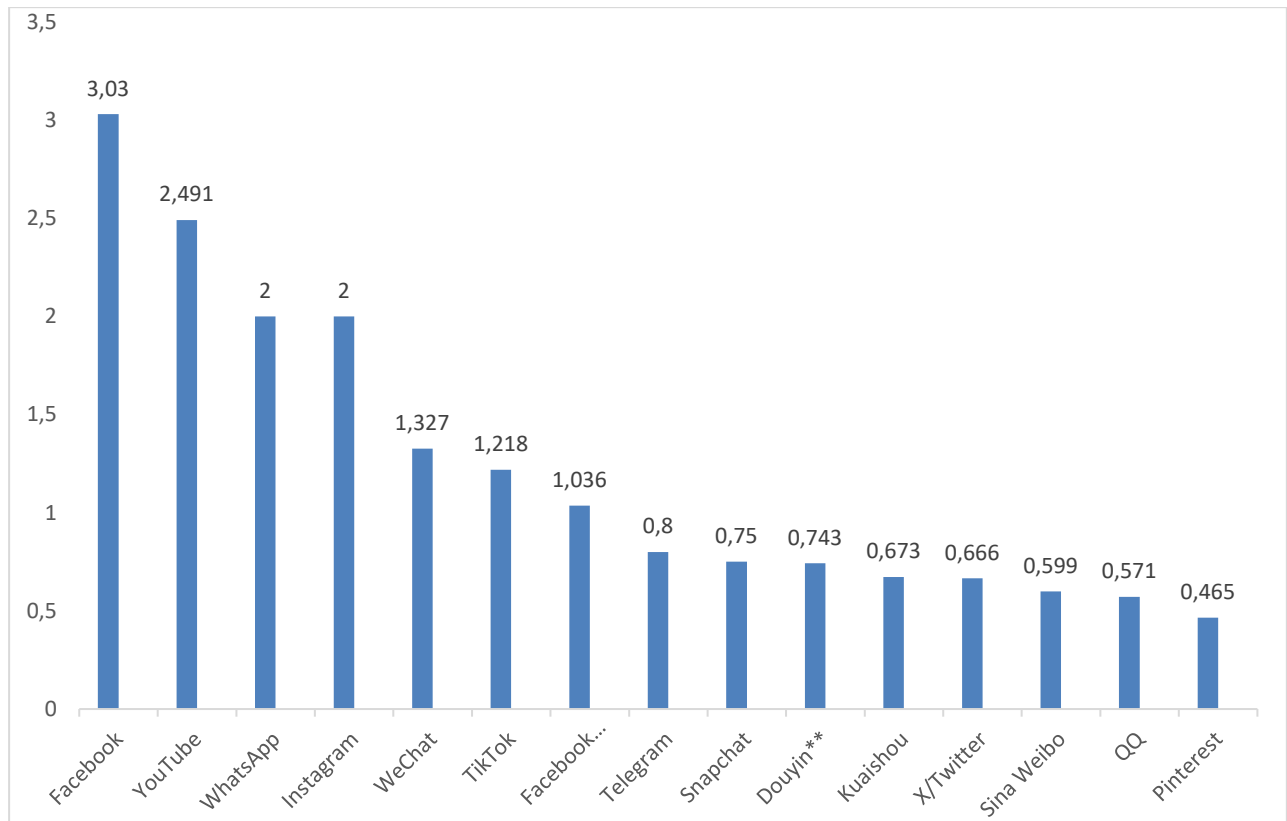

Рисунок 1 – ТОП соціальних мереж у світі

Реклама на телебаченні чи рекламні банери стають все менш цінними, адже реклама в соціальних медіа набирає великих обертів і вражає потужними результатами. Для якісної реклами, в соцмережах, потрібно обов'язково розуміти цільову аудиторію, досліджувати вподобання та звички у споживанні контенту. Успіх компанії буде залежати від конкретного сегменту споживачів та відповідної платформи, на якій буде розміщено інформативний контент, на якому реклама спрацює найефективніше.

Важливу роль буде відігравати естетичність, достовірність, креативність, якість відображення інформації, адже потрібно зважати на велику конкуренцію в соціальних медіа. Якісний контент зі змістом буде мати велику перевагу. Окрім цього, постійний SWOT - аналіз компанії та конкурентів буде запорукою успіху.

Розміщення таргетованої реклами в мережах Instagram та Facebook може бути потужним інструментом, так як додаються нові функції, розширяти асортимент продукції, змінювати інтерфейс рекламного кабінету.

TikTok є найкращою соцмережею для органічного розвитку, а саме в даній соціальній мережі там все залежить від якості, актуальності та регулярності постингу контенту. Instagram та YouTube навіть взяли для себе формат TikTok. За рахунок коротких динамічних відео можна досягати більших охоплень відповідно більшої впізнаваності, що спонукатиме до зростання продажів [2].

Варто зазначити, що на сьогодні, соціальні медіа вже давно виявилися не лише платформами для спілкування, а й потужним інструментом для просування продукту компанії. Соціальний медіа маркетинг може ефективно впливати на цільову аудиторію через взаємодію зі споживачами та створенням цікавого контенту.

Успішні компанії активно використовують соціальні медіа для залучення уваги, підвищення своєї впізнаваності та побудови довіри до бренду. Важливою частиною стратегії є аналіз даних та відстеження показників ефективності, що дозволяє вчасно коригувати підходи та забезпечувати оптимальний результат.

Соціальний медіа маркетинг стає все більш невід'ємною складовою сучасного бізнесу, допомагаючи компаніям залучати нових клієнтів, збільшувати продажі та будувати стійкі відносини зі споживачами. Розуміння цільової аудиторії та креативний підхід до використання соціальних медіа дозволяють популяризувати продукцію в інтернет – спільнотах та за рахунок цього досягати значних результатів у сфері продажу.

Список використаних джерел

1. Белянська, О., Огерчук, Ю. Соціальні мережі та бізнес: значимість, переваги та проблеми. *Економіка та суспільство*. 2021. № 32. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-70>
2. ТОП соціальних мереж. URL: <https://wizeclub.education/blog/top-sotsialnih-merezh/>

Секція 8

ЦИФРОВІЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

УДК 368

ГУБА Владислав

аспірант першого року навчання спеціальності 073 «Менеджмент»

КОРОЛЬ Світлана

к.е.н., доцент, докторант

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

**РОЛЬ ЦИФРОВІЗАЦІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ:
ДОСВІД УКРАЇНИ**

Цифрова трансформація в сучасному світі впливає на різні сфери діяльності, включаючи страховий ринок. Україна не є винятком, так як страхові компанії активно впроваджують цифрові технології для покращення своєї ефективності та конкурентоспроможності [1-3]. Власне, мова йде про нові канали продажів, ефективність обробки даних, збільшення доступності для клієнтів, аналітику та прогнозування.

Очевидно, що цифрові технології надають можливість страховим компаніям розширити свої канали продажів, зокрема онлайн-платформи, мобільні додатки та веб-сайти дозволяють залучати клієнтів та продавати страхові продукти в електронному форматі. Крім того, цифрові системи дозволяють автоматизувати процеси обробки даних, включаючи оцінку ризиків, підписання полісів та виплати, що тим самим зменшує час та ресурси, необхідні для виконання цих завдань. Водночас онлайн-сервіси дозволяють клієнтам швидко отримувати інформацію про страхові продукти, розраховувати вартість полісів та здійснювати оплату, що сприяє збільшенню доступності страхових послуг. Загалом, цифрові рішення допомагають страховим компаніям аналізувати дані та прогнозувати ризики, що тим самим дозволяє краще управляти портфелем страхових продуктів та зменшує можливі збитки.

Однак у такій площині мають місце виклики цифровізації, – кібербезпека, адаптація персоналу, зміна культури організації, забезпечення якості даних, конкуренція на ринку, зміна споживчих звичок та етичні питання, які вимагають від страхових компаній гнучкості, інновацій та відкритості до змін.

Зокрема, зростання використання цифрових технологій призводить до збільшення ризиків кібератак, тому страхові компанії повинні забезпечити надійний захист своїх систем та даних клієнтів.

Впровадження нових технологій вимагає навчання та перепідготовки персоналу, тому вони повинні забезпечити, щоб їхні співробітники були готові до роботи з цифровим інструментарієм. Так, якщо співробітникам надавати можливість навчатися новим технологіям та ознайомлюватися з цифровими інструментами, то це можна реалізувати через внутрішні тренінги, онлайн-курси

або співпрацю з експертами. Персонал повинен розуміти, що цифрові технології не є загрозою, а можуть покращити їхню продуктивність та зручність роботи. Важливо відкрито сприймати зміни та бути готовими до них. Очевидно, що цифрова трансформація впливає на всі аспекти бізнесу. Співробітники різних відділів повинні співпрацювати, обмінюватися знаннями та допомагати один одному. На практиці у такій площині цифрові технології можуть змінити роль співробітників. Наприклад, впровадження автоматизованих систем може зменшити потребу в рутинних завданнях, але збільшити попит на аналітичні та стратегічні навички. Тому керівництво повинно підтримувати співробітників у процесі адаптації. Це може бути через похвалу, бонуси або можливість росту в компанії. Власне, адаптація персоналу до цифровізації є важливим етапом для успішного впровадження нових технологій та покращення ефективності страхових компаній.

Окрім кібербезпеки та адаптації персоналу, існує ще кілька викликів, з якими страхові компанії можуть зіткнутися під час цифровізації, зокрема мова йде про зміну культури організації. Оскільки впровадження цифрових технологій вимагає зміни менталітету та підходів до роботи, то компанії повинні створити сприятливе середовище для прийняття нових ідей та ініціатив.

Так як цифрові системи працюють на основі даних, то важливо, щоб вони були точними, актуальними та надійними. Це вказує на те, що страхові компанії повинні розробити стратегію збору, зберігання та обробки даних.

В умовах мінливого середовища цифрові технології дозволяють залучати нових гравців на ринок. Це свідчить про те, що страхові компанії повинні бути готові до конкуренції з іншими діловими суб'єктами, які також впроваджують цифрові рішення.

Зважаючи на виклики сьогодення, клієнти стають більш вимогливими та очікують зручності та швидкості в обслуговуванні, тому страхові компанії повинні адаптуватися до цих змін та надавати якісний сервіс.

Крім того, використання цифрових технологій може винести на передній план етичні питання, зокрема такі як захист приватності клієнтів, використання штучного інтелекту та автоматизованих систем, тому страхові компанії повинні бути готові вирішувати ці питання та знизити ймовірність настання ризику або взагалі його подолати. Власне, на практиці існують успішні приклади компаній, яким вдалося ефективно подолати цифровий ризик, серед них:

– Tesla: Компанія Tesla, заснована Ілоном Маском, є прикладом успішної цифрової трансформації в автомобільній промисловості. Незважаючи на виробничі затримки та сумніви відносно новаторських рішень, Tesla досягла великого успіху завдяки впровадженню цифрових технологій [4].

– Apple: Apple продовжує переосмислювати свої продукти та послуги, впроваджуючи нові технології та покращуючи користувацький досвід. Їхні інновації включають цифрові рішення, такі як iPhone, iPad, Apple Watch та інші [4].

– United Parcel Service (UPS): UPS – американська компанія з доставки, – вдало впровадила цифрові технології, зокрема інструмент ORION для управління флотом. Це допомогло їм оптимізувати маршрути та знизити витрати [5].

– McKinsey: В статті McKinsey «Digital risk: Transforming risk management for the 2020s» розглядається, як цифрові технології можуть покращити ефективність та якість рішень в області ризик-менеджменту. Це включає процеси автоматизації, аналітику, роботизацію та інші цифрові рішення [6].

Отож, наведені приклади демонструють, що цифрова трансформація може призвести до значних позитивних змін для компаній, якщо вони ефективно впроваджують цифрові рішення та адаптуються до нових реалій [7-8].

У підсумку можемо зазначити, що цифрова трансформація в страховій галузі України має значний потенціал для покращення ефективності та якості послуг: цифрові технології дозволяють страховим компаніям розширити канали продажів, залучати клієнтів через онлайн-платформи та мобільні додатки; автоматизація процесів обробки даних допомагає знизити час та ресурси, необхідні для виконання завдань; онлайн-сервіси дозволяють клієнтам швидко отримувати інформацію про страхові продукти та здійснювати оплату; використання цифрових технологій допомагає аналізувати дані та прогнозувати ризики; при впровадженні цифрових рішень важливо забезпечити захист даних та систем від кібератак. Отже, цифрова трансформація страхових компаній в Україні є ключовим фактором для їхнього успіху та конкурентоспроможності.

Список використаних джерел

1. Заволока Ю., Єфременко А., Малашенко Ю. Особливості функціонування страхового ринку України в умовах сучасної цифрової трансформації. *Економіка та держава*. 2020. № 6. С. 102-106. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/6_2020/18.pdf
2. Чуницька І. І., Ясентюк А. С. Функціонування страхового ринку України в умовах сучасної цифрової трансформації. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: науковий журнал*. Острог: Вид-во НаУОА, грудень 2021. № 23(51). С. 89-94. URL: <https://journals.oa.edu.ua/Economy/article/download/3403/3100/6105>
3. Самошкіна І. Розвиток діджиталізації страхового ринку України. *Економіка та суспільство*. 2022. №41. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-52>
4. Jason Richmond. How Companies Can Find Opportunity In Adversity. *Forbes*. 2023. URL: <https://www.forbes.com/sites/forbesbusinesscouncil/2023/08/07/how-companies-can-find-opportunity-in-adversity/?sh=24a605d4184c>
5. 4 key digital transformation challenges and how to crush them. *Mindk*. 2024. URL: <https://www.mindk.com/blog/digital-transformation/>
6. Saptarshi Ganguly, Holger Harreis, Ben Margolis and Kayvaun Rowshankish. Digital risk: Transforming risk management for the 2020s. *Mckinsey*. 2017. URL: <https://www.mckinsey.com/capabilities/risk-and-resilience/our-insights/digital-risk-transforming-risk-management-for-the-2020s>
7. Braden Kelley. Mitigating risks and overcoming challenges during a digital transformation. *Human-Centered Change and Innovation*. 2021. URL:

<https://bradenkelley.com/2021/01/mitigating-risks-and-overcoming-challenges-during-a-digital-transformation/>

8. Michael Chertoff. Cyber Risk Is Growing. Here's How Companies Can Keep Up. *Harvard business review*. 2023. URL: <https://hbr.org/2023/04/cyber-risk-is-growing-heres-how-companies-can-keep-up>

ДЗЬОБА Олег
д.е.н., професор
ІВАНЮК Тетяна
студентка

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

ІНСТРУМЕНТИ ДІДЖИТАЛ-МАРКЕТИНГУ: СУЧАСНІ ТРЕНДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ

Останнє десятиліття відкрило епоху стрімкого поширення цифрових технологій у всіх сферах життєдіяльності людства, у тому числі у сучасному бізнес-середовищі та процесах маркетингового забезпечення. Сьогодні цифровий маркетинг (англ. Digital marketing) – це спосіб підтримувати взаємодію у форматах онлайн та офлайн з цільовими аудиторіями у цифровому середовищі – від веб-сайтів та соціальних мереж до реклами на телебаченні, FM-радіомовленні чи білбордів з QR-кодом. При цьому вже сьогодні можна з повною відповідальністю стверджувати, що практично будь-яка компанія – від великих міжнародних B2B-корпорацій до малого B2C-бізнесу – за правильної стратегії гарантовано отримує вигоду від digital-просування своїх товарів та послуг [1].

Цифровий маркетинг постійно розвивається і в найближчому майбутньому слід очікувати появу нових технологій та інструментів, які будуть допомагати компаніям досягати своїх маркетингових цілей. Спробуємо охарактеризувати або ж і частково спрогнозувати деякі з тенденцій, які, ймовірно, будуть найпопулярнішими в найближчі роки.

Так зокрема, ми переконані, і для цього є ряд вагомих підстав, що штучний інтелект (англ. Artificial intelligence, AI) та машинне навчання (англ. machine learning, ML) будуть відігравати все важливішу роль у цифровому маркетингу. Ці технології можна використовувати для персоналізації маркетингових кампаній і наближення їх до потреб і запитів окремих споживачів, прогнозування поведінки клієнтів, автоматизації завдань, цифрової аналітики тощо.

Слід також очікувати, що віртуальна та доповнена реальність (англ. Virtual and Augmented Reality, VR/AR) стануть все більш популярними для створення інтерактивних та привабливих маркетингових продуктів. Ці технології можна використовувати для демонстрації та просування найрізноманітніших товарів, надання послуг з навчання і проведення рекламних кампаній. Віртуальна реальність є реальним трендом 2023 року серед багатьох брендів, і одним із них, для прикладу, є бренд ювелірних прикрас «SOVA». Зазначимо, що провідні вітчизняні маркетологи позиціонують бренд SOVA як український ювелірний бренд-трендсеттер, який інноваційно підходить до запуску нових продуктів та колекцій і демонструє сміливість, готовність до експериментів та свободу. Саме інноваційний досвід ювелірного дому SOVA щодо використання в рекламній публікації 3D-анімації наглядно демонструє успішність та ефективність

використання інструментів цифрового маркетингу. За словами маркетологів бренду, загальне охоплення публікації за місяць перевищило 16 мільйонів переглядів, а на сторінку бренду в Instagram підписалося понад 33 тисяч нових користувачів; публікацію зберегло близько 15 тисяч користувачів, поділилося нею більш ніж 20 тисяч підписників [2].

З розвитком цифрових технологій та стрімким розширенням сфери їх застосування нові можливості з'являються і у використанні такого рекламного підходу як мікрмаркетинг, що орієнтований на вузькі цільові аудиторії та окремих споживачів. Зростання товарного різноманіття, розширення якісних характеристик товарів, розвиток конкуренції формують більш вимогливого споживача з його індивідуалізованими запитами і потребами. Тому все більше компаній прагнуть адаптувати маркетингові повідомлення відповідно до динамічних вимог користувачів на основі вивчення, аналізу їх індивідуальних уподобань і потреб та створення відповідного інформаційного контенту. Очевидно, що персоналізація та легкодоступний інформаційний контент, розроблений та реалізований у цифровому форматі, сприяє покращенню взаємодії продавця з покупцями. Така стратегія передбачає використання даних про клієнтів для створення персоналізованих маркетингових повідомлень і вимагає постійного моніторингу та вивчення цільової аудиторії, зокрема споживчої поведінки окремих покупців, їх уподобань, історії покупок. Все це потребує використання відповідних цифрових інструментів, особливого програмного забезпечення для аналітики та оптимізації способів контакту.

Ще одним актуальним підходом у середовищі діджитал-маркетингу є використання особливого текстового, відео чи аудіо контенту та сторітелінгу (англ. Storytelling – розповідь). Зауважимо, що раніше ключові слова були найважливішим фактором для просування контенту у пошуковій видачі. Однак сьогодні користувачі більше цінують якість, експертизу та цікавість контенту. Тому контент-маркетологи повинні зосередитись на створенні контенту, який буде корисним та цікавим для аудиторії. І тут особливо важливими стають такі чинники, як якість спілкування зі споживачами, використання простої та зрозумілої мови, органічне розміщення в тексті ключових слів, тональність, тембр та голосові інтонації, використання прийомів маркетингового сторітелінгу. Зростання ефективності сторітелінгу в маркетингових компаніях останніх років обумовлено саме його орієнтацією на використання життєвих історій та ситуацій таким чином, щоб захопити, зацікавити та допомогти продати товар чи послугу, підвищити лояльність цільової аудиторії, збільшити кількість підписників, підняти рівень охоплення у соцмережах. Перевагою комунікаційної технології сторітелінгу є те, що вона може використовуватись та давати добрі результати у блогових статтях, рекламі, відеороликах, соціальних мережах.

Ще одним перспективним підходом, який за нашими прогнозами буде активно використовуватись впродовж кількох найближчих років, є Data Driven marketing, тобто маркетинг, заснований на аналізі великих масивів даних про людей та дії (активності), які вони здійснюють в Інтернеті та офлайн. Перевагами Data Driven маркетингу є те, що він дозволяє спрогнозувати поведінку та реакції

користувачів у мережі, а відтак оптимізувати рекламні меседжі таким чином, щоб вони були максимально персоналізованими та ефективними.

До цікавих та сучасних підходів відноситься імерсивний та інтерактивний маркетинг, який використовує технології доповненої (AR) та віртуальної (VR) реальності для формування імерсивного (занурювального) та інтерактивного досвіду користувачів. Серед прийомів та інструментів, які створюються та розвиваються в межах даного підходу можна, для прикладу, виділити: інтерактивні відео, які підвищують взаємодію та залучення; калькулятори та інші інструменти для розрахунків та полегшення прийняття рішення; вікторини та опитування тощо [3].

Серед нових та перспективних інструментів цифрового маркетингу ми б виділили і технології оптимізації під пошукові системи (англ. Search Engine Optimization, SEO), які використовуються для того, щоб сторінки певного сайту показувалися у видачі пошукових систем у відповідь на певні запити користувачів. У поєднанні з технологіями голосового пошуку SEO набувають все більшої популярності, причому користувачі все частіше використовують голосові помічники, такі як Siri та Alexa, для пошуку інформації. Це означає, що маркетингові команди повинні адаптувати свої стратегії SEO, щоб відповідати особливостям голосового пошуку.

Таким чином, охарактеризовані нами технології та інструменти мають значний потенціал революціонізувати цифровий маркетинг. Компанії, які впроваджують ці технології, будуть краще захищені від конкурентів і матимуть більше шансів досягти своїх маркетингових цілей. Очевидно що середовище цифрового маркетингу продовжуватиме інтенсивно розвиватися, а маркетологів чекає цікаве, насичене та продуктивне майбутнє. Сучасні технології, інновації та інструменти штучного інтелекту, що з'являться, полегшують робочі процеси, дозволяючи приділити увагу важливим стратегічним планам на майбутнє.

Список використаних джерел

1. Що таке digital-маркетинг: основи, канали та інструменти. URL: <https://wizeclub.education/blog/shho-take-digital-marketing-osnovi-kanali-ta-instrumenti/>
2. Bazilik. URL: <https://web.telegram.org/a/#-1001465774407>
3. Тренди інтернет-маркетингу на 2024 рік, які сприятимуть розвитку вашого бренду. URL: <https://web-promo.ua/ua/blog/trendi-internet-marketingu-na-2024-rik-yaki-spriyatimut-rozvitku-vashogo-brendu/#instrumenti-shi>

УДК 336.717.027.3

ПОЛІЩУК Вадим

к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет (Україна)

FINTECH-ІНСТРУМЕНТИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ДОСЯГНЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Можна відзначити, що саме на даному етапі Fintech в Україні переживає важкий період. Разом з тим, поступове впровадження безготівкових платежів, інвестування у фінтех-стартапи розробка мобільних платформ, а також поліпшення регуляторного середовища створюють сприятливу атмосферу для подальшого зростання. Fintech, на думку В'язового С.М., «не лише спрощує життя українців, але й допомагає розвивати економіку країни та підвищувати її конкурентоспроможність на світовому ринку. Україна вже сьогодні стала гравцем у світі фінтех-інновацій і має потенціал стати однією з ключових держав у цій сфері у майбутньому» [1].

Асоціація Fintech, як стверджують Замковий О.І. та Котенко Т.М., «спілкується на цю тему з учасниками ринку, і всі вони зазначали, що для реалізації Embedded Finance немає технічних обмежень – зокрема, тому потенціал для розвитку цього напрямку є колосальним. У майбутньому більшість фінансових сервісів будуть нерозривно пов'язані з благами, які вони допомагають отримати, адже люди не хочуть іпотеку, їм потрібна квартира, людям не потрібен переказ чи платіж як такий – вони купують конкретні речі: їжу, квиток у кіно, одяг тощо» [2]. Варто згадати про такі приклади Embedded Finance як: деякі торговельно-сервісні компанії вже пропонують своїм клієнтам можливість оформлення онлайн POS-кредитів при покупці товарів на їхніх веб-сайтах. Крім того, недавно один з роздрібних продавців розпочав продаж страхових полісів через свій маркетплейс.

Регулятори фінансових ринків по всьому світу активно розробляють та впроваджують стратегії SupTech та RegTech. Вони формують платформи для створення, тестування та застосування інструментів та рішень у цих областях, а також підтримують спеціалізовані підрозділи для їх розвитку та просування. SupTech та RegTech – це нові технології у сфері фінансових послуг, що активно використовують ІТ та штучний інтелект для покращення регуляторних процедур. Вони спрямовані на підвищення ефективності у нормативному моніторингу, відповідності та звітності, систематизації нормативів та процедур, а також надання точних та узгоджених трактувань двозначних нормативних актів. Все це спрямовано на досягнення вищого рівня якості, надійності та стійкості в роботі фінансових установ, що, в свою чергу, призводить до значно вищих прибутків.

Роздрібний банкінг переживає суттєві зміни через цифрову трансформацію, зміни у споживчому поведінці та появу нових учасників на ринку. У такому контексті банки повинні активно впроваджувати інновації. ML, а також AI, стають все невід'ємною частиною роботи банківських установ у напрямі виявлення

шахрайства та інших ризиків. Варто відзначити, що саме ці технології дозволяють аналізувати великі обсяги даних, невідповідності у транзакціях, виявляти аномалії та підозрілі патерни. Варто відзначити, що установи банків також приймають стратегію нульового довір'я, ретельно перевіряючи кожну ситуацію та особу. Це означає, на думку вчених Худолій Ю.С. та Свистун Л.А., що «банки використовують додаткові рівні безпеки, такі як блокчейн та технології розподіленого реєстру (DLT), для захисту своїх систем та даних. Обмін розвідданими про кібербезпеку та ведення відкритих чорних списків також допомагають банкам запобігти кібератакам» [3].

Fintech-інструменти відіграють значну роль у сприянні сталому розвитку через кілька ключових аспектів: фінансову доступність, економічну ефективність, екологічну сталість, розвиток нових ринків, зменшення фінансових ризиків. Отже, фінтех-інструменти можуть бути важливими каталізаторами для досягнення сталого розвитку, сприяючи економічному зростанню, соціальній інклюзії та екологічній сталості.

Безумовно, Fintech-інструменти сприяють інноваційному підходу до фінансових послуг, що спонукає до пошуку нових, більш сталих та ефективних моделей розвитку. Інноваційні фінансові продукти, які розробляються за допомогою фінтех-технологій, часто спрямовані на розв'язання складних проблем, таких як фінансова вразливість, доступність кредитування для малозабезпечених шарів населення та підтримка малого та середнього бізнесу.

Крім того, Fintech-інструменти можуть стимулювати інвестиції в екологічно чисті технології та інфраструктуру, що сприяє переходу до сталого споживання та виробництва. Це дозволяє ефективніше використовувати ресурси та зменшує відходи, що сприяє збереженню природних ресурсів та зменшенню впливу на навколишнє середовище.

Отже, Fintech в Україні швидко розвивається, що сприяє трансформації фінансового сектору та збільшенню конкурентоспроможності країни. Регулятори фінансових ринків активно впроваджують технології SupTech та RegTech для поліпшення регуляторних процедур. Цифрова трансформація також впливає на роздрібний банкінг, змінюючи стратегії безпеки та впроваджуючи нові технології, які допомагають у виявленні шахрайства та інших ризиків. Таким чином, впровадження таких інструментів є безумовною передумовою досягнення соціо-еколого-економічного балансу, а відтак – сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. В'язовий С. М. Fintech в Україні: шлях до інноваційного майбутнього безготівкових розрахунків. *Економіка та суспільство*. 2023. Випуск # 54. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-36>
2. Замковий О. І., Котенко Т. М. Fintech трансформації та їх вплив на сталість розвитку фінансових ринків та інститутів в Україні в екосистемі корпоративної культури. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск # 38. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-17>

3. Худолій Ю. С., Свистун Л. А. Трансформація роздрібного банкінгу під впливом Fintech. *Економіка і регіон*. 2023. № 4 (91). С. 206-214.

УДК 336.71

УЖВА Ангеліна

студентка

НЕМІШ Юлія

к.е.н., доцент

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА ДЛЯ ПРОСУВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

XXI століття являється досить складним на багатьох фронтах. Від історично катастрофічних стихійних лих, спричинених зміною клімату, до нерівності, біженців і терористичних криз, очевидно, що нам потрібні не лише нові рішення, але й нові ідеї та методи пошуку рішень. Дані та інтелект, отриманий завдяки прогресу в галузі даних, все частіше розглядаються як частина відповіді. У даних тезах досліджується припущення про те, що дані, зокрема величезні сховища даних та унікальний аналітичний досвід, яким володіють соціальні медіа — дійсно можуть допомогти розробити рішення для сучасних викликів.

Складність наших проблем полягає в тому, що жодна особа, ймовірно, не зможе їх вирішити самотійно. З глобалізацією вони є спільними, і цілком природно, що наші рішення також мають бути колективними. На найширшому рівні дане дослідження присвячене пошуку саме такого спільного підходу; зокрема, ми розглянемо потенціал використання даних, щоб забезпечити нові підходи, які можуть допомогти розробити глобальні рішення глобальних викликів. Розглядаючи потенціал даних, доцільно було б звернутися до ролі великих соціальних медіа-компаній — Facebook, Twitter, Google та інші, які все більше інформують наше соціальне, економічне, культурне та політичне життя. Ці платформи соціальних мереж за останнє десятиліття змінили взаємодії людей. Постійні потоки даних, які вони генерують, часто в режимі реального часу, у поєднанні з досягненнями в аналізі та обробці даних, пропонують безпрецедентне розуміння людської поведінки та сучасного життя [2].

Як приклад застосування соціальної мережі для допомоги доцільно було б використовувати організації Червоний Хрест. Адже, у міру розгортання гуманітарної кризи саме вона часто зіштовхується з надскладним завданням розподілу допомоги та ресурсів у місцях, які практично не зафіксовані картографічними даними країни, і тому стають майже невидимими. Гуманітарним робітникам важко орієнтуватися в багатьох із постраждалих районів, і як результат, що допомога не досягає тих, хто її найбільше потребує.

Саме тому, щоб допомогти запобігти подібним прогалинам у майбутньому, можна звертатися до Facebook. До прикладу, розробити проект, завдяки якому Червоний Хрест отримає доступ до бази даних Facebook про густоту населення, щоб знайти та нанести на карту людей, які були критично вразливими до стихійних лих і надзвичайних ситуацій, але залишилися незареєстрованими на існуючих картах, а також інші супутникові зображення, щоб простежити дороги та будинки.

Завдяки цьому, можна ідентифікували безліч людей, що дозволить гуманітарним організаціям, зокрема Червоний Хрест, краще планувати проекти в районах, схильних до стихійних лих.

Катастрофи щорічно вбивають майже 100 000 людей і зачіпають або переміщують 200 мільйонів людей. Оскільки очікується, що зміна клімату збільшить частоту та серйозність катастроф у найближчому майбутньому, використання даних із соціальних мереж та інші засоби стануть ще важливішими [1].

Партнерство з Facebook є лише одним із проявів концепції спільної роботи з даними соціальних медіа, у якій учасники з різних секторів, включаючи компанії соціальних медіа, дослідницькі установи та державні установи, можуть обмінюватися даними, які допоможуть вирішити суспільні проблеми. Така співпраця може з'являтися в багатьох секторах і сферах, включаючи охорону здоров'я, реагування на стихійні лиха, освіту, боротьбу з бідністю тощо.

Окрім цього, можливі ще такі сфери застосування соціальних мереж для сталого розвитку:

— Інформаційні кампанії: це може включати публікацію постів, інфографіки, відео та проведення прямих трансляцій з експертами та лідерами думок.

— Залучення спільнот: створення груп в соціальних мережах та онлайн-форумів, де люди можуть обговорювати питання сталого розвитку, ділитися ідеями та співпрацювати над проектами.

— Підтримка активізму: використання соціальних мереж для мобілізації людей до участі в акціях, петиціях та інших заходах, спрямованих на просування сталого розвитку.

— Відкриті дані: використання соціальних мереж для публікації та обміну даними про прогрес у досягненні цілей сталого розвитку.

— Моніторинг та оцінка: використання аналітики соціальних мереж для відстеження впливу кампаній та ініціатив, пов'язаних зі сталістю.

— Забезпечення підзвітності: використання соціальних мереж для того, щоб уряди та інші зацікавлені сторони звітували про свої дії щодо цілей сталого розвитку.

Наведені вище приклади - це тільки певна частина із багатьох можливих, як соціальні мережі можна використовувати для вирішення проблем, пов'язаних зі сталістю, на місцевому, національному та глобальному рівнях.

Список використаних джерел

1. ТОП-10 найбільш смертоносних стихійних лих в історії людства. *podrobnosti*. URL: <https://podrobnosti.ua/2468279-top-10-najblsh-smertonosnih-stihjnih-lih-v-stor.html>

2. Influence and Impact: The Power of Social Media and Behavioral Science in Development. *World Bank*. URL: <https://www.worldbank.org/en/events/2024/02/16/influence-and-impact-the-power-of-social-media-and-behavioral-science-in-development>

УДК 657.1.012: 330.3

ФАДЄЄВА Ірина
д.е.н., професор
ШЕВАГА Василь
студент

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВОЇ СИСТЕМИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

На сьогоднішній день серед основних напрямів розвитку світової економіки особливе місце посідає перехід до цифрових технологій, де головним ресурсом виступає інформація, яка має величезну цінність і виступає у вигляді нематеріального активу у діяльності організацій. Нові інформаційні технології проникають у дедалі більше сфер життя, і бухгалтерський, фінансовий та управлінський облік не залишилися поза увагою.

Якщо компанія не буде розвивати свою систему управління і не буде використовувати передові інформаційні технології, вона досить швидко виявиться неконкурентоздатною або взагалі припинить своє існування. Тому вважаємо, що дуже продуктивним рішенням на сьогодні буде ведення корпоративного обліку у цифровому форматі, зокрема, як зазначалося, управлінського та фінансового обліку.

Зокрема, В.І.Кузь вважає, що: «Застосування цифрових технологій в обліковому процесі свідчить про трансформацію системи бухгалтерського обліку в масштабнішу обліково-аналітичну систему, покликану виконувати більшу кількість завдань, що дає підстави стверджувати про виконання бухгалтерським обліком консолідаційної, креативної та прогностичної функцій» [2, с.202].

Багато науковців вважають [1-4], що основними напрямками трансформації у процесі вдосконалення корпоративного обліку та звітності в умовах цифровізації економіки, є :

- підвищення якості та оперативності інформації;
- виявлення та збільшення числа нових об'єктів обліку;
- розробка інноваційних методів оцінки нових об'єктів обліку;
- формування підходів до інтегрування різних видів обліку;
- використання нових та ефективних вітчизняних та зарубіжних інформаційних технологій;

Також за допомогою програмних продуктів можна досить швидко вирішувати типові завдання управлінського обліку, створювати фінансові плани та прогнози діяльності організації, а також продумувати стратегію залежно від зміни тих чи інших зовнішніх або внутрішніх факторів. Найпоширенішими у система корпоративного обліку є такі цифрові технології:

– ERP-системи (Enterprise Resource Planning) – мають модульну структуру і як мінімум один модуль призначений для управління фінансами та обліку, а також

формування облікових реєстрів і збирання та структурування інформації про операційну діяльність компанії;

- система подання звітності електронними каналами зв'язку для подання документів у контролюючі інстанції;

- система управління процесами та документами (система електронного документообігу), використовується для організації взаємодії співробітників та зберігання документів компанії;

- системи бізнес-аналітики, системи аналізу даних, системи підтримки прийняття рішень управління, системи візуалізації даних та ін;

- Host-to-Host системи (h2h) – вид каналу взаємодії банку і корпоративного клієнта, що забезпечує обмін інформаційними об'єктами, в т.ч. електронними документами між автоматизованими системами банку і автоматизованими системами клієнта

- RFID-технології (Radio Frequency Identification) – сучасна технологія автоматичної ідентифікації, що забезпечують зберігання даних у так званих транспондерах, або RFID-мітках (мікрочіпах);

- OLAP-система (Online Analytical Processing) – інтерактивна система аналітичної обробки великих бізнес-баз даних, призначена для підготовки звітів, побудови прогностичних сценаріїв та виконання статистичних розрахунків;

Ще одним плюсом застосування цифрових технологій в облікових системах підприємств можна вважати те, що сучасні технології настільки продумані, що вони дають змогу досить просто і швидко відправляти звітність безпосередньо до контролюючих органів. При цьому, сьогодні особливу увагу приділяється розробці спеціальних програм, доступних відразу декільком відомствам та їх підконтрольним органам, а також органам державного регулювання. Такі програми являють собою електронні ресурси, на яких можна було б розміщувати звітність та іншу інформацію, доступ до якої мали б усі зазначені суб'єкти. Таке нововведення значно полегшить отримання, передачу та перевірку інформації, а також дозволить створювати сумісні бази даних та розробляти заходи, актуальні та важливі для цих органів.

В Україні зараз вже успішно функціонують наступні онлайн-сервіси для ведення обліку та сплати податків [5]:

- *Taxer* - сервіс допомагає ФОП вести звітність та сплачувати податки вчасно. Він працює вже понад 10 років. На сайті є електронна звітність, довідник реквізитів для сплати ЄП та ЄСВ для всіх регіонів, навчальні відео для користування сервісом, ключові податкові бланки для ФОП. Також доступний податковий календар для ФОП на рік (без найманих працівників та з ними).

- *iFin* - сервіс для юридичних осіб, ФОП та бухгалтерських компаній. На ринку з 2011 року. Дає змогу подавати звіти до Державної податкової служби, Державної казначейської служби, Державної служби статистики, Пенсійного фонду. Дані можна імпортувати з різних бухгалтерських програм.

- *Fairo* - сервіс для ФОП-фрилансерів, що працює за підтримки Raiffeisen Bank International. Це мобільний застосунок для iOS та Android, що дозволяє інтегрувати рахунки monobank та ПриватБанку. Є українськомовна та англomовна

версії. Створює інвойси, можливо створити й надіслати податкові звіти за кілька кліків, а також нагадування про дедлайни. Програму можна завантажити безкоштовно.

- *BOOKKEEPER*. Повноцінна онлайн-бухгалтерія для приватних підприємств, ФОП та ТОВ, розроблена у 2018 році. Надає можливість складати, зберігати та друкувати первинні документи, вести бухгалтерський облік, розраховувати зарплату персоналу, податки та подавати електронну звітність. Перші 30 днів роботи безкоштовні.

Зрозуміло, що для подібних вдосконалень недостатньо буде мати тільки комп'ютер із встановленим програмним забезпеченням, тому що має бути і відповідальна особа, яка візьме на себе обов'язки розроблення стратегій та прогнозів. Проте дані програми значно полегшать його роботу та прискорять процеси створення та розробки зазначених проектів.

Як відомо, однією з найважливіших частин системи управління суб'єкта господарювання виступає інформаційна складова двох підсистем – фінансового та управлінського обліку. При цьому відбувається переорієнтація облікової і контрольної функцій на інформативну, яка базується на організації цифрової трансформації підприємства. Тому цифровізацію обліку бізнес-процесів компанії рекомендується проводити у такій послідовності:

1. Аналіз потреб і можливостей цифровізації.
2. Вибір найбільш відповідного програмного забезпечення.
3. Інтеграція облікових систем для уникнення дублювання даних і забезпечення надійного джерела інформації.
4. Розробка та впровадження нових інформаційно-облікових процесів.
5. Навчання персоналу.
6. Захист даних та безпека.

При цьому, з посиленням цифровізації, зростають і потреби у фахівцях, які зумовлюють необхідність посилення орієнтації підготовки фахівців на вирішення актуальних завдань обліку, аналізу та аудиту.

Отже, корпоративний облік в умовах цифровізації економіки теж не стоїть на місці, а розвивається, набуваючи нових рис, і вдосконалює власну методологію.

Як показало наше дослідження, головними завданнями реформування є розробка та впровадження інформаційних технологій, а також новий підхід до навчання майбутніх та підвищення кваліфікації вже працюючих фахівців.

Список використаних джерел

1. Довбуш А. В., Белова І. М. Розвиток бухгалтерського обліку в умовах цифровізації економіки. *Інноваційна економіка. Науково-виробничий журнал*. 2023. №2. С.176-181. DOI: 10.37332/2309-1533.2023.2.23
2. Кузь В. І. Розвиток бухгалтерського обліку в умовах цифровізації господарських та управлінських процесів. *БІЗНЕСІНФОРМ*. 2021. № 6. С.197-204. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/handle/123456789/1878>
3. Пуцентейло П., Довбуш А., Бінчаровська Т., Гомотюк В. Сучасні технології бізнес-аналітики як інструмент для підвищення бізнес-комунікацій

компанії. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2022. Випуск 1-2. С. 29-40. URL: <http://ibo.wunu.edu.ua/index.php/ibo/article/download/543/588>

4. Панасюк В., Бурденюк Т., Мужевич Н. Особливості цифрової трансформації обліку. *Галицький економічний вісник*. 2021. № 1 (68). С.70-76. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/68/936.pdf>

5. Гогілашвілі Є. Для ФОП і не тільки. Чотири українські онлайн-сервіси для сплати податків. 15 березня 2023. URL: <https://speka.media/dlya-fop-i-ne-tilki-cotiri-ukrayinski-onlain-servisi-dlya-splati-podatkov-9q8e29>

УДК 331:004

ЧАБАН Сергій

аспірант першого року навчання спеціальності 073 «Менеджмент»

КОРОЛЬ Світлана

к.е.н., доцент, докторант

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

HR В ІТ-ПРОЄКТАХ: ВИКЛИКИ В УМОВАХ ВІЙНИ

В умовах війни HR-менеджмент стикається зі специфічними викликами, адаптуючись до екстремальних умов та приймаючи швидкі рішення. Незважаючи на руйнівну силу російської агресії в Україні, сектор інформаційних технологій (ІТ) єдиний серед інших секторів економіки, що зберіг позитивну динаміку. Його зростання у перший рік повномасштабної війни становило 5,8% [1]. За таких обставин дослідження ролі HR в ІТ-проєктах є надзвичайно актуальним. Власне, HR-практики в ІТ-сфері під час конфлікту покликані зберегти командний дух та надати психологічну підтримку. Тобто, HR-менеджери повинні працювати над зміцненням командної взаємодії, – організовувати спільні заходи та комунікацію між співробітниками. Крім того, війна може викликати стрес та тривогу серед співробітників, тому HR-менеджери мають надавати психологічну підтримку, – організовувати тренінги зі стресостійкості та сприяти психологічному благополуччю колективу [2]. При цьому важливо наголосити на важливості HR-практик, так як вони покликані зберегти наявний кадровий потенціал. Зрозуміло, що війна може призвести до втрати ключових співробітників через евакуацію або перехід на інші робочі місця, тому HR-менеджери повинні розробляти стратегії збереження кадрів, пропонувати гнучкі умови роботи та можливості розвитку.

Відтак у площині воєнних конфліктів HR-менеджмент стикається з низкою викликів:

- зміни в потребах команди: з 24 лютого 2022 року фокус уваги змістився на безпеку та здоров'я людей. Смертельна загроза перетворилася на необхідність передислокації себе та сім'ї у більш безпечне місце. Робота перемістилась на задній план, але згодом люди почали повертатись до робочого процесу, щоб відволіктись від безвихідності;

- фінансова стабільність: якщо раніше чимало людей були націлені на розвиток та кар'єрний ріст, то на даний момент важливішою стала наявність роботи загалом та фінансова стабільність для забезпечення себе і родини. Багато працівників стали волонтерами, допомагаючи в різноманітних ініціативах;

- універсальні працівники: збільшилась потреба в універсальних працівниках, оскільки будь-хто може не вийти на роботу з різних поважних причин, тому компанії намагаються перестрахуватись, навчаючи співробітників обов'язкам колег для можливої заміни [1];

- інструкції та безпека: виникла необхідність у вивченні чітких інструкцій щодо дій при критичних ситуаціях та повітряних тривогах. Люди повинні мати

чіткий алгоритм, що робити, щоб збільшити відчуття захищеності та зменшити вплив стресу [3];

– емпатія та співпраця: зрозуміло, що проявляти більше участі та емпатії до колег – це важливо, тому іноді просто вислухавши людину, можна допомогти в десятки разів краще, ніж випробовувати будь-які інші методи взаємодії.

Вищезазначене вказує на те, що HR-менеджери повинні бути гнучкими, емпатичними та готовими до непередбачуваних ситуацій, щоб забезпечити безпеку та благополуччя персоналу в умовах війни. Серед них можемо виділити кілька компаній, які, власне, продемонстрували ефективний HR-менеджмент під час конфлікту, зокрема:

– Google: під час війни в Сирії Google створив спеціальну програму для евакуації своїх співробітників та їхніх родин. Це включало в себе організацію безпечного виїзду, надання медичної допомоги та психологічної підтримки [4];

– Airbnb: Airbnb створив спеціальний фонд для допомоги своїм співробітникам, які були евакуйовані з України під час російсько-української війни. Це включало в себе фінансову підтримку, лікарську допомогу та психологічну підтримку [4];

– українські IT-компанії: чимало українських IT-компаній активно допомагали своїм співробітникам під час конфлікту. Це включало в себе організацію евакуації, фінансову підтримку, психологічну підтримку та можливість працювати з віддалених місць. Ці ініціативи допомогли зберегти командний дух та забезпечити безпеку персоналу [4].

Отож, зазначені приклади показують, що HR-менеджмент здатен максимально швидко адаптуватися до викликів мінливого середовища.

У підсумку можемо зазначити, що дослідження ролі HR в IT-проектах під час війни є дуже актуальним, оскільки воно допомагає розкрити специфічні виклики та знайти ефективні підходи до управління персоналом. Крім того, збереження командного духу та підтримка співробітників є ключовими завданнями, так як HR-менеджери покликані створювати сприятливе робоче середовище та організувати спільні заходи. Також необхідною є психологічна підтримка, оскільки війна може викликати стрес та тривогу, тому саме HR спроможні надавати психологічну допомогу та тренінги зі стресостійкості. У такому діапазоні проблем вони повинні не тільки розробляти стратегії збереження ключових співробітників та пропонувати гнучкі умови роботи, але й намагатися навчати співробітників обов'язкам колег для можливої заміни. В цілому, HR-менеджмент в IT-проектах під час війни вимагає гнучкості, емпатії та готовності до непередбачуваних ситуацій задля забезпечення безпеки та благополуччя персоналу.

Список використаних джерел

1. Яценко Л. Ринок праці IT-сектору в умовах війни: реалії та перспективи. *НІСД. Медіацентр*. 2023. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/rynok-pratsi-it-sektoru-v-umovakh-viyny-realiyi-ta-perpektyvy>

2. Лотовська А. Акцент на «тут і зараз»: як війна змінила роль і функції HR. *Happymonday*. 2022. URL: <https://happymonday.ua/yak-vijna-zminyla-rol-i-funktsiyi-hr>

3. Вітковська О. HR менеджмент під час війни: як піклуватися про персонал. *Hurma*. 2022. URL: <https://hurma.work/blog/hr-menedzhment-pid-chas-vijny-yak-pikluvatysya-pro-personal/>

4. 14 Ways HR Professionals Can Solve Workplace Conflict Efficiently. *Forbes*. 2018. URL: <https://www.forbes.com/sites/forbeshumanresourcescouncil/2018/04/10/14-ways-hr-professionals-can-solve-workplace-conflict-efficiently/?sh=475a2af31250>

УДК: 338.28

SHVEDUN Viktoriia

Doctor of Science (Public Administration), Full Professor,
Head of the Scientific Department
on Problems of Management in the Civil Defence Sphere,
Educational, Scientific and Production Centre,
National University of Civil Defence of Ukraine (Ukraine)

ECONOMY 4.0: STAGES OF DEVELOPMENT AND SPECIAL FEATURES

Technological innovations of products (goods and services) provide almost unlimited opportunities to improve the quality of created products. There are innovations in the fields of information technology, biotechnology, nanotechnology, optical technologies, energy technologies, social technologies, well-being technologies, etc. Information technology advances include radio frequency identification (RFID), short-range communications (NFC), social software (Web 2.0), robotics, 3D printing, mobile payment and blockchain technology, big data analysis, bio-hacking, etc. Information from open sources, crowdsourcing, cloud services, navigation technologies and hybrid products are currently important areas of activity of modern organizations[1; 2].

The Internet of Things (IoT) or industrial Internet, also known as machine-to-machine (M2M) services, is widely distributed, meaning that not only the service provider is represented by automatic means, but the recipient can also be a machine. Objects of application of new technologies can be all consumer goods: from medical monitors to traffic lights, thermostats, trains or cars. Nevertheless, a number of experts note a crisis in quality management, manifested in the practical lack of innovation in the principles, tools and infrastructure of quality management.

Let's analyze the transition of the quality management system to Economy 4.0. It should be noted that ISO 9000 standards do not directly contribute to creativity and innovation in their implementation. However, their ultimate goal is to drive business performance. According to the ISO 9000 standard, quality management means coordinated actions for the management and control of the organization in concerning quality. Accordingly, innovative management means coordinated actions to lead and control the organization regarding innovation [2; 3].

Business leaders of organizations usually recognize the importance of quality and innovation in practice, but they do not always implement them within the framework of their management duties. Naturally, directors of companies require creativity, reasoning and intuition no less than rational decisions based on facts, since they have to face both dilemmas and problems in their activities.

Recent technological innovations are rapidly developing thanks to new technologies such as artificial intelligence (AI), the Internet of Things (IoT), cloud computing, machine learning (ML), big data. These milestone technologies permeate the manufacturing process to make the industry smart enough to meet management challenges. Digitalization, automation and adaptation, optimization and adjustment of

production, human and machine interaction, value-added services and business, digital data exchange and cooperation are the five main components of Economy 4.0.

The Fourth Industrial Revolution is called "Economy 4.0" after the name of the strategic group of the German government. Economy 4.0 uses the Internet of Things (IoT) to develop a Cyberphysical Production System (CPPS). CPPS is seen as the core technology of Economy 4.0, which includes technologies such as the Internet of Things, wireless embedded networking and networked cloud computing, big data and artificial intelligence in manufacturing enterprises. Economy 4.0 allows digital factories to provide more competitive advantages than traditional manufacturing. CPPS allows you to exchange production data over the Internet with several smart plant systems [1; 3].

The use of software and advanced computer technologies led to the merger of physical (machines, sensors, drives, etc.) and virtual (clouds, artificial intelligence, machine learning, big data, the Internet of things, wireless communications, etc.) worlds, which in general formed just Economy 4.0.

It is interesting to form a basic quality management system based on ISA-95 and ISO 22400 standards. First of all, it should be noted that the assessment of the efficiency of production processes is ultimately determined by performance indicators or key performance indicators (KPIs). KPIs are modern tools that make it easier to maintain high production performance. In addition, performance metrics provide the decision maker with knowledge that will influence the company's future competitive position.

The role of performance indicators is to:

- 1) represent the current state of production; monitor operational quality;
- 2) manage the change program of measuring the effectiveness of strategic and tactical decisions made [1-3].

References

1. Faller C., Feldmüller D. (2015). "Industry 4.0 learning factory for regional SMEs", *Procedia CIRP*, 32, 88-91.
2. Ghobakhloo M. (2020). "Industry 4.0, digitization, and opportunities for sustainability". *J. Clean. Prod.* 252 p.
3. Bogoviz A. V., Lobova S. V., Karp M. V. (2019). "Diversification of educational services in the conditions of industry 4.0 on the basis of AI training", *On the Horizon*, 27, 206-12.

ШЕПЕЛЬ Інеса

к.е.н., доцент

ШЕПЕЛЬ Андрій

к.с.-г.н., доцент

Херсонський державний аграрно-економічний університет (Україна)

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЯК ЧИННИК СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Цифрова трансформація являє собою зміну мислення, що дозволяє підприємствам переосмислити свої бізнес-моделі та процеси, зберегти свою значущість у найближчому майбутньому. Враховуючи нинішні макроекономічні умови, підприємства продовжують стикатися з унікальними проблемами і можливостями для розвитку. На фоні геополітичної напруженості та економічної невизначеності цифрова трансформація допоможе підприємствам зберегти конкурентні переваги та стійкі моделі отримання прибутку. Тож бізнесу необхідно сфокусуватися на цифрових технологіях для забезпечення швидкості, інновацій та маневреності всіх функцій.

Стратегічний підхід до цифрової трансформації є ключовим для сучасних підприємств. Хоча кожне підприємство має свої потреби та кожен крок до цифрового майбутнього унікальний, окремі аспекти діджитал-трансформації отримують більший розвиток у наступних роках.

Сталий розвиток – одна з найбільших проблем, які стоять перед бізнесом сьогодні. Керівники підприємств визнають, що екологічні та соціальні зміни сьогодні входять до трійки пріоритетів для інвесторів після прибутку та доходу.

Використання таких технологічних ресурсів, як штучний інтелект, аналітика та відновлювані джерела енергії, має велике значення для досягнення цілей сталого розвитку. На сьогоднішній день концепції сталого розвитку залишаються національним пріоритетом. Реалізація сталого розвитку в масштабах країни вимагатиме від підприємств вчитися одне в одного, а також таких установ як державні та некомерційні організації.

Ключовим глобальним трендом останніх років є цифровізація, яка стосується всіх сфер економіки та суспільного життя. Передові технології (зокрема, хмарні технології, біотехнології, засоби збору та аналізу «Big Data», 3D-друк, краудсорсинг, технології «Blockchain») кардинально змінюють більшість галузей економіки та секторів промисловості.

У таких умовах одним із найважливіших завдань розвитку підприємств є їхня швидка адаптація до сучасних тенденцій цифровізації. Відповідно ініціативи з цифрової трансформації посідають перше місце у списку пріоритетів менеджерів. Цифрові технології застосовуються для створення нових моделей ведення бізнесу, підвищення продуктивності та покращення підсумкових показників. Очевидно, що ці перетворення безпосередньо стосуються бізнес-процесів і тому їхнє ефективне

управління має велике практичне значення. У зв'язку з цим менеджмент бізнес-процесів та цифрова трансформація — це галузі, які становлять сьогодні значний інтерес як для наукових кіл, так і для практикуючих менеджерів. Таким чином, питання удосконалення бізнес-процесів в умовах цифровізації та методів управління ними є відносно новими.

Цифрова трансформація – це впровадження сучасних технологій у бізнес-процеси підприємства. Цей підхід включає не лише придбання прогресивного програмного забезпечення або нового обладнання, але й здійснення кардинальних перетворень у методах управління, способах зовнішніх комунікацій, вибудовуванні та розвитку корпоративної культури.

Управління бізнес-процесами в умовах зростання цифровізації є сукупністю засобів, методів і підходів, орієнтованих на інформаційні технології з метою автоматизації, аналізу та покращення процесів та операцій, які вони підтримують. Не підлягає сумніву те що, що цифровізація бізнес-процесів підприємства має бути спрямована на поліпшення його основних показників, сприяння ефективної праці і досягнення стратегічних цілей розвитку. З огляду на це стає очевидним, що якщо підприємство зможе вчасно перейти у цифрове середовище, оптимізувати свої бізнес-процеси із застосуванням цифрових технологій, то його шанси на стабільність і навіть економічне зростання значно збільшаться.

Диджиталізація бізнес-процесів асоціюється, передусім, з оптимізацією ресурсного потенціалу підприємства, підвищенням ефективності виконання завдань шляхом впровадження новітніх технологій. Прояв диджиталізації може бути виражений у вигляді цифровізації робочих місць, використання таких інструментів, як мобільні пристрої, інформаційно-комунікаційні технології для забезпечення уніфікованої комунікації.

Цифрова трансформація управління бізнес-процесами за допомогою соціальних, мобільних, аналітичних та хмарних технологій дозволяє скоротити обсяг паперових носіїв інформації та документування, підвищити оперативність процедур, зменшити трудомісткість операцій, зробити весь управлінський контур більш мобільним та оптимізованим. Завдяки цьому можливо не лише покращити залученість та утримання працівників, але також досягти помітного покращення показників роботи підприємства шляхом постійної трансформації.

У сучасному світі щодня зростає конкуренція серед компаній і вимоги до якості продукції. Основною метою цифрової трансформації є допомога керівнику та підрозділам компанії у питанні збільшення ефективності та конкурентоспроможності щодо кожної операційної дії.

Список використаних джерел

1. Томах В. В., Сігаєва Т. Є., Мартиненко М.В. Цифрова трансформація управління підприємствами України у контексті сталого розвитку: інноваційні рішення, креативні технології. *Академічні візії*. 2023. Вип. 18. URL: <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/download/315/277>

ЯЩЕРЩИНА Наталія

асистент

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

ВПЛИВ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ НА МЕРЕЖЕВИЙ БІЗНЕС: НОВІ МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ

Мережевий бізнес за своєю формою передбачає організацію різних компаній, які складають систему із певним розподілом функціональних чи операційних напрямків, скерованих досягненням спільної мети. Відповідно до визначення Єврокомісії мережевий бізнес є формою міжфірмової співпраці, яка дозволяє компаніям, розташованим у різних регіонах чи країнах, співпрацювати разом на основі спільних цілей розвитку. Компанії вирішують об'єднати свої сили, обмінюватися інформацією та створювати синергію, щоб стати більш інноваційними та конкурентоспроможними на внутрішньому та міжнародному ринках. Така модель співпраці підходить для будь-якого виду та сфери діяльності [1].

Ключові стратегічні та операційні цілі мережевого бізнесу представлені на рис. 1.

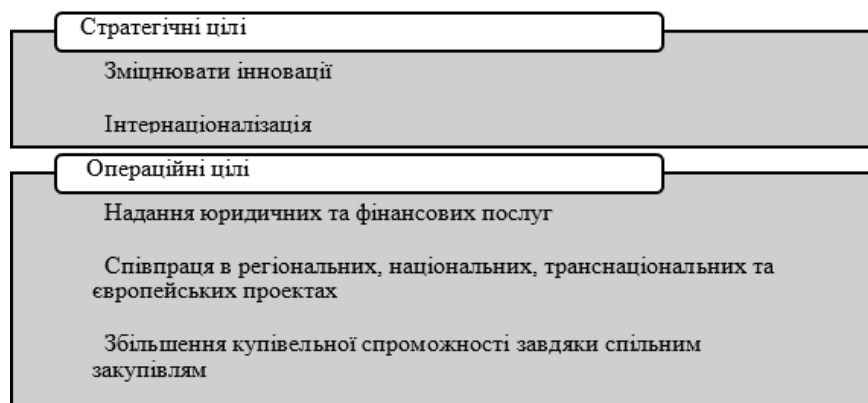

Рисунок 1 – Стратегічні та операційні цілі мережевого бізнесу

До основних переваг мережевого бізнесу необхідно віднести масштабність, гнучкість, розподіл ризиків та доступ до нових ринків через співпрацю з іншими компаніями, однак у процесі діяльності особливої уваги потребують вирішення складних питань щодо управління та координації між учасниками мережі. Для таких масштабних бізнес структур важливим та необхідним інструментом оптимізації стає діджиталізація, яка може охоплювати як окремі операційні питання, так і управління загалом, що зумовлює активне впровадження цифрових інструментів, які сприяють інноваціям у бізнесі [2].

Діджиталізація представляє собою шлях, який організаційна структура проходить, щоб прийняти та застосувати технології задля постійного розвитку, підтримки зростання та конкурентної стратегії. У контексті забезпечення якості

продукції, діджиталізація має прямий вплив на мережевий бізнес. Адже сама бізнес модель наразі швидко трансформується завдяки появі багатьох нових технологій. До них належать Інтернет речей (забезпечення розумних фабрик і прогнозованого обслуговування), роботизовані технології та 3D-друк (іноді його називають адитивним виробництвом). У сукупності ці перетворення формують так звану індустрію 4.0, тобто вони фактично становлять четвертий етап промислової революції після механізації, електрифікації та комп'ютеризації. Деякі з найбільших проблем тут пов'язані з великими інвестиціями, які компанії повинні зробити в інфраструктуру, щоб отримати вигоду. Існують також проблеми, пов'язані з навчанням або наймом персоналу, пошуком людей з потрібними навичками для впровадження та експлуатації цифрових технологій. Крім того, необхідно орієнтуватися в етичних і правових наслідках широкомасштабного впровадження автоматизації у виробничих підприємствах, зокрема щодо впливу, який вона може мати на робочу силу [3].

Якщо розглядати нові можливості, які відкриваються із діджиталізацією, необхідно відзначити два основні напрями для мережевого бізнесу у контексті управління якістю продукції:

1) автоматизоване управління даними та документацією. Автоматизовані системи керування даними та документами є ключовими для використання цифрових технологій для покращеного забезпечення та контролю якості мережевого бізнесу. Завдяки спрощенню процесу збору, класифікації, упорядкування та зберігання даних і документів цифрові інструменти можуть допомогти компаніям краще відповідати вимогам відповідності. Завдяки автоматизованому управлінню даними та документацією компанії можуть швидше збирати та аналізувати інформацію, дозволяючи їм виявляти та вирішувати проблеми та підвищувати ефективність процесів на усіх рівнях. Автоматизовані системи керування даними та документами також можуть відстежувати статус навчання співробітників, забезпечуючи, щоб весь персонал був в курсі централізованих правил і протоколів. За допомогою цих інструментів мережевий бізнес може організувати контроль, керування та запровадження централізованих стандартів забезпечення та контролю якості на усіх рівнях багатоструктурної системи;

2) моніторинг виробничих процесів. Моніторинг виробничого процесу є важливою частиною забезпечення та контролю якості. Використовуючи цифрові технології, легше забезпечити відповідність усіх аспектів виробничих процесів визначеним стандартам. Автоматизовані системи моніторингу процесів можна використовувати для забезпечення моніторингу та звітності в реальному часі, забезпечуючи кращий нагляд і швидші коригувальні дії, на всіх рівнях. Крім того, цифрові системи відстеження дозволяють збирати дані, які можна використовувати для кращої оцінки продуктивності виробничих процесів і прогнозування потенційних проблем. Використовуючи цифрові технології, компанії мережевого бізнесу можуть краще розуміти недоліки своїх виробничих процесів, що призводить до покращення якості продукції [4].

Таким чином, діджиталізація дозволяє впровадити автоматизоване управління даними і документацією та поглибити моніторинг виробничого

процесу, що дозволяє оперативно управляти якістю продукції. У той же час мережевий бізнес стикається із викликами та труднощами, зумовленими цифровізацією, насамперед впровадження цих рішень потребує створення систем у співпраці з численними партнерами по всьому ланцюжку постачання, значні фінансові інвестиції, залучення команди експертів.

Список використаних джерел

1. Business Networks. European Comission. 2014. URL: <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/5563/attachments/1/translati ons/en/renditions/n>
2. Legner C. Torsten E., Hess T., Matt C., Böhmman T., Drews P., Maedche A., Urbach N., Ahlemann F. Digitalization: Opportunity and Challenge for the Business and Information Systems Engineering Community. Business & Information Systems Engineering. 2017. №59. 301-308. URL: https://www.researchgate.net/publication/318193215_Digitalization_Opportunity_and_Challenge_for_the_Business_and_Inf ormation_Systems_Engineering_Community
3. Marr B. The Impact Of Digital Transformation On Business Models: Opportunities And Challenges. 2023. URL: <https://www.Lin- kedin.com/pulse/impact-digital-transformation-business-models-chall- enges-bernard-marr-kl4re/>
4. Matta M. Digitization Drives Opportunities And Challenges For Transformation. Forbes. 2021. URL: <https://www.forbes.com/sites/forbesbusinessdevelopmentcouncil/2021/06/04/digitization-drives-op- portunities-and-challenges-for-transformation/?sh=e30771a79e66>

Секція 9
СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІЙ

УДК 364.3

ГРЕБІННИК Соломія

студентка

НІКІТЧЕНКО Вероніка

студентка

КОРОЛЬ Світлана

к.е.н., доцент, докторант

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

**ЕВОЛЮЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО
СТРАХУВАННЯ**

Постійно розвиваючись і змінюючись, сучасне суспільство стикається з різноманітними викликами та потребами своїх громадян. Одним із основних інструментів соціального захисту та підтримки населення є соціальне страхування. Цей інструмент відіграє важливу роль у забезпеченні мінімального рівня життя, допомоги людям, які опинилися у складній життєвій ситуації, підтримці соціальної стабільності. У зв'язку зі складністю сучасних викликів, які постають перед суспільством та з необхідністю ефективного та справедливого соціального захисту, надзвичайно важливим став розгляд сутності соціального страхування.

Очевидно, що об'єктивна необхідність у підтримці непрацездатних членів суспільства існувала з давніх часів. Протягом багатьох століть таку функцію захисту непрацездатних людей виконували родина, церква, благодійні організації, товариства взаємодопомоги, а в сьогоденному цивілізованому суспільстві цю роль на себе взяла держава.

Вивчаючи розвиток соціального страхування в усьому світі, можна відзначити різні інституційні моделі, які виникли в різних історичних і культурних контекстах: модель Бісмарка, запроваджена в Німеччині наприкінці 19 століття, визначила принципи соціального страхування на основі обов'язкових і державних фінансів. Модель Беверіджа, розроблена у Великій Британії після Другої світової війни, передбачала підтримку здебільшого на основі потреби та надбавок до доходу. Радянська модель соціального страхування, незважаючи на свої особливості, базувалася на принципах всезагального охоплення та державного контролю.

В Україні, яка перебуває в процесі реформування соціальної сфери, особливо актуальним є вивчення системи соціального страхування. Завдяки спільним зусиллям держави та суспільства система соціального захисту населення країни йде по шляху вдосконалення та адаптації до викликів сучасності. При вирішенні цього питання необхідно звернути увагу на розвиток і становлення соціального страхування в різних моделях соціального захисту, а також на різних етапах розвитку в Україні (табл. 1).

Таблиця 1 – Розвиток соціального страхування в Україні за періодами

Період	Територія	Записи/Закони	Вид соціального страхування
X–XI ст.	Київська Русь	Зібрання законів «Руська Правда», договір «про порятунок полонених», Устав Володимира	Перші згадки про відшкодування збитків, соціальна допомога, медичне забезпечення та опікунство
XVI–XVIII ст.	Запорозька Січ	Діяльність українських братств	Соціальна медична допомога, відшкодування за виробничі травми
Від 1861 рр.	Галичина та Буковина	Закон про товариства, Закон про кооперативні спілки, створюють товариства взаємного страхування, формування Пенсійного фонду	Взаємне страхування, забезпечення пенсією працівників
Поч. XX ст.	Чернівці	Створено страхове Товариство «Карнатія»	Взаємне страхування життя і пенсій для людей різного стану
Кін. XIX–поч. XX ст.	Херсонська губернія, Одеса Миколаїв	Веде активну діяльність Товариство взаємного страхування фабрикантів і ремісників, на його зразок було створено Чорноморське товариство	Страхування працівників від нещасних випадків та на випадок непрацездатності
Україна в складі СРСР			
15 листопада 1921 р.	Декрет РНК «Про соціальне страхування осіб, зайнятих найманою працею»		
1956 р.	Було ухвалено Закон СРСР «Про державні пенсії»		
1964 р.	Закону СРСР «Про пенсії і допомогу членам колгоспів»		
Незалежна Україна			
1991р. – наші дні...	Створення Фонду соціального страхування УРСР, Запровадження загальнообов'язкового державного соціального страхування, Створення єдиного Фонду соціального страхування України шляхом об'єднання Фондів соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та медичного страхування, передача ФССУ своїх завдань та функцій до Пенсійного Фонду		

Джерело: складено авторами на основі [3-10]

Вищезазначене дає змогу визначити, що соціальне страхування – це створена державою система, яка гарантує забезпечення підтримки пенсіонерів, безробітних та людей з обмеженими можливостями. Тобто така система надає громадянам соціальний захист та фінансову допомогу у важкі моменти їх життя.

У підсумку можемо зазначити, що початковими формами соціального забезпечення стали благодійництво і громадська опіка як вираз соціальної допомоги. У докапіталістичний період основними соціально-правовими формами матеріального забезпечення перестарілих і непрацездатних були: утримання як привілей, що надавався державним чиновникам і військовим при виході у відставку

за віком або у зв'язку з каліцтвом, отриманим на війні; благодійність: опіка і піклування; цивільно-правове забезпечення в рамках сімейних відносин; державна допомога для найбільш вразливих верств населення; колективна взаємодопомога всередині селянської громади та деякі інші.

Виникнення державного соціального страхування стало результатом розвитку промисловості та широкого застосування на промислових підприємствах найманої праці. Формування капіталістичного способу виробництва спонукало розвиток державної системи захисту найманих працівників від ризику втрати заробітку через нещасні випадки на виробництві. Крім того, через важкі умови праці й побуту більшість найманих працівників, які доживали до 65 років, фактично ставали непрацездатними і потребували допомоги. Першими виплатами за державним соціальним страхуванням стали допомоги у зв'язку з трудовим каліцтвом та захворюванням. А учасниками таких кас могли бути тільки ті, хто мав змогу робити відповідні внески, тобто працюючі особи, а відтак вони і члени їх сімей отримували право на допомогу.

Таким чином, еволюція соціального страхування – це непослідовна зміна підходів до його організації, яка здійснювалась як на страхових засадах, так і на засадах соціального забезпечення. Досвід розвитку суспільних відносин доводить, що соціальне страхування – явище об'єктивне і необхідне. Об'єктивність соціального страхування обумовлена ризиковим характером ринкової економіки та необхідністю у цьому зв'язку створення фінансових гарантій для забезпечення осіб, які з певних причин не можуть брати участі в процесі матеріального виробництва й отримувати оплату за свою працю. Щодо тенденцій історичного розвитку світових систем соціального страхування необхідно вказати на їх спадкоємний і навіть циклічний характер: від взаємодопомоги до взаємного страхування, а потім до державного страхування [1-10].

Відтак врахування історичних аспектів соціального страхування є не лише актуальним, а й необхідним для подальшого розвитку суспільства та для забезпечення стабільності та процвітання.

Список використаних джерел

1. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.1999 р. № 1105-XIV. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T991105?an=903294>
2. Про страхування: Закон України від 18.11.2021 р. № 1909-IX. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/t211909?an=80>
3. Березіна С. Б., Порівняльна оцінка національної і закордонних систем страхування, Київський національний університет імені Тараса Шевченка. *Економічна наука*. Київ, 2018 рік, ст. 37-43. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/6_2018/10.pdf
4. Григораш Г. В. Система соціального страхування зарубіжних країн. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ. 2018. 143 с.
5. Дудченко Н. В. Теоретичні аспекти функціонування системи соціального страхування, *Мукачівський державний університет .Економіка і суспільство*.

Випуск №10/ 2017. ст. 75-78. URL:
https://economyandsociety.in.ua/journals/10_ukr/15.pdf

6. Марич М. Г. Соціальне страхування: навч. посібник. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. 2022. 176 с.

7. Нечипоренко С. Д. Сутність та значення соціального страхування в системі соціального захисту населення. *Агросвіт*. 2017. № 6. С. 55-60.

8. Світовий досвід у реформуванні пенсійних систем. Програма розвитку фінансового сектору (USAID/FINREP-II). 2014. Вип. 5. С. 10.

9. Соціальне страхування: підруч. / за ред. О. П. Кириленко та В. С. Толуб'яка. Тернопіль: Екон. думка ТНЕУ, 2016. 516 с.

10. Стецюк Т. І., Димніч О. В., Мурашко О. В. Соціальне страхування: навч. посібник. К.: КНЕУ, 2023. 167 с.

УДК 634

ДУДКА Світлана

асистентка

ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут» (Україна)

КУДЛА Богдан

асистент

ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут» (Україна)

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ МАЛИНИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Малина є однією з найпопулярніших ягід у світі. З давніх-давен вирощували як їжу та використовували як ліки. Ягода багата вітамінами С, А, В, В₁, В₂, РР, В₃, Е, фолієвою кислотою, мінеральними елементами залізом і калієм, тому її рекомендують дієтологи як здорову їжу. При сучасному інтересі до натуральної їжі і здорового харчування, популярність малини залишається високою. Останні дослідження підтверджують давню думку про те, що малина є особливо здоровою частиною раціону людини. Плоди містять мало жиру і є багатим джерелом харчових волокон.

Плоди малини є високоцінними культурами, які користуються попитом серед споживачів через їх смак, зовнішню привабливість і користь для здоров'я. Попри початок війни, український експорт замороженої малини до країн ЄС у 2022 році збільшився на більш ніж 5 тис. т (загальний обсяг експорту в 2022 році склав 32 тис. т відповідно до даних Євростату), а загальний обсяг експорту збільшився з 33 тис. т до 40 тис. т. Цьому сприяло географічне розташування основних виробників малини, які переважно дислоковані у західних та центральних областях України. У 2022 році трійка експортерів-лідерів забезпечувала 54 відсотки від усього експорту замороженої малини у світі, коли частка України у світовому експорті складала 6 відсотків.

За 2018-2022 роки експорт замороженої малини виріс у більш ніж у п'ять разів у грошовому еквіваленті та у майже три рази в натуральному вираженні. Найбільшими ринками збуту замороженої малини є Німеччина та Польща та в меншій мірі Франція, Австрія, Нідерланди, Чехія, Італія та Бельгія.

Загалом у 2022 році ЄС імпортував заморожену малину на суму 1,13 млрд. доларів, а середньорічне зростання імпорту ягоди за останні 5 років становило 14 відсотків. Найбільше середнє річне зростання обсягів імпорту за 2018-2022 роки показали наступні країни: Литва - 55 відсотків, Болгарія - 39 відсотків, Польща - 36 відсотків, Словенія - 28 відсотків, Румунія та Греція - 26 відсотків. Обсяг імпорту малини до країн ЄС активно нарощувався у 2021-2022 рр. За цей час Україна стала другою країною за величиною експорту малини до ЄС після Сербії з обсягом експорту у 121 млн. доларів.

Вітчизняні виробники замороженої малини забезпечили майже чверть імпорту цієї продукції до країн ЄС. Численні сорти малини розроблені з метою отримання

комерційних сортів з більшим вмістом цінних поживних речовин, підвищеною продуктивністю, сильнішим антиоксидантним потенціалом.

Бізнес ягід малини особливо витратний на етапі вирощування та підготовки продукції до експорту. Експортна орієнтація вітчизняного ягідного бізнесу потребує подальшого розвитку інституцій та інфраструктури, які створюють нормативно-правові, організаційні передумови та сприяють просуванню малини вітчизняних товаровиробників на світовий ринок.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Балан А. Сучасні знання – драйвер розвитку ягідного сектору України. *Ягідник* 2019. № 4. С. 10.
2. Бублик М. О., Патика Т. І., Китаєв О.І. Лабораторні та польові методи визначення морозостійкості плодкових порід і культур. Київ: Інститут садівництва НААН, 2013. 26 с.
3. Пиріг Г. І. Механізм фінансування енергоефективних заходів в умовах сталого розвитку суспільства. *Економічний аналіз: збірник наукових праць*. 2018. Том 28. №3. С.71-78. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/36402/1/170.pdf>
4. Пиріг Г., Крупка А. Технологія використання мінеральних добрив: методологічний та економіко-екологічний аспекти. Тернопіль: ФОП Паляниця В. А. Тернопіль, 2021. С.133-140. URL: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=q_dkSqYAAAAJ&sortby=pubdate&citation_for_view=q_dkSqYAAAAJ:_kc_bZDykSQC

УДК 368:631

КОРОЛЬ Світлана

к.е.н., доцент, докторант

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

РИНОК СТРАХУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН

В умовах мінливого середовища ринок страхування в Україні є важливою складовою фінансової системи країни, яка надає захист від ризиків та допомагає знижувати негативний вплив нещасних випадків та страхових подій на громадян, підприємства та майнові цінності. Останнім часом вітчизняний ринок страхування піддається змінам, що відображається в збільшенні різноманітності страхових продуктів та послуг, а також удосконаленні регулюючого законодавства. Попри те, що в Україні функціонує значна кількість страхових компаній, що надають широкий спектр страхових послуг, включаючи авто, медичне, майнове страхування, а також страхування від нещасних випадків та інших ризиків, цей ринок продовжує розвиватися, відображаючи збільшення обсягів премій та покращення показників фінансової стабільності для страховиків.

Незважаючи на позитивні зрушення, ринок страхування в Україні також стикається з викликами, такими як недостатня страхова свідомість серед населення та підприємств, неможливість отримати страхові послуги через воєнні дії, а також тенденція до страхового шахрайства. Забезпечення високої якості та доступності страхових послуг для всіх верств населення залишається актуальною проблемою для розвитку цього ринку. Очевидно, що через російсько-українську війну вкрай складно забезпечити весь спектр страхових послуг, особливо тих, котрі унеможливлені через високий ризик. Власне, мова йде про аграрний сектор, який є важливим галузевим сегментом, що виробляє продукцію для внутрішнього споживання та експортує сільськогосподарські товари на міжнародні ринки. Однак, він піддається ризикам, пов'язаним зі стихійними лихами, коливаннями цін на сільськогосподарську продукцію, воєнними діями та іншими факторами, що негативно впливають на доходи фермерів.

У цьому контексті страхування відіграє важливу роль у зменшенні ризиків для аграрного сектору. Проте, сучасний стан ринку страхування аграрного сектору України є не зовсім задовільним. Наявність страхового захисту для аграрних підприємств є недостатньою, і ця ситуація потребує уваги та вдосконалення.

Перш за все, необхідно зазначити, що низький рівень свідомості про необхідність страхування серед аграріїв та власників земельних угідь є однією з причин низького рівня застрахованості сільськогосподарських підприємств. Багато фермерів не мають належного розуміння страхових продуктів і можливих вигод від страхування. Крім того, наявність адекватних страхових продуктів та послуг для аграрного сектору також потребує удосконалення. На сьогоднішній день існує декілька страхових компаній, які надають продукти для аграрного сектору, проте

вони є недостатніми за обсягом та складністю для потреб різних підприємств, особливо враховуючи обставини, що спричинені війною.

За останні чотири роки ринок аграрного страхування в Україні має тенденцію до повільного скорочення. Однак, незважаючи на це, він демонструє свою життєздатність та потенціал для подальшого розвитку. Основне його завдання – управляти ризиками в аграрному секторі, хоча сучасний стан не завжди відповідає цій меті. Ринок агрострахування потребує підтримки з боку держави, зокрема шляхом введення змін до законодавства та механізмів виконання [1].

На початку 2024 року ринок аграрного страхування в Україні знаходився під впливом різних факторів: за перші три місяці спостерігалось зростання експортних потужностей порівняно з аналогічним періодом минулого року. Порти Великої Одеси та судновий хід Дунай – Чорне море продовжують забезпечувати більш, ніж 85% загального експорту агропродукції [2]; зими були доволі м'які, озимі культури пережили їх у непоганому стані, вологи достатньо, що сприяє посіву ярих культур [2]; незважаючи на прогнози, аграрії віддають перевагу зерновим, кукурудзі та соняшнику; соя, озимий ріпак та цукровий буряк також залишаються популярними культурами [2].

Загалом, ринок аграрного страхування в Україні має свої виклики та потенціал для подальшого розвитку. Фермери намагаються знайти шляхи розв'язання проблем та адаптуватися до нових умов ведення аграрного бізнесу. Тому впровадження новітніх програм страхового захисту з перестраховою гарантією та прискорена розробка заходів зі страхового захисту інвестицій та кредитування задають тон напрямам реформування [3].

Відтак для подальшого розвитку ринку страхування аграрного сектору в Україні необхідним є підвищення свідомості про переваги страхування серед аграріїв, а також розвиток адаптованих до сільськогосподарських потреб страхових продуктів. Додатково, важливо впроваджувати політику державної підтримки страхування для аграрного сектору, щоб стимулювати більший інтерес та участь у страхуванні з боку фермерів та аграрних підприємств.

У загальному, ринок страхування в Україні переживає активний розвиток та вдосконалення. Зростання конкуренції та різноманіття страхових продуктів, а також зацікавленість страховиків у співпраці з клієнтами та у підвищенні якості послуг свідчать про позитивні тенденції на ринку страхування в Україні [4]. При цьому розширення ринку страхування для аграрного сектору України є важливим завданням, яке вимагає уваги з боку страхових компаній, держави, аграрних підприємств та інших зацікавлених сторін. Ефективне страхування може допомогти зменшити ризики та забезпечити стабільність країни в аграрному секторі, тим самим сприяючи економічному зростанню та забезпеченню сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Клименко В. О. Тенденції розвитку аграрного страхування в Україні. Збірник наукових праць Уманського НУС. 2023. №103 (2). С. 140-153. URL:

<https://journal.udau.edu.ua/arxv-nomerv/2023/vipusk-103-chastina-2/tendencii-rozvitku-agrarnogo-strahuvannya-v-ukraini.html>

2. Дмитрієв О. Третя весняна посівна: п'ять головних тенденцій агробізнесу у 2024 році. *NV Бізнес*. 2024. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/agrarniy-rinok-ukrajini-trendi-ta-vikliki-vesni-2024-50405113.html>

3. Витищенко В. Аграрний ринок України: тренди та виклики 2024 року. *Торгсофт*. 2024. URL: <https://torgsoft.ua/articles/stati/agrarnij-rinok-ukrayini-trendi-ta-vikliki-2024-roku/>

4. Хропонюк Д. О., Длугопольський О. В. Сучасні проблеми та перспективи розвитку страхового ринку України. *Innovation and Sustainability*. 2023. № 1. С. 118-126. URL:

<https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/37653/13.pdf?sequence=1>

УДК 632

ПИРИГ Галина

к.е.н., доцент

Західноукраїнський національний університет (Україна)

КРУПКА Андрій

к.е.н., доцент

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

ЧЕРНІЙ Анастасія

студентка

Західноукраїнський національний університет (Україна)

ЕКОЛОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗАХИСТУ РОСЛИН: СУТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ

Сільськогосподарські культури піддаються атакам різних шкідників, тому захист рослин від них є важливим завданням для аграрного виробництва. Застосування хімічних препаратів негативно впливає на агробіоценози, призводить до забруднення ґрунтів, продуктів харчування, сприяє виникненню резистентності шкочочинних об'єктів до гербіцидів. Уникати ці небажані наслідки можливо лише завдяки пошуку нових екологічних методів захисту рослин, що є актуальним завданням.

Метою екологічних методів боротьби з бур'янами є забезпечення високої врожайності культурних рослин без використання шкідливих хімічних речовин. Це досягається за допомогою комплексного підходу, який включає різні методи.

Потенційна загроза пестицидів, їх нагромадження в довкіллі потребують захисних заходів. Такими є інтегровані системи захисту рослин (агротехнічний, біологічний, хімічний, фізичний, механічний, карантин рослин), які проводять і планують з урахуванням особливостей розвитку шкідливих організмів і рослин.

Застосування агротехнічного методу ґрунтується на взаємовідносинах між рослинами, шкідниками і зовнішнім середовищем. Більшість агротехнічних заходів мають профілактичний характер, запобігають розмноженню шкідливих комах, допомагають знизити вплив бур'янів на врожайність культурних рослин та забезпечують екологічно чистий підхід до боротьби з ними.

Кожен агротехнічний прийом має біоценотичне значення, однак найбільше значення з точки зору захисту рослин мають:

- культивування високоадаптивних сортів, які добре адаптовані до конкретних умов, що допомагає знизити конкуренцію з боку бур'янів;
- використання відібраного якісного насіння забезпечує сильні та енергійні сходи, що дозволяє культурним рослинам випереджати бур'яни. За допомогою очистки і сортування насіння можна зменшити шкідників, які розвиваються усередині насіння: горохова зернівка, люцернова товстонижка та інші;
- правильне чергування культур забезпечує максимальне пригнічення усіх біотипів бур'янів, зниження згубності спеціалізованих видів шкідників і хвороб.

Особливо ефективна сівозміна для зниження монофагів (хлібна жужелиця, горохова зернівка, коренева бурякова попелиця, бурякова нематода, кореневі гнилі та інші). Чергуванням культур можна запобігти нагромадженню на полях збудників хвороб, особливо тих, що уражують підземні частини рослини (кореневі гнилі тощо).

- при обробітку ґрунту умови життя шкідників різко змінюються, тому своєчасний і високоякісний обробіток ґрунту сприяє також швидкому розкладанню післяжнивних решток та бур'янів разом із збудниками хвороб, що знаходяться на них. Під час обробітку руйнуються лялькові колиски та запасні коридорчики, зроблені гусеницями перед залялькуванням для виходу метеликів на поверхню ґрунту. Це призводить до загибелі злакової попелиці, злакових мух, сприяє зменшенню щільності мишовидних гризунів тощо:

- висаджування місцевих сортів, які адаптуються краще до місцевих умов та можуть бути менш вразливими до бур'янів;

- за допомогою добрив можна значно зменшити або підвищити стійкість рослин до шкідливих організмів, посилити регенераційну здатність рослин. Добрива є токсичними для деяких шкідників і збудників хвороб. Незбалансованість добрив по азоту є однією з причин підвищення щільності на озимій пшениці злакових попелиць і її ураженості кореневими гнилями та борошнистою росою; а кукурудзи – кореневими і стебловими гнилями; соняшнику – білою і сірою гнилями. Фосфорно-калійні добрива підвищують стійкість рослин до багатьох хвороб: злакових – до іржі; цукрових буряків – до церкоспорозу. Калійні добрива підвищують стійкість картоплі до вірусних хвороб;

- знизити пошкодженість ряду культур шкідниками можна за допомогою просторової ізоляції їх від територій, де відбувається нагромадження і розмноження шкідливих організмів. Відомо, що до сільськогосподарських рослин перехресного типу запилення відносяться такі культури: тритікале, жито, гречка, кукурудза, сорго зернове, соняшник, ріпак, гірчиця, рижій, суданська трава, багаторічні бобові та багаторічні злакові трави. Відповідно до Закону України «Про насіння і садивний матеріал» суб'єкти насінництва та розсадництва зобов'язані дотримуватись вимог щодо збереження сортових і урожайних властивостей сорту, в тому числі шляхом дотримання граничних норм просторової ізоляції.

Використовуючи агротехнічні заходи можна створити несприятливі умови для розвитку шкідливих видів і сприятливі умови для розмноження культурних рослин та корисних видів – ентомофагів, які вбивають шкідників, використовуючи останніх як джерело живлення свого потомства. При цьому у ентомофагів є чудова якість - вони абсолютно байдуже ставляться до культурних рослин. Також відомі в боротьбі з жуками, клопами, двокрилими тощо.

Впродовж останніх років розроблені нові підходи до біологічного методу боротьби з бур'янами, а саме використання патогенних мікроорганізмів, комах-фітофагів. Зокрема, останніми дослідженнями виявлено ефективними в обмеженні чисельності бур'янів є застосування фітопатогенних та інших мікроорганізмів.

За думкою провідних канадських фітопатологів, використання патогенних організмів для контролю бур'янів має дві переваги порівняно з застосуванням комах, так патогенні мікроорганізми можуть точно впливати на конкретний вид бур'янів. Цей метод можна використовувати шляхом звичайного обприскування під час найбільш уразливої фази росту бур'яну. Фітопестициди, такі як алелопатичне прополювання та сидерати (гірчиця біла, редька олійна, ріпак), також є біологічними методами боротьби з бур'янами. Деякі рослини навіть виробляють отруйні речовини, які ефективно впливають на бур'яни, такі як пирій, березка та осот. Американські спеціалісти визнали міль перспективною для використання в біологічному захисті рослин. Ця муха живиться кореневищами берізки польової.

Визнано, що вибір правильної стратегії контролю шкідливих організмів в агроценозі дає змогу до 90% знизити втрати врожаю, а захист рослин розглядають як визначальний чинник у реалізації продуктивного потенціалу сільськогосподарських культур.

Стале виробництво продукції рослинництва потребує цілісного підходу та запровадження технологій і заходів, розроблених за екологічними принципами, які відповідають цілям інтегрованого захисту рослин і спрямовані на раціональне використання природних ресурсів. Впровадження методів інтегрованого захисту рослин та мінімізація використання пестицидів дає змогу покращити якість рослин і ґрунту, та забезпечити формування збалансованих екосистем.

Список використаних джерел

1. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015.
2. Пиріг Г. І., Горун М. В., Файфура В. В., Федірко М. М. Екологія: навчальний посібник. Тернопіль, 2019. 156 с. URL: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=7wRiex4AAAAJ&cstart=20&pagesize=80&sortby=pubdate&citation_for_view=7wRiex4AAAAJ:rO6llkc54NcC.
3. Писаренко П. В., Самойлік М. С., Диченко О. Ю., Ноженко Ю. М., Рубан Ю. В. Методичні засади впровадження еко-інновацій у контексті сталого розвитку сільських територій. Вісник ПДАА. 2020. № 4. С. 135-141.
4. Buttel, Fredrick H. (2000). Ecological modernization as social theory. «Geoforum». № 31 (1). pp. 57-65.
5. Gavrylenko M., Fedirko M., Dziubanovska N., Pyrih H., Brych V. and Halysh N. Modeling of the Temperature Regime of the District Heating System in the Context of Energy Efficiency and Reduction of Environmental Impact *10th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT)*, Deggendorf, Germany, 2020, pp. 136-139. DOI: 10.1109/ACIT49673.2020.9208930. URL: <https://ieeexplore.ieee.org/abstract/document/9208930>.

УДК: 332.01

СІМКІВ Лілія

д. е. н., професор

АНДРУСІВ Уляна

к. е. н., доцент

БУЧИНСЬКИЙ Микола

здобувач

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

ПРОСТОРОВА ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Просторова організація як науково обґрунтоване впорядкування у просторі діяльності різних суб'єктів для досягнення цілей сталого розвитку є одним із дієвих факторів економічного розвитку. Просторовий аспект аналізу економічного розвитку має важливу перевагу над територіальним чи галузевим, оскільки територія в господарській діяльності відіграє роль пасивного об'єкта, на який спрямована діяльність людини. Територія майже не чинить супротиву діяльності людини. Вплив суспільства на територію визначений переважно економічною чи соціальною доцільністю, а не природною, елементом якої є поверхня Землі.

Якщо ж розглядати простір як середовище, де взаємодіють різні його компоненти та відбуваються його саморегулювання і самоорганізація, то втручання людини з її господарською діяльністю у функціонування систем простору для нього має важливе значення. Закони природи, які впливають на функціонування простору, можуть протидіяти господарському втручанням людей. Тому важливо знати ці закони й можливі наслідки впливу людини на його самоорганізацію. Науково обґрунтоване використання людиною здатності природи до самоорганізації слід використовувати для досягнення певних економічних результатів в умовах сталого розвитку. Водночас здатність природи до саморегулювання може не узгоджуватися з потребами людини й мати небажаний характер. Подібні приклади ми спостерігаємо сьогодні. Мова йде про повені (більшість з яких зумовлена масовим вирубуванням лісів), землетруси, зміну клімату, розмноження шкідливих комах тощо. У такому випадку суспільство повинно мати резерви, які б дозволили убезпечити чи зменшити негативний вплив природної саморегуляції простору на господарську діяльність і людину [1, с. 227].

Просторову організацію економіки регіонів доцільно розглядати як науково обґрунтовану систему просторового впорядкування взаємопов'язаних виробництв, сфери обслуговування населення та виробничої, ринкової й соціальної інфраструктури, що дає значний економічний і соціальний ефект внаслідок раціонального їх поєднання та концентрації. При цьому, акцентуємо увагу на тому, що питання просторової організації економіки регіонів передбачає дослідження не лише прогресивних просторових форм концентрації ділової активності та розміщення підприємств, але й наукове обґрунтування найбільш ефективних форм управління [2, с. 13].

Отже, просторова організація економіки регіонів це система просторово взаємопов'язаних і впорядкованих структурних елементів взаємовідносин у певний момент часу, поєднання яких забезпечить синергетичний ефект для сталого соціально-економічного розвитку регіону.

При вивченні просторового розвитку регіону важливими залишаються не лише питання розміщення виробництва та інших видів економічної діяльності, ефективного використання ендogenous потенціалу територій, але й залучення цього потенціалу до мережі глобальних потоків товарів, робочої сили, капіталу та інформації. Це сприятиме створенню потужних центрів впливу як на внутрішньодержавному, так і на міжнародному рівнях та підвищенню мобільності чинників економічного зростання регіонів.

Просторовий розвиток регіону спрямований на реалізацію комплексу правових, економічних і організаційних заходів регіональної політики, які повинні орієнтуватися, з одного боку, на створення сприятливих умов для розвитку і економічного зростання регіонів та ефективної діяльності місцевих органів влади, а з іншого – на підвищення відповідальності керівників цих органів за ефективність управління економічними, соціальними і суспільними процесами на місцях для досягнення цілей сталого розвитку. Це приводить до формування нової парадигми державної регіональної політики на сучасному етапі розвитку, де в більшій мірі необхідно враховувати чинники впливу зовнішнього середовища, зокрема глобалізації, як такі, що обмежують повноцінне функціонування регіонів в просторі на основі дії загальновідомих економічних законів та закономірностей регіонального розвитку.

Таким чином, сьогодні подальшого вивчення потребує процес теоретичного й методологічного осмислення наукової системи, яка б описувала питання просторової організації та взаємодій, впливу процесів просторового розвитку на макро-, мікро- і глобальну економічну динаміку.

Список використаних джерел

1. Фащевський М. І., Ольшанська О. В. Теоретико-методологічні основи формування та диференціації економічного простору. *Вчені записки*. Вип. 11. 2009. С. 227-230.
2. Просторова організація бізнесу в регіонах України: форми та механізми регулювання: монографія у 2-х томах. Т.1 / НАН України. Державна установа «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долішнього НАН України»; наук. ред. М.І. Мельник. Львів, 2019. 377 с.

УДК: 338.2

ШИЯН Дмитро
д.е.н. професор
СЕВРЮКОВА Єлизавета
аспірант

Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (Україна)

ТЕРИТОРІАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В УКРАЇНІ

Військова агресія РФ завдала економіці України величезних збитків та призвела до значних втрат у людському капіталі. Мільйони людей були вимушені опинитися в статусі вимушених переселенців, втратити роботу, житло. Багато українців також були вимушені виїхати за кордон. Ці процеси мають суттєво негативний вплив на спроможності нашої держави поновити відродження економіки після закінчення війни. Це пов'язано з тим, що люди є головним капіталом будь-якої країни. Саме вони визначають спроможність економічної системи до розвитку.

Особливо негативно міграційні процеси вплинули на сталість розвитку сільських територій. Слід підкреслити, що ще у передвоєнний період ситуація з міграцією з сільських територій набула катастрофічних темпів. Сільське населення емігрувало до великих міст та за кордон через низький рівень заробітної плати, відсутність робочих місць та побутові проблеми. Ці процеси в свою чергу призводили до знелюднення значних територій та зникнення з географічної карти багатьох населених пунктів [1-3].

В якості бази дослідження виступали дані соціологічного дослідження домогосподарства України проведені Державною службою статистики. Відповідні результати наведені у файлі «Обстеження умов життя домогосподарств» на сайті Державної служби статистики України [4]. Даний файл включає результати опитування 7614 домогосподарств з усіх регіонів України. Що також важливо є можливість класифікувати домогосподарства за різними критеріями. Нами були вирішено поділити всі домогосподарства за територіальним критерієм та рівнем витрат на продукти харчування. За першим критерієм всі домогосподарства були класифіковані на ті які знаходяться у великих містах та на сільських територіях.

Другий критерій був розрахунковий. Питома вага витрат на продукти харчування є своєрідним індикатором якості життя населення. У розвинутих країнах даний показник не перевищує, як правило, 20 % [5,6,7]. Так, у США він дорівнював 6,7%, Фінляндії, Нідерландах – 12%, Чехії - 16,1%. В той же саме час, в таких країнах як Нігерія він дорівнював 59%, М'янмі - 56,6%, Кенії - 56,1%. В Україні його величина була рівна 41,6%. Це навіть більше ніж у таких країнах як Індія (32,1%), Мексика (26,2%), Ліван (21%). Фактично наша країна опинилась серед групи самих бідних країн світу, що можна розцінювати як ганебний факт. Саме тому наше дослідження були вирішено зосередити на особливостях зміни питомої ваги витрат на продукти харчування різних типах домогосподарств.

На першому етапі була проведена оцінка залежності зміни питомої ваги витрат на продукти харчування та величини грошових доходів домогосподарств (рис. 1-2).

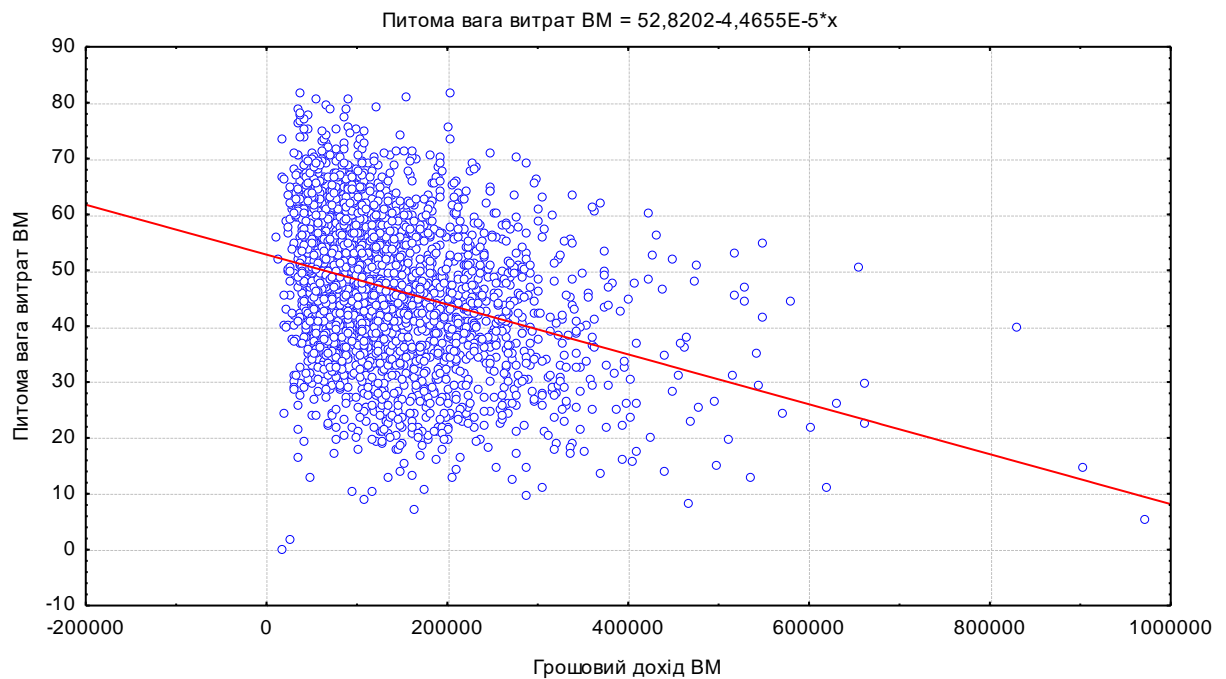

Рисунок 1 – Залежність питомої ваги витрат на продукти харчування від величини грошового доходу домогосподарств у великих містах України у 2021 році

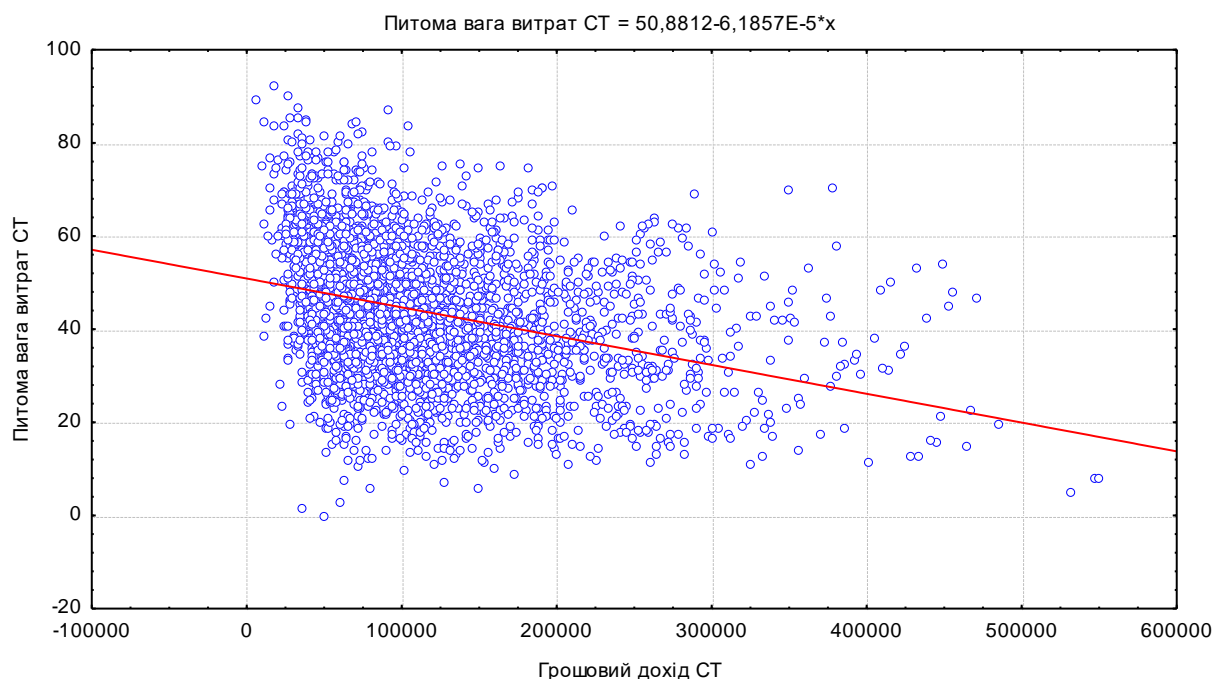

Рисунок 2 – Залежність питомої ваги витрат на продукти харчування від величини грошового доходу домогосподарств на сільських територіях України у 2021 році

Наведені рисунки дають можливість чітко констатувати зменшення рівня витрат на продукти харчування як на сільських територіях, так і у великих містах. Отримані рівняння регресії дозволять констатувати, що в середньому на сільських територіях зростання рівня грошового доходу домогосподарства на 10000 грн призводило до зменшення питомої ваги витрат на продукти харчування на 0,61%, у великих містах – на 0,45%. Також було встановлено, що у великих містах середня величина доходу домогосподарств з рівнем витрат на продукти харчування до 20% дорівнювала 319 тис. грн, при величчині витрат понад 65% - 100 тис. грн. На сільських територіях ці показники відповідно дорівнювали – 1985,7 тис. грн та 79,5 тис. грн. Питома вага домогосподарств з рівнем витрат на продукти харчування до 20% була рівно у великих містах – 2,7%, на сільських територіях – 5,4%

Таким чином, проведене дослідження дозволило встановити, що в Україні має місце системна проблема пов'язана з великим рівнем витрат на населення на продукти харчування. Даний показник є також свідченням фактичної бідності переважної кількості населення. В свою чергу, це погіршує можливості нашої країни що до формування людського капіталу та мотивації населення до повернення з інших країн після закінчення війни.

Список використаних джерел

1. Талавирия М. П. Розвиток сільських територій на засадах сталості. *Науковий вісник Ужгородського університету: Серія: Економіка*. 2016. Вип.1(47). Т.2. С. 146–150.
2. Томашук І., Хаєцька О. Вплив аграрного сектору економіки на сталий розвиток сільських територій. *Економіка та суспільство* 2022. 40. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-1>
3. Шебештень Є. Components of the development of rural areas. *Scientific Notes of Lviv University of Business and Law*. 2022. 35. С. 82-87. URL: <https://nzlubb.org.ua/index.php/journal/article/view/686>
4. Обстеження умов життя домогосподарств. Демографічна та соціальна статистика. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Тоцька К. Скільки витрачають на їжу мешканці різних країн світу. URL: <https://investory.news/skilki-vitrachayut-na-izhu-meshkanci-riznix-krain-svitu/>
6. Назарова О., Чуприна О., Чатченко Т. Доходи та витрати населення: аналітично-статистичний аспект. *Економіка та суспільство*. 2021. 31. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-31-17>
7. Кисельов К. Ю. Статистичний аналіз споживання продуктів харчування населенням України. *Науковий вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія "Економічна"*. 2014. Вип. 87, № 1096. С. 95-100.

Секція 10
ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ІННОВАЦІЇ: МОЖЛИВОСТІ ТА
ОБМЕЖЕННЯ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

УДК 330.322.012

ГАВРИЛЕНКО Валентина

д.е.н., доцент

КРОТ Юлія

к.е.н., доцент

Черкаський державний технологічний університет (Україна)

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В БАНКІВСЬКІЙ
ОБЛІКОВІЙ СИСТЕМІ

Штучний інтелект (ШІ) вже давно став невід'ємною частиною багатьох сфер нашого життя, включаючи банківську сферу. Його використання в банківській обліковій системі дозволяє покращити якість обслуговування клієнтів, зменшити ризики та оптимізувати процеси.

Дослідження штучного інтелекту в банківській обліковій системі є дуже актуальним і важливим напрямком розвитку для банківської галузі.

Одним із основних напрямків використання ШІ в банківській обліковій системі є автоматизація процесів. Завдяки цьому банки можуть швидше та ефективніше обробляти великі обсяги даних, що дозволяє зменшити час на обробку операцій та покращити якість обслуговування клієнтів. ШІ також допомагає виявляти шахраїв та запобігати шахрайству. Це допомагає банкам зменшити фінансові втрати та зберегти довіру клієнтів.

Крім того, застосування ШІ в банківській обліковій системі дозволяє покращити персоналізацію обслуговування. Алгоритми можуть аналізувати дані про клієнтів, їх поведінку та потреби, що дозволяє банкам пропонувати індивідуальні продукти та послуги. Використання ШІ допомагає зменшити ризики та покращити прийняття рішень. Алгоритми можуть аналізувати ризики кредитування, ідентифікувати потенційні проблеми та допомагати у прийнятті оптимальних рішень.

Мета дослідження полягає в аналізі поточного стану та можливостей застосування штучного інтелекту в облікових системах банків з метою покращення їх ефективності та конкурентоспроможності на ринку.

Застосування штучного інтелекту в облікових процесах банків може мати значний потенціал для оптимізації різних аспектів діяльності. Деякі з можливостей включають в себе (рис. 1).

Ці можливості демонструють, як штучний інтелект може бути використаний для оптимізації облікових процесів у банківському секторі, що призводить до покращення ефективності, зниження витрат та покращення обслуговування клієнтів.

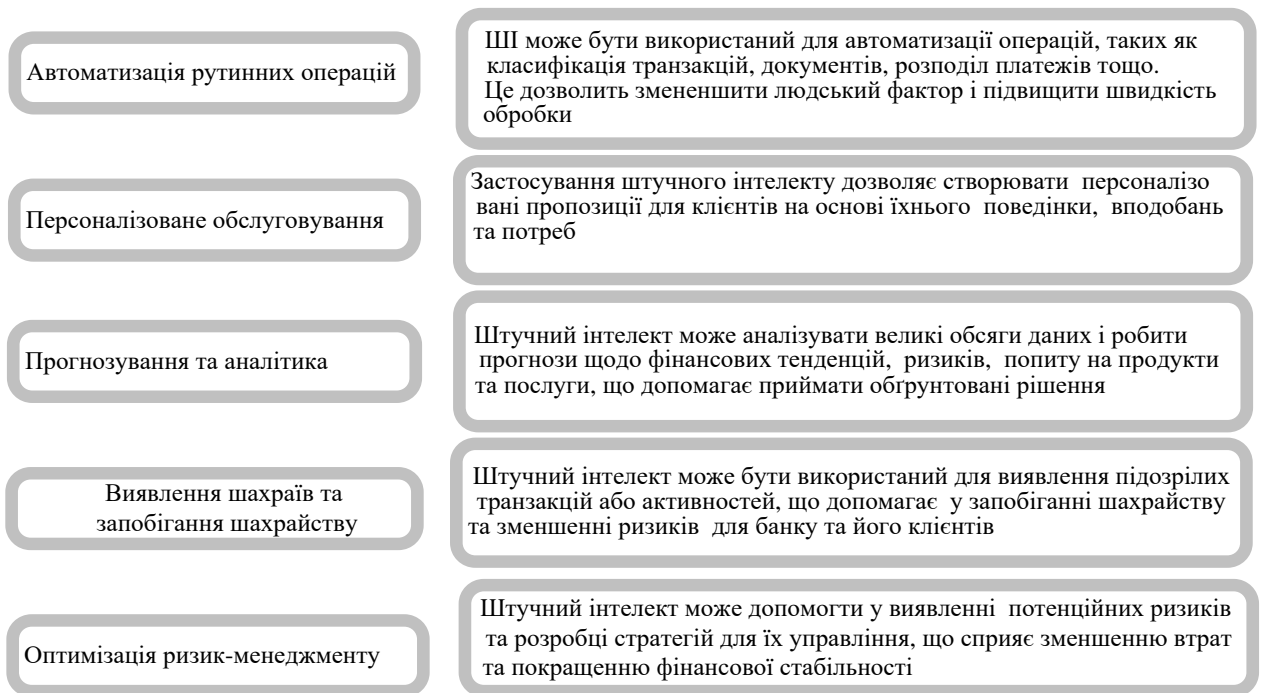

Рисунок 1 – Застосування штучного інтелекту в облікових процесах банків

Для успішного впровадження штучного інтелекту в облікову систему банку рекомендується дотримуватися наступних кроків (рис. 2).

Рисунок 2 – Необхідні кроки впровадження штучного інтелекту в облікову систему банку

Як зазначає Autonomous Research, аналітична компанія, яка досліджує галузь фінансових послуг в Європі, США та Китаї до 2030 року штучний інтелект збереже

банківській сфері понад 1 трильйона доларів, вирішуючи традиційні банківські проблеми [1].

Постійна загроза кібератак, відтік клієнтів, зменшення кількості користувачів банківських послуг, низька економічна активність країни – це саме ті умови, в яких впровадження технологій штучного інтелекту стало справжньою необхідністю [2].

Отже, впровадження штучного інтелекту в облікову систему банку може принести значну користь у вигляді покращення ефективності, зниження витрат та покращення обслуговування клієнтів. Дотримуючись цих рекомендацій, банк може успішно інтегрувати штучний інтелект у свою діяльність. Важливо, щоб банки постійно вдосконалювали свої системи та алгоритми, щоб бути конкурентоспроможними на ринку.

Список використаних джерел

1. Як банківські установи використовують штучний інтелект у своїй діяльності URL: <https://inlimited.ua/news/yak-shtuchnyj-intelekt-dopomagaye-bankivskym-ustanovam>.

2. Штучний інтелект в українському банківському секторі: можливість чи необхідність? URL: <https://www.oschadbank.ua/news/stucnij-intelekt-v-ukrainskomu-bankivskomu-sektori-mozlivist-ci-neobhidnist>.

УДК 004.8: 334.012: 711.4

ГРИЦУК Юрій

к.т.н., доцент

ІНОЗЕМЦЕВ Максим

магістрант

ВОЛОВЕНКО Богдан

магістрант

Донбаська національна академія будівництва і архітектури (Україна)

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В МІСЬКОМУ ПЛАНУВАННІ

У контексті сучасної дійсності (і, особливо, починаючи з 2012 року, коли стрімко почало розвиватися «глибоке навчання» [1]), штучний інтелект (ШІ) набуває все більшої ваги, знаходячи застосування в різноманітних сферах людської діяльності. Від медичних досліджень до фінансового аналізу, ШІ вже виявив свою спроможність перетворювати традиційні методи та підходи. Потужність можливостей ШІ дозволяє розглядати його з точки зору інтеграції в міське планування [2 – 4]. В умовах воєнної та повоєнної розбудови України застосування ШІ набуває особливо важливого значення для вирішення поточних і перспективних потреб міст.

В роботі [5] автором на основі аналізу джерел виділено основні представлення поняття «штучний інтелект». ШІ – це здатність інженерної системи обробляти, застосовувати та вдосконалювати здобуті знання та вміння; здатність машин симулювати розум та імітувати людські когнітивні здібності (тобто збирати й адаптувати зовнішні дані, а на їх основі навчатися ухвалювати рішення та робити висновки, як могла би людина); здатність машин і програм аналізувати отриману інформацію, робити висновки, постійно навчатися, накопичувати знання і успішно застосовувати їх; системи, наділені інтелектуальними процесами, характерними для людей, такими як здатність міркувати, розкривати зміст, узагальнювати чи отримувати уроки з минулого досвіду.

Міське планування – це складний процес, що вимагає врахування безлічі параметрів, включаючи демографічні характеристики, інфраструктуру, екологічні умови та багато іншого. ШІ може допомогти містобудівникам краще розуміти ці параметри та використовувати ці знання для створення більш ефективних та сталих міських середовищ. Тобто можна виділити основні напрямки залучення ШІ в міське планування:

1. Оптимізація управління транспортом. До цього напрямку можна віднести і визначення головних транспортних потоків, і аналіз їх завантаженості; аналіз трафіку та прогнозування виникнення автомобільних «корків»; керування світлофорами; моніторинг доріг і міських транспортних магістралей.

2. Екологічний стан населеного пункту, а саме відстеження екологічної ситуації залежно від рельєфу місцевості, погодних умов (кліматичні умови, опади,

швидкість і напрямок вітру, температура води і повітря). Також до цього напрямку відноситься контроль за радіаційною ситуацією.

3. Відстежування демографічної ситуації в місті, а саме концентрація людських ресурсів, вікова і соціальна диференціація населення, міграційні потоки в межах населеного пункту.

Також не можна залишити поза увагою впровадження ШІ в концепцію смарт-міст [6-9]. Смарт-міста, або «розумні міста», це концепція, яка використовує штучний інтелект (ШІ) та інші передові технології для оптимізації міської інфраструктури. ШІ може допомогти у реалізації концепції смарт-міст з наступних позицій:

- аналітика великих даних: управління сучасним містом потребує аналізу великих обсягів даних та оперативного прийняття рішень. ШІ може допомогти в цьому, обробляючи великі обсяги даних та видобуваючи з них корисну інформацію. Додатковим плюсом може бути візуалізація даних для оперативного моніторингу на дашбордах, які генеруватиме ШІ.

- оптимізація транспортних систем: ШІ може допомогти в управлінні транспортними системами, адаптуючи світлофори до реального часу, щоб зменшити затори та покращити ефективність транспорту. Управління транспортом у смарт-містах включає використання штучного інтелекту та Інтернету речей (IoT) для оптимізації руху транспорту та покращення мобільності громадян. Для цього береться аналітична та статистична інформація з краудсорсингу, хмарних сервісів, та інших платформ, та обробляється ШІ.

- безпека міста: ШІ може допомогти в підвищенні безпеки міста, використовуючи камери спостереження з інструментами розпізнавання. Це дозволяє поліції визначати порушників правил дорожнього руху або ідентифікувати людей, які вчиняють правопорушення.

- ефективність використання ресурсів: ШІ може допомогти в оптимізації використання ресурсів, таких як, наприклад, електроенергія (системи управління попитом на електроенергію (Demand Response)) та інтеграція відновлюваних джерел енергії (сонячні панелі, вітрові турбіни та інші відновлювані джерела, що зменшує залежність від традиційних джерел енергії та сприяє сталому розвитку). Також варто відзначити контроль енергоефективності будівель і використання систем управління будівлями (BMS), які регулюють опалення, вентиляцію та освітлення в залежності від потреби, забезпечуючи енергозбереження та комфорт для користувачів.

Аналізуючи сучасні тенденції можна зробити висновок, що використання ШІ в міському плануванні можливе і перспективне, але може потребувати значних витрат (в тому числі і на розгортання інфраструктури), які впливатимуть на його ефективність, висококваліфікованих кадрів та обов'язкового врахування етичних питань, що охоплюють приватність і конфіденційність даних.

Список використаних джерел

1. Ви звертаєтесь до ШІ, як до такого оракула... URL: https://lb.ua/society/2023/06/17/560796_vi_zvertaietes_shi_yak.html.

2. Покатаєв П.С. Інтеграція штучного інтелекту в управління процесами урбанізації в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2023. Том 34 (73). № 1. С. 203 – 207.
3. Artificial Intelligence and Urban Planning: Technology as a Tool for City Design. URL: <https://www.archdaily.com/1012951/artificial-intelligence-and-urban-planning-technology-as-a-tool-for-city-design>.
4. Artificial Intelligence in Urban Planning and Design. Editors: Imdat As, Prithwish Basu, Pratap Talwar. Elsevier. 2022. 408 p. URL: <https://shop.elsevier.com/books/artificial-intelligence-in-urban-planning-and-design/as/978-0-12-823941-4>.
5. Храпач В. Різновиди штучного інтелекту та можливості і проблеми його використання при стратегічному плануванні в економіці. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 54. DOI: 10.32782/2524-0072/2023-54-8.
6. Jagatheesaperumal, S.K., Bibri, S.E., Huang, J., Rajapandian, J., Parthiban, B. Artificial intelligence of things for smart cities: advanced solutions for enhancing transportation safety (2024). *Computational Urban Science*, 4 (1), art. no. 10.
7. Wu, P., Zhang, Z., Peng, X., Wang, R. Deep learning solutions for smart city challenges in urban development (2024). *Scientific Reports*, 14 (1), art. no. 5176.
8. Розумні міста України. Що таке смарт-сіті і як це працює. URL: <https://www.bezpeka-shop.com/ua/blog/obzor/umnye-goroda-ukrainy-hto-takoe-smart-siti-i-kak-eto-rabotaet/>
9. Штучний розум для реальних міст. Як нова технологія допомагає в урбаністиці. URL: <https://www.dsnews.ua/ukr/society/shtuchniy-rozum-dlya-realnih-mist-yak-nova-tehnologiya-dopomagaye-v-urbanistici-14102023-488733>.

КОНЕВИЧ Софія

асистент

КОНЕВИЧ Назарій

викладач

ВСП «Калуський фаховий коледж економіки, права та інформаційних технологій»
ІФНТУНГ (Україна)

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В МАРКЕТИНГУ

У сучасному цифровому світі маркетинг зазнає значних змін завдяки стрімкому розвитку штучного інтелекту (ШІ).

ШІ пропонує маркетологам безліч нових інструментів та можливостей для покращення своїх кампаній, охоплення ширшої аудиторії та досягнення кращих результатів.

Розглянемо основні способи використання ШІ в маркетингу:

1. Персоналізація: ШІ може використовуватися для аналізу даних про клієнтів, таких як їхні покупки, поведінка в Інтернеті та демографічні дані, щоб створювати персоналізовані маркетингові повідомлення та рекомендації. Це може призвести до більш високих показників кліків, конверсій та загальної рентабельності інвестицій (ROI). Наприклад, Amazon використовує ШІ для рекомендації продуктів клієнтам на основі їхніх попередніх покупок та переглядів. Netflix використовує ШІ для персоналізації рекомендацій фільмів та телешоу для кожного користувача.

2. Автоматизація: ШІ може автоматизувати багато завдань маркетингу, таких як електронна пошта, реклама в соціальних мережах та обслуговування клієнтів. Це може звільнити час маркетологів для зосередження на більш стратегічних завданнях. Наприклад, ManyChat використовує чат-ботів на основі ШІ для автоматизації обслуговування клієнтів у Facebook Messenger. HubSpot використовує ШІ для автоматизації маркетингових електронних листів.

3. Цільова аудиторія: ШІ може використовуватися для визначення та охоплення ідеальної цільової аудиторії для маркетингових кампаній. Це може призвести до більш ефективного використання маркетингових бюджетів та кращих результатів. Наприклад, Facebook Audience Insights використовує ШІ для допомоги маркетологам у пошуку та охопленні їхньої цільової аудиторії на платформі Facebook. Google Ads використовує ШІ для автоматизації процесу націлювання на рекламу.

4. Аналітика: ШІ може використовуватися для аналізу великих обсягів маркетингових даних, щоб отримати інформацію про те, що працює, а що ні. Це може допомогти маркетологам покращити свої кампанії та приймати більш обґрунтовані рішення. Наприклад, Adobe Analytics використовує ШІ для відстеження та аналізу даних про веб-сайти та мобільні додатки. Tableau

використовує ШІ для візуалізації маркетингових даних та створення інформаційних панелей.

5. Створення контенту: ШІ може використовуватися для створення маркетингового контенту, такого як статті, публікації в блогах та зображення. Це може допомогти маркетологам заощадити час та створити більше контенту. Наприклад, Copy.ai використовує ШІ для створення маркетингових текстів, таких як заголовки, описи продуктів та рекламні оголошення. Semrush використовує ШІ для створення SEO-контенту та оптимізації веб-сайтів [1].

Важливо зазначити, що ШІ все ще перебуває на ранній стадії розвитку в маркетингу. Існують як можливості, так і обмеження, які слід враховувати. Рішення ШІ можуть бути дорогими, особливо для малих та середніх підприємств. ШІ-системи потребують великих обсягів даних для навчання та роботи. Це може бути проблемою для компаній, які не мають багато даних про своїх клієнтів або маркетингові кампанії. Може бути важко зрозуміти, як ШІ-системи приймають рішення. Це може призвести до проблем з довірою та відповідальністю.

Важливо використовувати ШІ в маркетингу етично та відповідально. Це включає запобігання упередженості та дискримінації.

Також ШІ може допомогти маркетологам:

- встановлювати оптимальні ціни на свою продукцію, враховуючи попит, конкуренцію та інші фактори;
- прогнозувати поведінку клієнтів, що дозволяє їм краще обслуговувати ці потреби та пропонувати більш релевантні продукти та послуги;
- аналізувати великі обсяги даних соціальних мереж та відгуків клієнтів, щоб отримати інформацію про тенденції ринку та думки клієнтів;
- розробляти більш креативні маркетингові кампанії, наприклад, генерувати ідеї для рекламного контенту або створювати персоналізовані відео звернення;
- виявляти та запобігати шахрайству з рекламою, наприклад, клікам по оголошеннях від ботів [2].

Очікується, що використання ШІ в маркетингу зростатиме й надалі. ШІ-системи ставатимуть більш складними, що дозволить їм створювати ще більш персоналізовані маркетингові повідомлення та враження для кожного клієнта. ШІ допоможе маркетологам створити безперебійний омніканальний маркетинговий досвід для клієнтів, незалежно від того, який канал вони використовують для взаємодії з брендом. ШІ відіграватиме все більшу роль у створенні маркетингового контенту, такого як відео, зображення та музика. Розробники та користувачі ШІ приділятимуть більше уваги етичному використанню ШІ в маркетингу.

Штучний інтелект є потужним інструментом, який може допомогти маркетологам покращити свої кампанії та досягти кращих результатів. За умови розуміння можливостей та обмежень ШІ, а також відповідального використання цієї технології, маркетологи можуть використовувати ШІ для створення більш ефективних, персоналізованих та результативних маркетингових кампаній.

Список використаних джерел

1. Штучний інтелект як запорука лідерства у бізнес-середовищі. Everest innovation integrator. URL: <https://www.everest.ua/ai-platform/ai-business/shtuchnyy-intelekt-yak-zaporukaliderstva-u-biznes-seredovishchi>
2. Юдіна Н. В. Маркетингові аспекти футурологічних наслідків технологізації. *Економіка. Управління. Інновації: електронне фахове видання*. 2013. №1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2013_1_71.

KOCHKODAN Volodymyr

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas (Ukraine)

APPLICATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE DEVELOPMENT OF OIL AND GAS FIELDS

The genesis of artificial intelligence (AI) dates back to 1950 when Alan Turing explored machine cognition feasibility. Its formal recognition as a scientific discipline occurred in 1956 at Dartmouth College under John McCarthy's oversight. Though momentum faltered in the 1970s due to limited data processing, interest resurged with expert systems and evolving computer technologies in the 1990s. Transformative technologies like cloud computing, big data analytics, neural networks, and deep learning propelled significant AI progress. AI now permeates various aspects of life, driving economic and societal changes, notably in the oil and gas sector, fueling advancements in hydrocarbon extraction and transportation.

In oil and gas, various AI technologies are extensively employed, including artificial neural networks (ANN), fuzzy logic, support vector machines (SVM), hybrid intelligent systems (HIS), genetic algorithms (GA), and particle swarm optimization (PSO). AI integration in this domain continuously expands, covering every stage from exploration to refining.

AI algorithms revolutionize exploration and development, reducing risks and enhancing efficiency in activities like well drilling. Notable advancements include using artificial neural networks to optimize exploration strategies, lowering risks, and improving well productivity [1]. Deployment of AI-facilitated automated drilling rigs and intelligent drill pipes notably cuts operational costs [2].

Employing AI technologies is crucial in both the development and operation phases of oil and gas fields, optimizing development by leveraging historical hydrocarbon production data. With the vastness of big data, there's a need to extract value and uncover hidden insights through AI. Yet, AI application in the oil and gas industry is complex due to the unique nature of the data, being unstructured, in complex formats, and from heterogeneous sources. Integrating big data with AI algorithms increasingly plays a vital role in oil and gas field development. Additionally, merging these technologies with cloud computing, Internet of Things, and virtual reality presents avenues for cost reduction and operational efficiency in oil and gas enterprises.

Let us delve into the domains where AI technologies find application in both the development and operation phases of oil and gas fields:

1. AI's Role in Field Data Management: Developing oil and gas deposits relies heavily on existing data. Traditional methods struggle to predict future developments accurately due to complex factors. Neural networks and AI technologies excel here, swiftly modeling nonlinear dependencies with precision, utilizing available field data.

2. AI's Role in Production Forecasting: Accurate forecasting of hydrocarbon production rates is crucial for reservoir development. Traditional methods have limitations, leading to increased interest in AI-based prediction methods. These methods, often utilizing neural networks alongside fuzzy theory or intelligent algorithms, offer heightened accuracy using both static and dynamic production data.

In current oil and gas development, AI algorithms mainly focus on analyzing hydrocarbon production and water content indicators. However, there's room for improvement in forecasting production rates. Back-propagation artificial neural networks are prevalent, but combining them with support vector and genetic algorithms shows promise [3]. Such optimizations could lead to advanced AI technology for monitoring and forecasting production rates, enhancing accuracy across fields with multiple wells.

3. AI's Role in Optimizing Field Development Plans: In the 1960s, linear programming enabled production optimization from homogeneous reservoirs, but oil and gas field development optimization lacked focus. By the late 20th century, a shift occurred, demanding improved planning methodologies [4]. Over a deposit's lifespan, issues like water injection causing heightened water saturation can arise, impacting well flow rates. AI algorithms such as fuzzy cluster analysis and neural networks address these challenges.

The late 1990s saw advancements in computer tech, urging corporations to evaluate and optimize field development plans for efficiency. Given the complex interplay of technical, economic, and social factors, assessing success became difficult, prompting the need for novel intelligent optimization algorithms. Comprehensive optimization requires integrating past production data, geological data, dynamic monitoring, and real-time economic evaluations using AI algorithms for robust strategies.

4. AI's Role in Residual Hydrocarbon Identification: Identifying residual hydrocarbons is vital for refining development plans. Techniques like geological analysis and numerical simulations are employed, but traditional methods may fall short in predicting parameter variations over time. Integrating AI into existing tools is crucial for more efficient identification, drawing on methods like route optimization on intelligent maps or rapid identification for better outcomes.

5. AI's Role in Detecting Reservoir Fractures: AI is crucial for detecting reservoir fractures, especially in unconventional fields like shale, where productivity is profoundly impacted. Natural and artificial fractures, particularly from hydraulic fracturing in shale, need identification for effective development. Despite challenges like formation heterogeneity, AI offers promise by integrating algorithms with seismic and logging data, enabling real-time dynamic information and informed decision-making for development plans [5].

6. AI's Role in Tertiary Hydrocarbon Extraction: AI significantly enhances tertiary hydrocarbon extraction methods, which have boosted recovery rates since the 1950s. Techniques like carbon dioxide injection and cyclic steam injection benefit from AI's optimization through simulation prediction, improving efficiency and accuracy in real field conditions. However, further research is needed to understand the model parameters better.

7. AI's Role in Enhancing Labor Safety: AI improves labor safety in hydrocarbon extraction by swiftly diagnosing hazardous situations. Traditional monitoring technologies struggle with the complexity and uncertainty of underground conditions, but AI, with deep learning algorithms, can analyze extensive datasets to accurately assess risks, reducing time and resource expenditures in safeguarding workers.

In the array of AI algorithms used in oil and gas field intelligence, artificial neural networks stand out as the most prevalent and straightforward, albeit requiring a rich set of input parameters. Conversely, the particle swarm optimization method is easy to implement but compromises accuracy. Similarly, while fuzzy logic dispenses with the need for precise mathematical models, its accuracy is limited. The support vector method excels at training on limited samples but is sensitive to real data fluctuations. Meanwhile, the genetic algorithm offers rapid solution-finding capabilities and high parallelization levels but involves a complex programming process and lengthy training periods. Despite these algorithmic limitations, adept selection and application, or their judicious combination, are crucial for effective problem resolution.

References

1. Taylor W. Chevron's Digital Oilfields Solutions and Base Business Processes Maximize Value at McElroy Field, West Texas. *Paper presented at the SPE Intelligent Energy International, Utrecht, The Netherlands*. 2012. DOI: 10.2118/149668-MS.
2. Feng Yumin, Zhang Hui, Xie Wenman. Smart oilfield is the future of oilfield development. *Information system Engineering*. 2012. №6. P. 101-103.
3. Sircar A., Yadav K., Rayavarapu K., Bist N., Oza H. Application of machine learning and artificial intelligence in oil and gas industry. *Petroleum Research*. 2021. №6/4. P. 379-391. DOI: 10.1016/j.ptlrs.2021.05.009.
4. Xinping L., Qingbin X., Mingyu H., Quanyou L., Morozov V. Reservoir Characteristics and Its Comprehensive Evaluation of Gray Relational Analysis on the Western Sulige Gas Field, Ordos Basin, China. *Geofluids*. 2021. DOI: 10.1155/2021/6641609.
5. Lechner J. P., Zangl G. Treating Uncertainties in Reservoir Performance Prediction with Neural Networks. *SPE Europec/EAGE Annual Conference, Madrid, Spain, June 2005*. 2005. DOI: 10.2118/94357-MS.

ПЕРЕВОЗОВА Ірина

д.е.н., професор

ГУБЕРНАТ Тарас

аспірант

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна)

ВИКЛИКИ ВПРОВАДЖЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У сучасному світі штучний інтелект (ШІ) стає все більш ваговою складовою численних сфер людської діяльності, пропонуючи нові можливості для інновацій та ефективності. Завдяки своїй унікальній здатності аналізувати великі обсяги даних і приймати швидкі рішення, ШІ має потенціал суттєво впливати на сталий розвиток, пропонуючи рішення для глобальних екологічних, соціальних та економічних викликів. Такі сфери як охорона здоров'я, логістика, сільське господарство, енергетика та медіа зазнають вагомих змін завдяки технологічним інноваціям [1]. Однак, розгортання цих технологій також супроводжується значними викликами і обмеженнями, що вимагають глибокого розуміння та виваженого підходу.

Найпоширенішими викликами, які варто брати до уваги при плануванні впровадження елементів штучного інтелекту, є:

1. Наявність даних для навчання ШІ: Одним із ключових викликів, з яким стикаються підприємства при оціні готовності до впровадження штучного інтелекту, є відсутність достатньої кількості даних для навчання ШІ моделей. Це може значно знизити ефективність систем ШІ, оскільки їхні алгоритми цілком залежать від коректності та повноти даних, опираючись на які, створюються прогнози та рекомендації для прийняття рішень. Більше того, рекомендації згенеровані на основі неповних даних, можуть вводити в оману і спонукати до некоректних рішень [2].

2. Упередженість при прийнятті рішень: Застосування ШІ, що базуються на великих обсягах даних, може призвести до упереджених результатів та дискримінації. Наприклад, якщо навчальні дані, використані для розробки алгоритмів ШІ, упереджені на користь певної демографічної групи, це може посилювати існуючі нерівності та підтримувати дискримінаційні практики [3]. Щоб пом'якшити цей ризик, важливо забезпечити прозорість, відповідальність та справедливість при формуванні навчальних даних. Потрібно, щоб алгоритми ШІ були розроблені та навчені на різноманітних та репрезентативних наборах даних, щоб уникнути виникнення упереджень.

3. Конфіденційність даних: Ризики, пов'язані з конфіденційністю даних та безпекою в застосуваннях ШІ стають все більш важливими останніми роками. З швидким розвитком технології штучного інтелекту зростає занепокоєння щодо збирання, зберігання та використання особистих даних, оскільки це потенційно

може порушувати права осіб на приватність. Одним з основних етичних питань є несанкціонований доступ до особистих даних, що може призвести до крадіжок та фінансового шахрайства. В країнах, які розвиваються, де закони про захист даних все ще потребують покращення, існує необхідність в міцних регуляціях для захисту особистої інформації людей від зловживань та несанкціонованого доступу.

4. Непрозорість алгоритмів: Інше етичне питання стосується прозорості та відповідальності систем ШІ. Алгоритми ШІ часто є складними та непрозорими, що ускладнює для осіб та громад розуміння та оскарження прийнятих даними системами рішень [2]. Відсутність пояснень роботи алгоритмів може підірвати довіру до ШІ та перешкодити його потенціалу для сталого розвитку. Тому необхідно розробити механізми, що сприяють прозорості та відповідальності в процесах прийняття рішень ШІ, такі як техніки пояснювального ШІ, які надають уявлення про те, як системи ШІ приходять до своїх висновків.

5. Екологічний вплив ШІ: Хоча ШІ є потужною технологією, яка здатна сприяти сталому розвитку суспільства, проте її застосування створює великий вуглецевий слід. Навчання однієї моделі ШІ може виробляти кількість вуглекислого газу, еквівалентну життєвому циклу п'яти автомобілів [4]. Зі збільшенням складності моделей ШІ їх вуглецевий слід значно зростає. Вченими пропонуються нові підходи для оцінки екологічної стійкості програмних застосунків, але вони ще не знайшли широкого застосування чи не були застосовані до ШІ. Оскільки моделі ШІ сильно залежать від доступності даних тому опосередковано сприяють формуванню вуглецевого сліду ІТ дата-центрів, які ці дані зберігають.

Штучний інтелект безперечно відіграє ключову роль у сучасних інноваціях і має великий потенціал для сприяння сталому розвитку. Однак, його впровадження пов'язане із значними викликами, які вимагають ретельного розгляду та вирішення. Для збільшення потенціалу ШІ, важливо активно працювати не тільки над його розвитком, але і відповідно регулювати використання технологій, забезпечуючи синхронність впровадження інновацій з етичними стандартами та екологічною обізнаністю.

Список використаних джерел

1. Rachit Dhiman, Sofia Miteff, Yuancheng Wang. Artificial Intelligence and Sustainability – A Review. 2024. URL: <https://doi.org/10.3390/analytics3010008>.
2. Anjali Yadav, Leveraging Artificial Intelligence for Sustainable Development and Environmental Resilience. 2024. URL: <https://doi.org/10.4018/979-8-3693-0892-9.ch008>.
3. Rohit Nishant, Mike Kennedy, Jacqueline Corbett, Artificial Intelligence for Sustainability: Challenges, Opportunities, and a Research Agenda. 2020. URL: <https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2020.102104>.
4. Sharma, Samridhi Artificial intelligence and sustainable development. Conference: Environmental Diversity & Environmental Jurisprudence: National & International Perspective, 2020.

Самодай Руслана

студент

Крилова Олена

к.т.н., доцент

НТУ «Дніпровська політехніка» (Україна)

FINTECH ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ МОБІЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙ У «ЗЕЛЕНІ» ПРОЄКТИ

У наш час існує багато глобальних екологічних проблем, які мають негативний вплив на довкілля і потребують нових способів боротьби з ними. Тому влада більшості країн ставить перед собою задачі, які розв'язуються шляхом реалізації проєктів, що сприяють зниженню рівня викидів вуглецевих сполук в атмосферу. Такі проєкти називають «зеленими».

Сьогодні багато країн вже впроваджують у своїй економіці «зелені» фінтех, про які говорять і влада, і бізнес-сектор. Але кожен називає «зелені» фінансові технології по-різному, та сенс цього поняття залишається таким: зменшення шкідливого впливу на екологію та очищення навколишнього середовища на планеті.

Ці проєкти потребують застосування новітніх форм залучення капіталу, бо державного фінансування не завжди вистачає. Для цього Fintech створює нові технології для мобілізації інвестицій у такі «зелені» проєкти.

Такими технологіями є: платформи для мобільних платежів, машинне навчання та штучний інтелект, платформи краудфандингу, технологія «Інтернет-речей», автоматизація процесів за допомогою роботів та мобільні технології.

Такі сучасні цифрові технології мають полегшити фінансово-інвестиційні процеси і заохотити інвесторів вкладати в розробки майбутнього, спонукаючи суспільство бути відповідальним перед викликами та загрозами у навколишньому середовищі.

Багато прикладів розвитку «зелених» проєктів (проєктів з низьким рівнем викидів вуглецю) існують у різних країнах світу за державної підтримки та громадських ініціатив. Усі вони представляють ту чи іншу стратегію залучення інвестицій, використовуючи різні підходи до фінансування.

У останні роки частка використання фінансових технологій невпинно зростає. За даними дослідження британської аудиторсько-консалтингової компанії Ernst&Young, лідерами за «індексом впровадження» FinTech за останні п'ять років є Велика Британія, Сінгапур, Гонконг, Австралія, Канада та США, при чому США вже давно реалізують «зелені» проєкти із залученням іноземного капіталу. Одним із таких є проєкт Brooklyn Microgrid, запроваджений компанією LO3 Energy, який дозволяє жителям генерувати, зберігати, купувати і продавати електроенергію сонячних панелей та звичайної електростанції за допомогою мікросітки, що

підтримується блокчейн-технологією, яка фіксує фінансові транзакції на локальному рівні [1].

У Франції ж діє громадська дослідницька ініціатива Climate Chain Coalition, у рамках якої було створено програму реєстру вуглецю, яка базується на технології блокчейн. Дедалі більше країн лише переходять до застосування FinTech у банківській сфері, страхуванні, біржовій торгівлі тощо.

Проте не лише в країнах ЄС, а і в Україні йде активний розвиток інноваційних фінансових технологій із залученням іноземних інвестицій. Найбільшою цифровою галуззю у залученні інвестицій є блокчейн-індустрія, яка з'явилася в Україні у 2014р. і надалі невпинно розвивається. Однак система залучення інвестицій є незавершеною. Тож реалізувати «зелений курс» України можна буде лише маючи фінансові дотації від приватних інвесторів. Саме для цього і потрібно розвивати «зелені» фінтех, збагачуючи фінансову галузь інноваційними технологіями та інструментами, спрощуючи таким чином співпрацю з інвесторами [2].

На даний момент вже створено багато FinTech технологій, які здатні не лише допомагати розвитку «зелених» проєктів, а й залучати для цього більше зацікавлених осіб та інвестицій. І з кожним роком країни активніше звертаються до фінансових інновацій, за допомогою яких можна створити масштабні заходи із захисту довкілля.

Список використаних джерел

1. «Зелені» інвестиції у сталому розвитку: світовий досвід та український контекст. *Центр Разумкова. Видавництво “Заповіт”*. 2019. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_ZELEN_INVEST.pdf.
2. Синергія екології та фінансів: Як «зелені» фінтех підкорюють світ і допомагають планеті. *PaySpaceMagazine*. URL: <https://psm7.com/uk/fintech/sinergiya-ekologii-ta-finansiv-yak-zeleni-fintex-pidkoryuyut-svit-i-dopomagayut-planeti.html>

НАУКОВЕ ЕЛЕКТРОННЕ ВИДАННЯ

**СТАЛИЙ РОЗВИТОК СКЛАДНИХ СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ В УМОВАХ СУЧАСНИХ
ЗМІН ТА ВИКЛИКІВ**

**Збірник тез доповідей
I Міжнародної науково-практичної конференції**

16-17 травня 2024 року

**Головний редактор Маринчак Лілія Романівна
Відповідальна за випуск Король Світлана Василівна**

Видавництво Івано-Франківського національного
технічного університету нафти і газу
вул. Карпатська, 15, м. Івано-Франківськ, 76019, Україна
тел. (0342) 547266, факс (0342) 547139
<https://nung.edu.ua>, e-mail: admin@nung.edu.ua
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців
№18 від 12.03.2002 р.

Підписано до випуску 31.05.2024 р.
Гарнітура Times New Roman
Ум. др. арк. 22,57.